

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

N. 47.

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS IV.

Liber VIII. et IX. cum Varietate Lectionis.

Accessit de Vita Homeri libellus
ex Ctesiae Persicis Excerpta quaedam
et Index Rerum et Personarum.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

HERODOTI
MUSAE
SIVE
HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

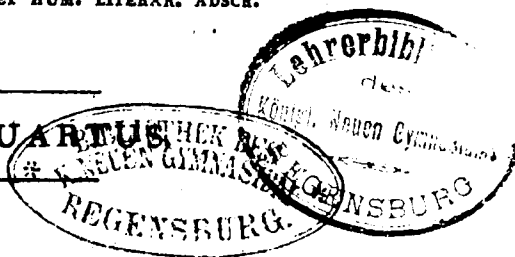
IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAB. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS QUARTUS

ARGENTORATI ET PARISIIS

APUD TREUTTET ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

Staatliche Bibliothek
Regensburg

G. 1964/631

HERODOTI HISTORIAR.

T. IV. P. I.

LIBER VIII. ET IX.

ET VITA HOMERI.

GRAECE ET LATINE.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ὈΓΔΟΗ.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

Οἱ δὲ Ἑλλήνων ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ἔσαν οἷδε. Ἀθηναῖοι μὲν, νέας παρεχόμενοι ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας Πλαταιεῖς, ἄπειροι τῆς ναυτικῆς ἵόντες, συνεπλήρουν 5 τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νέας. Κορίνθιοι δὲ τεσσαράκοντα νέας παρέχοντο· Μεγαρεῖς δὲ, εἴκοσι· καὶ Χαλκιδεῖς

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER OCTAVUS.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

(1.) **G**RAECI populi in classem descripti, hi fuerunt. Athenienses naves praebuerant centum viginti septem: Plataeenses vero, quum rei nauticae essent expertes, sua virtute studioque incensi, simul cum Atheniensibus naves Atticas propugnatoribus compleverant. Corinthii quadraginta praebuerant naves:
Herod. T. IV. P. I. A 2

4 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρεχόντων τὰς νέας·
 Αἰγινῆται δὲ, ἐκτωκαίδεκα· Σικυωνιοὶ δὲ, δυνάδεκα·
 Λακεδαιμόνιοι δὲ, δέκα· Ἐπιδαύριοι δὲ, ὀκτώ· Ἐρε-
 τριεῖς δὲ, ἑπτὰ· Τροιζήνιοι δὲ, πέντε· Στυρεῖς δὲ, δύο·
 καὶ Κεῖοι, δύο τε νέας, καὶ πεντηκοντέρους δύο· Λοκροὶ
 δὲ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβάρυνον, πεντηκοντέρους ἔχοντες
 2 ἑπτὰ. Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατευόμενοι ἐπ' Ἀρ-
 τεμισίον· εἴρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν
 νεῶν παρείχοντο. ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισῶν νεῶν ἐπ'
 Ἀρτεμισίον, ἦν, πᾶρεξ τῶν πεντηκοντέρων, μία καὶ
 ἑβδομήκοντα καὶ διηκόσιαι. Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ 5
 μέγιστον κράτος ἔχοντα, παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐ-
 ρυβιάδεια τὸν Εὐρυκλείδεια. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφα-

II. 2. ὡς τὸ πλ.) ὅσον τὸ vel ὅσον τι ex conl. corrigunt viri
 docti.

Megarenses, viginti. Chalcidenses item viginti com-
 plevant; sed naves illis suppeditarunt Athenienses.
 Aeginetae octodecim naves praebuerant: Sicyonii,
 duodecim: Lacedaemonii, decem: Epidaurii, octo;
 Eretrienses, septem: Troezenii, quinque: Styrenses,
 duas: Cei, duas naves (triremes,) et duas actuarias
 quinquaginta-remorum: Locri Opuntii septem actua-
 riis quinquaginta-remorum auxilio venerant. (2.)
 Hi igitur fuere, qui ad Artemisium militarunt:
 dictumque est etiam, quem navium numerum sin-
 guli populi contulerint. Fuit autem collectarum ad
 Artemisium navium universus numerus, actuariis
 quinquaginta-remorum exceptis, ducentae septua-
 ginta et una. Imperatorem autem, penes quem impe-
 rii summa erat, praebuerant Spartani, Eurybiadem,

σαν „ἢ μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι εἴσεσθαι ἡγεμονίοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον εἴσεσθαι στρατεύμα.“ Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχαῖς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς 3
Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεὸν εἶη ἐπιτρέπειν. ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμαχων, εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεποιημένοι περιῆναι τὴν
5 Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς ἀπολείεται ἡ Ἑλλὰς ὀρθὰ νοεῦντες. Στάσις γὰρ ἐμφυλὸς πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κακίον ἐστὶ, ὅσω πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι ὦν αὐτὸ τοῦτο, οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον μέχρι ὅσου κάρτα
10 εἰδόντο αὐτέων, ὡς διέδεξαν. ὡς γὰρ δὴ, ὠσάμενοι τὸν Πέρσῃα, περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρό-

Euryclidae filium. Dixerant enim socii, nisi *Laco summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athenienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissoluturos.* (3.) Etenim iam initio, priusquam in Siciliam petendae societatis causa mississent, agitatus sermo erat, Atheniensibus permitendum esse classis imperium. Contradicientibus vero sociis cesserant Athenienses, quod magni facerent servari Graeciam, pulcreque nosset, si de principatu inter sese contenderent, perituram esse Graeciam: recte quidem illi sentientes. Nam civilis dissensio tanto peior est bello communi consensu gesto, quanto peior res est bellum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenienses, non repugnarunt sociis, sed cesserunt, quamdiu illis magnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt: nam, postquam pulso Persâ iam de ipsius terra contendere

6 HERODOTI HISTOR. VIII.

Φασιν τὴν Πausaniέw ὕβριν προῖσχύμενοι, ἀπειλοντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

- 4 Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμίσιον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι, ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθείσας ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ στρατὴς ἅπαντα πλέα, ἐπεὶ αὐτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἢ ὡς αὐτοὶ κατεδόκειον, καταρρώδησαντες, δρησμόν ἐβούλευον ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. γνόντες δὲ σφείας οἱ Εὐβοεῖς ταῦτα βουλευομένους, εἶδόντο Εὐρυβιάδew προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθέωνται. ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, μεταβάντες, τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι 10
Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ' ᾧ

coeperant, caussam prae se ferentes contumeliam Pausaniae, Lacedaemoniis imperium eripuerunt. Sed haec quidem insequente tempore gesta sunt.

(4.) At tunc Graeci qui ad *Artemisium* se contulerant, ut viderunt navium multitudinem, quae ad *Aphetas* convenerant, omniaque plena conspexerunt militum, metu perculsi, quod praeter opinionem expectationemque suam res Barbaris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Artemisio versus interiora Graeciae deliberarunt. Quod ab illis agitari consilium ubi cognovere Euboeenses, orarunt *Eurybiadem*, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se convertentes, Atheniensium duci persuaserunt *Themistocli*, propositâ talento-

τε καταμείναντες πρὸ τῆς Εὐβοίης ποιήσονται τὴν ναυ-
μαχίην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἕλληνας ἐπισχεῖν 5
ᾧδε ποιέει. Εὐρυβιάδῃ τουτέων τῶν χρημάτων μεταδι-
δοῖ πέντε τάλαντα, ὡς παρ' ἐαυτοῦ δῆθεν διδάσκει. ὡς
δὲ οἱ οὕτως ἀνεπέπειστο, Ἀδύμαντος γὰρ ἔ' Ωκύτου,
5 Κορίνθιος στρατηγός, τῶν λοιπῶν ἡσπασε μῶνος. Φά-
μενος ἀποπλώσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ αὖ
παραμενεῖν, πρὸς δὲ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπο-
μόσας. „Οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγώ
„ μέζω δῶρα δάσω ἢ βασιλεὺς αἶ τοι ὁ Μηδῶν πέμψω
10 „ ἀπολιπόντι τοὺς συμμαχοὺς.“ ταῦτά τε ἅμα ἠγό-
ρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Ἀδαιμάντου τάλαντα
ἀργυρίου τρία. Οὗτοί τε δὴ πληγέντες δῶρασι, ἀναπε-
πισμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοέεσι ἐκχαρίστο· αὐτὸς
τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρθη, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ

rum triginta mercede, ea conditione ut ibi manerent et ante Euboeam pugna navali decernerent. (5.) Et *Themistocles*, ut ibi manerent Graeci, tali ratione effecit. Ex hac pecuniâ Eurybiadi quinque impertivit talenta, quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quum e reliquis solus adhuc *Adimantus* obniteretur, Corinthiorum dux, dicens ab *Artemisio* se discessurum, nec diutius moraturum; hunc, interposito iuramento, *Themistocles* his verbis adlocutus est: *Non tu quidem nos desereres: tibi enim ego maiora munera dabo, quam missurus tibi rex esset, si desereres socios.* His dictis, in navem Adimanti tria misit talenta. Itaque illi, muneribus perculsi, persuaderi sibi passi sunt, et Eubocensibus gratum factum est; ipse autem The-

8 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἔχον· ἀλλ' ἡπιστάτο οἱ μεταλαβόντες ταυτίων τῶν 15
 χρημάτων, ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τού-
 τῳ τὰ χρήματα.

- 6 Οὕτω δὴ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, καὶ ἐναυμά-
 χησαν. ἐγένετο δὲ ὧδε. Ἐπεὶ τε δὴ εἰς τὰς Ἀφέτας περὶ
 δέϊλῃν πρῶτῃν γινομένην ἀπίκατο οἱ βάρβαροι, πυθό-
 μνοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλο-
 χεῖν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, 5
 πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρεῖν, εἴ πως ἔλοιεν αὐτάς. ἐκ μὲν
 δὴ τῆς ἀντίης προσπλάειν οὐκ ἔδοκεε, τῶνδ' εἶνε-
 κα, μὴ πως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλώνοντας, εἰς Φυ-
 γὴν ὁρμήσειαν, Φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ
 ἐμῶν δὴθεν ἐκφεύξασθαι· ἔδει δὲ μηδὲ πυρφόρον, τῷ 10

mistocles lucratus est, reliqua sibi retinens: illi vero,
 quibus pecuniae partem impertiverat, putabant ab
 Atheniensibus sibi ista conditione datam esse pe-
 cuniam.

(6.) Itaque *ad Euboeam* manserunt Graeci, et
pugnam navalem commiserunt. Quae res in hunc
 modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas
 pervenissent barbari, iamque antea cognovissent,
 quod etiam nunc ipsi videbant, Graecorum paucas
 naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos
 cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes.
 Iam ex adverso quidem protinus contrā eas navigare
 non placuit, hac caussā; ne, si ipsos Graeci vide-
 rent contra se navigantes, arriperent fugam, noxque
 // fugientes reciperet, adeoque salvi illi evaderent: de-
 bebat autem, ut Persae quidem dictitabant, *ne igni-*
fer quidem in vita *reliquus* manere. (7.) Hac igitur

ἐκείνων λόγῳ, ἐκφυγόντα περιγενέσθαι. Πρὸς ταῦτα 7
ὧν τάδε ἐμνησανέοντο. τῶν νεῶν ἀπασέων ἀποκρίναντες
διηκοσίας, περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάθου, ὡς ἂν μὴ
ὀφθένσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλάουσai Εὐβοίαν κα-
5 τὰ τε Καφηρέα καὶ περὶ Γεραιστόν, ἐς τὸν Εὐρίπον·
ἵνα δὴ περιλάβοιεν, οἱ μὲν, ταύτῃ ἀπικόμενοι, καὶ
Φράξαντες αὐτέων τὴν ὀπίσω φέρουσαν ὁδὸν, σφεῖς δὲ,
ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίας. ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέ-
πεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ
10 ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἑλλήσι ἐπιθήσεισθαι,
οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ σύνθημά σφι ἔμελλε φανήσεσθαι
παρὰ τῶν περιπλώνοντων ὡς ἡκόντων. ταύτας μὲν δὴ
περιέπεμπον· τῶν δὲ λοιπέων νεῶν ἐν τῇσι Ἀφίτησι
ἐποικεῦντο ἀριθμόν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ οὗτοι 8

de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex uni-
versa classe naves ducentas extra Sciathum, ne ab ho-
stibus conspicerentur, circummiserunt; quae, prae-
ter Caphareum et Geracstum Euboeam circumvectae,
ad Eurypum navigarent; quo nimirum medios illos
includerent, hi, ubi ad Euripum pervenissent, redi-
tum in Graeciam intercipientes; ipsi vero, ex ad-
verso eos adgredientes. Hoc consilio dimissis na-
vibus ad id delectis, ipsi eo die adgredi Graccos non
habuere in animo, non prius illos adgressuri quam
edito a circumnavigantibus signo, de quo convene-
rat, certiores essent facti, ad locum constitutum illos
pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interim illi
apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.
(8.) Per idem vero tempus, quo numerum hi inie-

ἀριθμὸν ἐποιεῦντο τῶν νεῶν, ἣν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος, δῦτης τῶν τότε ἀνθρώπων
 ἄριστος· ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γε-
 νομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, 5
 πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο· οὗτος ὁ Σκυλλίης
 ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσῃν εἰς τοὺς
 Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε, ὡς τότε. ὅτε
 μὲν δὴ τρόπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ἀπίκετο εἰς τοὺς Ἕλλη-
 νας, οὐκ ἔχω εἶπαι ἀτρεκέως· θωμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενα 10
 μὲν ἐστὶ ἀληθέα. λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀφετίων δὺς εἰς
 τὴν Θάλασσαν, οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ
 τὸ Ἀρτεμισίον, σταδίους μάλιστα κη τούτους εἰς ὀγδώ-
 κοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθάν. λέγεται μὲν νυν
 καὶ ἄλλα ψευδέσι εἴκελα περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου· τὰ 15
 δὲ μετεξέτετα, ἀληθέα. περὶ μέντοι τούτου γνώμη μοι

runt navium, quum esset in hoc exercitu *Scyllias*
Scionaeus, omnium optimus illa aetate urinator, qui
 etiam in naufragio ad Pelium facto multas res pre-
 tiosas Persis servaverat, multasque item ipse acqui-
 siverat sibi; *Scyllias* hic iam pridem consilium qui-
 dem agitaverat ad Graecos transfugiendi, nec vero
 ante hunc diem occasionem exsequendi consilii erat
 nactus. Is igitur quo pacto nunc ab *Aphetis* ad Grae-
 cos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror
 vero si vera sunt quae narrantur. Narrant enim, hunc
 hominem, postquam ex *Aphetis* mare subiisset, non
 prius emersisse quam ad *Artemisium* pervenisset,
 viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare
 emensum. Memorantur quidem de eodem homine et
 alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera

ἀποδεδέχθω, πλοῖω μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.
 ὡς δὲ ἀπίκετο, αὐτίκα ἐσήμηνε τοῖσι στρατηγοῖσι τὴν
 τε ναυγίην, ὡς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν
 20 νηῶν περὶ Εὐβοίαν. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες, 9
 λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδοσαν. πολλῶν δὲ λεχθέντων,
 ἐνίκα, τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μέιναντάς τε καὶ αὐλι-
 σθέντας, μετέπειτα νύκτα μίσσην παρέντας, πορεύεσθαι,
 5 καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νηῶν. μετὰ δὲ
 τοῦτο, ὡς οὐδείς σφι ἐπέπλωε, δέλῃν ὀψίην γινομένην
 τῆς ἡμέρης φυλάξαντες, αὐτοὶ ἐπανεπλάων ἐπὶ τοὺς
 βαρβάρους, ἀπόπειραν αὐτέων ποιήσασθαι βουλόμενοι
 τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλόου. Ὀρέοντες δὲ σφίς 10
 οἱ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ Ξέρξῃ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπι-
 πλώοντας νηυσὶ ὀλύγῃσι, πᾶγχυ σφι μανίην ἐπενείκαν-

nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam, navigio ille ad Artemisium pervenerit. Ut autem eo pervenit, protinus ducibus Graecorum et naufragium quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa Euboeam naves indicavit. (9.) His rebus cognitis, deliberarunt Graeci: multisque dictis sententiis, decreverunt eo die ibi manere stationemque servare, post mediam autem noctem discedere, navibusque Euboeam circumnavigantibus obviam ire. Deinde vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occasum ipsi adversus Barbaros excursionem fecerunt, periculum facturi generis pugnae quo illi usuri essent, et perruptionis per hostiles naves. (10.) Quos paucis navibus adversus sese tendentes conspicati milites ducesque Xerxis, male sanos eos esse existimantes, educunt et ipsi naves, facile se illos inter-

τες, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντές σφας
 εὐπετέως αἰρήσειν· οἰκότες κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν 5
 γε τῶν Ἑλλήνων ὀρέοντες ὀλγὰς νέας, τὰς δὲ ἑωυτῶν
 πλήθει τε πολλαπλησίας, καὶ ἄμεινον πλωούσας. κα-
 ταφρονήσαντες ταῦτα, ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον.
 Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰώνων ἔσαν εὐνοοὶ τοῖσι Ἑλλήσι, ἀέ-
 κοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην, 10
 ὀρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπιστάμενοι ὡς οὐ-
 δεὶς αὐτέων ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο
 εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομέ-
 νοις ἦν τὸ γινόμενον, ἀμιλλὰν ἐποιεῦντο ὅπως αὐτὸς
 ἕκαστος πρῶτος νέᾳ Ἀττικὴν ἐλὼν, παρὰ βασιλῆος 15
 δῶρα λάμψεται· Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖ-
 11 στος ἀνατὰ στρατόπεδα. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐσή-
 μνη, πρῶτα μὲν, ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβαροῖσι γενό-

cepturos sperantes: probabili utique spe, ut qui
 Graecorum naves adeo paucas viderent, suas vero
 et multis partibus numerosiores et melius navigan-
 tes. Haec illi cogitantes, medios Graecos circum-
 cluserunt. Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cu-
 piebant Graecis, et inviti militabant, hi in maxima
 calamitate ponebant quod illos undique cinctos vi-
 derent, nec eorum ullum evasurum existimarunt:
 ita desperatae his visae erant res Graecorum. Quibus
 autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se
 contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica,
 praemium a rege acciperet: nam Atheniensium po-
 tissima ratio apud utrumque hostium exercitum ha-
 bebatur. (11.) Graeci, quum adhuc fronte in lon-
 gum directa proras navium omnium hosti adversas

μῖνοι, ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συτήγαγον· δεύτερα
δὲ σημήναντος, ἔργου εἶχοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμ-
5 φθέντες, καὶ κατὰ στόμα. Ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας
αἰρέουσι τῶν βαρβάρων, καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλα-
μινίων βασιλῆος ἀδελφεὸν Φιλάονα, τὸν Χέρσιος, λό-
γυμον ἑόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. πρῶτος δὲ Ἑλ-
λῆνων νῆα τῶν πολεμίων εἴλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομή-
10 δης Αἰσχρείου, καὶ τὸ ἀριστήϊον ἔλαβε οὗτος. Τοὺς
δ' ἐν τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἑτεροαλκίως ἀγωνιζομένους,
νῆξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρ-
τεμίσιον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφέτας,
πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυ-
15 μαχίῃ Ἀντίδωρος Λήμνιος μῦθος τῶν σὺν βασιλεῖ
Ἑλλήνων ἑόντων, αὐτομολεῖ ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ οἱ

habuissent, ut editum est signum, primum puppes in
medium contraxerunt: deinde, altero edito signo,
adgressi sunt opus; et in exiguum licet spatium con-
clusi, iam a fronte undique (in orbem) impetum
in hostes fecerunt. Ibi tunc triginta ceperunt naves
Barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi
Salaminiarum regis fratrem, spectatum in exercitu
virum. Primus ex Graecis navem hostium cepit civis
Atheniensis Lycomedes, Aeschreae filius, et virtutis
praemium princeps hic retulit. Caeterum ancipite
Marte pugnam hanc navalem pugnantes ingruens
nox diremit: et Graeci quidem ad Artemisium sunt
reversi; Barbari vero Aphetas, multo graviore,
quam exspectaverant, certamine defuncti. In hac
navali pugna, ex Graecis qui cum rege militabant,
unus Antidorus Lemnius ad Graecorum transivit

14 HERODOTI HISTOR. VIII.

Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδωκαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

- 12 Ὡς δὲ εὐφρόνη ἐγγέγονε, ἦν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρους, ἐγίνετο δὲ ὕδωρ τε ἅπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτός, καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ περὶ τὰς πρῶρας τῶν νεῶν εἰλέοντο, καὶ ἐτάρασσον τοὺς τάρσους τῶν κωπῶν. οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ, ἀκούοντες ταῦτα, ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολέσθαι, ἐς οἷα κακὰ ἦκον. πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαι σφείας ἐκ τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίῃ καρτερεῖν· 5
ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης, ὄμβρος τε λάβρος, καὶ ρεύματα ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὠρμημένα, βρονταὶ τε σκλη-

partes: cui dein ob hoc factum Athenienses praedidit in Salamine dono dederunt.

(12.) Facta nocte, quum esset medium anni tempus aestivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de coelo, et dira tonitrua exstiterē de Pelio: moxque cadavera et naufragia eiiciebantur versus Aphetas, et circa navium proras volvebantur, palmulasque impediēbant remorum. Haec audientes qui ibi erant milites, terrore perculsi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in mare decurrentes, et

ραί. καὶ τούτοις μὲν τοιαύτη νύξ ἐγένετο. Τοῖσι δὲ 13
ταχθεῖσι αὐτέων περιπλῶειν Εὐβοίαν, ἡ αὐτὴ περ ἐού-
σα νύξ, πολλὸν ἦν ἐτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πι-
λάγῃ φερομένοις ἐπέπιπτε. καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο
5 ἄχαρι· ὡς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ
ὔδωρ ἐπεγίνετο, ἐοῦσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης,
φερόμενοι τῷ πνεύματι, καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφόροντο,
ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. ἐποιέτό τε πᾶν ὑπὸ τοῦ
θεοῦ, ὅπως ἂν ἐξισωθεῖη τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικόν,
10 μὴδὲ πολλῷ πλέον εἴη. οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα
τῆς Εὐβοίης διεφθύνοντο. Οἱ δ' ἐν Ἀφέτῃσι βάρβα- 14
ροι, ὡς σφι ἀσμένιοις ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, ἀτρέμα τε
ἔχον τὰς νῆας, καὶ σφι ἀπεχρέετο κακῶς πρῆσσοις
ἡσυχίην ἄγειν ἐν τῷ παρόντι. τοῖσι δὲ Ἕλλησι ἐπιβα-

dira tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem. (13.)
At, quibus mandatum erat circum Euboeam circum-
navigare, his eadem nox multo fuit atrocior; tanto
quidem magis, quod in medio pelago versantibus
incidit. Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis
navigantibus, quum adversus *Coela Euboeae* essent,
[latine *Cava* dixeris] tempestas atque imber incidit;
vento abrepti, nescientes ipsi quo ferrentur, ad pe-
tras impingebantur. Adeo omnia effecit Deus, qui-
bus Persarum copiae aequales fierent copiis Graeco-
rum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa
Coela Euboeae perierunt. (14.) Qui ad Aphetas erant
Barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillās tenuere
naves; bene secum agi existimantes, si, malis de-
functi, quietem in praesenti agere possent. At Grae-
cis subsidio venire tres et quinquaginta Atticae na-

- θεον νέες τρεῖς καὶ πενήκοντα Ἀττικάι. αὐταί τε δὴ 5
 σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἐλ-
 θούσα, ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλῶντες τὴν Εὐ-
 βοιαν πάντες εἶσαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου
 χειμῶνος. Φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ἄρην, πλῶντες
 ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσησι· ταύτας δὲ διαφθείραντες, ὡς 10
 εὐφρόνη ἐγένετο, ἀπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτέμισιον.
- 15 Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ, δεινὸν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ
 τῶν βαρβάρων, νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι,
 καὶ τὸ ἀπὸ Εἰρέξειω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι τοὺς
 Ἕλληνας μάχης ἀρξαι· ἀλλὰ παρακελευσάμενοι, κα-
 τὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. Συνέπιπτε δὲ ὥστε 5
 ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας
 καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. ἦν δὲ πᾶς
 ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν, περὶ τοῦ Εὐρίπου·

ves: quarum et adventus vires illorum animosque
 confirmavit, et adlatus simul nuncius, *Barbaros*
Euboeam circumnavigantes coorta tempestate cun-
ctos periisse. Itaque eadem diei hora, qua pridie,
 navibus evecti, in Cilicienses naves impetum fece-
 runt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Arte-
 misium reversi sunt.

(15.) Tertio vero die, aegerrime ferentes Barbaro-
 rum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi
 damna inferre, veritique *Xerxis* iram, non amplius
 exspectarunt dum Graeci pugnae facerent initium;
 sed se invicem cohortati, circa medium diei navi-
 bus sunt evecti. Accidit autem, ut eisdem diebus et
navales hae pugnae, et pedestres ad Thermopylas,
 pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Eu-

ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδα, τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν.
 10 οἱ μὲν δὴ παρεκαλύοντο, ὅπως μὴ παρήσουσι ἐς τὴν
 Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους· οἱ δ', ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν
 στράτευμα διαφθείραντες, τοῦ πόρου κρατήσωσι. Ὡς 16
 δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες ἀντί-
 μας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. οἱ δὲ βάρβαροι μηνον-
 δὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν, ἐκυκλόοντο ὡς περιλάβοιεν
 5 αὐτούς. ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες ἐπ' ἀνέπλων τε καὶ συνέ-
 μισγον. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλή-
 λουσι ἐγίνοντο. ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάλῃς τε
 καὶ πλήθεος, αὐτὸς ὑπ' ἑωυτοῦ ἐπίπτε, ταρασσομε-
 νέων τε τῶν νεῶν, καὶ περιπιπτουσέων περὶ ἀλλήλας.
 10 ὅμως μέντοι ἀντείχε, καὶ οὐκ εἶκε· δεινὸν γὰρ χρεῖμα
 ἐποιεῦντο, ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς Φυγὴν τραπέσθαι. πολ-

ripo; quemadmodum Leonidae et his qui cum eo erant,
 de custodiendo transitu in Graeciam. Hi igitur sese
 cohortabantur, ne Barbaros in Graeciam transmittē-
 rent: illi vero, ut classem delerent Graecorum, et
 freto potirentur. (16.) Iam, ubi instructa acie evecta
 est regia classis, quieti Graeci ad Artemisium ste-
 tere. At postquam illi in lunae speciem ordinare
 naves instituerunt, quo Graecos undique cinctos
 tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, prae-
 liumquē commiserunt. Et in hac quidem *navali
 pugna* pares fere utrinque fuere. Etenim *Xerxis*
 classis ob multitudinem navium ipsa se impediēbat,
 quum et turbarentur naves, et aliae in alias mutuo
 inciderent. At nihilo tamen secius restiterunt, neque
 se receperunt; quippe indignissimam rem ducentes,
 a paucis nāvibus in fugam verti. Igitur multae qui-
Herod. T. IV. P. I.

18 HERODOTI HISTOR. VIII.

- λαὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες· πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι, διέστησαν χωρὶς
- 17 ἑκάτεροι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτῶν ἤριστευσαν· οἱ ἄλλα τε μεγάλα ἔργα ἀπέδεδξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἤριστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεινὸς ὁ Ἀλκιβιάδew· ὃς δαπάνην οἰκίην παρεχόμενος ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε δηκοσίοισι καὶ οἰκῇ νηί.
- 18 Ὡς δὲ διέστησαν, ἄσμενοι ἑκάτεροι εἰς ὄρμον ἠπείγοντο. οἱ δὲ Ἕλληνες, ὥς διακριβέντες ἐκ τῆς ναυμαχίης ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων ἐπεκράτεον· τρηχέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀθηναῖοι, τῶν αἰ ἡμίσειαι τῶν νεῶν τετρωμέναι ἔσαν, 5

dem Graecorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves Barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrimque. (17.) In hac pugna, ex Xerxis militibus praecipuam virtutis laudem Aegyptii retulere, quum aliis editis praeclare factis, tum captis quinque Graecorum navibus simul cum vectoribus. Inter Graecos, virtus eminuit Atheniensium: et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumtu ducentis viris instructa.

(18.) Diremto praelio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Graeci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum aspere fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium

627, 31.

- δρῆσμον δὴ ἐβούλευον ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Νῶν δὲ 19
 λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὥς, εἰ ἀπορραγεῖ ἀπὸ τοῦ
 βαρβάρου τό τε Ἴωνικὸν Φῦλον καὶ τὸ Καρικόν, οἷοί τε
 εἴησαν τῶν λοιπῶν κατύπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν
 8 Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτῃ συλλέ-
 ξας τοὺς στρατηγοὺς, ἔλεγέ σφι, ὥς δοκεῖ ἔχειν τινα
 παλάμην, τῇ ἐλπίζει τῶν βασιλῆος συμμάχων ἀπο-
 στήσιν τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νυν εἰς τοσοῦτο παρε-
 γύμνου. ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιη-
 10 τέα σφι εἶναι ἔλεγε· τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοικῶν
 καταθύειν ὅσα τις ἐθέλοι· κρείσσον γὰρ εἶναι τὴν στρα-
 τιὴν ἔχειν, ἢ τοὺς πολεμίους· παραίνεε τε προειπεῖν τοῖσι
 ἑαυτῶν ἐκάστους, πῦρ ἀνακαίειν. κομιδῆς δὲ πέρι, τὴν
 ὥρην αὐτῷ μελήσειν, ὥστε ἀσινείας ἀπικέσθαι εἰς τὴν

vulneratae erant, ad interiora Graeciae se recipere decreverunt. (19.) Themistocles vero, reputans secum, si Ionicum genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Graecos; quum Euboeenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Graecorum duces, dixitque, *videri sibi, ansam se habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi a rege posse.* Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit: *ad res autem praesentes quod spectat, ita illis faciendum ait; de Euboeensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret: satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes.* Simul illos hortatus est, ut quisque praeciperet suis ignes accendere. *De reditu vero, sibi, ait, curae fore iustum tempus quo salvi in Graeciam essent per-*

Ἑλλάδα. ταῦτα ἤρσε σφι ποίειν· καὶ αὐτίκα πῦρ 15
 20 ἀνακαυσάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα. Οἱ
 γὰρ Εὐβοῖες παραχρησάμενοι τὸν Βάκιος χρησμὸν ὡς
 οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκαμίσαντο οὐδὲν, οὔτε προσ-
 ἄξαντο, ὡς παρισσομένου σφι πολέμου, περιπετέα τε
 ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα. Βάκιδι γὰρ 5
 ὥδε ἔχει περὶ τούτων ὁ χρησμός·

Φράζω βαρβαρόφωνον· ὅταν ζυγὸν εἰς ἄλλα βάλλῃ
 βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχῃν πολυμηκάδας αἶγας.
 ταῦτοισι δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεισι χρησαμένοισι ἐν τοῖσι τότε
 παριούσι τε καὶ προσδοκίμοισι κακοῖσι, παρῇ σφι συμ- 10
 21 φερῇ χρησθαι πρὸς τὰ μέγιστα. Οἱ μὲν δὲ ταῦτα
 ἔπρησσαν· παρῇ δὲ ὁ ἐκ Τρηχῶνος κατάσκοπος. ἦν
 μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος, Πολύας, γένος

*venturi. Atque haec illis facere placuit: protinus-
 que accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.
 (20.) Nempe Euboeenses, insuper habito Bacidis
 oraculo, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula
 exportaverant, nec in munita loca importaverant,
 quasi nullus adfuturus hostis esset; adeoque ipsi res
 suas in magnum discrimen adduxerant. Est autem
 Bacidis de his oraculum huiusmodi:*

*Cogita barbara - lingua - loquentem: is quando
 iuga imposuerit mari
 byblina, fac ut procul Euboeâ absint multum-
 mecantes caprae.*

His versibus quum illi in malis tunc et praesentibus
 et imminentibus non essent usi, in promptu erat ut
 in maximas inciderent calamitates. (21.) Dum haec
 aguntur, adfuit ἔ Τραχινε speculator. Nam, et *ad*

Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, (καὶ εἶχε πλοῖον κα-
 5 τήρης ἐτοῖμον,) εἰ παλήσει ὁ ναυτικός στρατός, ση-
 μαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι ἐοῦσι· ὥς δ' αὐτὸς ἦν
 Ἀβρωνύχος ὁ Λυσικλῆος, Ἀθηναῖος, καὶ παρὰ Λεωνίδῃ
 ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρtemisiῶ ἐοῦσι ἀγγέλλειν τριηκοντί-
 10 ρῳ, ἦν τι καταλαμβάνη νεώτερον τὸν πεζόν. Οὗτος ὦν
 Ἀβρωνύχος ἀπικόμενός σφι ἐσήμεινε τὰ γυγνόμενα
 περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. οἱ δὲ, ὡς ἐπύ-
 θοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιεῦντο τὴν ἀπο-
 χύψην, ἐκομίζοντο δὲ ὡς ἕκαστοι ἐτάχθησαν· Κορίν-
 θιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.

Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἄριστα πλωσούσας ἐπιλεξά- 22
 μένος Θεμιστοκλῆς, ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα,

XXI. 5. παλήσει. παλαίσειεν cod. noster ms.

Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anti-
 cyrensis, cui mandatum erat, (et ad hoc remis bene
 instructum navigium in parato habebat) ut, si con-
 fluxisset classis, id illis qui *ad Thermopylas* erant
 significaret: et similiter apud Leonidam Abronychus,
 Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui con-
 scensa actuaria navi his ad Artemisium renunciaret,
 si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. Hic
 igitur Abronychus advenit, significavitque quae circa
Leonidam eiusque exercitum gesta erant. Quibus illi
 rebus cognitis, iam non amplius differendum sibi
 reditum iudicantes, receperunt se eodem ordine quo
 in statione erant locati; primi Corinthii, postremi
 Athenienses.

(22.) Tum vero *Themistocles*, selectis velocissi-
 mis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa

ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοισι γράμματα, τὰ Ἴωνες, ἐπελ-
 θόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐπελέξαν-
 το. τὰ δὲ γράμματα τὰδε ἔλεγε· „ Ἄνδρες Ἴωνες, οὐ 5
 „ ποιεῖτε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι, καὶ
 „ τὴν Ἑλλάδα καταδουλούμενοι. ἀλλὰ μάλιστα μὲν
 „ πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν
 „ ποιῆσαι, ὑμεῖς δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξ-
 „ σθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Καραῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν 10
 „ ποιεῖν. εἰ δὲ μηδέτερον τούτων οἷον τε γίνεσθαι, ἀλλ’
 „ ὑπ’ ἀναγκαίης μέζονος κατέζευχθε ἢ ὥστε ἀπίστα-
 „ σθαι, ὑμεῖς γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἑπεὶ συμμίσγωμεν,
 „ ἐθελονκαέετε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ’ ἡμέων γεγονάτε,
 „ καὶ ὅτι ἀρχῆθεν ἢ ἔχβη πρὸς τὸν βαρβαρον ἀπ’ ὑμέων 15
 „ ἡμῖν γέγονε.“ Θειμοστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραφε, δο-

ea loca potabiles se conferens, lapidibus incidit scri-
 pta, quae Iones postridie eius diei ad Artemisium
 adpellentes legerunt. Erat autem scriptorum senten-
 tia haec: *Viri Iones! inique agitis, qui contra*
parentes militatis, et Graeciam in servitutem co-
namini redigere. Immo vero, quod maxime a vo-
bis postulamus, nostris a partibus stete! Id si
facere non licet vobis, at etiam nunc neutris vos
partibus adiungite, et vos ipsi, et Caribus, ut
idem faciant, persuadete! Sin horum neutrum fieri
potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere
ab hostibus possitis, estis adstricti; in ipso sal-
tem opere, quando pugnam conseremus, consulto
cessate! memores a nobis vos esse progenitos, at-
que etiam inimicitias has, quas cum Barbaris ge-
rimus, primam a vobis originem traxisse. Haec

κέειν ἐμοί, ἐπ' ἀμφοτέροισι νοέων· ὅσα, ἢ λαθόντα τὰ
 γράμματα βασιλῆα, Ἴωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ
 γενέσθαι πρὸς ἑωυτῶν, ἢ, ἐπεὶ τε ἀνεπιχθῆ, καὶ δια-
 20 βληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἴωνας, καὶ
 τῶν ναυμαχιῶν αὐτοὺς ἀπόσχη. Θεμιστοκλῆς μὲν 23
 ταῦτα ἐνέγραψε. τοῖσι δὲ βαρβάροισι αὐτίκα μετὰ
 ταῦτα πλοῖον ἦλθε ἀπὸ Ἰστιάειν, ἀγγέλλων τὸν ὄρη-
 σμὸν τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. οἱ δ' ὑπ' ἀπι-
 5 στίης τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν Φυλακῇ, νῆας δὲ
 ταχέας ἀπέστειλαν προκατοφθμένας. ἀπαγγειλάν-
 των δὲ τούτων τὰ ἦν, οὕτω δὲ ἅμα ἡλίω σκυδιναμένῳ
 πᾶσα ἡ στρατιὴ ἐπλωε ἀλῆς ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισιον. ἐπι-
 σχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ μέχρι μέσου ἡμέρης, τὸ
 10 ἀπὸ τούτου ἐπλων ἐς Ἰστιάειν. ἀπικόμενοι δὲ, τὴν πό-

*Themistocles scripsit, ut eundem arbitror, re in
 utramque partem deliberata; quo eisdem his scrip-
 tis, sive ea laterent barbaros, Iones ad deficien-
 dum a rege et ad Graecos transeundum permoveren-
 tur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniam
 apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Io-
 nes, eaque causâ a pugnis navalibus procul habe-
 rentur. (23.) Dum haec agit Themistocles, conti-
 nuo post Graecorum discessum civis Histiaeensis,
 navigio profectus, Barbaris fugam illorum ab Arte-
 misio nunciavit. At illi, fidem nuncio non adhiben-
 tes, in custodia hominem tenuerunt; velocesque na-
 ves, quae rem explorarent, praemisunt. A quibus
 quum relatum esset id quod res erat, ita demum
 universa simul classis, ut primi spargebantur radii
 solis, ad Artemisium profecta est. Ibi usque ad me-*

24 HERODOTI HISTOR. VIII.

λιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων· καὶ τῆς Ἑλλοπῆς μοίρης· γῆς δὲ τῆς Ἰστιαϊκίδος, τὰς παραβαλασσίας καίμας πάσας ἐπέδραμον.

- 24 Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ὄντων, Ξέρξης ἐτοιμασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς, ἐπέμπε εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν κήρυκα. προετοιμάσατο δὲ τὰδε. ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι, ἔσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες, ὑπολιπόμενος τούτων ὡς χιλίους, τοὺς λοι- 5 πούς, τὰφρους ὀρυζάμενος, ἔβαιψε, Φυλλάδα τε ἐπιβαλὼν, καὶ γῆν ἐπαμυσάμενος, ἵνα μὴ ὀφθῇσαν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. ὡς δὲ διέβη εἰς τὴν Ἰστιαίην ὁ κήρυξ, σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου, ἔλεγε τὰδε· „Ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῶ 10 „βουλομένῳ ὑμῶν παραδίδωσι, ἐκλιπόντα τὴν τάξιν

ridiem morati, *Histiaceam* inde navigarunt. Quo ubi pervenere, *Histiaceorum* urbe potiti, maritimos omnes vicos *Ellopii* agri, qui ditionis *Histiaceotidis* est, incursarunt.

(24.) Hi dum ibi morantur, interim *Xerxes*, postquam quae ad occisorum cadavera spectant praeparaverat, nuncium misit ad classem. Praeparaverat autem haecce. Quotquot de ipsius exercitu ceciderant, (erant autem ad vicies mille) ex his nonnisi mille admodum reliquit, caeteros factis in id fossis sepelivit, superne stratis arborum foliis, ingestaque humo, ne a classariis conspicerentur. Ut *Histiaceam* praeco pervenit, convocata totius exercitus concione, haec edixit: *Viri, armorum socii! Rex Xerxes unicuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem dat suum ordinem relinquendi, spectatumque ve-*

„καὶ ἰλθόντα, θεήσασθαι ὅπως μάχεται πρὸς τοὺς
 „ἀνθρώπους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἤλπισαν τὴν βασιλῆος δύ-
 „ναμιν ὑπερβαλέσθαι.“ Ταῦτα ἐπαγγελαμένου, 25
 μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγένετο πλοίων σπανιώτερον· οὕτω
 πολλοὶ ἤθελον θεήσεσθαι. διαπεραιωθέντες δὲ, ἐθνεῦ-
 το διεξίοντες τοὺς νεκροὺς· πάντες δὲ ἠπιστέατο τοὺς κεί-
 5 μένους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπίας,
 ὁρόντες καὶ τοὺς εἰλωτας. οὐ μὲν οὐδ' ἐλάνθανε τοὺς
 διαβιβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρῆξας περὶ τοὺς νεκροὺς
 τοὺς ἑωυτοῦ· καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν. τῶν μὲν χί-
 10 λιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι· οἱ δὲ πάντες ἐκάστο
 αἰεὶς συγκεκομισμένοι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον, τέσσαρες χι-
 λιάδες. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς Θῆν ἐτράποντο·
 τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστιάην ἐπὶ τὰς

*niendi quo pacto ille cum male sanis his homi-
 nibus pugnet, qui se regis copias superaturos
 esse speraverant.* (25.) Haec postquam nuncius edi-
 xit, mox nihil rarius fuit quam navigia: ita multi
 cupidi erant spectandi. Et hi, ad Thermopylas trans-
 vecti, obierunt spectaruntque cadavera: et, quum
 Lacedaemoniis mixtos hilotas viderent, hos omnes,
 qui ceciderant, Lacedaemonios et Thespienses esse
 arbitrabantur. Nec vero latuit eos quid de suis, qui
 ceciderant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridi-
 culum erat; quum Persarum nonnisi mille iacentia
 cadavera conspicerentur, Graccorum autem in unum
 locum congesta quatuor millia. Hunc igitur diem
 spectando insumsere: postridie vero classiarii, qui
 traiecerant, Histiaeam ad naves sunt reversi; Xerxes
 autem cum suis ad ulterius progrediendum se accin-

26 ἦσας, οἱ δὲ ἀμΦι Ξέρξεα ἐς ὁδὸν ὁρμέατο. Ἦκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκαδίας ὀλίγοι τινές, βίου τε δέομενοι, καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. ἄγοντες δὲ τούτους ἐς ὃψιν τὴν βασιλῆος, ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιεοίεν· εἰς δὲ τις πρὸ πάντων 5 ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. Οἱ δὲ σφι ἔλεγον, ὡς „Ολύμπια ἄγοιεν, καὶ θεωροῖεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵπτικόν.“ ὁ δὲ ἐπέειρετο ὅτι τὸ ἄεθλον εἴη σφι κείμενον, περὶ ὅτευ ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπον „τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον.“ Ἐνθαῦτα εἰπας γνώμην γεν- 10 ναισιτάτην Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου, δειλίην ᾠφλες πρὸς βασιλῆος. πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἄεθλον ἐὼν στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε ἠνέσχeto σιγῶν, εἶπέ τε ἐς πάντας τάδε· „Παπαὶ, Μαρδόνιε, κοίους ἐπ' ἀν- 15 „δρας ἡγάγετε μαχησομένους ἡμέας, οἱ οὐ περὶ χρη-

xit. (26.) Per idem tempus venere ad Persas transfugae ex Arcadia, homines numero pauci, victum quaerentes, et operam suam illis praestare cupientes. Hos in conspectum regis adductos interrogarunt Persae de Graecis, quidnam illi facerent: et unus quidam prae caeteris erat, qui hoc ex illis quaesivit. Responderunt illi, *Olympia Graecos agere, spectareque certamen gymnicum et curule*. Tum rursus interrogati, *quodnam esset propositum praemium, de quo contenderent?* dixere, *oleae dari coronam*. Ibi tum Tritantaechmes, nobilissimam dicens sententiam, timiditatis culpam apud regem incurrit. Ut enim audivit, coronam esse certaminis praemium, non pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, *Papae, inquit, Mardonie, quales*

„μάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!“
Τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἶρητο.

Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐπεὶ τε τὸ ἐν Θερμο- 27
πύλῃσι τρώμα ἐγεγένεε, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμπουσι
κῆρυκα ἐς Φωκέας, ἅτε σφι ἐνέχοντες αἰεὶ χόλον,
ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάρτα. Ἐσβα-
5 λόντες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ
σύμμαχοι αὐτέων ἐς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι
πρότερον ταύτης τῆς βασιλῆος στρατηλασίης, ἐσπιάθη-
σαν ὑπὸ τῶν Φωκέων, καὶ περιέφθησαν τρηχέως. ἐπεὶ
τε γὰρ κατεilhθήσαν ἐς τὸν Παρηγησσὸν οἱ Φωκέες,
10 ἔχοντες μάντιν Τελλίην τὸν Ἥλείον, ἐνθαῦτα ὁ Τελ-
λῆς οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε. γυνώσας ἄνδρας
ἐξακασίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε ταύ-
τους καὶ τὰ ὅπλα αὐτέων, νυκτὸς ἐπεθήκατο τοῖσι Θεσ-

*contra viros tu nos pugnatueros duxisti, qui non
de pecuniis, sed de virtute, certamina instituunt!*
Hoc eius dictum memoratur.

(27.) Interea temporis, post infelicem rerum ad
Thermopylas exitum, protinus *Thessali* praeconem
miserunt ad *Phocenses*; quippe quibus semper fue-
rant infensi, maxime vero a clade novissime ab
illis accepta. Etenim paucis annis ante hanc expe-
ditionem a Barbaro susceptam *Thessali* eorumque
socii, quum omnibus copiis invasissent *Phocenses*,
victi ab illis erant aspereque accepti. Quum enim
apud *Phocenses*, ad *Parnassum* conclusos, vates es-
set *Tellias Eliensis*, callidum inventum hic *Tellias*
illis commentus erat huiusmodi. Sexcentis viris *Pho-*
censium fortissimis, et ipsis et eorum armis, cretā

28 HERODOTI HISTOR. VIII.

σαλοῖσι· προείπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα
 ἴδωται, τοῦτον κτείνην. τούτους ὧν αἱ τε Φυλακαὶ τῶν 15
 Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοβήθησαν, δόξασαι ἄλ-
 λο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς Φυλακὰς αὐτῇ ἡ στρα-
 τηΐ, οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν καὶ
 αἰσπίδων Φωκίας· τῶν τὰς μὲν ἡμισίας εἰς Ἄβας ἀνέ-
 θισαν, τὰς δὲ εἰς Δελφοὺς· ἡ δὲ δεκάτῃ ἐγένετο τῶν 20
 χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης, οἱ μεγάλοι ἀνδριάν-
 τες οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνιστάτες, ἔμπροσθε τοῦ νηοῦ
 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἑτέροι τοιοῦτοι ἐν Ἀβησι ἀνακεία-
 28 ται. Ταῦτα μὲν νυν τὸν πεζὸν ἐργάσαντο τῶν Θεσ-
 σαλῶν οἱ Φωκίαι, πολιορκέοντας ἑαυτούς· ἐσβαλοῦσαν
 δὲ εἰς τὴν χώραν ἵππον αὐτέων, ἐλυμήναντο ἀνηκέστως.
 ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἥ ἐστι κατὰ Τάμπωλιν, ἐν ταύτῃ

dealbatis, noctu de improvise impetum in Thessalos
 fecit, mandato dato suis, ut, *quemcumque non albi-
 cantem cernerent, hunc interficerent*. Igitur primae
 Thessalorum custodiae, his conspectis, aliud existi-
 mantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et
 post custodias ipse exercitus; ita ut quatuor milli-
 bus caesorum et scutorum potirentur Phocenses,
 quorum scutorum dimidium apud Abas dedicarunt,
 reliquas Delphis; utque ex decima pecuniarum hoc
 praelio partarum factae sint ingentes illae statu-
 ae, quae ante templum Delphicum circa tripodem po-
 sitae sunt, et aliae similes Abis dedicatae. (28.)
 Hoc modo *Phocenses* peditatum acceperant *Thessa-
 lorum*, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero
 eorumdem, terram ipsorum invadentem, insanabili
 clade adfecerant. Nam in introitu, qui est ad Hyami-

632, 79.

5 τὰ φρον μεγάλην ὀρούσαντες, ἀμφορέας κεινούς ἐς αὐτὴν
 κατέθηκαν· χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες, καὶ ὁμοιωσάντες
 τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἰδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς ἐσβάλλον-
 τας. οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας, φερόμε-
 νοι ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας. ἐνθαῦτα οἱ ἵπποι τὰ
 10 σκέλεια διεσθάρησαν. Τούτων δὴ σφι ἀμφοτέρων 29
 ἔχοντες ἔγκοτον οἱ Θεσσαλοὶ, πέμψαντες κήρυκα, ἠγό-
 ρευσαν τὰδε· „ὦ Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέ-
 „τε μὴ εἶναι ὁμοιοὶ ἡμῖν. πρόσθεν γὰρ ἐν τοῖσι Ἐλ-
 5 „λησι, ὅσον χρόνον ἐκεῖνα ἡμῖν ἦνδανε, πλέον αἰεὶ κοτε
 „ὑμέων ἐφερόμεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσούτον
 „δυναμέμεθα, ὥστε ἐπ' ἡμῖν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερῆσθαι
 „καὶ πρὸς ἡνδραποδίσθαι ὑμέας. ἡμέες μέντοι, τὸ πᾶν
 „ἔχοντες, οὐ μνησικακέομεν· ἀλλ' ἡμῖν γενέσθω ἀντ'

polin, ductâ ingente fossâ, in eaque vacuis deposi-
 tis amphoris, et solo iniecta humo rursus aequato,
 incurrentes exspectaverant Thessalos. Et illi, tam-
 quam facile eos oppressuri, magno impetu invecti,
 in amphoras inciderant, et equi fractis cruribus pe-
 rierant. (29.) Cuius duplicis cladis caussa infensi
 Phocensibus Thessali, misso praecone, haecce eis
 edixere: *Meliora edocti, Phocenses, intelligite
 tandem, pares vos nobis non esse. Nam et antehac
 inter Graecos, quoad nobis res eorum placuere,
 superiores semper fuimus vobis, et nunc apud
 Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et
 agro vos exui, et in servitutem abripi. At, licet
 omnia possimus, tamen iniuriarum non sumus
 memores: sed pro illis rependantur nobis quin-*

30 HERODOTI HISTOR. VIII.

„αὐτέων πενήκοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ὑμῖν ὑπο- 10
„δεκόμεθα τὰ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χάρην ἀποτρέψειν.“

- 30 Ταῦτά σφι ἐπαγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοί. οἱ γὰρ
Φωκέες μούνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμῆδιζον, κατ'
ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὥς ἐγὼ συμβαλλεόμενος εὐρίσκω, κα-
τὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλ- 5
λήνων ἠῶζον, ὥς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμῆδιζον ἂν οἱ Φωκέες.
ταῦτα ἐπαγγελλομένων Θεσσαλῶν, οὔτε δῶσιν ἔφα-
σαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως
μῆδιζεν, εἰ ἄλλως βουλοῖατο· ἀλλ' οὐκ ἔσεσθαι ἐκόν-
31 τες εἶναι προδοῖται τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἀηνεῖχθη-
σαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ, κεχολωμέ-
νοι ταῖσι Φοκεῦσι, ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς
οδοῦ. ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηχινίης εἰς τὴν Δωρίδα ἐσέβα-

*quaginta argenti talenta; et recipimus vobis, aver-
suros nos mala terrae vestrae impendentia.*

(30.) Haec Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum partes non sequebantur, nulla quidem alia de caussa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Graecorum partibus se adiunxissent, cum Medis facturi Phocenses erant. Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturos, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo vellent; sed nolle se ultro proditores esse Graeciae. (31.) Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali, irati Phocensibus, viae duces fuere Barbaro. Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt

- 5 λον. τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδῶν στενὸς ταύτη κα-
τατείνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστα κη εὖρος, κεί-
μενος μεταξύ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας,
ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς· ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μη-
τρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. ταύτην ὦν τὴν
10 Δωρίδα γῆν οὐκ εἰσάνατο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμή-
δζόν τε γὰρ, καὶ οὐκ ἐδόκει Θεσσαλοῖσι. Ὡς δὲ ἐκ 32
τῆς Δωρίδος εἰς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς
Φωκίας οὐκ αἰρέουσι. οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκίων εἰς τὰ
ἄκρα τοῦ Παρησσοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδέη
5 δέξασθαι ὄμιλον τοῦ Παρησσοῦ ἢ κορυφὴν κατὰ Νέω-
να πόλιν κειμένην ἐπ' ἐωυτῆς· Τιθορέα οὐνομα αὐτῇ· εἰς
τὴν δὴ ἀνηνέικαντο, καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν. οἱ δὲ πλεῖντες
αὐτέων, εἰς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, εἰς

ingressi. Etenim Doricae terrae angusta lacinia, triginta fere stadiorum latitudine, huc porrigitur, inter Maliacam et Phocidem terram interiecta; qui tractus olim *Dryopis* erat. Est autem haec regio metropolis Doricensium, qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur Doridem terram ingressi barbari non vastarunt: etenim cum Medis sentiebant incolae, nec placuerat Thessalis ut iniuria his inferretur. (32.) Ut vero ex Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Parnassi fastigia conscenderant: est autem ad recipiendam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra Neonem oppidum seorsum situs, cui Tithorea nomen; in quem nimirum et res suas comportaverant, et ipsi adscenderant. Maior vero pars eorundem in Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Am-

32 HERODOTI HISTOR. VIII.

Ἀμφισσαν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκω-
μένην. Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν χώραν πᾶσαν ἐπέδραμον 10
τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἤγον τὸν στρατὸν·
οἰόσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ
33 ἐς τὰς πόλεις ἐνέαντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱερά. Πορευόμενοι
γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηφιστὸν ποταμὸν, ἐδήϊον πάν-
τα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρύμον πόλιν, κατὰ δὲ
Χαράδρην, καὶ Ἐρωχον, καὶ Τεθρώνιον, καὶ Ἀμφι-
καιαν, καὶ Νέωνα, καὶ Πεδίεας, καὶ Τριτέας, καὶ 5
Ἐλάτειαν, καὶ Υάμπολιν, καὶ Παραποταμίους, καὶ
Ἀβας· ἔνθα ἦν ἱερὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσι
τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατισκευασμένον· ἦν δὲ
καὶ τότε, καὶ νῦν ἐστὶ, χρηστήριον αὐτόθι· καὶ τοῦτο
τὸ ἱερὸν συλήσαντες ἐνέπρησαν. καὶ τινες διώκοντες εἶλον 10
τῶν Φωκίων πρὸς τοῖσι οὔρεσι· καὶ γυναῖκάς τινας διέ-

phissam oppidum, supra Crisaeum campum situm.
Barbari autem universam terram Phocidem incur-
sarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et
quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vasta-
runtque, ignem et in oppida et in templa iniicien-
tes. (33.) Hac enim iter facientes secundum Cephis-
sum fluvium, omnia depopulati sunt; cremaruntque
Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et
Tethronium, et Amphicacam, et Neonem, et Pedieas,
et Triteas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapota-
mios, et Abas, ubi opulentum erat Apollinis tem-
plum thesauris donariisque multis instructum: erat-
que ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: et hoc
etiam templum, exspoliatum, igne cremarunt. Atque
Phocensium nonnullos, ad montana insecuti, ca-

Φθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλῆθους. Παραποταμίους δὲ 34
 παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι, ἀπίκοντο εἰς Πανοπίας.
 ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινομένη ἡ στρατιὴ αὐτέων ἐσχίζετο.
 τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ, ἀμα
 5 αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας, ἐσέβαλε εἰς Βοιω-
 τοὺς, εἰς γῆν τὴν Ὀρχομενίων. Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος
 ἐμῆδιζε· τὰς δὲ πόλεις αὐτέων ἄνδρες Μακεδόνες διατε-
 ταγμένοι ἔσωζον, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες·
 ἔσωζον δὲ, τῇδε βουλόμενοι δῆλον ποιέειν Ξέρξῃ ὅτι τὰ
 10 Μήδων Βοιωτοὶ φρονέοιεν. οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων
 ταύτῃ ἐτράποντο.

Ἄλλοι δὲ αὐτέων, ἡγεμόνας ἔχοντες, ἐρμέατο ἐπὶ τὸ 35
 ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δέξῃ τὸν Παρνησσὸν ἀπέργοντες.
 ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα ἐσινά-

ptivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob mul-
 titudinem vim facientium, necem adtulerunt. (34.)
 Parapotamios praetergressi Barbari, in Panopensium
 agrum venerunt. Inde iam discretæ illorum copiae,
 bifariam divisæ sunt. Plurima quidem et validissi-
 ma pars exercitus, cum ipso Xerxe Athenas tendens,
 in Boeotiam intravit, in fines Orchomeniorum. Boco-
 torum autem universa multitudo cum Medis sentie-
 bat: et oppida illorum tutabantur, viri Macedones,
 ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem,
 hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Boco-
 tos. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

(35.) At illorum alii, sumtis viarum ducibus, ver-
 sus *Delphicum templum* intendebant iter, Parnas-
 sum a dextra relinquentes. Quascumque vero etiam
 hi Phocidis permearunt regiones, has cunctas eva-
Herod. T. IV. P. I. C

34 HERODOTI HISTOR. VIII.

μώρεον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν,
καὶ Δαυλίων, καὶ Αἰολιδέων. Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀπο- 5
σχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως συ-
λῆσαντες τὸ ἱερόν τὸ ἐν Δελφοῖσι, βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀπο-
δέξαιεν τὰ χρήματα. πάντα δ' ἠπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱερῷ
ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἀμει-
νον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοισι ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, 10
καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττεω ἀναθήματα.
36 Οἱ Δελφοὶ δὲ, πυνθανόμενοι ταῦτα, ἐς πᾶσαν ἀρρω-
δίην ἀπύκατο. ἐν δείματι δὲ μεγάλῳ κατεστεῶτες,
ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱερῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ
γῆς κατορύξουσιν, εἴτε ἐκκομίσουσιν ἐς ἄλλην χώραν. ὁ
δὲ θεὸς σφείας οὐκ ἔα κινεῖν, φάς „αὐτὸς ἱκανὸς εἶ- 5

XXXV. 5. Αἰολιδέων. Αἰολιδῶν alii. Αἰλαιῶν corrigendum cen-
suere viri docti.

starunt: nam et Panopensium oppidum incenderunt,
et Dauliorum, et Aeolidensium. [sive Lilacensium.]
Viam autem istam hi, seiuncti a reliquo exercitu,
ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico tem-
plo, opes illius Xerxi regi repraesentarent. Noverat
autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quae in hoc
templo erant melius quam quae suis in aedibus re-
liquerat, quippe multis ea constanter memoranti-
bus, ac praesertim Croesi donaria, Alyattis filii.
(36.) Eius rei nuncius gravissimum Delphensibus
timorem iniecit: quo terrore perculsi, oraculum de
sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt,
utrum in terram eas defoderent, an in aliam regio-
nem exportarent. At vetuit Deus loco illas movere,
dicens, *se ipsum ad tutanda sua sufficere*. Quo

και τῶν ἐωυτοῦ προκατῆσθαι.“ Δελφοὶ δὲ, ταῦτα ἀκού-
σαντες, σφέων αὐτέων πέρι ἐφρόντιζον. τέκνα μὲν νυν
καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιίην διέπεμψαν· αὐτέων
δὲ οἱ μὲν πλείστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρνησοῦ τὰς κο-
10 ρυφαῖς, καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνηνέικαντο· οἱ δὲ ἐς
Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπέξῃλθον. πάντες δὲ ὧν οἱ
Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ
τοῦ προφήτεω. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι 37
ἐπιόντες, καὶ ἀπώρεον τὸ ἱρόν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης,
τῷ ὀνόματι ἦν Ἀκίρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὄπλα προ-
κείμενα ἔσωθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηνευγμένα ἱρὰ, τῶν
5 οὐκ ὅσιον ἦν ἀπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. ὁ μὲν δὴ ἦν
Δελφῶν τοῖσι παρευῶσι σημανέων τὸ τέρας. Οἱ δὲ βάρ-
βαροι ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπειγόμενοι κατὰ τὸ ἱρόν τῆς Πρα-
νήϊς Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφι τέρεα ἔτι μέζονα τοῦ

audito responso, iam sibi ipsis *Delphenses* consu-
luerunt: et liberos quidem et uxores trans mare in
Achaiam dimisere: ipsorum vero plerique in iuga
conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium
antrum comportarunt; alii vero in Amphissam Lo-
cridem secesserunt. Itaque cuncti *Delphenses* reli-
querunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta.
(37.) Ut vero adpropinquarunt invadentes Barbari,
iamque in conspectu habuere templum; ibi tunc
propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit
ante templum proposita, ex interiore penetrali pro-
lata, quae nulli hominum fas erat tangere. Atque
ille hoc prodigium *Delphensibus*, qui in urbe ade-
rant, nunciatum ivit. Ut vero gradum accelerantes
Barbari prope aedem fuere *Minervae Pronaeae*,

πρὶν γενομένου τέρεος. Θῶυμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο, κάρ-
 τα ἐστὶ, ὅπλα ἀρήϊα αὐτόματα Φανῆναι ἔξω προκεί- 10
 μενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπιγεγόμε-
 να, καὶ διὰ πάντων Φασμάτων ἄζια θωυμάσαι μάλι-
 στα. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ Βάρβαροι κατὰ τὸ
 ἱρὸν τῆς Πρόνηϊς Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρα-
 νοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρηγησοῦ 15
 ἀπορραγεῖσθαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῷ πατάγῳ ἐς
 αὐτοὺς, καὶ κατέλαβον συγχροῦς σφῶν, ἐκ δὲ τοῦ ἱεροῦ
 38 τῆς Πρόνηϊς βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγένετο. Συμ-
 μιγέντων δὲ τούτων πάντων, φόβος τοῖσι βαρβάροισι
 ἐνεπεπτώκει. μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ Φεύγοντάς σφ' εἰς,
 ἐπικαταβάντες, ἀπέκτειναν πληθὺς τι αὐτῶν· οἱ δὲ
 περιστόντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφυγον. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἀπονοστή- 5

alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam pro-
 digio maiora. Nam et hoc sane mirabile est, arma
 Martia sua sponte extra templum proposita adpa-
 ruisse: sed quae mox deinde evenerunt, ea prae om-
 nibus ostentis maximâ admiratione digna sunt. Ubi
 enim subeuntes Barbari prope Pronaeae Minervae
 aedem fuere, ibi tum et de coelo fulmina in eos
 deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina
 ingenti cum fragore in eosdem praecipitarunt, mul-
 tosque oppresserunt, et ex Pronaeae aede clamor et
 ululatus est exauditus. (38.) Quibus rebus simul
 incidentibus, terror Barbaris est incussus: quos ubi
 fugam capessere Delphenses intellexerunt, descen-
 dentes de monte magnam illorum stragem edidere;
 reliqui vero rectâ in Boeotiam profugerunt. Memo-
 rarunt autem, ut ego accepi, hi ex Barbaris qui re-

σαντες οὗτοι τῶν βαρβάρων, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὡς
πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα ἔρων θεία· δύο γὰρ ὀπίστας,
μέζονας ἢ κατὰ ἀνθρώπων φύσιν, ἔχοντας ἔπεισθαι σφι,
κτείνοντας καὶ διώκοντας. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ 39
λέγουσι εἶναι ἐπιχωρίους ἥρωας, Φυλάκον τε καὶ Αὐ-
τόνοον, τῶν τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱόν· Φυλάκου μὲν,
παρ' αὐτὴν τὴν ὁδὸν κατύπερθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐης·
5 Αὐτονοοῦ δὲ, πέλας τῆς Κασταλίας, ὑπὸ τῇ Ταμπεΐῃ
κορυφῇ. Οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρηησοῦ λίθοι, ἔτι
καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν σόοι, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐης
Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων
φερόμενοι. Τούτων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ
10 ἱεροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται.

Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἀρτε- 40

dierunt, praeter ista se alia etiam ostenta divinitus
missa vidisse: namque duos armatos, maiores quam
pro humana natura, continenter sibi instituisse; per-
sequentes caedemque facientes. (39.) Istos duo,
aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroas, *Phyla-*
cum et *Autonoum*, quorum fana sunt in templi vi-
cinitate; Phylaci quidem, secundum ipsam viam, su-
pra Pronaeae aedem; Autonoi vero, prope Castaliam
sub Hyampeo cacumine. Saxa autem, quae de Par-
nasso deciderant, ad nostram usque aetatem super-
fuerunt, in agro Minervae Pronaeae sacro iacentia;
in quem, postquam per Barbaros devoluta sunt, in-
cubuerunt. Isto igitur modo hi homines a *Delphico*
templo discesserunt.

(40.) Iam *classis Graecorum*, ab Artemisio pro-

μισίου, Ἀθηναίων δεηθέντων, εἰς Σαλαμίνα κατέσχευ-
 τας ἡσας. τῶνδὲ δὲ εἵνεκα προσεδέθησαν αὐτέων σχεῖν
 πρὸς Σαλαμίνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδας τε καὶ γυ-
 ναῖκας ὑπεξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ 5
 βουλευσώνται τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. ἐπὶ γὰρ τοῖσι
 κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἔμελλον ποιήσεσθαι, ὥς
 ἐψευσμένοι γνῶμης. δοκέοντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννη-
 σίους πανδημεὶ ἐν τῇ Βοιωτίῃ ὑποκατημένους τὸν βάρβα-
 ρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν εἶναι, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἴσθμὸν 10
 αὐτοὺς τειχέοντας εἰς τὴν Πελοπόννησον, περὶ πλείστου
 τε ποιευμένους περιεῖναι, καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν Φυλα-
 κῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπιέναι. ταῦτα πυνθανόμενοι, οὕτω
 δὴ προσεδέθησάν σφεων σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμίνα.
 4¹ Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι κατέσχον εἰς τὴν Σαλαμίνα, Ἀθηναῖοι

fecta, rogatu Atheniensium ad *Salaminem* adpulit.
 Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut ad
 Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberos et
 uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et porro
 quid sibi faciendum esset deliberarent. Nam pro prae-
 sente rerum statu, quum opinione sua essent fru-
 strati, consilium capturi erant. Etenim quum existi-
 massent se Peloponnesios cum omnibus copiis reper-
 turos esse in Boeotia subsidentes ibique Barbarum
 excepturos, nihil horum repererant: sed certiores
 erant facti, isthmum illos, qua est introitus in Pe-
 loponnesum, muro intercipere, et haec ut salva sit
 maxime curare, hancque custodire, caetera omitten-
 tes. Haec quum intellexissent Athenienses, idcirco
 socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.
 (41.) Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt,

δὲ ἐς τὴν ἑωυτῶν. μετὰ δὲ τὴν ἀπίξιν, κήρυγμα ἐποιή-
σαντο „ Ἀθηναίων τῇ τις δύναται, σῶζειν τὰ τέκνα τε
καὶ τοὺς οἰκέτας.“ Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι ἐς Τροίξιν-
5 να ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγιναν, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα.
ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι, τῷ χρηστηρίῳ τε βου-
λόμενοι ὑπηρετεῖν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἵνεκα οὐκ ἥκιστα·
λέγουσι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅφιν μέγαν Φύλακα τῆς ἀκροπό-
λιος ἐνδαιτέεσθαι ἐν τῷ ἱερῷ. λέγουσί τε ταῦτα, καὶ
10 δὴ καὶ ὡς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιθέντες· τὰ δ'
ἐπιμήνια, μελιτόεσσα ἔστι. αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα, ἐν
τῷ πρόσθεν αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη, τότε ἦν αἴψαι-
στος. σημηνάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱερείας, μᾶλλον τι οἱ
Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν, ὡς καὶ

Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenere,
praeconio edixerunt, *quo loco quisque posset Athe-
niensium, eo liberos et familiam in tuto locaret.*
Ibi tunc plerique Troezena eos miserunt, alii vero
in Aeginam, alii Salamina. Properarunt autem suos
suaque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi
mandato obtemperare cupientes, partim, nec mini-
me, hac de caussa. Dicunt Athenienses, ingentem
serpentem, arcis custodem, versari in templo: nec
vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera
ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est
autem menstruum sacrificium, placenta melle con-
dita. Haec placenta, quum superioribus temporibus
constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. Quod
ubi significavit antistita templi, tanto magis atque
studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod
etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus

τῆς Θεοῦ ἀπολειοπυΐης τὴν ἀκρόπολιν. ὡς δὲ σφι πάν- 15
 42 τα ὑπέσχεετο, ἔπλων ἐς τὸ στρατόπεδον. Ἐπεὶ δὲ οἱ
 αἶπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συν-
 ἔρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυνθανόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ναυτι-
 κὸς στρατὸς ἐκ Τροιζῆνος· ἐς γὰρ Πάγωνα τὸν Τροιζη-
 νίων λιμένα προεῖρητο συλλέγεσθαι. συνελέχθησάν τε 5
 δὴ πολλῶ πλεῦνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχεον,
 καὶ ἀπὸ πολίων πλεούνων. Ναύαρχος μὲν νυν ἐπὶν αὐ-
 τὸς ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης ὁ Εὐρυκλείδew,
 ἀνὴρ Σπαρτιήτης, οὐ μέντοι γένεός γε τοῦ βασιλεῖου
 ἐὼν· νέας δὲ πολλῶ πλείστας τε καὶ ἄριστα πλωού- 10
 σας παρέιχοντο Ἀθηναῖοι.

43 Ἐστρατεύοντο δὲ οἶδε. Ἐκ μὲν Πελοποννήσου, Λα-
 κεδαιμόνιοι, ἑκατὰ νῆας παρεχόμενοι· Κορίνθιοι δὲ,

omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigarunt.
 (42.) Postquam vero isti ab Artemisio *ad Salamina*
 constituerant classem, accepto eius rei nuncio reli-
 quae etiam *nauticae Graecorum copiae* eodem con-
 fluxerunt, Troezenae profectae. Edictum enim illis
 fuerat, ut ad Pogonem, Troezeniorum portum, con-
 venirent: et convenerant multo plures quam quae
 ad Artemisium navali praelio erant defunctae, et ex
 pluribus civitatibus. Classi cum imperii summa prae-
 fectus erat idem qui ad Artemisium, *Eurybiades*,
Euryclidae filius, Spartanus, nec vero ex regio ge-
 nere natus: sed plurimas naves, optimeque navi-
 gantes, praebuerant Athenienses.

(43.) Qui autem *hac in classe militabant*, hi
 fuere. *Ex Peloponneso*, Lacedaemonii, sedecim na-

τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτέμισίῳ.
 Σικυνάιοι δέ, πεντεκαίδεκα παρείχοντο νῆας· Ἐπιδαύ-
 5 ριοι δέ, δέκα· Τροιζήνιοι δέ, πέντε· Ἑρμιονέες δέ, τρεῖς·
 εἶντες οὗτοι, πλὴν Ἑρμιονέων, Δωρικόν τε καὶ Μακε-
 δνὸν ἔθνος, ἐξ Ἑρμιεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπί-
 δος ὕστατα ὀρμηθέντες. οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰσὶ Δρύοπες,
 ὑπὸ Ἡρακλέος τε καὶ Μηλίων ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος κα-
 10 λεομένης χώρας ἐξαναστάντες. οὗτοι μὲν νυν Πελοπον-
 νησίαν ἐστρατεύοντο. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἑξω ἡπείρου· Ἀθη- 44
 ναῖοι μὲν, πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νῆας
 ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν, μοῦνοι ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνε-
 ναυμάχησαν Πλαταιέες Ἀθηναίοισι, διὰ τοιόνδε πρῶ-
 5 γμα. ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτε-
 μίσίου, ὡς ἐγίνετο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες

ves praebentes: tum Corinthii, totidem naves cum
 vectoribus praebentes quot ad Artemisium. Sicyonii
 vero quindecim praebuerunt naves; Epidaurii, decem;
 Troezenii, quinque; Hermionenses, tres. Sunt autem
 isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna
 natio, ex Erineo et Pindo et Dryopide novissime pro-
 fecti. Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule
 et Maliensibus ex regione quae Doris nunc vocatur
 ciecti. Hae copiae Peloponnesiorum erant. (44.)
 Ex populis vero continentem extra Peloponnesum
 incolentibus adfuere, primum, *Athenienses*, qui
 prae reliquis omnibus centum et octoginta naves
 contulerunt: et hi quidem nunc soli erant, nam in
 pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataeenses prae-
 sto non fuere, hac de caussa. Quo tempore Graeci,
 relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Pla-

ἀποβάντες εἰς τὴν περαιήν τῆς Βοιωτῆς χώρας, πρὸς ἐκ-
 κομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετῶν. οὗτοι μὲν νυν τούτους
 σώζοντες ἐλείφθησαν. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπὶ μὲν Πελασγῶν
 ἔχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἔσαν Πελασγοί, 10
 οὐνομαζόμενοι Κραναοί· ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλῆος,
 ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι· ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθῆος τὴν
 ἀρχὴν, Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν· Ἴωνος δὲ τοῦ Ξού-
 δου στρατάρχου γενομένου Ἀθηναίοισι, ἐκλήθησαν ἀπὸ
 45 τούτου Ἴωνες. Μεγαρεῖς δὲ ταυτὸ πλῆρωμα παρήχον· 15
 το τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Ἀμπρακιῶται δὲ, ἑπτὰ νέας
 ἔχοντες ἐπεβάθησαν· Λευκάδιοι δὲ, τρεῖς· ἔθνος εἶντες
 46 οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου. Νησιωτῶν δὲ, Αἰγινῆται
 τριήκοντα παρήχοντο. ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπλη-

XLIV. 13. Ἀθηναῖοι. *Intercidisse nomen Ἐρεχθίδαι suspican-
 tur docti viri.*

taeenses in oppositam Boeotiae oram excenderant,
 et ad familias suas in tuto locandas erant profecti:
 ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt.
Athenienses, quo tempore Pelasgi Graeciam. (quae
 nunc vocatur) tenebant, *Pelasgi* fuerant, *Cranai*
 nominati; sub Cecrope vero rege, *Cecropidae* sunt
 adpellati: tum regnante Erechtheo, mutato nomine,
Athenienses adpellati: ab Ione vero, Xuthi filio,
 qui copiarum dux fuit Atheniensium, *Iones* sunt
 denominati. (45.) Megarenses totidem naves cum
 vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. Amp-
 raciotae cum septem navibus praesto erant: Leucadii
 cum tribus; Doricus hic quoque populus est, ex Co-
 rintho. (46.) Ex insulaniis *Aeginetae* naves contu-
 lerant triginta: et instructas quidem etiam alias ha-

ρωμέναι νέες, ἀλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἐαυτῶν ἐφύλασσον,
 τρηκόντα δὲ τῇσι ἄριστα πλωούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυ-
 5 μάχησαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσι Δωριεῖς, ἀπὸ Ἐπίδαυρου·
 τῇ δὲ νῆσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰνῶνῃ. μετὰ δὲ Αἰγι-
 νήτας, Χαλκιδεῖς τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἴκοσι παρεχόμε-
 νοι, καὶ Ἐρετριεῖς τὰς ἐπτά· οὗτοι δὲ Ἴωνές εἰσι. μετὰ
 δὲ, Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι· ἔθνος ἐὼν Ἴωνικόν
 10 ἀπὸ Ἀθηνέων. Νάξιοι δὲ παρείχοντο τέσσαρας· ἀπο-
 πεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιητέων,
 κατὰπερ ἄλλοι νησιῶται· ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων,
 ἀπῆκато ἐς τοὺς Ἕλληνας, Δημοκρίτου σπεύσαντος,
 ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, καὶ τότε τριηραρχέοντος. Νά-
 15 ξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες, ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. Στυρεῖς δὲ
 τὰς αὐτὰς παρείχοντο νῆας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ·

bebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta
 vero optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem.
 Sunt autem Aeginetae Doricienses, ex Epidauro: no-
 men vero insulae prius *Oenone* fuerat. Post Aeginet-
 as, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas
 easdem ad Artemisium habuerant; et Eretrienses cum
 eisdem septem navibus: Ionica haec gens est. Deinde
 Cei, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem
 quibus ad Artemisium. *Naxii* cum quatuor navibus
 aderant; ad Medos quidem missi a civibus, quemad-
 modum reliqui insulani: sed spreto mandato ad
 Graecos sese contulerant hortante Democrito, spe-
 ctato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt
 autem Iones Naxii, Athenis oriundi. Styrenses eas-
 dem, quas ad Artemisium, naves contulerunt;
 Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinqu-

Κύθιοι δὲ, μίαν καὶ πεντηκόντερον ἔοντες συναμφοτέ-
 ροι οὗτοι Δρύοπες. καὶ Σερίφιοι τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μή-
 λιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδωσαν μούνοι νησιω-
 47 τέων τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Οὗτοι μὲν ἅπαν- 20
 τες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ,
 ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γὰρ εἰσι ὁμουρέοντες Ἀμ-
 πρακιώτῃσι καὶ Λευκαδίοις, οἱ ἐξ ἐσχατέων χωρέων
 ἐστρατεύοντο. Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων, Κροτω- 5
 νιῆται μούνοι ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύου-
 ση, νῆι μίῃ, τῆς ἤρχε ἀνὴρ τρεῖς πυθιονίης, Φαῦλλος.
 48 Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι,
 τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο· Μήλιοι δὲ, καὶ
 Σίφνιοι, καὶ Σερίφιοι, πεντηκόντερους. Μήλιοι μὲν,
 γένος ἔοντες ἀπὸ Λακεδαιμόνος, δύο παρείχοντο· Σίφ-

ginta-remorum: utrique hi Dryopes sunt. Seriphii
 etiam, et Siphnii, et Melii cum Graecis militarunt:
 hi enim soli ex insularis Barbaro terram et aquam
 non tradiderant. (47.) Quos adhuc memoravi pu-
 gnae ad Salamina socios, hi omnes citra Thespro-
 tiam et Acherontem fluvium habitant: Thesproti
 enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui ex
 ultimis Graeciae regionibus adfuerunt. Ex his vero
 qui ultra incolunt, soli *Crotoniatae* fuere, qui pe-
 riclitanti succurrerent Graeciae, et una quidem nave,
 cui praefuit vir ter Pythiorum certaminum victor,
 Phayllus: sunt autem *Crotoniatae* origine Achaei.
 (48.) Iam reliqui quidem, quos memoravi, triremes
 praebuerunt; Melii vero et Siphnii et Seriphii pente-
 conteros; [*id est*, longas naves remis quinquaginta
 instructas:] et Melii quidem, genus a Lacedaemone

5 νιοι δὲ καὶ Σεριΐφιοι, Ἴωνες ἔόντες ἀπ' Ἀθηνέων, μίαν
ἐκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, παρέξ τῶν
πνυκτηκοντέρων, τριηκόσiai καὶ ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτώ.

Ὡς δὲ ἐς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ 49
τῶν εἰρημένων πολιῶν, ἐβουλεύοντο, προβέντος Εὐρυβιά-
δεω, γνώμην ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλόμενον, ὅκου δοκέοι
ἐπιτηδεύατον εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι τῶν αὐτοῖ χω-
5 ρέων ἐγκρατέες εἰσί. ἡ γὰρ Ἀττικὴ αἰφεῖτο ἤδη, τῶν
δὲ λοιπῶν πέρι προετίβει. Αἱ γνώμαι δὲ τῶν λεγόντων
αἱ πλεῖσται συνεξέπιπτον, πρὸς τὸν Ἴσθμὸν πλώσαν-
τας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου· ἐπιλέγοντες τὸν
λόγον τόνδε „ὥς, ἣν νικηθῶσι τῇ ναυμαχίᾳ, ἐν Σα-
10 λαμῖνι μὲν ἔόντες, πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἣνα σφί τι-

derivantes, duas praebuerunt; Siphnii vero et Seriphii,
Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam.
Fuit autem *universus navium numerus*, demtis
penteconteris, trecentae septuaginta et octo.

(49.) Ut *ad Salaminem* convenit ex praedictis ci-
vitatibus *classis*, deliberarunt duces, rogante Eury-
biade ut sententiam diceret quisquis vellet, *quo loco*
opportunitissimum videretur pugna navali decer-
nere, ex eis nempe locis quae in ipsorum essent
potestate: iam enim Attica pro derelicta erat: ita-
que de reliquis locis rogavit. Et pleraeque eorum,
qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiae,
ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponne-
sum navali pugna decernendum: cuius sententiae
hanc rationem reddebant, *quod, si inferiores ex*
pugna discessissent, et Salamine essent, obside-
rentur in insula, ubi nullum ipsis adparere sub-

46 HERODOTI HISTOR. VIII.

μωρίῃ οὐδεμίῃ ἐπιφανήσεται· πρὸς δὲ τῷ Ἰσθμῷ, εἰς τοὺς ἐωυτῶν ἐξοίονται.“

- 50 Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγομένων, ἐλήλυθε ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἀγγέλλων ἥκειν τὸν βάρβαρον εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέεσθαι. Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατός, ἅμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιῶν τὴν πόλιν, αὐτέων ἐκλελοιπότεων εἰς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιέων ὡσαύτως, ἥκε τε εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐδήμιον. ἐνέπρησε δὲ Θεσπειάν τε καὶ Πλάταιαν, πυ- 5
- 51 θόμενος Θηβαίων ὅτι οὐκ ἐμήδιζον. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἕνα αὐτοῦ διατρίψαντες μῆνα, ἐν τῷ διέβαινον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἐτέροισι μῆνεσι ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιάδεω ἀρχόντος Ἀθηναίοισι. 5

sidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se possent salvi recipere.

(50.) Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, advenit vir Atheniensis, nuncians in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem igne vastare. Quippe exercitus unà cum Xerxe, itinere per Boeotiam facto, incensa Thespiensium urbe, qui in Peloponnesum se receperant, itemque Plataeensium urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Plataeam, quod a Thebanis audisset, cum Medis illos non sentire. (51.) A transitu Hellesponti, unde iter facere coeperant Barbari, postquam ibi unum mensem erant morati, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adfuerunt, prae-

καὶ αἰρέουσι ἐρῆμον τὸ ἄστυ, καὶ τινὰς ὀλίγους εὐρί-
σκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱερῷ ἔοντας, ταμίας τε τοῦ
ἱεροῦ, καὶ πένητας ἀνθρώπους· οἱ Φραζάμενοι τὴν ἀκρό-
πολιν θύρῃσι τε καὶ ξύλοισι, ἡμύνοντο τοὺς ἐπιόντας·
10 ἅμα μὲν ὑπ' ἀσθενείας βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλα-
μῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήϊον
τὸ ἢ Πυθίῃ σφί· ἔχρησε „τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον
ἔσσεσθαι.“ αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ
τὸ μαντήϊον, καὶ οὐ τὰς νῆας. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἰζόμενοι 52
ἐπὶ τὸν καταπτήιον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι
καλέουσι Ἀρῆϊον πάγον, ἐπολιόρκεον τρόπον τοιοῦτον· ὅπως
στυπῶν περὶ τοὺς οἰστοὺς περιθέντες ἀψείαν, ἐτόξευον
5 ἐς τὸ Φράγμα. ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκεόμενοι
ὁμῶς ἡμύνοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπτιγμένοι,

tore Atheniensium Calliade. Deprehenderunt autem
vacuam urbem, et paucos quosdam Atheniensium
in templo versantes, quaestores templi, et pauperes
nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis
praesepta arcebant subeuntes. Hi et ob victus ino-
piam sese Salaminem non receperant, et quod se
solos existimarent sententiam reperisse oraculi a
Pythia editi, *ligneum murum insuperabilem fore*;
nempe hoc ipsum esse certum illud refugium, quod
oraculo significatum esset, non naves. (52.) *Per-*
sae vero, castris in tumulto positis ex adverso arcis
sito, quem *Arcopagum* [Martium tumulum] vocant,
hoc modo illam oppugnabant: stupam sagittis cir-
cumdatam incendebant, atque ita sagittas adversus
vallum iaculabantur. At oppugnati *Athenienses*, ad
extremum licet malum redacti, fallente eos etiam

καὶ τοῦ Φραγματος προδεδωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πει-
 σιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδέκοντο.
 ἀμυνόμενοι δὲ, ἄλλα τε ἀντεμνηχανέοντο, καὶ δὴ καὶ
 προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας, ὀλοιτρόχους 1●
 ἀπίεσαν· ὥστε Ξέρξης ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἀπορίῃσι ἐνέ-
 53 χεσθαι, οὐ δυνάμενόν σφίεας εἰλεῖν. Χρόνον δ' ἐκ τῶν
 ἀπόρων ἐφάνη δὴ τις ἔσδοτος τοῖσι βαρβάροισι· ἔδωκε γὰρ
 κατὰ τὸ Θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπεί-
 ρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. ἔμπροσθε αὖν πρὸ τῆς ἀκρο-
 πόλιος, ὅπισθε δὲ τῶν πυλείων καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὴ 5
 οὔτε τις ἐφύλασσε, οὔτ' αὖν ἤλπισε μὴ κοτέ τις κατὰ
 ταῦτα ἀναβαίῃ ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησαν τινες κα-
 τὰ τὸ ἱερὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι-
 περ ἀποκρήμνου ἑόντος τοῦ χώρου. Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς

vallo, tamen resistebant; nec conditiones de dedi-
 tione admittebant, a Pisistratidis propositas. Resi-
 stebant autem, quum alia contra machinantes, tum
 et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus
 in eos saxis devolutis; ut perdiu *Xerxes* inops fuerit
 consilii, quum illos expugnare non posset. (53.)
 Ad extremum vero, post illas difficultates, introitus
 quidam in arcem barbaris adparuit: debuit enim,
 iuxta oraculum, universa Atheniensium terra, qua-
 tenus in continente erat, in Barbarorum, venire po-
 testatem. Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta
 et adscensu aversa, locus ubi nemo excubabat, et
 ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam
 adscensurum: eo loco, quamvis praerupto, adscende-
 runt nonnulli prope *Aglauri fanum*, Cecropis filiae.
 Quos ut in arcem conscendisse viderunt Athenienses,

10 ἀναβεβηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρί-
πτεον ἑαυτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω, καὶ διεφθείροντο,
οἱ δὲ εἰς τὸ μέγαρον κατέφευγον. τῶν δὲ Περσέων οἱ
ἀναβεβηκότες, πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας·
ταύτας δὲ ἀνοίξαντες, τοὺς ἱκέτας ἐφόνευσαν· ἐπεὶ δὲ σφι
15 πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱερόν συλῆσαντες, ἐνέπηρσαν
πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

Σχρὸν δὲ παντελέως τὰς Ἀθήνας Ξέρξης, ἀπέπεμψε 54
εἰς Σούσα ἄγγελον ἱππία, Ἀρταβάνω ἀγγελέοντα τὴν
παρεοῦσάν σφι εὐπρηξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυ-
κος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς Φυγάδας,
5 ἑαυτῶν δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦ-
σαι τὰ ἱερά, ἀναβάντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν· εἴ τε δὴ ὦν
ᾧσιν τινα ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴ τε καὶ ἐν-
θύμιόν οἱ ἐγένετο ἐμπήσαντι τὸ ἱερόν. οἱ δὲ Φυγάδες

alii de muro sese praecipitarunt perieruntque, alii
in interiorem templi aedem confugerunt. Persae
vero qui adscenderant, primum ad portam adcurrerunt,
eaeque aperta trucidarunt supplices; quibus
omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam
acropolin incenderunt.

(54.) Tum Xerxes, Athenis penitus potitus, equi-
tem Susa misit, qui Artabano rem feliciter gestam
nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimi-
sit, convocatis Atheniensium exsulis, qui illius
castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscen-
derent, suoque ritu ibi sacra facerent; sive quod
viso nocturno monitus hoc illis imperavit, sive reli-
gio quaedam eum incesserat quod templum cremas-
set. Et Atheniensium exsules mandata fecerunt. (55.)

Herod. T. IV. P. I.

D

55 τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα. Τοῦ δὲ εὔνε-
 κεν τούτων ἐπεμνήσθην, Φράσω. ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει
 ταύτῃ Ἐρεχθῆος τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι τῆς, ἐν
 τῷ ἐλαίῳ τε καὶ θαλάσσῃ ἐνὶ τὰ λόγος παρὰ Ἀθη-
 ναίων Ποσειδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην, ἐρίσαντας περὶ τῆς 5
 χάρις, μαρτύρια θεῖσθαι. ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα
 τῷ ἄλλῳ ἰρῶ κατέλαβε ἐμπροσθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων
 δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπροστίας, Ἀθηναίων οἱ
 θύειν ὑπὸ βασιλῆος κελευόμενοι, ὥς ἀνέβησαν ἐς τὸ
 ἰρὸν, ὥρων βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον 10
 ἀναδιδραμηκότα. οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

56 Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφι ἐξαγγέλθη
 ὥς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, ἐς τοσοῦτον
 θόρυβον ἀπίκοντο, ὥστε ἔνιοι τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυ-
 ρωθῆναι ἔμνον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἐς τε τὰς

Cur autem huius rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli *templum Erechthei* illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo *olea* inest et *mare*, quae aiunt a Neptuno et Minerva, quum de hac terra inter se certarent, testibus advocatis Atheniensibus, posita ibi fuisse. Haec igitur *olea* simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata: altero vero ab hoc incendio die, ut in id templum adscenderunt Athenienses sacra facere iussi a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

(56.) *Graeci* vero ad *Salaminem*, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore perculsi, ut e ducibus nonnulli ne manserint quidem donec super quaestione proposita fie-

643, 6.

5 νῆας ἐσέπιπτον, καὶ ἰστία αἰείροντο ὡς ἀποθευσόμενοι·
 τοῖσι τε ὑπολειπομένοισι αὐτέων ἐκυράθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ
 ναυμαχεῖν. νύξ τε ἐγένετο, καὶ οἱ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ
 συνεδρίου, ἐσέβαινον ἐς τὰς νῆας. Ἐνθαῦτα δὲ Θεμισ- 57
 στοκλῆα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νῆα, εἶρετο Μνησίφίλος,
 ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὅτι σφί εἰη βεβουλευμένοι. πυθόμενος
 δὲ πρὸς αὐτοῦ ὡς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς
 5 τὸν Ἰσθμόν, καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχεῖν,
 εἶπε· „Οὗτοι ἄρα ἦν ἀπαίρωσι τὰς νῆας ἀπὸ Σαλα-
 „μῖνος, περὶ οὐδεμιῆς ἐτι πατρίδος ναυμαχήσεις. κα-
 „τὰ γὰρ πόλεις ἕκαστοι τρέψονται· καὶ οὔτε σφέας Εὐ-
 „ρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται, οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλ-
 10 „λος, ὥστε οὐ μὴ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιήν· ἀπο-
 „λέεται τε ἡ Ἑλλάς ἀβουλήσι. ἀλλ', εἴ τις ἐστὶ μη-

ret decretum, sed in naves sese conicientes vela pan-
 derint tamquam abituri; reliqui vero re deliberata
 fecerint decretum, *ad Isthmum esse pugnandum*.
 Iamque nox aderat; et hi quoque, soluto consessu,
 naves sunt ingressi. (57.) Ibi tunc *Themistoclem*,
 in navem reversum, interrogavit *Mnesiphilus*, civis
 Atheniensis, *quidnam ab illis decretum foret?* A
 quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isth-
 mum deductis ante Peloponnesum dimicarent: *Quod*
si igitur, inquit, hi Salamine solverint, tu pro
nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas
quique civitates se recipient, et nec Eurybiades,
nec quisquam hominum alius retinere eos po-
terit, quoniam dissolvatur exercitus: et per ducum
imprudentiam peritura est Graecia. At ut, si qua
via aut ratio superest, perge, et, quae decreta

„χανή, ἴθι, καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ βεβουλευμένα, ἦν
 „κως δύνῃ ἀναγνῶσαι Εὐρυβιάδεα μεταβουλευσασθαι;
 58 „ὥστε αὐτοῦ μένειν.“ Κάριτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέϊ
 ἤρεσε ἡ ὑποθήκη· καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος,
 ἦϊε ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Εὐρυβιάδew. ἀπικόμενος δὲ, ἔφη
 θέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμίξαι. ὁ δ' αὐτὸν ἐς τὴν
 νῆα ἐκέλευε ἐσβάντα λέγειν εἴ τι θέλει. ἐνθαῦτα ὁ Θε- 5
 μιστοκλῆς παριζόμενός οἱ καταλέγει κεινὰ τε πάντα
 τὰ ἤκουσε Μνησιφίλου, ἑαυτοῦ ποιούμενος, καὶ ἄλλα
 πολλὰ προστίθεις· ἐς ὃ ἀνέγνωσε χρηίζων ἕκ τε τῆς
 νηὸς ἐκβῆναι, συλλέξαι τε τοὺς στρατηγοὺς ἐς τὸ συν-
 59 ἔδριον. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυ-
 βιάδεα προβῆναι τὸν λόγον, τῶν εἵνεκα συνήγαγε τοὺς
 στρατηγοὺς, πολὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν τοῖσι λόγοισι,
 οἷα κάριτα δέόμενος. λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος

sunt, operam da ut rescindas; si persuadere for-
tasse Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic
maneat. (58.) Themistocli admodum placuit mo-
nitum: qui, nullo ad haec responso dato, ad Eu-
rybiadis navem perrexerit. Quo ubi venit, de com-
munitibus rebus, ait, se aliquid cum illo communi-
caturum: et ille, si quid secum vellet, navem suam
conscendere eum iussit. Ibi tum Eurybiadi adsidens
Themistocles, et omnia ista quae ex Mnesiphilo audi-
verat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adiecit;
donec precibus eum expugnavit, ut nave egrederetur,
et in concilium iterum convocaret duces. (59.) Qui
ubi convenerunt, priusquam rem, cuius caussa con-
vocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos
Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. Quem

5 στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε· „ὦ Θεμι-
 „στόκλεες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προσξανιστάμενοι ραπίζον-
 „ται.“ ὁ δὲ, ἀπολυόμενος, ἔφη· „Οἱ δὲ γε ἐγκατα-
 „λειπόμενοι οὐ στεφανεῦνται.“ Τότε μὲν ἡπίως πρὸς 60
 τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο. πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδεα ἔλεγε
 ἐκείνων μὲν οὐκέτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὡς
 ἔπειν ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμῖνος, διαδρῆσονται. πα-
 5 ρεόντων γὰρ τῶν συμμαχῶν οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδέ-
 να κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶχετο, λέγων τάδε.
 „Ἐν σοὶ νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ (1)
 „ναυμαχίην αὐτοῦ μένων ποιέεσθαι, μηδὲ, πιβόμενος
 „τουτέων τοῖσι λέγουσι, ἀναξεύξης πρὸς τὸν Ἴσθμὸν τὰς
 10 „νῆας. ἀντίθες γὰρ ἐκάτερον, ἀκούσας. πρὸς μὲν τῷ
 „Ἴσθμῳ συμβάλλον, ἐν πελάγει ἀναπεπταμένῳ ναυ-

interfatus Corinthius dux Adimantus, Ocyti filius:
Themistocles! inquit, *in certaminum solemnibus,*
qui ante tempus surgunt, flagris caeduntur. Et
 ille, sui purgandi caussa, ait: *At, qui pone manent,*
non coronantur. (60.) Ita tunc quidem placide re-
 spondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus,
 nihil iam eorum dixit quae ante exposuerat, *dis-*
persum iri socios, si Salamine solvissent: etenim,
 praesentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos
 accusaret. Sed aliam dicendi rationem tenens, ita lo-
 cutus est: (1.) *Penes te nunc est servare Graeciam, si*
meum consilium secutus, hic manens pugnam na-
valem commiseris, neque his morem gesseris qui
naves ad Isthmum promovendas esse contendunt.
Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone.
Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari

„μαχήσεις, ἐς ὃ ἥκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι, νῆας
 „ἔχουσι βαρυτέρας, καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας. τοῦτο δέ,
 „ἀπολέεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μίγαρα καὶ Αἴγιναν,
 „ἥπερ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν. ἅμα γὰρ τῷ ναυ- 15
 „τικῷ αὐτέων ἔψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός· καὶ οὕτω
 „σφείας αὐτὸς ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύ-
 60 „σεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω
 (2) „ποιήσης, τσαῦδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρήσεις. πρῶτα
 „μὲν, ἐν στεινῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγῃσι πρὸς πολ- 20
 „λὰς, ἣν τὰ οἰκότες ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνει, πολλὸν
 „κρατήσομεν. τὸ γὰρ ἐν στεινῷ ναυμαχεῖν, πρὸς ἡμέων
 „ἐστί· ἐν εὐρυχωρίῃ δέ, πρὸς ἐκείνων. αὐτὶς δέ, Σαλα-
 „μῖς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπέκκειται τέκνα τε καὶ
 „γυναῖκες. καὶ μὴν καὶ τόδε ἐν αὐτοῖσι ἔκσσι, τοῦ 25

*pugnabis, quo minime nobis conducit, graviores
 naves habentibus; et numero pauciores. Porro
 Salaminem perdes, et Megara, et Aeginam, etiam-
 si caeteroquin feliciter nobis res esset cessura.
 Nam classem secuturus est pedestris exercitus, ad-
 eoque tu ipse illos in Peloponnesum duxeris, peri-
 culumque fuerit ut universam perdas Graeciam.
 (60. 1.) Sin quae ego dico feceris, haec in illis com-
 moda reperies. Primum quidem: in angusto mari
 confligentes paucis navibus adversus multas, si
 rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo
 erimus superiores. Nam in angusto praelium na-
 vale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro
 illis. Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos
 nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam
 illud in hac ratione continetur, quod inprimis*

„καὶ περιέχεσθε μάλιστα ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων,
 „προναυμαχήσεις Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τῷ Ἰσθμῷ
 „οὐδὲ σφεας, εἴπερ εὖ φρονεῖς, ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελο-
 „πόννησον. Ἦν δέ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται, καὶ 60
 30 „νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἰσθμὸν παρέ-⁽³⁾
 „σονται οἱ βάρβαροι, οὔτε προβήσονται ἑκατέρω τῆς
 „Ἀττικῆς, ἀπίαςί τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγάροισί τε
 „κερδανόμεν περιεοῦσι, καὶ Αἰγίνῃ, καὶ Σαλαμῖνι, ἐν
 „τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατύπερθε γε-
 35 „νέσθαι. Οἰκότε μὲν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι, ὥς
 „τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι μὴ δὲ οἰκότε βουλευομέ-
 „νοισι, οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς
 „ἀνθρωπίας γνώμας.“ Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέους, 61
 αὐτὶς ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος ἐπιφέρειτο, σιγαῖν τε κα-

*vobis cordi est: nam, hic manens, pariter pro
 Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec
 vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces.
 (60.3.) Sin quod ego spero evenerit, pugnaque navali
 vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt
 Barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed
 incondita fuga se recipient; lucrabimurque ser-
 vata Megara, et Aeginam, et Salaminem, ad quam
 nos hostibus superiores esse futuros oraculo et-
 iam praedictum est. Iam consilia rationi consen-
 tanea capientibus hominibus solent plerumque
 etiam consentanea evenire: sin contra rationem
 consulunt, ne Deus quidem humanis sententiis ac-
 cedere amat. (61.) Haec ubi Themistocles dixit,
 iterum in eum invectus est Corinthius Adimantus;
 tacere iubens virum cui nulla sit patria, vetans-*

λεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδεα οὐκ εἶν ἐπι-
 ψφίζειν ἀπόλι ἀνδρὶ· πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλῆα πα- 5
 ρεχόμενον, οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. ταῦ-
 τα δὲ οἱ προέφερε, ὅτι ἠλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο
 αἱ Ἀθηναί. Τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς κεινόν τε καὶ τοὺς
 Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε· ἐωυτοῖσι τε
 ἐδήλου λόγῳ, ὡς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἤπερ
 κείνοισι, ἔστ' ἂν διηκόσῃαι νῆες σφι ἕωςι πεπληρωμέ- 10
 ναι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρού-
 62 σεσθαι. Σημαίνων δὲ ταῦτα, τῷ λόγῳ διέβαινε εἰς
 Εὐρυβιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα· „Σὺ εἰ
 „μένεις αὐτοῦ, καὶ μένων ἔσεαι ἀνὴρ ἀγαθός· — εἰ
 „δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα. τὸ πᾶν γὰρ ἡμῶν
 „τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νῆες. ἀλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ 5

que Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab
 homine exsule proposita; quando enim patriam
 ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei
 licitum fore sententias cum aliis conferre. Haec in
 eum dicta proiecit, quod captae Athenae in hostium
 essent potestate. Tum vero Themistocles et illum
 et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis
 demonstravit, et urbem et terram Atheniensibus
 ampliolem, quam illis, esse, quamdiu ducentas
 habuerint naves instructas; nullum enim graecum
 populum, quem adierint, ipsos esse repulsurum.
 (62.) Haec postquam significavit, ad Eurybiadem
 convertens sermonem, maiore incitatione ait: Tu si
 hic manes, hicque manens fortem te virum prae-
 stas, recte feceris; si non, Graeciam evertes. Nam
 summa belli nobis in navibus vertitur. Tu vero

„δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀνα-
 „λαβόντες τοὺς οἰκέτας, κομειόμεθα εἰς Σίριν τὴν ἐν
 „Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρῃ τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ
 „λόγια λέγει, ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι. ὑμεῖς
 10 „δὲ, συμμαχῶν τοιῶνδε μουνωθέντες, μεμνήσθε τῶν
 „ἐμῶν λόγων.“ Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλῆος λέγοντος, 63
 ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. δοκέειν δέ μοι, ἀρρανθήσας
 μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφείας ἀπο-
 λίσσῃ, ἣν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νῆας. ἀπολιπόν-
 5 των γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοι-
 ποί. ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας
 διαναυμαχέειν.

Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα, ἔπεσι ἀκροβολισά- 64
 μενοι, ἐπεὶ τε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρσκευάζοντο

mihi morem gere. Id ni feceris, nos quidem e vestigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Italiae urbem, iam antiquitus nostram, quam a nobis instaurandam esse oracula etiam dicunt: vos vero, talibus sociis privati, eorum quae dixi reminiscimini. (63.) His a Themistocle dictis meliora edoctus *Eurybiades* est. Et maxime quidem eo mihi videtur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si ad Isthmum deduceret classem, Athenienses desererent socios: qui si illos deseruissent, reliqui non amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur suscepit sententiam, ut ibi manerent, ibique navali pugna decernerent.

(64.) Hoc modo quum hi *ad Salaminem* verbis inter se essent velitati, postquam ita placuit Eury-

ὡς ναυμαχήσοντες. ἡμέρη τε ἐγένετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ
αἰνόντι σεισμός ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ.
ἔδοξε δὲ σφι εὐξασθαι τοῖσι θεοῖσι, καὶ ἐπικαλέσα- 5
σθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. ὡς δὲ σφι ἔδοξε, καὶ
ἐποίησαν ταῦτα. εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐ-
τόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἰάντᾱ τε καὶ Τελαμῶνα
ἐπικαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας
65 ἦα ἀπίστελλον εἰς Αἴγιναν. Ἐφῆ δὲ Δικαῖος ὁ Θεο- 10
κύδης, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, Φυγᾶς τε καὶ παρὰ Μήδοισι
λόγιμος γινόμενος τοῦτον τὸν χρόνον· „ἐπὶ τε ἐκείρετο
ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξου,
εἰούσα ἐσῆμος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἐὼν ἅμα Δημαρῆ- 5
τῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ· ἰδεῖν δὲ κο-
νοιρτὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσίνος, ὡς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ
τριφυρῶν ἀποθωυμάζειν τέ σφεας τὸν κοινορτὸν, ὅτε ὡς

biadi, ad committendum ibidem navale praelium se
compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente
sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota
facere placuit, et Aeacidas socios invocare. Utque
placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati; protinus
ex Salamine Aiacem et Telamonem advocarunt: et ad
advehendum Aeacum reliquosque Aeacidas navem
in Aeginam miserunt. (65.) Fuit per id tempus
Dicaeus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul
et in existimatione apud Medos, qui narravit „quo
tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a
pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum
Demarato Lacedaemonio in Thriasio campo, vidis-
seque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam
a triginta admodum millibus hominum excitatum;

- κατε εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκα τε Φωνῆς ἀκούειν, καὶ
 10 αἱ φαίνεσθαι τὴν Φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν Ἰακχον. εἶναι
 ὃ ἀδαήμενα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι τὸν Δημάρετον,
 εἶρεσθαι τε αὐτὸν ὅτι τὸ Φθεγγόμενον εἴη τοῦτο· αὐτὸς
 δὲ εἶπαι· „Δημάρετε, οὐκ ἔστι ὅπως οὐ μέγα τι σῶος
 „ἔσται τῇ βασιλῆος στρατιῇ. τάδε γὰρ ἀρίθμηλα, ἐρή-
 15 „μου εὐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῶν τὸ Φθεγγόμενον,
 „ἀπὸ Ἐλευσίνος ἰὸν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι
 „συμμαχάουσι. καὶ ἣν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελο-
 „πόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ
 „ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται· ἣν δὲ ἐπὶ τὰς νῆας τράπηται τὰς
 20 „ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βα-
 „σιλεὺς ἀποβαλέειν. τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθη-
 „ναῖοι ἀνὰ πάντα ἔτια τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ
 „αὐτίαν τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυεῖ-

quumque miratus esset quibusnam ab hominibus excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem, quae vox ei visa esset *mysticus* esse *Iacchus*. Tum Demaratum, qui sacrorum Eleusiniarum fuisset ignarus, ex se quaesisse quid esset quod ita sonaret, seque ei respondisse: *Demarate! haud aberit quin magna clades exercitum regis adfligat. Quum enim deserta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem Atheniensibus eorumque sociis. Quod quidem ostentum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi Regi et pedestribus illius copiis erit: sin ad classem convertetur quae Salamine est, navalibus Regis copiis exitium portenderit. Agunt autem quotannis hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpē*

„ταί· καὶ τὴν Φωνὴν, τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ
 „ιακχάζουσι.“ Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον· „Σί- 25
 „γα τε, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ τὸν λόγον τοῦτον εἶπης. ἢ
 „γάρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνενειχθῇ τὰ ἔπια ταῦτα, ἀπο-
 „βαλέεις τὴν κεφαλὴν· καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι
 „ρύσασθαι, οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. ἀλλ' ἔχ'
 „ῆσυχος. περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε Θεοῖσι μελήσει.“ Τὸν 30
 μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν. ἐκ δὲ τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς
 Φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν, φέρεσθαι ἐπὶ
 Σαλαμῖνος, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων. οὐ-
 τω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν, ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξεω ἀπο-
 λείσθαι μέλλοι.“ Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος 35
 εἶλεγε, Δημάρητου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτό-
 μενος.

nae: et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Graecorum, his sacris initiatur; et hoc vocis sono, quem audis, in eiusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. Ad haec Demaratum dixisse: Silentium tene, nec alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad Regem deferentur haec tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile: quod autem ad exercitum hunc pertinet, id Deo curae erit. Hoc sibi Demaratum ait praecepisse: tum vero ex pulvere et sonitu ortam esse nubem, quae in sublime levata, versus Salaminem ad castra Graecorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri.“ Haec Diccaeus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξῳ ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, 66
ἐπειδὴ ἐκ Τρηχῖνος, θεσπόμενοι τὸ τρῶμα τὸ Λακω-
νικόν, διέβησαν ἐς τὴν Ἰσθμίαν, ἐπισχόντες ἡμέρας
τρεῖς ἔπλων δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρῃσι τρισὶ ἡμέρῃσι
5 ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσ-
σονες εἶντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὴν
ἡπείρου καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τῇ Σηπιάδῃ
ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. ἀντιβῆσω γὰρ τοῖσι τε
ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτῶν ἀπολομένοισι, καὶ τοῖσι ἐν
10 Θερμοπύλῃσι, καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι,
τούσδε τοὺς τότε οὐκ ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλίας τε
καὶ Δωριέας, καὶ Λοκροὺς, καὶ Βοιωτοὺς, πανστρατιῇ
ἐπομένους, πλὴν Θεσπιδέων τε καὶ Πλαταιέων· καὶ μά-
λα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους, καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς
15 λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολίων, τῶν

(66.) *Nauticus Xerxis exercitus*, postquam ex
Trachine, conspecta Laconica strage, in Histiaeam
rursus traiecisset, tres dies ibi moratus per Euripum
navigavit, et aliis tribus diebus *Phalerum* pervenit.
Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenien-
tes, non minore hominum numero Athenas invasisse,
quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Ther-
mopylas. Eis enim qui tempestate perierunt, et qui
ad Thermopylas ceciderunt et in navalibus pugnis
ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti
regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et
Boeotos; qui nunc omnibus copiis, exceptis The-
spiensibus et Plataeensibus, eum sequebantur; ad
haec utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reli-
quosque insularum incolas omnes, praeter quinque

ἐπεμνήσθην πρότερον τὰ οὐνόματα. ὅσω γὰρ δὴ προέ-
βαινε ἰσχυτέρῳ τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτω πλεόν
67 ἔθνεά οἱ εἶπετο. Ἐπεὶ ὦν ἀπίκατο εἰς τὰς Ἀθήνας πάν-
τες οὗτοι, πλὴν Παρίων· Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν
Κύθῳ, ἐκαρὰδόκεον τὸν πόλεμον κῆ ἀποβήσεται· οἱ
δὲ λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο εἰς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη
αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νῆας, ἐθέλων σφί συμμῆξαι τε 5
καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλωόντων τὰς γνώμας. Ἐπεὶ
δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετὰπειμποὶ οἱ τῶν
ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν
νηῶν, καὶ ἔζοντο ὡς σφί βασιλεὺς ἐκάστῳ τιμὴν ἐδε-
δώκει· πρῶτος μὲν, ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς· μετὰ δὲ, ὁ 10
Τύριος· ἐπὶ δὲ, ἄλλοι. ὡς δὲ κόσμῳ ἐπέξῃς ἔζοντο,
πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον, εἰρώτα, ἀποπειρώμενος

illas civitates, quarum nomina supra commemoravi.
Nam quo magis intro in Graeciam progrediebatur
Persa, tanto plures eum populi sequebantur. (67.)
Postquam igitur hi omnes *Athenas* pervenerant,
Pariis exceptis: nam Parii, pone manentes in Cythno,
exitum belli exspectabant: reliqui vero ut *Phalerum*
pervenerunt, ibi tunc *Xerxes* ipse ad classem de-
scendit, cum ducibus cupiens sermones conferre,
sententiasque eorum explorare. Eo igitur profectus
quum concilio praesideret, aderant convocati popu-
lorum regi subiectorum tyranni, et ordinum in classe
praeffecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex
tribuerat: primus quidem, Sidonius rex; post hunc
Tyrius; tum reliqui. Qui ut ordine deinceps conse-
derant, Mardonium *Xerxes* misit, qui tentaret sin-
gulos interrogaretque, an faciendum esse navale

- ἐκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιεῖτο. Ἐπεὶ δὲ περιῶν εἰρῶν 68
 τα ὁ Μαρδόνιος, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ
 ἄλλοι κατὰ τὸ αὐτὸ γνώμην ἐξεφέροντο, κελεύοντες ναυ-
 μαχίην ποιεῖσθαι, Ἀρτεμισίῃ δὲ τὰδε ἔφη· „Εἰπαί μοι (1)
 5 „πρὸς βασιλῆα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τὰδε λέγω. Οὔτε
 „κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐ-
 „βοίῃ, οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν
 „εὐθυσαν γνώμην με δίκαιόν ἐστιν ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγ-
 „χάνῳ φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. καὶ τοι
 10 „τὰδε λέγω· Φύδεο τῶν νηῶν, μηδὲ ναυμαχίην ποίεο.
 „τοὶ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρείσσοις τοσούτῳ εἰσι
 „κατὰ θάλασσαν, ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. τί δὲ πάν-
 „τως δέει σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν
 „τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκα ἀρμήθης στρατεύεσθαι,
 15 „ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; ἐμποδὼν δέ τοι ἴσταιται

praelium censerent. (68.) Quos ubi Mardonius, initio facto a Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixere, *faciendum praelium navale*; una *Artemisia* haec verba fecit: (1.) *Dic tu Regi, Mardonie; me haec dicere. Equidem, quae in pugnis ad Euboeam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, Domine, par est ut veram meam sententiam edam, dicamque quae tuis rebus maxime conferre censeo. Atqui hoc dico: parce navibus, nec praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? Annon Athenas tenes, quarum caussa hanc suscepisti expeditionem? Immo reliquam et*

„οὐδείς οἱ δ' ἔτι ἀνέστησαν, ἀπῆλλαξαν οὕτω ὡς καί-
 68 „νους ἔπρεπε; Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποβῆσθαι τὰ τῶν
 (2) „ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο Φράσω. ἦν μὲν μὴ
 „ἐπειχθῆς ναυμαχίην ποιούμενος, ἀλλὰ τὰς νῆας αὐ-
 „τοῦ ἔχης πρὸς γῆ μένων, ἢ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πε- 20
 „λοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέ-
 „ων ἐλήλυθας. οὐ γὰρ οἶοί τε πολλὸν χρόνον εἰσὶ τοι
 „ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασκεδᾷς, κατὰ
 „πίλιν δὲ ἕκαστοι Φεύγονται. οὔτε γὰρ σῆτος πάρα σφί-
 „σι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι· οὔτε αὐ- 25
 „τοὺς οἶκός, ἦν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνῃς τῶν
 „πρὸν στρατὸν, ἀτρεμειῶν τοὺς ἐκεῖθεν αὐτέων ἥκοντας·
 68 „οὐδὲ σφί μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχεῖν. Ἦν
 (3)

*iam Graeciam tenes: neque quisquam tibi resistit:
 nam, qui adhuc resisterunt, hi ita accepti sunt
 ut commeruere. (68. 1.) Quem vero exitum habitu-
 ras esse putem res adversariorum, dicam. Si tu
 non properaveris navalem facere pugnam, sed hic
 manens ad terram adplicueris naves, aut si in
 Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Do-
 mine, succedent ea quorum causa huc venisti.
 Nec enim diu tibi resistere poterunt Graeci, sed
 disperges eos, et in suas quique civitates profu-
 gient. Nec enim commeatus illis, ut ego audio,
 in hac insula paratus adest: nec verosimile est,
 si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem
 exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa
 regione venerunt; nec illis curae erit pro Athe-
 niensibus discrimen navalis praelii adire. (68. 3.)
 Sin protinus praelium facere maturaveris, vereor*

30 „δὲ αὐτίκα ἐπιχθῆς ναυμαχῆσαι, διμαίνω μὴ ὁ ναυ-
 „τικός στρατός κακωθεῖς, τὸν πεζὸν προσδήλῃσθαι.
 „πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὡς
 „τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι φι-
 „λέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι, χρηστοὶ. σοὶ δὲ,
 „ἐόντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων, κακοὶ δοῦλοι εἰσι οἱ ἐν
 35 „συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι, ἐόντες Αἰγύπτιοί τε
 „καὶ Κύπριοι, καὶ Κίλικες, καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὄφε-
 „λός ἐστι οὐδέν.“ Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, 69
 ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίᾳ, συμφορὴν ἐποιεῦντο
 τοὺς λόγους, ὡς κακὸν τι πεισομένης πρὸς βασιλῆος,
 ἔτι οὐκ ἔα ναυμαχίην ποιέεσθαι· οἱ δὲ ἀγαιόμενοί τε
 5 καὶ φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρώτοις τετιμημένης διὰ
 πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ κρίσει, ὡς ἀπο-

LXIX. 6. κρίσι. Alii vulgo ἀνακρίσι.

ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quoque calamitatem sit adlaturus. Ad haec, Rex, hoc etiam cogites velim, bonis viris servos solere esse malos, malis vero bonos. Atqui tibi, viro omnium optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum numero dicuntur esse, nempe Aegyptii, et Cyprii, et Cilices, et Pamphyli, inutiles homines. (69.)

Haec ubi Artemisia Mardonio dixit, quicumque reginae favebant, dolebant eam ista locutam, verentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod illum vetuisset navalem pugnam facere: qui vero invadebant ei maleque cupiebant, ut quae prae reliquis omnibus sociis in honore esset apud regem, iudicio illius delectabantur, quippe exitium ei ad-

Herod. T. IV. P. I.

E

λειομένης αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ ἀνητήχθησαν αἱ γνώμαι ἐς
 Ξέρξεα, κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης· καὶ
 νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι, τότε πολλῶ μάλ-
 λον αἶνεε. ὅμως δὲ τοῖσι πλέοσι πείθεσθαι ἐκέλευε τάδε, 10
 καταδόξας πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐβелоκακῆειν, ὡς
 οὐ παρόντος αὐτοῦ· τότε δὲ αὐτὸς παρσκευάστο θεή-
 σασθαι ναυμαχέοντας.

- 70 Ἐπειδὴ δὲ παρήγγελον ἀναπλάειν, ἀνῆγον τὰς νῆας
 ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα, καὶ παρεκρίθησαν διαταχθέντες κατ'
 ἡσυχίην. τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ ἡμέρη ναυ-
 μαχίην ποιήσασθαι· νῦν γὰρ ἐπεγένετο· οἱ δὲ παρσκευ-
 αζοντο ἐς τὴν ὑστεραίην. Τοὺς δὲ Ἕλληνας εἶχε δέος τε 6
 καὶ ἀρρώδιῃ, οὐκ ἥκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου.
 ἀρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι, ὑπὲρ
 γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυμαχέειν μέλλοιεν· νικηθέντες τε,

laturo. At ut ad *Xerxem* relatae sunt sententiae, ad-
 modum gavisus est illius sententiâ: et, quum iam
 antea eximiam esse mulierem iudicasset, nunc etiam
 magis eam laudavit. Attamen *hac in re pluribus*,
 ait, *esse parendum*; ratus ad Euboeam sponte suos
 rem male gessisse, quoniam ipse abfuisset: nunc
 autem constituerat ipse spectare pugnantes.

(70.) Postquam enavigandi signum datum est,
 eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium
 explicuerunt aciem. At tunc quidem non sufficit
 dies, ut committeretur praelium: nox enim super-
 venit; et illi in posterum diem sese comparabant.
 Graecos vero metus incessit et trepidatio, praesertim
 vero Peloponnesios:angebantur quippe, quod ad
 Salaminem residentes pro Atheniensium terra es-

ἐν νήσῳ ἀπολαμφθέντες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν
 10 ἐαυτῶν ἀφύλακτον. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ 71
 τὴν παρεούσαν νύκτα ἐπαραύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον
 καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο, ὅπως κατ' ἥπυ-
 ρον μὴ ἐσβάλοιεν οἱ βάρβαροι. Ὡς γὰρ ἐπύθαντο τὰ
 5 χιστα Πελοποννήσῳ τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμο-
 πύλῃσι τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολιῶν,
 ἕως τὸν Ἴσθμόν ἔζοντο καὶ σφί ἐπὶ στρατηγὸς Κλεόμ-
 βροτος, ὁ Ἀναξανδρίδῳ, Λεωνίδῳ δὲ ἀδελφεός. ἰζό-
 10 μενοι δὲ ἐν τῷ Ἴσθμῳ, καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνί-
 δα ὁδόν, μετὰ τοῦτο, ὥς σφί ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκο-
 δόμεον διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τεῖχος. ἅτε δὲ εὐσεύων μυρια-
 δων πολλῶν, καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ᾔητο
 τὸ ἔργον. καὶ γὰρ λίθοι, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ

sent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula inter-
 clusi obsiderentur, suâ terrâ sine praesidio relictâ.
 (71.) Sub eamdem noctem pedestris Barbarorum exer-
 citus adversus *Peloponnesum* profectus est; quam-
 quam quaecumque excogitari potuerunt effecta erant,
 ne a continente in Peloponnesum irrumperere Barbari
 possent. Simulatque enim cognoverant Peloponnesii
 obiisse Leonidam ad Thermopylas, concursu ex op-
 pidis facto Isthmum occuparunt, et praeerat eis ibi
 Cleombrotus, Anaxandridae filius, frater Leonidae.
 Ad Isthmum igitur considentes, primum Scironidem
 viam obstruxerunt, deinde de communi consilio
murum per Isthmum instituerunt ducere. Quum-
 que multae essent hominum myriades, quorum quis-
 que manum operi admovit, perficiebatur opus. Nam
 et lapides et lateres et tigna et corbes sabulo reple-

Φορμοὶ ψάμμου πλήρεις ἐστὲ φορέοντο, καὶ ἐλύνον οὐδέ-
 να χρόνον οἱ βοηθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς, οὔτε 15
 72 ἡμέρας. Οἱ δὲ βοηθήσαντες ἐς τὸν Ἴσθμόν πανθημεῖ,
 οἳδὲ ἔσαν Ἑλλήνων Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Ἀρκάδες πάν-
 τες, καὶ Ἠλεῖοι, καὶ Κορίνθιοι, καὶ Σικυώνιοι, καὶ
 Ἐπιδαύριοι, καὶ Φλιάσιοι, καὶ Τροιζήνιοι, καὶ Ἑρμι-
 ονῆς. οὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βοηθήσαντες καὶ ὑπεραρρῶδιον 5
 τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ τοῖσι δὲ ἄλλοισι Πελοπον-
 νησίοισι ἔμειλε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρνεια παροι-
 73 χῶμαι ἤδη. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνη ἑπτὰ.
 τούτων δὲ τὰ μὲν δύο, αὐτόχθονα ἔοντα, κατὰ χώραν
 ἴδρυται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἶκον, Ἀρκάδες τε, καὶ
 Κυνούριοι. ἐν δὲ ἔθνος, τὸ Ἀχαικόν, ἐκ μὲν Πελοπον-
 νήσου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μὲν τοι τῆς ἑωυτῶν οἰκίε δὲ 5
 τὴν ἀλλοτρίην. τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνη τῶν ἑπτὰ τέσσερα,

tae congerebantur; et sociatâ operâ opus facientes,
 nullo temporis momento, nec noctu, nec interdium,
 cessabant. (72.) Qui ad muniendum *Isthmum* ope-
 ram suam consociarunt Graeci, hi fuere: Lacedae-
 monii et Arcades omnes, et Elei, et Corinthii, et Si-
 cyonii, et Epidaurii, et Phliasii, et Troezenii, et
 Hermionenses. Hi sunt qui periclitanti Graeciae me-
 tuentes succurrerunt: reliquis Peloponnesiis nulli
 curae ea res fuit. Olympiorum autem et Carneorum
 iam praeterierant solennia. (73.) *Peloponnesum*
 septem incolunt populi. Horum duo sunt indigeni;
 eandem nunc, quam antiquitus, regionem habitan-
 tes, *Arcades*, et *Cynurii*. Unus populus, *Achaicus*,
 Peloponneso quidem non egressus est, sed suam regio-
 nem cum alia mutavit. Reliqui quatuor ex illis sep-

652, 79.

ἐπὶ λυδὰ ἐστὶ, Δωριεῖς τε, καὶ Αἰτωλοί, καὶ Δρύ-
 πες, καὶ Λήμνιοι. Δωριέων μὲν, πολλαὶ τε καὶ δόκιμοι
 πόλεις· Αἰτωλῶν δὲ, Ἥλις μούνη· Δρύπων δὲ, Ἐρμιό-
 20 νη τε καὶ Ἀσίνη ἢ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακωνικῇ· Λη-
 μνίων δὲ, Παρωρεῖται πάντες. οἱ δὲ Κυνοῦριοι, αὐτόχθο-
 νες ὄντες, δοκέουσι μῶνοι εἶναι Ἴωνες· ἐκδεδωρίευνται δὲ,
 ὑπὸ τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου, ὄντες Ὀρ-
 νεῖται καὶ περίοικοι. Τούτων ὦν τῶν ἑπτὰ ἔθνέων αἱ
 15 λοιπαὶ πόλεις, πᾶρξ τῶν κατέλαξα, ἐκ τοῦ μέσου ἐκα-
 τέατο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κα-
 τήμενοι, ἐμῆδιζον.

Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τοιούτῳ πόνῳ συνέστασαν, 74
 ἅτε περὶ τοῦ παντὸς ἤδη δρόμον θέοντες, καὶ τῇσι νηυσὶ

LXXIII. 12. *Pro μῶνοι, μὲν ἰνίοις corrigunt nonnulli.*

tem populis, advenae sunt: *Dorienses, Aetoli, Dryo-
 pes, et Lemnii.* Et Doriensium quidem multae sunt
 et illustres civitates: Aetolorum vero sola Elis: Dryo-
 pum Hermione, et Asine prope Cardamylen Laconi-
 cam: Lemniorum vero, Paroreatae omnes. Cynurii,
 indigenae quum sint, soli videntur [*sive, nonnullis
 quidem videntur*] Iones esse; sed in Dorienses mu-
 tati sunt, partim quod sub imperio fuerunt Argivo-
 rum, partim temporis progressu: sunt autem Or-
 neatae et horum finitimi. Istorum septem populo-
 rum reliquae civitates, praeter eas quas nominavi,
 neutrarum erant partium: si autem libere loqui li-
 cet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.

(74.) Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi
 labore conflictabantur, quippe de summa rerum iam

οὐκ ἐλπίζοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι ὁμῶς, ταῦτα πυνθανόμενοι, ἀρράδδον, οὐκ οὕτω περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες, ὡς περὶ τῇ Πελοποννήσῳ. ἕως μὲν 5 δὴ αὐτέων ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστάς σιγῇ λόγον ἐποιέετο, θῶμα ποιούμενοι τὴν Εὐρυβιάδew αἰβουλίην· τέλος δὲ, ἐξερράγη ἐς τὸ μέσον, σύλλογός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ πολλὰ ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτέων. οἱ μὲν, ὡς ἐς τὴν Πελοπόννησον χρεὼν εἶη ἀποπλῶειν, καὶ περὶ ἐκείνης κινδύ- 10 νεύειν, μηδὲ πρὸ χῶρης θοριαλώτου μένοντας μάχεσθαι· Ἀθηναῖοι δὲ, καὶ Αἰγινῆται, καὶ Μεγαρέες, αὐτοῦ μέ- 75 νοντας ἀμύνεσθαι. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς, ὡς ἐσσοῦτο τῇ γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαβὼν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ συνεδρίου. ἐξιλθὼν δὲ, πέμπει ἐς τὸ στρα-

LXXIV. 3. ὁμῶς. Vulgo ὁμως.

periclitantes, nec sperantes mari praeclare admodum gestum iri rem. Et illi *ad Salaminem*, postquam quid ad Isthmum ageretur cognoverunt, similiter trepidabant, non tam sibi metuentes, quam Peloponneso. Et aliquantisper quidem vir viro adstans tacite inter se sermones conferebant, imprudens mirantes Eurybiadis consilium: ad extremum vero in publicum res erupit; et coit concilium, multaque verba eisdem de rebus iactabantur; dicentibus aliis, *necessario ad Peloponnesum esse navigandum, et pro illa propugnandum, nec ad regionem ab hoste captam manendum, et pro illa dimicandum*; Atheniensibus vero et Aeginetis et Megarensibus contententibus, *eo loci manendum et cum hoste confliendum*. (75.) Ibi tunc *Themistocles*, quum vinceret sententia Peloponnesiorum, clanculum con-

τόπιδον τὸ Μήδων ἄνδρα πλοῖω, ἐντειλάμενος τὰ λέ-
 5 βειν χρεόν· τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σίκιννος, οἰκέτης δὲ καὶ
 παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλέως παίδων· τὸν δὲ ὕστε-
 ρον τούτων τῶν πηγμάτων Θεμιστοκλέης Θεσπία τε
 ἐποίησε, ὡς ἐπέδεκοντο οἱ Θεσπῖες πολήτας, καὶ χρή-
 μασι ὄλβιον. ὃς τότε πλοῖω ἀπικόμενος, ἔλεγε πρὸς
 10 τοὺς στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων τὰδε· „Ἐπεμψέ με
 „στρατηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάβειν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων,
 „(τυγχάνει γὰρ φρονέων τὰ βασιλῆος, καὶ βουλόμε-
 „νος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα κατύπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν
 „Ἑλλήνων πηγμάτα,) φράσσοντα, ὅτι οἱ Ἕλληνες
 15 „δρῶσιν μὲν βουλευόμενοι καταρρώδηκοτες. καὶ νῦν παρ-
 „χει κάλλιστον ὑμῶας ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι,
 „ἢ μὴ περιύδῃτε διαδράντας αὐτοὺς. οὔτε γὰρ ἀλλή-
 „λωςι ὁμοφρονέουσι, οὔτ' ἐτι ἀντιστήσονται ὑμῖν· πρὸς

cilio egressus, certum hominem navigio in castra mi-
 sit Medorum, edoctum quod dicere oporteret. Nomen
 homini Sicinnus fuit: erat autem servus et filiorum
 paedagogus Themistoclis; quem post has res gestas
 Themistocles, quo tempore Thespienses novos coop-
 tarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis oneravit.
 Quo ubi is navigio pervenit, apud duces Barbaro-
 rum haec verba fecit: *Misit me dux Atheniensium*
clam reliquis Graecis; favel enim ille Regis par-
tibus, cupitque ut res vestrae rebus Graecorum
sint superiores; misit me autem qui vobis nun-
ciarem, fugam meditari Graecos, metu perculsos.
Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere
longe praeclarissimam, si non commiseritis ut illi
fugā dilabantur. Nam nec inter se sunt concor-

„ἐαυτούς τε σφίσις ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέ-
 „τερα φρονέοντας καὶ τοὺς μή.“ Ὁ μὲν, ταῦτά σφι 20
 76 σημήνας, ἐκποδὼν ἀπαλλάσσετο. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ
 ἐγίνετο τὰ ἀγγελθέντα, τοῦτο μὲν, ἐς τὴν νηίδα τὴν
 Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλαμῖνός τε κειμένην καὶ τῆς
 ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπέβιβάσαντο· τοῦτο
 δὲ, ἐπεὶ ἐγίνοντο μέσαι νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ’ 5
 ἐσπέρης κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα· ἀνῆ-
 γον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμέ-
 νοι, κατέχον τε μέχρι Μουνυχίης πάντα τὸν πορθμὸν
 τῆσι νησί. τῶνδε δὲ εἴνακεν ἀνῆγον τὰς νῆας, ἵνα δὴ
 τοῖσι Ἕλλησι μὴδὲ Φυγίειν ἐξῇ, ἀλλ’ ἀπολαμφθῆντες 10
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι, δοῖεν τίσιν τῶν ἐπ’ Ἀρτεμισίᾳ ἀγα-
 νισμάτων. ἐς δὲ τὴν νηίδα τὴν Ψυττάλειαν καλεομένην

*des, nec amplius vobis resistent; sed adversus se
 invicem pugnantes videbitis hos qui vobiscum sen-
 tiunt et eos qui contra.* Et hic quidem, his dictis,
 e vestigio discessit. (76.) Illi vero, fidem nuncio
 adhibentes, primum, in *Psyttaleam*, parvam insu-
 lam inter Salaminem et continentem sitam, magnum
 numerum Persarum exposuerunt: deinde, sub me-
 diam noctem evecti sunt qui cornu [Graecorum]
 occidentem spectans ad Salaminem intercluderent;
 simulque, qui ad Ceam et Cynosuram erant locati,
 evecti sunt, et universum fretum usque ad Muny-
 chiam occuparunt. Evecti autem his navibus sunt eo
 consilio, quo fugā elabi non possent Graeci, sed ad
 Salaminem circumventi poenas darent praeliorum
 ad Artemisium factorum. In exiguam vero illam in-
 sulam, cui Psyttalea nomen, idoneum Persarum

ἀπιβίβαζον τῶν Περσῶν, τῶνδε εἰσὶν, ὡς, ἐπὶ τὴν γέ-
νηται ναυμαχίῃ, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε
15 ἀνδρῶν καὶ τῶν ναηγίων, (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμα-
χίης τῆς μελλούσης εἶσθαι ἕκαστο ἢ νῆσος,) ἵνα τοὺς
μὲν περποιοῦσι, τοὺς δὲ διαφθείρωσι. ἐποίουν δὲ σιγῇ
ταῦτα, ὡς μὴ πυνθανοίαιτο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὲ ταῦτα
τῆς νυκτὸς, οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες, παρατέοντο.

Χρησμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ εἰσὶ ἀλη- 77
θεῖς, οὐ βουλευμένος ἐναργίως λέγοντας περᾶσθαι κα-
ταβάλλειν, ἐς τοιάδε πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν ἀκτὴν
5 ἡρσὶ γεφυρώσωσι, καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν,
ἐλπίδι μαινομένη λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας,

numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
praelio facto navali et homines et naufragia huc ma-
xime delatum iri videbantur, (sita enim insula erat
in freto ubi pugna erat facienda) ibi suos servarent,
hostes vero interficerent. Silentio autem haec omnia
fecerunt, ne animadverterent adversarii: et per to-
tam noctem, nulla quiete sumta, in hoc adparatu
fuisse occupati.

(77.) In has res tales equidem intuens, negare
non possum vera esse oracula huc spectantia; nec
reicere conabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianae lītus aureo-ense-in-
structae

navibus velut ponte straverint et mari-cinctam
Cynosuram,

insana spe vastatis splendidis Athenis;

διὰ Δίκη σθέσσι κρατερὸν Κόρον, Ὑβριος υἱόν,
 δεινὸν μαιμώνοντα, δοκεῦντ' ἀνὰ πάντα τίθεσθαι.
 Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης
 πόντον Φοινίζει. τότε ἐλευθέρων Ἑλλάδος ἡμᾶρ
 εὐρύσπα Κρονίδης ἐπάγει, καὶ πότνια Νίκη.

10

Ἐς τοιαῦτα μὲν, καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι,
 ἀντιλογίης χρησμῶν περὶ οὔτε αὐτὸς λέγειν τολμῶ,
 οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέχομαι.

- 78 Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο ὠδισμὸς λέ-
 γων πολλός. ἤδεσαν δὲ οὕτω, ὅτι σφέας περιεκυκλέον-
 το τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι· ἀλλ', ὥσπερ τῆς ἡμέρης
 ὥρων αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκειον κατὰ χώραν εἶναι.
 79 Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν, ἐξ Αἰγίνης διέβη Ἀρι-

LXXVII. 8. τίθεσθαι. Vulgo πυθίσθαι. Nonnulli πίθισθαι. l. 13.
 ἀντιλογίης --- λῆγειν. Cum viro docto legendum videtur δι' ἀν-
 τιλογίης --- ἐλθεῖν.

*tum diva Vindicta exstinguet minacem Satieta-
 tem, Contumeliae filiam,
 dire furentem, omniaque conantem evertere.
 Aes enim aeri miscebitur, et sanguine Mavors
 pontum rubefaciet. Tunc libertatis diem Graeciae
 reddet late-cernens Saturnius et alma Victoria.
 Ad haec talia, et adversus ita clare loquentem Baci-
 dem, nec ego contradicendi oraculis caussa quid-
 quam dicere audeo, nec ab aliis dictum admitto.*

(78.) Iam inter duces *ad Salaminem* gravis exsi-
 stebat sermonum contentio. Nec dum vero illi no-
 verant, undique inclusos se esse a Barbaris: sed, ut
 illos interdiu locatos viderant, ita eodem in loco
 mansisse eos putabant. (79.) Dum inter se altercantur

σταδῆς ὁ Λυσιμάχου, ἀπὴρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρα-
κισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ πινόμικα, πυνθα-
νόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γινέσθαι ἐν
5 Ἀθήνῃσι καὶ δικαιοτάτον. οὗτος ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ συνέ-
δριον, ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλῆα, ὄντα μὲν ἐαυτῷ οὐ
φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ μαγάβεος τῶν
παρεόντων κακῶν, λήθην ἐκείνων ποιούμενος ἐξεκαλέε-
το, θέλων αὐτῷ συμμίζειν. προακήκοε δὲ ὅτι σπεύ-
10 δειν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς τὸν
Ἴσθμόν. ὡς δὲ ἐξηλθέ οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔλεγε Ἀριστεί-
δης τάδε· „ Ἡμέας στασιάζειν χροὸν ἐστί, ἐν τε τῷ ἄλ-
„ λω καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε, περὶ τοῦ ὀκότερος
„ ἡμῶν πλεῖον ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. λέγω
15 „, δὲ τοι, ὅτι ἴσον ἐστί πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν περὶ

duces; interim ex Aegina traiecerat *Aristides*, *Lysimachi* filius, civis quidem Atheniensis, sed ostracismo damnatus a populo; quem ego, ut eius mores accepi, optimum Athenis virum iustissimumque fuisse iudico. Hic vir, stans ad introitum concilii, evocari ad se iussit *Themistoclem*, qui non ei amicus, sed quam maxime inimicus erat; verum ob praesentium gravitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vocari illum iussit, colloqui cum eo cupiens: antea audiverat autem, id urgere Peloponnesios ut ad Isthmum abducatur classis. Postquam egressus est *Themistocles*, his verbis cum *Aristides* adloquitur: *Debemus nos et aliás et nimirum nunc maxime de hoc inter nos contendere, uter nostram maiora commoda patriae sit adlaturus. Dico vero tibi, perinde esse, multa an pauca verba facias ad Pelo-*

„ἀποπλόου τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. ἐγὼ γὰρ
 „αὐτόπτης τοι λέγω γινόμενος, ὅτι νῦν, οὐδ' ἦν Θάλα-
 „σι, Κορίνθιοί τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἰοί τε ἴσθη-
 „ται ἐκπλῶσαι· περιχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων
 80 „κύκλω. ἀλλ' ἐσελθὼν σφι ταῦτα σήμνηον.“ Ὁ δ' 20
 „ἀμείβετο τοῖσδε· „Κάρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι, καὶ
 „εὖ ἡγγεϊλας. τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδίομην γενέσθαι, αὐτὸς
 „αὐτόπτης γινόμενος ἤκει. ἴσθι γὰρ, ἐξ ἐμέο τὰ ποιού-
 „μενα ὑπὸ Μήδων. ἔδεε γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόντες ἔθελον 5
 „ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκοντας παρα-
 „στήσασθαι. σὺ δέ, ἐπεὶ περ ἤκεις χρηστὰ ἀπαγγέλ-
 „λων, αὐτὸς σφι ἄγγειλον. ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω,
 „δόξω πλάσας λέγειν, καὶ οὐ πείσω, ὥς οὐ ποικύν-
 „των τῶν βαρβάρων ταῦτα. ἀλλὰ σφι σήμνηον αὐτὸς 10

ponnosios classem hinc abducere cupientes. Ego
 enim, oculatus testis tibi aio, nullam nunc, ne si
 velint quidem, facultatem esse Corinthiis et ipsi
 Eurybiadi enavigandi; undique enim circumclusi
 sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis nuncia.
 (80.) Sic ille; cui Themistocles respondit: Et rectis-
 sime tu mones; et bonum utique adfers nuncium:
 nam, quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse
 testis oculatus nuncias. Scito enim, a me monitos
 fecisse hoc Medos: quandoquidem enim sponte
 noluerunt Graeci praelio decernere, necesse fuit
 ut inviti cogerentur. At tu, quoniam huc venisti
 bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam
 si ego haec dixero, videbor illis ficta loqui, ne-
 que eis persuadebo factum hoc esse a Barbaris.
 Sed tu eos adi; et ipse illis, ut res habet, indica.

„παρελθὼν ὡς ἔχει. ἐπεὶ δὲ σημήνης, ἣν μὲν πείθωνται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα· ἣν δὲ αὐτοῖσι μὴ πιστὰ γένηται, ὁμοίον ἡμῖν ἔσται. οὐ γὰρ ἔτι διαδρῆσσονται, εἴπερ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὡς σὺ λέγεις.“ Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, φά- 81
μενος ἐξ Αἰγίνης τε ἦκειν, καὶ μόγις ἐκπλῶσαι λαθὼν τοὺς ἐπορμέοντας· περιέχισθαι γὰρ πᾶν τὸ στρατόπεδον τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω· πα- 82
ραρτίεσθαι τε συνεβούλευε ὡς ἀλεξησομένους. Καὶ ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας, μετεστήκει· τῶν δὲ αὐτῶν ἐγένετο λόγων ἀμφισβασίη· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπίβητον τὰ ἐξαγγελθέντα. Ἀπιστούντων δὲ του-
τέων, ἦκε τριήρης ἀνδρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς ἦρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν

Quod ubi tu indicaveris, si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim non amplius aufugient, si, ut tu ais, undique cincti sumus ab hostibus. (81.) Igitur in concilium ingressus Aristides, rem nunciat; dicens, se ex Aegina venire, et per hostium naves in statione locatas aegre pervasisse latentem; universam enim Graecorum classem a Persarum navibus esse circumventam: quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese comparent. His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus orta est sermonum disceptatio: plerique enim ex ducibus fidem nuncio non adhibuerunt. (82.) Dum hi ita increduli sunt, advenit triremis transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panaetius, Sosimenis filius; quae

ἀληθῆναι πᾶσαν. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν
 Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βάρβα- 5
 ρον κατελοῦσι. Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολη-
 σάσῃ ἐς Σαλαμῖνα, καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον
 τῇ Λημνίῃ, ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἕλλησι ἐς
 τὰς ὀγδῶκοντα καὶ τριηκοσίας νῆας· δύο γὰρ δὴ νηῶν
 τότε κατέδωκε ἐς τὸν ἀριθμὸν. 10

- 83 Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν
 Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσόντες.
 ἥώς τε διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιη-
 σάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμι-
 στοκλῆς· τὰ δὲ ἔπεα ἦν, πάντα κρέσσω τοῖσι ἥσσοσι 5
 ἀντιτιθέμενα. ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσει καὶ καταστάσι
 ἐγγίνεται, παραινέσας δὴ, τούτων τὰ κρέσσω αἰρέε-

omnem veritatem adtulit. Quod quidem ob factum
 Delphis in tripode nomen *Teniorum* inscriptum est
 in eorum populorum nominibus qui Barbarum de-
 bellarunt. Hac igitur navi, quae ad Salaminem ab
 hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quae antea
 ad Artemisium transfugerat, completus est numerus
 navium, quibus usi sunt Graeci, ut trecentae et octo-
 ginta confierent; ad quem explendum numerum duae
 naves prius defuerant.

(83.) Postquam Teniorum verba fidem fecere Graecis, tum demum ad navalem pugnam sese hi compararunt, et prima luce coetum coegerunt propugnatorum. Ibi tunc prae caeteris ducibus Themistocles bene apud suos pro concione verba fecit; cuius in eo vertebatur oratio, ut meliora quaeque peioribus opponeret, hortareturque, ut, quaecumque in homi-

σβαι. καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσβαίνειν ἐκέλευε εἰς
 τὰς νῆας. καὶ αὗτοι μὲν δὴ ἐστέβαινον, καὶ ἤκε ἡ ἀπ'
 10 Αἰγίνης τριῆρης, ἣ κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδήμησε. ἐν-
 θαῦτα αἰῆγον τὰς νῆας ἀπάσας οἱ Ἕλληνες. Ἄνα 84
 γομένοισι δέ σφι, αὐτίκα ἐπεκέατο οἱ βάρβαροι. οἱ
 μὲν δὴ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ πρύμνῃ ἀνεκρούοντο, καὶ
 ἀκαλλον τὰς νῆας· Ἀμεινῆς δὲ Παλληνεύς, ἀνὴρ Ἀθη-
 5 καῖος, ἐξαπαχθεὶς, νῆϊ ἐμβάλλει. συμπλακείσης δὲ
 τῆς νηός, καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ
 ἄλλοι Ἀμεινῇ βοηθέοντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω
 λόγουσι τῆς ναυμαχίας γενέσθαι τὴν ἀρχήν· Αἰγινῇ-
 20 ται δὲ, τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσασαν εἰς Αἴ-
 γωαν, ταύτην εἶναι τὴν ἀρξάσαν. Λέγεται δὲ καὶ τὰ

nis naturam et conditionem caderent, ex his elige-
 rent optima. Postquam dicendi finem fecit, conscen-
 dere naves suos iussit. Qui dum conscendunt, adfuit
 ex Aegina triremis quae ad deducendos Aeacidas
 missa erat: tum deinde navibus omnibus evecti sunt
 Graeci. (84.) Quos in altum evectos tanto protinus
 impetu adgressi sunt Barbari, ut caeteri Graeci om-
 nes in puppim remigarent, et terrae admovent naves.
 Unus *Aminias*, Atheniensis civis, Pallenensis,
 longius evectus, navem hostilem rostro petiit. Cu-
 ius navis quum alteri implicita haereret, nec inde
 divelli posset; ita demum caeteri, auxilio venientes
 Aminiae, praelium commiserunt. Id quidem fuisse
navalis pugnae initium memorant Athenienses: Ae-
 ginetae vero, illam navem, aiunt, pugnae initium
 fecisse, quae Aeginam ad advehendos Aeacidas fue-
 rat missa. Narratur hoc etiam, adparuisse Graecis

δε, ὡς Φάσμα σφι γυναῖκός ἐφαίη· φαῖψαν δὲ δια-
 κεύσασθαι, ὥστε καὶ ἅπαν ἀκούσαι τὸ τῶν Ἑλλή-
 νων στρατοπέδον, ὀνειδίσασαν πρότερον τὰδε· „ὦ δαι-
 85 „μόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνη ἀνακρούεσθε;“ Κα-
 τὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐπιτάχατο Φοίνικες· οὗτοι γὰρ
 εἶχον τὸ πρὸς Ἐλευσῖνός τε καὶ ἐσπέρης κέρας· κατὰ
 δὲ Λακεδαιμονίους, Ἴωνες· οὗτοι δ' εἶχον τὸ πρὸς τὴν 5
 ἡῶ τε καὶ τὸν Πειραιᾶ. ἐβелоκάκεον μέντοι αὐτέων,
 κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολὰς, ὀλίγοι· οἱ δὲ πλεῖ-
 νες, οὐ. Ἐχω μὲν νυν συγχῶν οὐνόματα τριηράρχων κα-
 ταλέξαι, τῶν νῆας Ἑλληνίδας ἐλόντων· χρήσομαι δὲ
 αὐτοῖσι οὐδέν, πλὴν Θεομήστορές τε τοῦ Ἀνδροδάμαν-
 τος, καὶ Φυλάκου τοῦ Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. 10
 τοῦ δὲ εἵνεκα μέμνημαι τούτων μόνων, ὅτι Θεομήστωρ

speciem mulieris, quae illos, ita ut universus exau-
 diret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit,
 increpatos prius his verbis, *Miseri! quousque in
 puppim remigabitis?* (85.) Contra Athenienses lo-
 cati Phoenices erant; hi enim cornu obtinebant
 Eleusinem et occidentem spectans: contra Lacedae-
 monios vero Iones, qui in altero cornu versus orien-
 tem et Piraeum erant. Et horum quidem pauci, ut
 monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt;
 maior pars vero strenue pugnabat. Possē sane mul-
 torum nomina trierarchorum edere, qui graecas na-
 ves ceperunt: nec vero eos memorabo, nisi Theo-
 mestorem Androdamantis filium, et Phylacum Hi-
 stiaei, Samium utrumque. Horum autem solorum
 ea causa facio mentionem, quod Theomestor ob
 hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est con-

μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε, καταστη-
σάντων τῶν Περσέων· Φύλακος δὲ, εὐεργέτης βασι-
λῆος ἀνεγράφη, καὶ χάρη οἱ ἐδωρήθη πολλή. οἱ δ' εὐε-
15 γέται τοῦ βασιλῆος, ὁροσάγγαι καλέονται Περσιστί.
περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶχε. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νηῶν 86
ἐν τῇ Σαλαμῶνι ἐκεραίετο· αἱ μὲν, ὑπ' Ἀθηναίων δια-
φθειρόμεναι· αἱ δὲ, ὑπὸ Αἰγινήτων. ἅτε γὰρ τῶν μὲν
Ἑλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν
5 δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι, οὔτε σὺν νόῳ ποιόν-
των οὐδέν, ἐμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι, οἷόν περ ἀπέ-
βη. καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέραν μα-
κρῷ ἀμείνονες αὐτοὶ ἑαυτῶν, ἢ πρὸς Εὐβοίῃ· πᾶς τις
προθυμεύμενος, καὶ δειμαίνων Ξέρξην· ἐδόκει τε ἕκα-
10 στος ἑαυτὸν θηήσεσθαι βασιλῆα.

stitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de Rege meruerunt adscriptus est, et amplius terrae tractus eidem donatus. *Orosangae* Persico sermone vocantur *bene de rege meriti*. Ac de his quidem ita res habet. (86.) Maior vero numerus hostilium navium in hac *ad Salaminem pugna* periit; aliae ab Atheniensibus corruptae, aliae ab Aeginetis. Nam quum Graeci ordine et iusta acie pugnarent, Barbari vero nec dum satis ordinati fuissent, neque recto consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum evenire quod accidit: quamquam eo die longe fortiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Euboeam, quum unusquisque formidine Xerxis studium omne adhiberet; quisque enim spectari se a rege existimabat.

Herod. T. IV. P. I.

F

87 Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους, οὐκ ἔχω μετεξετέρους
εἶπαι ἀτρεκέως, ὥς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλ-
λήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τὰδε ἐγένετο, ἀπ’
ᾧ εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλῆϊ. ἐπεὶ γὰρ
εἰς Θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλῆος πρήγματα, 5
ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νῆς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδωίκετο ὑπὸ
νῆος Ἀττικῆς. καὶ ἡ, οὐκ ἔχουσα διαφυγέειν, ἔμπροσθε
γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νῆες Φίλιαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς
τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε εἶσθαι· ἔδοξε οἱ τότε
ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεικε ποιησάση. διακομένη γὰρ ὑπὸ 10
τῆς Ἀττικῆς, Φέρουσα ἐνέβαλε νῆϊ Φιλίῃ, ἀνδρῶν τε
Καλυνδίων, καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδίων βα-
σιλῆος Δαμασιθύμου. εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν
ἐγεγόνει ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἰόντων, οὐ μέντοι ἔγωγε

(87.) Iam, quod ad alios adtinet, quo pacto sin-
guli nonnulli Barbarorum aut Graecorum pugnaver-
int, non possum pro comperto referre: sed ad
Artemisiam quod spectat, haec gesta sunt, unde
illa magis etiam regi adprobata est. Postquam magno
tumultu res regis misceri coeperant, per id tempus
navem Artemisiae persequabatur navis Attica. Et
illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam
multae aliae sociae naves erant, ipsius autem navis
hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod
etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim insta-
ret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam na-
vem impegit, qua Calyndenses viri vehebantur cum
rege Calyndensium Damasithymo. Cum quo an ei
antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, al-
tercatio quaedam intercesserit, confirmare equidem

15 ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίας αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ
 συνεκέρησε ἢ τῶν Καλυδνέων κατὰ τύχην παραπεσοῦ-
 σα νῆς. ὥς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρη-
 σαμένη, διπλᾷ ἑαυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. ὃ τε γὰρ τῆς
 Ἀττικῆς νηὸς τριήραρχος, ὥς εἶδεν ἔμβαλλουσάν νηϊ
 20 ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νῆα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ
 Ἑλληνίδα εἶναι, ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων, καὶ
 αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας, πρὸς ἄλλας ἐτρέπετο.
 Τοῦτο μὲν, τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεικε γενέσθαι, διαφυγέειν 88
 τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι· τοῦτο δὲ, συνέβη ὥστε κακὸν
 ἐργασαμένην, ἀπὸ τουτέων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι
 παρὰ Ξέρξῃ. λέγεται γάρ, βασιλῆα θηψόμενον, μα-
 5 θὼν τὴν νῆα ἐμβαλοῦσαν· καὶ δὴ τίνα εἶπαι τῶν πα-
 ρεόντων· „Δέσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην, ὥς εὖ ἀγωνίζε-

non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu
 tunc maxime Calydensium navis ei fuerit obiecta.
 Ut vero in illam impegit, eamque depressit, singu-
 lari felicitate usa, duplex inde commodum retulit.
 Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in
 navem hominum barbarorum facere impetum, ratus
 Artemisiae navem esse graecanicam, aut a Barbaris
 ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omissâ
 illâ, alias Barbarorum naves petiit. (88.) Itaque
 hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva
 evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum
 damno adfecisset regem, ob id ipsum factum maxime
 ab eodem laudaretur. Aiunt enim, quum pugnam
Xerxes spectaret, animadvertisse eum hanc navem
 in alteram impingentem: quumque adstantium ali-
 quis ei dixisset, *Vides, domine, quam fortiter*

„ται, καὶ ἦα τῶν πολέμιων κατέδυσε;“ καὶ τὸν ἐπέ-
 ρεσθαι, εἰ ἀληθῶς ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον· καὶ τοὺς
 Φάναι „σαφῶς τὸ ἐπίσημον τῆς νηὸς ἐπισταμένους·“
 τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἠπιστέατο εἶναι πολέμην. τὰ τε 10
 γὰρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνικε ἐς εὐτυχίην γε-
 νόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νηὸς μηδὲνα ἀπο-
 σωθέντα κατήγορον γενέσθαι. Ξέρξην δὲ εἶπαι λέγεται
 πρὸς τὰ Φραζόμενα· „Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυ-
 „ναῖκες“ αἱ δὲ γυναῖκες, ἄνδρες.“ ταῦτα μὲν Ξέρξην 15
 Φασὶ εἶπαι.

89 Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ, ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς
 Ἀριαβίγης ὁ Δαρείου, Ξέρξεω ἰὼν ἀδελφεὸς, ἀπὸ δὲ
 ἄλλοι πολλοὶ τε καὶ ὀνομαστοὶ Περσῶν καὶ Μήδων,
 καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων· ὀλῆγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλή-
 νων. ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νῆες διεφθεί- 5

*Artemisia pugnet, quae navem etiam hostilem de-
 pressit! quae sisse illum, vere-ne sit hoc Artemi-
 siae factum? cui illos respondisse, plane se nosse
 navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse
 navem, quam illa depressisset. Nam et alia, ut di-
 ctum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Ca-
 lyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accu-
 sare illam potuisset. Itaque Xerxes ad ea, quae ei
 ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: Viri
 mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. Hoc
 a Xerxe dictum memoratur.*

(89.) In hoc autem praelio occubuit dux Ariabi-
 gnes, Darii filius, frater Xerxis: occubuerunt item alii
 multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum
 sociis: ex Graecis vero pauci. Hi enim quum essent

ροτο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπαλλύμενοι, ἐς τὴν Σα-
λαμῶνα διένειον. τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ θα-
λάσῃ διεφθάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ
αἱ πρῶται ἐς Φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλεῖσται
20 διεφθείροντο. οἱ γὰρ ὅπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε
τῆσι νηυσὶ παρίεναι πειρώμενοι, ὡς ἀποδεξόμενός τι καὶ
αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῆσι σφετέρῃσι νηυσὶ Φευγούσῃσι
περιέπικτον. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῷ θορύβῳ τού- 90
τω. τῶν τινες Φοινίκων, τῶν αἱ νῆες διεφθάρεατο, ἐλ-
θόντες παρὰ βασιλῆα, διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὡς δι'
ἐκείνους ἀπολοίαιτο αἱ νῆες, ὡς προδόντων. συνήνεκε ὦν
5 αὐτῷ, ὥστε Ἴωνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι,
Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοιόνδε μισθόν.
ἔτι τουτίων ταῦτα λεγόντων, ἐνέβαλε νῆϊ Ἀττικῇ Σα-

natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot
non manu ceciderunt hostium, ad Salaminem ena-
tarunt: at Barbarorum plerique, natandi imperiti,
in mari periere. Et postquam primae naves in fu-
gam erant versae, tum vero plurimae corruptae
sunt: nam qui pone erant locati, hi quum navibus
in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi prae-
clarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum
naves fugientium inciderunt. (90.) In eodem tu-
multu hoc etiam accidit. *Phoenices* quidam, quo-
rum naves perierant, ad regem accedentes calum-
niati sunt *Iones*, tamquam per eorum proditionem
periissent naves. Forte fortuna autem ita cecidit res,
ut Ionum duces nihil mali paterentur, et Phoeni-
ces calumniantes hancce mercedem ferrent. Dum
illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium na-

μοθηκική νηὺς· ἥ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφε-
ρομένη Αἰγιναίη νηὺς κατέδυσε τῶν Σαμοθηκίων τὴν
νῆα. ἅτε δὴ ἔοντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθηκίαι, τοὺς 10
ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νηὸς βάλλοντες ἀπῆ-
ραξαν, καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. ταῦτα γε-
νόμενα τοὺς Ἴωνας ἐρρύσατο. ὥς γὰρ εἶδε σφεας Ξέρ-
ξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοί-
νικας, οἷα ὑπερλυπτόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενός 15
καὶ σφῶν ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμεῖν, ἵνα μὴ,
αὐτοὶ κακοὶ γέγονοι, τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι.
(ὅπως γάρ τινα ἴδοι Ξέρξης τῶν ἑωυτοῦ ἔργον τι ἀποδεικ-
νύμενον ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ
ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλεῖται Αἰγάλεως, ἀνκνυθᾶ- 20
νετο τὸν ποιήσαντα· καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον

vibus irruit navis Samothracica: et dum mergitur
Attica navis, adcurrrens navis Aeginensis deprimit
Samothracicam. Tum vero Samothraces, ut solertes
iaculatores, de navi quae ipsorum navem depresso-
rat coniectis telis deturbarunt propugnatores, na-
vemque conscenderunt, eaque potiti sunt. Id factum
Iones servavit. Ut enim rem praeclare ab his gestam
Xerxes vidit, iram suam in *Phoenices* vertit, quippe
valde aeger animi et quoslibet accusans: illorumque
capita iussit praecidi, *ne, quum ignavi ipsi essent,*
fortiores viros calumniarentur. Xerxes enim, e re-
gione Salaminis sedens in montis radice, cui Aega-
leos nomen, quoties aliquod facinus a suis editum
cerneret, sciscitabatur *quis esset qui id fecisset: et*

πατρώθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν.) πρὸς δὲ ἔτι καὶ
προσελάβετο Φίλος ἰὼν Ἀριαράμνης, ἀνὴρ Πέρσης πα-
ρῶν, τούτου τοῦ Φοινικηίου πάθους. οἱ μὲν δὴ πρὸς τοὺς
25 Φοίνικας ἐτράποντο.

Τῶν δὲ βαρβάρων εἰς Φυγὴν τραπομένων, καὶ ἐκ 91
πλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἰγινῆται, ὑποστάντες ἐν
τῷ πορθμῷ, ἔργα ἀπέδεδξαντο λόγου ἄξια. οἱ μὲν γὰρ
Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θορύβῳ ἐκεραΐζον τὰς τε ἀντισταμένας
5 καὶ τὰς Φευγούσας τῶν νηῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκ-
πλουύσας· ὅπως δὲ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν,
Φερόμενοι ἐσέπιπτον εἰς τοὺς Αἰγινῆτας. Ἐνθαῦτα συν- 92
εκύρειν νῆες ἢ τε Θεμιστοκλέος διώκουσα νῆα, καὶ ἡ
Πελοκρίτου τοῦ Κριοῦ, ἀνδρὸς Αἰγινῆτιω, νηὶ ἐμβα-

XC. 23. προσελάβετο ex coniect. pro vulgato προσεβάλετο.

scribae notabant trierarchi nomen cum patris et ci-
vitatís nomine. Insuper vero etiam Ariaramnes Per-
sa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum
erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in
Phoenicum capita verteretur.

(91.) Ubi vero in fugam versi Barbari Phalerum
navibus contenderunt, ibi tunc Aeginetae, in freto
in subsidiis stantes, memoratu digna facinora edi-
dere. Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu
naves et resistentes et fugientes perdebant, Aegine-
tae vero eas quae praelio excedebant: et, quae pe-
riculum ab Atheniensibus effugerant, hae dum reci-
piebant se, in Aeginetas incidebant. (92.) Ibi forte
mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam
navem persequentis, et Polycriti navis, Crii filii,
Aeginetae, qui in Sidoniam illam navem impetum

λαῦσα Σιδωνίῃ, ἥπερ εἶλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ
 Σκιαθῶ τὴν Αἰγινάϊν, ἐπ' ἧς ἔπλεε Πυθέης ὁ Ἴσχε- 5
 νόου, τὸν οἱ Πέρσαι, κατακοπέντα, ἀρετῆς εἵνεκα εἶχον
 ἐν τῇ νηὶ ἐκπαυλεόμενοι. τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι
 Πέρσῃσι ἦλω νηὺς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθέην οὕτω σω-
 θῆναι εἰς Αἴγιναν. ὡς δὲ ἐσεῖδε τὴν νῆα τὴν Ἀττικὴν ὁ
 Πολύκριτος, ἔγνω, τὸ σημήϊον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος 10
 καὶ βῶσας τὸν Θεμιστοκλῆα, ἐπεκετόμησε, εἰς τῶν
 Αἰγινήτων τὸν μηδισμόν ὀνειδίζων. ταῦτα μὲν νυν νηὶ
 ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε εἰς Θεμιστοκλῆα. Οἱ
 δὲ βάρβαροι, τῶν αἱ νῆες περιεγένοντο, Φεύγοντες ἀπί-
 κοντο εἰς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν. 15

93 Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἀριστα
 Αἰγινήται· ἐπὶ δὲ, Ἀθηναῖοι· ἀνδρῶν δὲ, Πολύκριτός

fecerat, a qua prius ad Sciathum capta fuerat Aegi-
 nensis navis speculatoria; qua navi vehebatur *Pytheas*,
Ischenoi filius, quem Persae misere concisum in navi
 habebant, virtutem eius admirantes. Hunc igitur *Py-*
theam simul cum Persis vehens navis *Sidonia* capta
 nunc est a *Polycrito*, atque ita servatus *Pytheas*, et
Aeginam dein adductus. Iam ubi *Atticam* navem
 conspexit *Polycritus*, eamque ex insigni imperato-
 rio agnovit, inclamans *Themistocli*, et conviciis eum
 insectatus, *Ita*, ait, *Aeginetae Medis favent!* Haec
Polycritus, postquam in navem istam impetum fe-
 cerat, in *Themistoclem* proiecit. *Barbari* vero, quo-
 rumsu perfuere naves, fugâ *Phalerum* sub pedestris
 exercitus tutamen pervenerunt.

(93.) In hac navali pugna e Graecis praecipuam
 laudem consecuti sunt *Aeginetae*; et post hos, *Athe-*

τε ὁ Αἰγινήτης, καὶ Ἀθηναῖοι, Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυ-
 ράσιος, καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς· ὃς καὶ Ἀρτεμισίην
 5 ἐπέδιωξε. εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώει ἡ Ἀρ-
 τεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἰλέ μιν, ἢ καὶ
 αὐτὸς ἦλω. τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρακε-
 κέλευστο· πρὸς δὲ, καὶ αἶθλον ἔκειτο μύρια δραχμαί,
 ὃς ἂν μιν ζωὴν ἔλῃ. δεινὸν γάρ τοι ἐποιεῦντο, γυναιῖκα
 10 ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. αὕτη μὲν δὴ, ὡς πρό-
 τερον εἴρηται, δέφυγε· ἴσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἰ-
 νῆες περιγεγόνισαν, ἐν τῷ Φαλήρῳ. Ἀδίμαντον δὲ 94
 τὸν Κορινθίων στρατηγὸν, λέγουσι Ἀθηναῖοι, αὐτίκα
 κατ' ἀρχαῖς ὡς συνέμισγον αἱ νῆες, ἐκπλαγέντα τε
 καὶ ὑπερδίσαντα, τὰ ἰστία ἀειράμενον, οἷχεσθαι φεύ-
 γοντα· ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα φεύ-

nienses : ex singulis vero viris *Polycritus Aegineta*,
 et duo Athenienses, *Eumenes Anagyrsius*, et *Ami-
 nias Pallenensis*, is qui *Artemisiam* persecutus est.
 Qui si scivisset navi illa *Artemisiam* vehi, non prius
 desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus
 fuisset : nam Atheniensium triremium praefectis hoc
 imperatum erat, praetereaue praemium erat pro-
 positum decem millia drachmarum, si quis eam vi-
 vam cepisset : magnopere quippe indignati erant
 mulierem contra Athenas militare. At haec quidem,
 ut supra dictum est, periculum effugit : sed et reli-
 qui, quorum superfuere naves, Phalerum se rece-
 perunt. (94.) *Adimantum* vero, Corinthiorum du-
 cem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurre-
 runt naves, metu terroreque perculsum, sustulisse
 vela et in fugam sese proripuisse : reliquosque Co-

γούσαν, ὡσαύτως οἴχεσθαι. ὥς δὲ ἄρα Φεύγοντας 5
 γίνεσθαι τῆς Σαλαμίνης κατὰ τὸ ἱρὸν Ἀθηναίης Σκι-
 ράδος, περιπίπτειν σφι κέλητα θείῃ πομπῇ· τὸν οὕτε
 πέμψαντα Θανῆναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρα-
 τῆς εἰδóσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοσι. τῇδε δὲ συμ-
 βάλλονται εἶναι θῆιον τὸ πρῆγμα· ὥς γὰρ ἀγγχοῦ 10
 γινέσθαι τῶν νηῶν τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλῃτος, λέγειν τὰδε·
 „Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς ναῦς, ἐς Φυγὴν
 „ἄρμησαι καταπροδούς τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ
 „νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἡρώντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν.“
 ταῦτα λεγόντων, ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτὶς 15
 τὰδε λέγειν, ὥς „αὐτοὶ οἰοί τε εἶν ἀγόμενοι ὄμηροι
 ἀποθνήσκειν, ἢν μὴ νικῶντες φαίνωνται οἱ Ἕλληνες.“
 οὕτω δὴ ἀποστρέψαντα τὴν νῆα, αὐτόν τε καὶ τοὺς

rinthios, imperatoriam navem videntes aufugere, pa-
 riter abiisse. Qui quum in fugâ ex adverso templi Mi-
 nervae Sciradis, quod in Salamine est, versarentur,
 incidisse in eos memorant celocem divinitus mis-
 sam; quam qui misisset, repertum esse neminem;
 accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quae
 apud exercitum gesta erant ignaros. Fuisse autem
 divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce
 erant, quum ad naves adpropinquassent, haec di-
 xissent: *Adimante! tu abductis navibus in fugam*
te proripuisti prodens Graecos: at illi tantam de
hostibus victoriam reportant, quantam ipsi pre-
cati erant. Quibus haec dicentibus quum fidem
 non adhiberet Adimantus, rursus eosdem dixisse,
paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad sup-
plicium duci, ni Graeci comperti fuissent victo-

ἄλλους, ἐπ' ἐξισγασμένοισι ἰλθεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον
20 Τούτους μὲν τοιαύτη Φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. οὐ μὲν-
τοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι ὁμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοις
σφίας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι μαρ-
τυρεῖ δέ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς. Ἀριστείδης δὲ ὁ 95
Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀδύγῳ τι πρῶτε-
ρον τούτων ἐπεμνήσθην ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ
Θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίησεν.
5 παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτέων, οἱ παρατετάχατα
παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμινίης χώρας, γένος ἰόντες
Ἀθηναῖοι, εἰς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων,
οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν
πάντας.

Ὡς δὲ ἡ ναυμαχίη διελέλυτο, καταρῶσαντες εἰς τὴν 96
Σαλαμῖνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγ-

riam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro
convertisse naves, et re peracta in castra Graecorum
venisse. Haec de Corinthiis Athenienses narrant: at
negant factum Corinthii, seque inter primos navali
huic pugnae autumant interfuisse; eisque testimo-
nium exhibet reliqua Graecia. (95.) *Aristides* vero,
Lysimachi filius, Atheniensis, cuius etiam paulo ante,
ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem
tumultu, hanc navavit operam. Adsumtis militibus
qui secundum littus terrae Salaminiae erant locati,
genere Atheniensibus, cum his in Psyttalcam in-
sulam traiecit, et Persas omnes qui in insula erant
interfecit.

(96.) Diremto navali praelio Graeci, postquam
naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat

χανε ἔτι ἔόντα, ἐτοῖμαι ἔσαν ἐς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλπίζοντες τῇσι περμουσῇσι νηυσὶ ἔτι χρήσεσθαι βασιλῆα. τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἄνεμος ζέφυρος, 5
 ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡϊόνα τὴν καλομένην Κωλιάδα· ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χρησμὸν, τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσάῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτῃ ἐξενικθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτισι πρότερον του- 10
 τῶν ἐν χρησμῷ, Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ, ἀνδρὶ χρησμολόγῳ, τὸ ἐλελήθεις πάντας τοὺς Ἕλληνας·

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι Φρίξουσι.

τοῦτο δὲ ἔμελλε ἀπελάσαντος βασιλῆος ἔσσεσθαι.

97 Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονός πάθος, δίδας μὴ

XCVI. 15. Φρίξουσι. Φρύξουσι ed. Schaeff. et Borh. ex conjectura.

in terram pertraxerunt, ad novam pugnam sese compararunt, existimantes reliquis navibus denuo usurum regem. Sed magnam naufragiorum partem abripiens ventus Zephyrus ad littus Atticae, cui *Colias* nomen, devexit: itaque impleta sunt et reliqua omnia oracula quae de hac navali pugna *Bacis* et *Musaeus* dixerant, et nimirum etiam illud quod multis ante annis de naufragiis eo loci eiiciendis *Lysistratus* ediderat, fatidicus Atheniensis, quod Graecos omnes fefellerat:

Coliades mulieres remis terrebuntur. (sive potius, *remis frixurae sunt.*)

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

(97.) *Xerxes* vero, ut acceptam vidit cladem,

664, 27.

τις τῶν Ἰωνῶν ὑποβῆται τοῖσι Ἑλλήσι, ἣ αὐτοὶ νη-
 σωσι, πλώειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, λύσοντες τὰς γε-
 φύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι
 5 κινδυνεύσει, ὀρησμὸν ἐβούλευε. Θέλων δὲ μὴ ἐπιδήλος
 εἶναι μήτε τοῖσι Ἑλλήσι μήτε τοῖσι ἑαυτοῦ, εἰς τὴν Σα-
 λαμῖνα χῶμα ἐπειράτο διαχοῦν γαυλοὺς τε Φοινικηίους
 συνίδει, ἵνα αὐτὶ τε σχεδὴς ἔωσι καὶ τείχεος ἀρτίετό
 τε εἰς πόλεμον, ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησάμενος. ὁρέον-
 10 τες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα, εὖ ἐπι-
 στέατο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκευάσται μένων πολε-
 μήσειν. Μαρδόνιος δ' οὐδὲν τούτων ἐλάνθανε, ὡς μά-
 λιστα ἔμπειρον εἶντα τῆς ἐκείνου διανοίης. ταῦτά τε ἅμα
 Ξέρξης ἐποίει, καὶ ἔπεμπε εἰς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν
 15 παροῦσάν σφι συμφορὴν. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων 98

veritus ne quis Ionum consuleret Graecis aut etiam
 ipsi per se consilium caperent in Hellespontum na-
 vigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa in-
 terclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur.
 Celare autem de hoc consilio cupiens et Graecos et
 suos, aggerem ducere in Salaminem instituit, gau-
 losque Phoenicios colligavit, qui pro ponte et muro
 essent; simulque et ad praelium se comparavit, tam-
 quam aliam pugnam navalem commissurus. Et reliqui
 quidem omnes, ubi eum haec facere viderunt, prorsus
 existimabant serio illum et ex animi sententia pa-
 ratum esse manere et redintegrare bellum: at *Mar-*
donium nihil horum fefellit, quippe bene gnarum
 quid ille consilii agitare. Haec dum Xerxes agebat,
 simul nuncium in Persidem misit, qui recentem
 nuntiaret calamitatem. (98.) *Hisce nunciis Persi-*

ἔστι οὐδὲν ὅ τι θάσσον παραγίνεται θνητὸν ἑὸν· οὕτω
τοῖσι Πέρσῃσι ἐξυύρηται τοῦτο. λέγουσι γὰρ, ὡς ὅσων
αὖ ἢ ἡμερέων ἢ πάσα ὁδὸς, τοσοῦτοι ἵπποι τε καὶ ἄν-
δρες διεσπᾶσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην ἵππος τε 5
καὶ ἀνὴρ τεταυγμένος· τοὺς οὔτε νιφετὸς, οὐκ ὄμβρος,
οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἐέργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν πρακί-
μενον ἑαυτῷ δρόμον τὴν ταχίστην. ὁ μὲν δὴ πρῶτος δρα-
μῶν παραδίδωι τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ δεύ-
τερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνθεῦτεν ἤδη κατὰ ἄλλον διαξέ- 10
χεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἑλλῆσι ἢ λαμπαδη-
φορίῃ, τὴν τῷ Ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δράμη-
99 μα τῶν ἵππων καλέουσι Πέρσαι ἀγγαρήϊον. Ἡ
μὲν δὴ πρώτη ἐς Σούσα ἀγγελίῃ ἀπικομένη, ὡς ἔχου
Ἀθῆνας Ξέρξης, ἔτερεψε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπο-
λειφθέντας, ὡς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίῃ πάσας ἐστόρεσαν,

cis nihil est inter mortales quod citius eo quo ten-
ditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est.
Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot
dispositos et equos et viros in quaque diurna statione
paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec aestus,
nec nox impedit quo minus suum quisque cursum
quam velocissime conficiat. Nempe, qui primus cur-
rit, is secundo tradit mandata, secundus tertio; atque
sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos
transeunt, quemadmodum apud Graecos lampas in
lampadum festivitate, quae in Vulcani honorem ce-
lebratur. Hunc equorum cursum Persae *angareion*
vocant. (99.) Iam superior nuncius ubi Susa per-
venit, Athenas tenere Xerxem, tanta laetitia Persas,
qui domi erant relictī, impleverat, ut vias omnes

5 καὶ ἑδυμίων θυμὴματα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσίῃσι τε
καὶ εὐπαθίῃσι. ἡ δὲ δευτέρη σφι ἀγγελίη ἐπεξελθοῦσα
συνέχευε οὕτω, ὥστε τοὺς κηλῶνας κατερρήξαντο πάντες,
βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέωντο ἀπλῆτω, Μαρδόνιον ἐν
αἰτίῃ τιθέντες. οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν νηῶν ἀχθόμενοι ταῦ-
10 τα οἱ Πέρσαι ἐποίουν, ὥς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνον-
τες. καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μετα-
ξὺ χρόνον γενόμενον, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτὸς σφεας
ἀπικόμενος ἔπαυσε.

Μαρδόνιος δὲ, ὁρῶν μὲν Ξέρξην συμφορὴν μεγάλην 100
ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιούμενον, ὑποπτέων δὲ αὐτὸν δεη-
μὸν βουλευεῖν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἑαυτὸν
ὡς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλῆα στρατεύεσθαι ἐπὶ
5 τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ κρέσσον εἶη ἀνακινδυνεύσαι ἢ κα-

myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis
atque epulis celebrandis dederint operam. Posterior
autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit,
ut tunicas cuncti discerperent, et in clamorem ciu-
latumque erumperent infinitum, Mardoniumque tam-
quam auctorem calamitatum accusarent. Fecerunt au-
tem haec Persae, non tam quod navibus dolerent
perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti.
Atque haec apud Persas toto interiecto tempore du-
raverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo se-
davit.

(100.) Iam *Mardonius*, Xerxem ex pugnae na-
valis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspi-
catusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans
secum ipse, poenas se daturum quod regi persua-
sisset Graeciae bellum inferre, meliusque sibi esse,

96 HERODOTI HISTOR. VIII.

τεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς τελευτῆσαι
τὸν βίον, ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλέον μέντοι ἔφερε
οἱ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα· λογισάμε-
νος ὦν ταῦτα, προσέφερε τὸν λόγον τόνδε· „Δέσποτα,
„μήτε λυπέο, μήτε συμφορὴν μηδεμίην μεγάλην ποιῶ 10
„τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκα πράγματος. οὐ γὰρ ξύ-
„λων ἀγὼν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ' ἀνδρῶν
„τε καὶ ἵππων. σοὶ δὲ οὔτε τις τούτέων τῶν τὸ πᾶν
„σφι ἤδη δοκούντων κατεργάσθαι, ἀποβάς ἀπὸ τῶν
„νεῶν περὶήσεται ἀντιωθῆναι, οὐτ' ἐκ τῆς ἡπείρου τῆσδε 15
„οἱ τε ἡμῖν ἠντιώθησαν, ἔδωσαν δίκας. Εἰ μὲν νυν δο-
„κέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς Πελοποννήσου· εἰ δὲ καὶ
„δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιεῖν ταῦτα. μὴ δὲ δυσθύ-
„μει· οὐ γὰρ ἐστὶ Ἕλλησι οὐδεμὴ ἐκδυσίς, μὴ οὐ,

tentatâ iterum belli fortunâ aut prorsus debellare
Gracciam, aut ipsum honestam obire mortem, post-
quam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in
hanc partem maxime inclinans, ut Gracciam subige-
ret: haec, inquam, secum reputans, tali oratione re-
gem est adlocutus: *Domine, ne moerori indulgeas,*
neque nimium ex eo quod accidit capias dolorem!
Non enim lignorum certamen ad belli exitum no-
bis maximum confert momentum, sed virorum
equorumque certamen. Tibi vero nemo, neque ex
his qui nunc omnia confecisse tibi videntur, ex-
scensione e navibus facta resistere conabitur, neque
ex hac continente quisquam: et, qui contra nos ste-
terunt, hi poenas dedere. Si igitur tibi videtur,
protinus Peloponnesum adgrediamur: sin in prae-
sentia omittere hoc placet, omittamus licet. Nec

- 20 „δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον, εἶναι
 „σοὺς δούλους. μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποιεῖν. Εἰ δ'
 „ἄρα τοι βεβούλευται, αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν
 „τὴν στρατιήν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλήν. σὺ
 „Πέρσας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσῃς καταγελάστους γε-
 25 „νέσθαι Ἕλλησι. οὐδὲν γὰρ ἐν Πέρσῃσι τοῖσι δεδή-
 „λῃται τῶν πρηγμάτων, οὐδὲ ἐρεῖς ἔκου ἐγεγόμεθα ἄν-
 „δρες κακοί. εἰ δὲ Φοίνικές τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ Κύ-
 „πριοί τε καὶ Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρ-
 „σας τοῦτο προσήκει τὸ πάθος. Ἦδη ὦν, ἐπειδὴ οὐ
 30 „Πέρσαι τοι αἰτιοὶ εἰσι, ἐμοὶ πῶθεο. εἴ τοι δέδοκται
 „μὴ παραμένειν, σὺ μὲν ἐς ἥθεα τὰ σεωυτοῦ ἀπέλαυ-
 „νε, τῆς στρατιῆς ἀπάγων τὸ πολλόν· ἐμὲ δέ σοι χρὴ

*vero despondeas animum! nec enim ullo modo effu-
 gere Graeci possunt, quin rationem nobis eorum,
 quae et nunc et antea patrarunt, reddant, et ser-
 vi fiant tui. Igitur hoc quidem maxime agendum.
 Quod si vero hinc ipse abscedere et abducere exerci-
 tum decreveris, aliud quoque habeo post haec consi-
 lium. Tu, Rex, ne committe ut Graecis ludibrio sint
 Persae. In Persis enim tuis nihil detrimenti res
 tuae acceperunt, neque tu dices quo loco a nobis
 res male gesta sit. Sin Phoenices et Aegyptii et
 Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad nos
 haec clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit
 quod Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi con-
 stitutum est hic non manere, tu quidem tuas in
 sedes discede, maiorem exercitus partem tecum
 abducens: at me oportet tibi Graeciam in servi-
 tutem redactam tradere, postquam de exercitu
 Herod. T. IV. P. I. G*

„τὴν Ἑλλάδα παρασχεῖν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυ-
 101 „ριάδας τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον.“ Ταῦτα ἀκού-
 σας Ξέρξης, ὡς ἐκ κακῶν ἐχάρη τε καὶ ἤσθη· πρὸς
 Μαρδόνιον τε, βουλευσάμενος, ἔφη, ἀποκρινεῖσθαι,
 ὁκότερον ποιήσει τούτων. ὡς δὲ ἐβουλευέτο ἅμα Περ-
 σέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξε οἱ καὶ Ἀρτεμισίην εἰς συμ- 5
 βουλήν μεταπέμψασθαι, ὅτι πρότερον ἐφαίνετο μούνη
 νοέουσα τὰ ποιητέα ἦν. ὡς δὲ ἀπίκετο ἡ Ἀρτεμισίη,
 μεταστησάμενος τοὺς ἄλλους, τοὺς τε συμβούλους Περ-
 σέων καὶ τοὺς δορυφόρους, ἔλεξε Ξέρξης τὰς· „Κε-
 „λεύει με Μαρδόνιος, μένοντα αὐτοῦ, πειρᾶσθαι τῆς 10
 „Πελοποννήσου· λέγων ὡς μοι Πέρσαι τε καὶ ὁ περὶ
 „στρατὸς οὐδενὸς μεταίτιος πάθος εἰσι, ἀλλὰ βουλο-
 „μένοισι σφί γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις. ἐμὲ ὦν ἢ ταῦτα κε-

trecenta hominum millia delegero. (101.) Quibus
 auditis Xerxes, ut post mala, gavisus delectatus-
 que est, Mardonioque ait, *se ei, postquam delibe-*
raverit, responsurum esse, utrum ex his, quae ab
illo proposita sunt, facturus sit. Postquam vero
 cum Persis in consilium adhiberi solitis consulta-
 vit, placuit ei *Artemisiam* quoque in consilium vo-
 care, quippe quae etiam antea comperta esset, sola
 quid faciendum perspexisse. Quae ubi advenit, sub-
 motis consiliariis Persis et satellitibus, haec ad eam
Xerxes verba fecit: *Hortatur me Mardonius, ut*
hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens,
Persas et pedestrem exercitum nullius calamita-
tis, quae nobis accidisset, culpam sustinere, et
lubentes illos re ipsa hoc esse demonstraturos. Me
igitur ille aut hoc facere hortatur, aut ipse velle

616, 16.

„λεύει ποιεῖν, ἣ αὐτὸς ἐθέλει τριήκοντα μυριάδας ἀπο-
 15 „λεξάμενος τοῦ στρατοῦ, παρασχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα
 „δεδουλωμένην· αὐτὸν δὲ μέ κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ
 „λοιπῷ στρατῷ εἰς ἡβρα τὰ ἑμά. Σὺ ὦν ἑμοί, καὶ γάρ
 „περὶ τῆς ναυμαχίης εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης,
 „οὐκ ἔωσα ποιέεσθαι, νῦν τε συμβούλευσον, ὁκότερα
 20 „ποιέων ἐπιτύχω εὖ βουλευσάμενος.“ Ὁ μὲν ταῦτα
 συνεβουλεύετο. Ἡ δὲ λέγει τὰδε· „Βασιλεῦ, χαλε- 102
 „πὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν τὰ ἄριστα εἶπα-
 „σαν. ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι, δοκέει μοι
 „αὐτὸν μὲν σὲ ἀπελαύνειν ὀπίσω· Μαρδόνιον δὲ, εἰ ἐθέ-
 5 „λει τε καὶ ὑποδέχεται ταῦτα ποιήσειν, αὐτοῦ κατα-
 „λιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. τοῦτο μὲν γάρ, ἣν καταστρέ-
 „ψῃται τὰ Φησι ἐθέλειν, καὶ οἱ προχωρήσῃ τὰ νεῶν

se, ait, cum selectis de exercitu trecentis millibus Graeciam mihi tradere in servitutem redactam; me ipsum autem iubet cum reliquis copiis meas ad sedes discedere. Tu igitur, quum etiam de pugna navali, quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum faciendo rectius felicisque rebus meis consulero. (102.) Haec consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia respondit: Difficile, Rex, est ita me esse felicem ut tibi consultant optima dicam. Verumtamen in praesenti rerum statu optimum mihi videtur, ut tu domum revertaris; Mardonium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum eis quos postulat relinquas. Nam, sive ille ea, quae animo agit polliceturque, perfecerit, eique res ex sententia succes-

„λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ᾧ δέσποτα, γίνεται· οἱ γὰρ σοὶ
 „δοῦλοι κατεργάσαντο. τοῦτο δέ, ἢν τὰ ἐναντία τῆς
 „Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμίᾳ συμφορῇ μεγά- 10
 „λη ἔσται, σέο τε περιεόντος, καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
 „των περὶ οἶκον τὸν σόν. ἢν γὰρ σύ τε περιῆς, καὶ οἵ-
 „κος ὁ σός, πολλοὺς πολλάκις ἀγῶνας δραμέονται
 „περὶ σφέων αὐτέων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δέ, ἢν τι
 „πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδέ τι, νικῶντες οἱ Ἕλ- 15
 „λνες, νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. σύ δέ, τῶν
 „εἴνεκα τὸν στόλον ἐποίησω, πυρώσας τὰς Ἀθήνας ἀπέ-
 103 „λᾶς.“ Ἡσὴ τε δὴ τῇ συμβουλίᾳ Ξέρξης· λέγουσα
 γὰρ ἐπετύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. οὐδὲ γὰρ, εἰ πάν-
 τες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε ἂν, δο-

CIL. 11. ἐκείνων. εὖ κειμένων ed. Borh. ex coniect. Wess.

*serit, tuum, Rex, hoc facinus erit; tui enim servi
 id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res
 ceciderit, non ingens fuerit calamitas, salvo et
 te et domus tuae statu. Tu enim si salvus fueris
 domusque tua, multa frequentiaque pericula de
 salute sua adibunt Graeci. Mardonio vero si quid
 acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Graeci,
 etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportave-
 rint victoriam servo tuo interemto. Tu vero in-
 census Athenis discesseris, cuius rei caussa expe-
 ditionem hanc suscepisti. (103.) Hoc consilio, ut
 consentaneum erat, delectatus est Xerxes: opportune
 enim Artemisia ea ipsa dixerat, quae ille animo
 agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur, etiamsi
 omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suasis-
 sent, non erat mansurus: adeo metu erat percussus.*

κείν ἐμοί· οὕτω καταρρώδῃκει. ἐπαινέσας δὲ τὴν Ἀρ-
5 τεμισίην, ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς
παῖδας εἰς Ἑφεσον· νόθοι γάρ τινες παῖδες οἱ συνέσποντο.

Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ Φύλακον Ἑρμότιμον, γέ- 104
νος μὲν εὐντα Πηδασία, φερόμενον δὲ οὐ τὰ δεύτερα
τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεῖ. Οἱ δὲ Πηδασεῖς οἰκέουσι
ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ. ἐν δὲ τοῖσι Πηδασείοις τουτέοις
5 τοιοῦδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι. ἐπεὶ τῶσι ἀμφι-
κτίοσι πᾶσι, τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος,
μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ ἱερίη
αὐτοῖσι τῆς Ἀθηναίης Φύει πάγωνα μέγαν. τοῦτο δὲ σφι
δὲς ἤδη ἐγένετο. Ἐκ τουτέων δὲ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρ- 105
μότιμος ἦν· τῷ μεγίστῃ τίσις ἤδη, ἀδικηθέντι, ἐγένετο
πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. αἰλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολυ-

CIV. 9. δις. τρις *alibi scripserat Noster.*

Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque
dimisit, filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim
nonnulli nothi eum erant secuti.

(104.) Cum istis pueris Xerxes custodem misit
Hermotimum, genere Pedasensem, qui primum in-
ter eunuchos locum apud regem tenebat. Habitant
Pedasenses supra Halicarnassum: apud quos hoc
rei fertur accidere. Quando finitimis omnibus, qui
circa Pedasa oppidum habitant, grave quidpiam intra
certum tempus imminet, tunc antistitæ templi Mi-
nervæ, quod ibi est, grandis nascitur barba: id
quod iam his apud illos accidit. (105.) Ex his igitur
Pedasensibus Hermotimus erat: cui contigit gra-
vissimam omnium, quos novimus, ultionem obtinere
in hominem a quo iniuria fuerat adfectus. Etenim

μίων, καὶ πωλεόμενον, ἀνέεται Πανιώνιος, ἀνὴρ Χῖος,
 ὃς τὴν ζῶν κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωπάτων. ὅπως 5
 γὰρ κτήσαιοι παῖδας εἵδους ἐπαμμένους, ἐκτάμνων,
 ἀγνέων ἐπώλῃε ἐς Σάρδις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων
 μεγάλων. παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροισι τιμιώτεροί εἰσι
 οἱ εὐνούχοι, πίστιος εἵνεκα τῆς πάσης, τῶν ἐνορχίων.
 ἄλλους τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλούς, ἅτε ποιεύ- 10
 μενος ἐκ τούτων τὴν ζῶν, καὶ δὴ καὶ τούτον. καὶ, οὐ
 γὰρ τὰ πάντα ἐδυστύχῃ Ὁρμότιμος, ἀπικνέεται ἐκ
 τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα μετ' ἄλλων δάρων χρό-
 νου δὲ προϊόντος, πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα
 106 παρὰ Ξέρξῃ. Ὡς δὲ τὸ στράτευμα τὸ Περσικὸν ὄρμα
 ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, εὐὼν ἐν Σάρδισι, ἐνθαῦτα
 καταβὰς κατὰ δὴ τι πρῆγμα ὁ Ὁρμότιμος ἐς γῆν τὴν

bello captum et venumdatum emit *Panionius*, civis
 Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat.
 Quoties enim *pueros* nactus esset forma praestantes,
 hos *castrabat*, et Sardes aut Ephesum abductos in-
 genti pretio vendebat. Quippe apud Barbaros eunu-
 chi pretiosiores sunt his qui non sunt castrati, et ma-
 ior illis in omnibus rebus fides habetur. Quum alios
 igitur multos castraverat hic Panionius, utpote hoc
 quaestu vitam alens, tum vero etiam hunc ipsum.
 Nec vero usquequaque infelix *Hermotimus* fuit:
 nam e Sardibus cum aliis muneribus ad regem per-
 venit, et succedente tempore prae omnibus eunu-
 chis maximo in honore apud Xerxem fuit. (106.)
 Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
 Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc *Her-*
motimus, quum nescio cuius negotii caussa in My-

Μυσίην, τὴν Χῖοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλέ-
5 ται, εὐρίσκει τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. ἐπιγνοὺς δέ, ἔλε-
γε πρὸς αὐτὸν πολλοὺς καὶ Φιλίους λόγους· πρῶτα μὲν
οἱ καταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκεῖνον ἔχοι ἀγαθὰ· δεύ-
τερα δὲ οἱ ὑπισχνούμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ
ποιήσει, ἣν κομισάμενος τοὺς οἰκέτας οἰκὴν ἐκείνην ὥστε
10 ὑποδεξάμενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον, κο-
μίσαι τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. ὡς δὲ ἄρα πανοικίῃ
μιν περιέλαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμότιμος τάδε· „ὦ πάν-
„των ἀνδρῶν ἡδὴ μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων τὸν
„βίον κτησάμενε, τί σέ ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν
15 „ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σέ, ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με
„αὐτ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; ἐδόκειές τε θεοὺς

siam terram quae Chiorum est, cui Atarneus nomen,
esset profectus, ibi Panionium invenit. Quem ubi
agnovit, multis verbis benigne est adlocutus; me-
morans primum, quantam prosperitatem per illum
esset consecutus; deinde promittens, se rependendae
gratiae caussa ingentibus beneficiis illum cumulaturo-
rum, si cum sua familia Sardes habitatum venisset.
Quibus verbis persuasus Panionius, lubens accipiens
conditionem, cum liberis et uxore Sardes migravit.
Sed postquam eum cum tota domo in potestate *Her-
motimius* habuit, tum vero his verbis eum adfatus
est: *O tu omnium hominum nequissime, ex iniqui-
sissimo negotio quaestum faciens! quid tibi aut
ego ipse mali feci, aut quam iniuriam aliquis
meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur
me ex viro feceris ut nihil essem? Et tu quidem
tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora:*

- „λήσειν οἷα ἐμηχανῶ τότε· οἱ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νό-
 „μῳ δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς,
 „ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν αἰπ' ἐμέο τοι ἐσομένην
 „δίκην.“ Ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἀνείδισε, ἀχλύντων τῶν παί- 20
 δων ἐς ὄψιν, ἠναγκάζετο ὁ Πανιώνιος τῶν ἐαυτοῦ παί-
 δων, τεσσέρων ὄντων, τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν· ἀναγκα-
 ζόμενος δὲ, ἐπαίεε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργά-
 σατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμνον. Πανιώνιον
 μὲν νυν οὕτω περιῆλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑομότιμος. 25
 107 Ἐέρξης δὲ, ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε
 ἀπάγειν ἐς Ἐφεσον, καλέσας Μαρδόνιον, ἐκέλευέ μιν
 τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιεῖν τοῖσι
 λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. Ταύτην μὲν τὴν
 ἡμέρην ἐς τοσαῦτο ἐγένετο. τῆς δὲ νυκτὸς, κελεύσαντος 5

*at illi, iusta lege utentes, te qui iniqua ista pa-
 trasti, meas in manus tradidere: quare de poena,
 quam a te repetam, non est quod conqueraris. His
 postquam conviciis eum accepit, filios eius in con-
 spectum iussit adduci, et Panionium coëgit suis ipsius
 filiis, qui quatuor numero erant, virilia abscindere;
 quod ille necessitate coactus fecit: deinde vero,
 hoc perfectο, filii eiusdem coacti sunt ipsum evirare.
 Talem de Panionio ultionem vicissim Hermotimus
 cepit.*

(107.) *Xerxes* postquam filios suos Artemisiae
 commisisset Ephesum ducendos, vocatum ad se
Mardonium iussit, quos vellet, de exercitu seligere,
 operamque dare ut promissis facta aequaret. Et haec
 quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte,
 iussu regis *duces classis* naves ex Phalero abduxe-

Βασιλῆος, τὰς νῆας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπῆ-
γον ὀπίσω εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχος εἶχε ἕκα-
στος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεῖ.
ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἔσαν Ζωστῆρος πλώντες οἱ βάρβαροι,
10 ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου, ταύτας ἑδο-
ξάν τε νῆας εἶναι, καὶ ἔφευγον ἐπὶ πολλόν. χρόνῳ δὲ
μαθόντες ὅτι οὐ νῆες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλληχθέντες,
ἐκομίζοντο. Ὡς δὲ ἡμέρη ἐγένετο, ὁρέοντες οἱ Ἕλληνες 108
κατὰ χώραν μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζόν, ἤλπιζον
καὶ τὰς νῆας εἶναι περὶ Φάληρον ἑδόκειόν τε ναυμαχή-
σιν σφέας, παραστέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ
5 ἐπύθοντο τὰς νῆας αἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἑδό-
κει ἐπιδιώκειν. τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξεω στρατὸν
οὐκ ἐπείδον διώξαντες μέχρι Ἀνδρου. εἰς δὲ τὴν Ἀνδρον

runt, quanta velocitate quisque posset, ad *Helle-
spontum revertentes*, pontes custodituri ut regi ad
transeundum essent parati. Sed Barbari hi, ut prope
Zosterem pervenere, ubi tenuia quaedam promon-
toria in mare prominent, naves has esse putantes,
procul aufugerunt. Interiecto vero tempore, post-
quam intellexere non naves esse, sed promontoria,
rursus sese coniunxerunt, cursumque continuarunt.
(108.) Ut illuxit, Graeci, pedestrem exercitum eo-
dem in loco manentem conspicientes, existimabant
naves etiam ad Phalerum adhuc stare: et navalem
pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnand-
um sese comparabant. Postquam vero abiisse naves
cognovere, tunc ocys persequi illas decreverunt.
• At classem quidem Xerxis non conspexere, usque ad
Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum per-

ἀπικόμενοι, ἐβουλεύοντο. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν γνώ-
μην ἀπεδείκνυτο „διὰ νήσων τραπομένους, καὶ ἐπιδιώ-
ξαντας τὰς νῆας, πλώειν ἰθείως ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, 10
λύσοντας τὰς γεφύρας.“ Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην
ταύτη γνώμην ἐτίθετο, λέγων· ὥς „εἰ λύσουσι τὰς σχε-
δίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλ-
λάδα ἐργάσαιντο. εἰ γὰρ ἀναγκασθεὶς ἀπολαμφθεὶς
ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρῶτο ἂν ἡσυχίην μὴ 15
ἄγειν· ὥς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην, οὔτε τι προσχωρεῖν
οἶόν τε ἔσται τῶν πραγμάτων, οὔτε τις κομιδὴ τὸ ὀπίσω
Φανήσεται, λιμῶν τέ οἱ ἡ στρατιὴ διαφθαρείται. ἐπι-
χειρόντι δὲ αὐτῷ καὶ ἔργου ἐχομένῳ, πάντα τὰ κατὰ
τὴν Εὐρώπην οἶά τε ἔσται προσχωρῆσαι κατὰ πόλιν 20
τε καὶ κατὰ ἔθνη, ἥτοι ἀλισκομένων γε, ἢ πρὸ τού-

venere, deliberarunt. Et Themistocles quidem pro
sententia dixit, *per insulas navigando classemque
etiam nunc persequendo, rectè ad Hellespontum di-
rigendum esse cursum, pontesque rescindendos. At
contrariam sententiam Eurybiades proposuit, dicens:
si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam ca-
lamitatem Graecis inlaturos. Nam, si interclusus
Persa cogeretur in Europa manere, operam illum
esse daturum ut numquam quietem agat; quoniam,
si quietem ageret, nihil suarum rerum promove-
ret, neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame
periturus esset illius exercitus. Molienti autem
aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti,
omnia Europae oppida omnesque populos acces-
suros videri, sive bello subactos, sive deditione
in tempore facta; et alimento hostibus futuros*

του ὁμολογεόντων· τροφὴν τε ἔξειν σφάας τὸν ἐπέτειον
αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπὸν. ἀλλὰ δοκέειν γὰρ, νικηθέν-
τα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μενέειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσας·
25 ἑατέον ὧν εἶναι Φεύγειν εἰς ὃ ἔλθοι Φεύγων εἰς τὴν ἰω-
τοῦ. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέεσθαι ἤδη τὸν
ἀγῶνα· ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο τῆς γνώμης καὶ
Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς πλῶειν 109
εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβαλὼν, πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφυγότες πε-
ριημέκτεον, ὁρμέατό τε εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πλῶειν καὶ
5 ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλλόμενοι, εἰ ἄλλοι μὴ βουλοία-
το) ἔλεγέ σφι τάδε· „Καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι πα-
„ρεγένομην, καὶ πολλῶν πλέω ἀκήκοα τοιάδε γενέ-

esse annuos Graecorum fructus. E contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fugā pervenerit; deinde vero de propria ipsius terra cum illo decertandum. Hanc ad sententiam accesserunt reliquorum etiam Peloponnesiorum duces.

(109.) Ibi tunc *Themistocles*, postquam intellexit se maiori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespontum navigarent, mutato consilio Athenienses adiens (quippe qui effugisse barbaros aegerrime ferebant, et ipsi etiam per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navigare) haec apud eos verba fecit: *Equidem multis saepe huiusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse audiui; nempe viros ad necessitatem reda-*

„σθαι ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας, νενικημέ-
 „νους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέ-
 „ρην κακότητα. ἡμεῖς δὲ, εὖρημα γὰρ εὐρήκαμεν ἡμέας 10
 „τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων
 „ἀνωσάμενοι, μὴ διώκωμεν ἄνδρας Φεύγοντας. τὰδε
 „γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοὶ τε καὶ
 „ἥρωες, οἱ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἓνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς
 „Εὐρώπης βασιλεῦσαι, ἔοντα ἀνόσιόν τε καὶ ἀτάσθα- 15
 „λον· ὃς τὰ τε ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποίηετο, ἐμπι-
 „πράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα·
 „ὃς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε, πέδας τε κα-
 „τῆκε. ἀλλ', εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρὸν ἡμῶν, νῦν μὲν
 „ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμίναντες, ἡμέων τε αὐτέων ἐπι- 20
 „μεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετέων· καὶ τις οἰκίην τε ἀνα-
 „πλασάσθω, καὶ σπόρου ἀνακῶς ἐχέτω, παντελέως

*ctos, postquam victi essent, instaurasse pugnam,
 et superiorem reparasse calamitatem. Nos vero,
 postquam ex insperato et nos ipsos et Graeciam,
 repulsa tanta hominum nube, servavimus, fugien-
 tes viros ne persequamur! Nec enim nos haec
 perfecimus, sed dii atque heroës; qui noluerunt
 unum virum simul Asiae et Europae imperare,
 impium illum et nefarium; qui sacra et profana
 pariter insuper habuit, et simulacra deorum ever-
 tit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit, et
 compedes in illud deiecit. At nunc, quum bene res
 nostrae habeant, maneamus in Graecia, et no-
 strum ipsorum familiarumque nostrarum curam
 geramus; et aedes suas quisque reficiat, et se-
 menti faciendae sedulo det operam, postquam*

„ἀπλάσας τὸν βάρβαρον· ἅμα δὲ τῷ ἔαρι κατα-
 „πλέωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίης.“ Ταῦτα
 25 ἔλεγε, ἀποθήκην μέλλων ποιήσεσθαι εἰς τὸν Πέρσας·
 ἵνα, ἣν ἄρα τι μιν καταλαμβάνῃ πρὸς Ἀθηναίων πά-
 ρος, ἔχῃ ἀποστροφῇ· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο. Θεμισ- 110
 στοκλῆς μὲν ταῦτα λέγων, διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ
 ἐπίθοντο. ἐπειδὴ γὰρ, καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σο-
 φός, ἐφάνη εἶναι ἀληθῶς σοφός τε καὶ εὐβουλος, πάν-
 5 τως ἐτοῖμοι ἔσαν λέγοντι πείθεσθαι. Ὡς δὲ οὗτοί οἱ
 ἀνεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστο-
 κλῆς ἀνδρας ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπί-
 στευσε σιγαῖν, εἰς πᾶσαν βάσανον ἀπικνεομένοισι, τὰ
 αὐτὸς ἐντείλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος ὁ
 10 οἰκέτης αὐτῆς ἐγένετο. οἱ ἐπεὶ τε ἀπίκοντο πρὸς τὴν
 Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ

*barbarum prorsus eiecerimus: ineunte autem vere
 in Hellespontum et in Ioniam navigemus! Haec
 ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam
 in futurum tempus iniret; quo, si ab Atheniensibus
 adversi aliquid ei accidisset, perfugium haberet:
 quod quidem ei etiam usu venit. (110.) Haec di-
 cens Themistocles, decepit Athenienses: at illi mo-
 rem ei gesserunt. Quoniam enim, quum iam antea
 sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus
 consilii erat repertus, facile dictis eius parvere. Post-
 quam hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo
 deinde viros cum navigio dimisit, quos confusus erat,
 etiamsi omnibus tormentis cruciarentur, tacituros
 mandata ad regem deferenda, quorum in numero
 iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi ubi ad At-*

- ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε τάδε· „Ἐπιμύε με
 „Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων,
 „ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἀριστος καὶ σοφώτα-
 „τος, φράσσοντά τοι, ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, 15
 „σοὶ βουλούμενος ὑπουργέειν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας, τὰς
 „νῆας βουλομένους διαώκειν, καὶ τὰς ἐν Ἑλλήσποντῳ
 „γεφύρας λύειν. καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομί-
 „ζο.“ Οἱ μὲν, ταῦτα σημήναντες, ἀπέπλων ὀπίσω.
 111 Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε σφί ἀπέδοξε μήτ' ἐπιδικά-
 κειν ἔτι προσωτέρῳ τῶν βαρβάρων τὰς νῆας, μήτε ἐπι-
 πλώειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον λύοντας τὸν πέρον, τὴν
 Ἄνδρον περικατέατο, ἐξέλειν ἐθέλοντες. πρῶτοι γὰρ Ἄν-
 δριοι νησιωτῶν αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλῆος χρήμα- 5
 τα, οὐκ ἔδωσαν· ἀλλὰ προῖσχυμένου Θεμιστοκλῆος λό-

ticam pervenere, reliquis in nave manentibus, *Sicinius* exscendit, et haec apud *Xerxem* verba fecit: *Misit me Themistocles, Neoclis filius, imperator Atheniensium, sociorum omnium fortissimus et sapientissimus, qui tibi dicerem, Themistoclem Atheniensem, rebus tuis cupientem inservire, cohibuisse Graecos, naves tuas persequi volentes, et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc largum per otium revertaris licet.* His nunciatis, retro hi navigarunt.

(111.) *Graeci*, postquam displicuit consilium classem Barbarorum ulterius persequendi aut in Hellespontum navigandi ad rescindendos pontes, *Andrum* circumscenderunt, expugnare eam molientes. Primi enim ex insulanis *Andrii* fuerunt a quibus pecuniam postulaverat Themistocles, quam illi dare

γον τίνδε, ὡς „ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἑωυτοὺς ἔχοντες
 δύο θεοὺς μεγάλους, Πειθῶ τε καὶ Ἀναγκαίην, οὕτω
 τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα.“ ὑπεκρίναντο πρὸς
 10 ταῦτα, λέγοντες ὡς „κατὰ λόγον ἔσαν ἄρα αἱ Ἀθῆ-
 ναι μεγάλαι τε καὶ εὐδαίμονες, καὶ θεῶν χρηστῶν
 ἤκοιεν εὖ· ἐπεὶ Ἀνδρίους γε εἶναι γεωπείνας, ἐς τὰ μέ-
 γιστα ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλεί-
 πειν σφέων τὴν ᾗσιν, ἀλλ’ αἰεὶ Φιλοχωρεῖν, Πενίην
 15 τε καὶ Ἀμηχανίην· καὶ τούτων τῶν θεῶν ἐπηβόλους
 ἶόντας Ἀνδρίους, οὐ δάσειν χρήματα. οὐδέποτε γὰρ τῆς
 ἑωυτῶν ἀδυναμίας τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρείσσω.“
 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι, καὶ οὐ δόντες τὰ
 χρήματα, ἐπαλιόκλειοντο. Θεμιστοκλῆς δέ, οὐ γὰρ 112
 ἐπαύετο πλεονεκτεῖν, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους

recusarunt; sed *Themistocli*. quum his verbis eos
 adortus esset, ut diceret, *venire Athenienses, duos*
magnos deos secum habentes, Persuasionem et
Necessitatem, quare utique dare illos oportere
pecunias; ad haec illi responderunt, *merito magnas*
et, opulentas fuisse Athenas, et bonis usos esse
diis; caeterum *Andrios* tenuem incolere terram
 et admodum esse egenos, duosque inutiles deos
 non relinquere ipsorum insulam, sed constanter
 eam habitare, *Paupertatem et Impotentiam*; et,
 quum hosce deos *Andrii* possideant, non daturos
 eos pecuniam: numquam enim potentiam Athe-
 niensium superiorem fore ipsorum impotentiā.
 Hi igitur, quum haec respondissent, nec postulatam
 dedissent pecuniam, oppugnabantur. (112.) *The-*
mistocles vero, numquam cessans corradere pecu-

ἀπειλητηρίους λόγους, αἵτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτέων
 αἰγγέλων, χρεώμενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίους
 ἐχρήσατο· λέγων, ὡς „εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεόμενον, 5
 ἐπάξει τὴν στρατιὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πολιορκέων ἐξαι-
 ρήσει.“ λέγων ὧν ταῦτα, συνέλεγε χρήματα μεγάλα
 παρὰ Καρυστίων τε καὶ Παρίων· οἱ πυθνανόμενοι τὴν
 τε Ἀνδρον, ὡς πολιορκέοιτο διότι ἐμήδιζε, καὶ Θεμι-
 στοκλῆα, ὡς εἴη ἐν αἷνῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δει- 10
 σαντες ταῦτα, ἔπεμπον χρήματα. Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ
 ἄλλοι ἔδοσαν νησιωτέων, οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δὲ τινας
 καὶ ἄλλους δοῦναι, καὶ οὐ τούτους μόνους. καὶ τοὶ Κα-
 ρυστίοισι γε οὐδὲν, τούτου ἕνεκα, τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ
 ἐγένετο· Πάριοι δὲ Θεμιστοκλῆα χρήμασι ἱλασάμενοι, 15
 διέφυγον τὸ στρατεύμα. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν, ἐξ

nias, in reliquis insulas eosdem, quos ad Andrios, nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis postulans, dicensque, *nisi postulatis satisfacerent incolae, ducturum se adversus eos Graecorum exercitum, et obsessos perditurum*. Haec dictitando, ingentes pecunias a Carystiiis et a Pariis coëgit. Hi enim, quum Andrum cognovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in maxima prae caeteris ducibus existimatione Themistoclem esse, haec metuentes, pecunias miserunt. An vero et alii nonnulli ex insulanis pecunias dederint, adfirmare non possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At Carystii quidem nihilo secius extremis malis sunt adfecti: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursionem exercitus effugerunt. Ita igitur Theimi-

Ἄνδρου ὀρμεώμενος, χρήματα παρὰ νησιωτέων ἐκτέτετο
λάβρην τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα, ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας με- 113
τὰ τὴν ναυμαχίην, ἐξέλαυνον ἐς Βοιωτοὺς τὴν αὐτὴν ὁδόν.
ἔδοξε γὰρ καὶ Μαρδονίῳ, ἅμα μὲν προπέμψαι βασι-
λῆα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτεος πολεμέειν· χει-
5 μερίσαι τε ἄμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἔπειτα ἅμα
τῷ ἔαρι περᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δὲ ἀπίκατο
ἐς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέγετο πρῶ-
τους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς Ἀθανάτους καλεομένους,
πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ· οὗτος γὰρ οὐκ ἔφη λεί-
10 ψεσθαι βασιλῆος· μετὰ δὲ, τῶν ἄλλων Περσέων τοὺς
Θωρηκοφόρους, καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλὴν· καὶ Μήδους
τε καὶ Σάκας, καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ τὸν
πυζόν, καὶ τὴν ἵππον. ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα εἴλετο· ἐκ

stocles, ab Andro impetum faciens, pecunias ab in-
sulanis coëgit clam reliquis ducibus.

(113.) *Xerxes* autem cum suis, paucos post na-
valem pugnam dies moratus, eadem qua venerat
viâ in Boeotiam movit. Nam Mardonio etiam visum
erat comitari regem, nec vero esse opportunum anni
tempus ad bellum gerendum, sed satius esse in Thes-
salia hybernare, et redeunte vere Peloponnesum ad-
gredi. Ut vero in *Thessaliam* pervenere, ibi *Mar-*
donius primum Persas omnes, quos *Immortales* vo-
cant, selegit, excepto duce eorum *Hydarne*; hic enim
se negaverat relicturum regem. Deinde ex reliquis
Persis loricanos selegit, et millenarium equitatum;
tum vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam
peditatum, quam equitatum. Et ex his quidem populis

Herod. T. IV. P. I.

H

δὲ τῶν ἄλλων συμμαχῶν ἐξελέγτο κατ' ὀλίγους, τοῖσι
 εἰδὲά τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι χρηστὸν 15
 συνείδεε πεποιημένον. ἐν δὲ, πλεῖστον ἔθνος Πέρσας αἰ-
 ρέετο, ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ ψελιοφόρους· ἐπὶ
 δὲ, Μήδους. οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ ἐλάσσονες ἦσαν
 τῶν Περσέων, ῥώμῃ δὲ ἕσσονες. ὥστε σύμπαντας τριή-
 114 κοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν ἵππευσι. Ἐν δὲ τούτῳ 20
 τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδόνιός τε τὴν στρατιὴν διέκρινε,
 καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσαλίην, χρηστήριον ἐληλύθει ἐκ
 Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι, Ξέρξεα αἰτέειν δίκας τοῦ
 Λεωνίδεω φόνου, καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. 5
 ἀέμπουσι δὴ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιῇται· ὃς
 ἐπειδὴ κατέλαβε εὐῶσαν ἔτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν

omnes, qui aderant, sibi sumsit; ex reliquis vero sociis non nisi paucos passim selegit, qui aut forma essent praestantes, aut a quibus clarum aliquod facinus editum noverat. In horum autem numero plerique genere Persae fuere, torques et armillas gestantes; et post hos Medi. Erant autem Medi numero non inferiores Persis, sed robore his cedebant. Ita factum est, ut universus *exercitus a Mardonio selectus*, simul cum equitibus, numerum trecentorum millium compleret. (114.) Per idem tempus, quo Mardonius delectum instituit militum, et Xerxes adhuc in Thessalia erat, *oraculum* ex Delphis adlatum est *Lacedaemoniis*, iubens illos *satisfactionem a Xerxe repetere pro caede Leonidae*; et, *quidquid ille dedisset, accipere*. Itaque ocyus praeconem miserunt Spartani: qui ut universum exercitum nactus est in Thessalia adhuc haerentem, in conspe-

Θεσσαλίῃ, ἐλθὼν εἰς ὄψιν τὴν Ξέρξῃ. ἔλεγε τὰς
 „ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαιμόνιοί τε σέ, καὶ Ἡρα-
 10 „κλῖδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης, αἰτέουσι φόνου δίκας,
 „ὅτι σφῶν τὸν βασιλῆα ἀπέκτεινας, ρυόμενον τὴν Ἑλ-
 „λάδα.“ Ὁ δὲ, γελάσας τε, καὶ κατασχὼν πολ-
 λὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγχανε παρεστῶς Μαρδόνιος, δεικ-
 νύς ἐς τοῦτον, εἶπε· „Τοιγάρ σφι Μαρδόνιος ὁδε δι-
 15 „κας δώσει τοιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει.“ Ὁ μὲν
 δὲ, δεξάμενος τὸ ῥῆθὲν, ἀπαλλάσσεται.

Ξέρξης δὲ, Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλιπὼν, αὐ- 115
 τὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐν τὸν Ἑλλήσποντον καὶ
 ἀπικνέεται εἰς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ τεσ-
 σράκοντα ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν μέρος,
 5 ὡς εἶπαι. ὅκου δὲ πορευόμενοι γινώσκειτο, καὶ κατ' οὓς τι-
 νας ἀνθρώπους, τὸν ταυτίων καρπὸν ἀρπάζοντες ἐσιτέον-

ctum Xerxis prodiens, haec dixit: Rex Medorum/
Lacedaemonii et Heraclidae ex Sparta satisfactionem
abs te postulant quod regem ipsorum inter-
fecisti, qui Graeciam erat servaturus. Ad haec
 ridens rex, et diu nihil respondens, postremo, quum
 forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans
 ait: *Itaque Mardonius hic satisfactionem illis da-*
bit, qualis eis digna est. Et praeco, accipiens di-
 ctum, reversus est.

(115.) Inde Xerxes, Mardonio in Thessalia reli-
 cto, ipse ad Hellespontum maturavit abire: et qua-
 dragesimo quinto die ad locum, ubi traiecerat fre-
 tum, pervenit, nullam (ut ita dicam) exercitus par-
 tem in Asiam reducens. Milites in itinere, ubicum-
 que locorum erant, et apud quoscumque homines,

το. εἰ δὲ καρπὸν μηδένα εὗροιεν, οἱ δὲ τὴν ποίην τὴν ἐκ
 τῆς γῆς ἀναφυομένην, καὶ τῶν δένδρεων τὸν Φλοιὸν πε-
 ριλέποντες, καὶ τὰ φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον,
 ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων, καὶ ἔλειπον οὐ- 10
 δὲν ταῦτα δ' ἐποίηεν ὑπὸ λιμοῦ. ἐπιλαβὼν δὲ λοιμός
 τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίη, κατ' ὁδὸν διέφθειρε. τοὺς
 δὲ καὶ νοσέοντας αὐτέων κατέλιπε, ἐπιτάσσων τῆσι πό-
 λισι, ἵνα ἐκάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαίνειν τε καὶ
 τρέφειν ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινας, καὶ ἐν Σίρι τῆς Παιον- 15
 νίης, καὶ ἐν Μακεδονίῃ. ἔνθα καὶ τὸ ἱερὸν ἄρμα κατα-
 λιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπὶ αἰῶν
 οὐκ ἀπέλαβε· ἀλλὰ δόντες οἱ Παιόνες τοῖσι Θρηῖξι,
 ἀπαιτέοντος Ξέρξεω, ἔφασαν νεμομένας ἀρπαχθῆναι
 ὑπὸ τῶν ἀνω Θρηύκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυ- 20
 116 μόνος οἰκημένων. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασι-

horum fructus rapientes comederant. Sicubi nihil fructuum invenissent, gramen e terra enatum, et decerptum arborum corticem, et ex arboribus tam cultis quam sylvestribus destricta manducaverant folia, nihilque reliquerant, fame ita cogente. Ad haec pestis et dysenteria invadens exercitum, multos in itinere interemerat. Aegrotos vero etiam in itinere reliquerat rex, dato civitatibus, ut in quaque erant, mandato, ut curarent illos alerentque: ita alios in Thesalia, alios in Siri Paeoniae, alios in Macedonia reliquerat. Ibi etiam antea, quum in Graeciam tenderet, currum Solis reliquerat: quem nunc rediens non recepit. Nam Paeones, qui illum Thracibus tradiderant, repetenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas esse a superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habi-

λαὺς γῆς τε τῆς Κρηστωνικῆς, Θρήϊξ, ἔργον ὑπερφυῖς
 ἐργάσατο· ὃς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δου-
 λεύσειν, ἀλλ' οἴχετο ἄνω εἰς τὸ οὐρὸς τὴν Ῥοδόπην,
 5 τοῖσι τε παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα. οἱ δὲ, ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγέ-
 νετο θεήσασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ
 Πέρσῃ. ἐπὶ δὲ ἀνεχώρησαν αἰσινεῖς πάντες, ἐξ ἑόντες,
 ἐξώρυξε αὐτέων ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμοὺς, διὰ τὴν αἰ-
 10 τὴν ταύτην. καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς ἐκ τῆς Θρηίκης πορευόμενοι ἀπὶ 117
 κοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπεγόμενοι, τὸν Ἑλλήσποντον τῇ-
 σι νηυσὶ διέβησαν εἰς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχεδίας οὐκ
 εὔρον ἐτι ἐντεταμένας, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος διαλελυμέ-
 5 νας. Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι, σιτία τε πλείω ἢ κατ'

tantibus. (116.) Ibidem rex Bisaltarum et terrae
 Crestonicae, Thrax, immane patravit facinus. Dixe-
 rat ille, nec se ultro servitutum Xerxi, sed in su-
 periora loca in montem Rhodopen se receperat, et
 filiis suis interdixerat ne adversus Graeciam milita-
 rent. At illi, spreto patris imperio, sive quod cupi-
 do illos incesserat belli spectandi, cum Persa mili-
 tarunt. Postquam vero salvi omnes, sex numero, re-
 dierunt, oculos eis pater istam ob culpam effodit:
 et illi quidem hanc mercedem abstulerunt.

(117.) Persae vero ut peragratâ Thraciâ ad traie-
 ctum pervenere, quanta maxima celeritate poterant
 Hellespontum navibus traicientes Abydum petie-
 runt: etenim pontes non amplius stratos invenerant,
 sed tempestate dissolutos. Ibi morantes, quum co-
 piosiora quam in itinere alimenta nacti supra mo-

ὁδὸν ἐλάγχχανον· οὐδένα τε κόσμον ἐμπιπλάμενοι, καὶ
 ὕδατα μεταβάλλοντες, ἀπέθνησκον τοῦ στρατοῦ τοῦ
 περιεόντος πολλοί. οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα Ξέρξῃ ἀπικνέον-
 118 ται ἐς Σάρδεις. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὁδε λόγος λεγό-
 μενος, ὥς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνῶν, ἀπί-
 κητο ἐπ' Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοι-
 πορήσι διεχρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνει ἐπι-
 τρέπει ἀπάγειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νηὸς 5
 Φοινίσσης ἐπιβαὶς, ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. πλώοντα
 δέ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβεῖν μέγαν καὶ κυμα-
 τήν· καὶ δὴ, μᾶλλον γὰρ τι χειμαίνεσθαι, γεμούσης
 τῆς νηὸς, ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρωματος ἐπεόντων συχ-
 νῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς 10
 δεῖμα πεσόντα τὸν βασιλῆα, εἶρεσθαι βώσαντα τὸν κυ-
 βερνήτεα, εἴ τις ἐστί σφι σωτηρία. καὶ τὸν εἶπαι· „Δέ-

dum sese implerent, et alias, quam adhuc, biberent
 aquas, multi de exercitu qui supererat periire, re-
 liqui vero cum Xerxe *Sardes* pervenere. (118.)
 Fertur quidem etiam alia fama, *Xerxem*, postquam
 Athenis profectus *Eionem* ad *Strymonem* fluvium
 pervenisset, inde non amplius terrestri usum esse
 itinere; sed exercitum quidem *Hydarni* tradidisse,
 qui eum ad *Hellespontum* deduceret, ipsum vero
 conscensa *Phoenissa* nave in *Asiam* traiecis-
 se; in traiectu vero a vehemente impetuosoque *vento* *Stry-*
monia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis ma-
 gisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis,
 quippe magno numero Persarum *Xerxem* comitan-
 tium in ponte navis stante, timore perculsum regem
 cum clamore quaesisse ex gubernatore, ecqua salutis

„σποτα, οὐκ ἔστιν οὐδεμία, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγὴ
 „τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιβατείων.“ καὶ Ξέρξης
 15 λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι· „Ἄνδρες Πέρσαι, νῦν
 „τις διαδεξάτω ὑμέων βασιλῆος κηδόμενος· ἐν ὑμῖν γάρ
 „οἶκε εἶναι ἐμοὶ ἡ σωτηρία.“ τὸν μὲν ταῦτα λέγειν· τοὺς
 δὲ, προσκυνέοντας, ἐκπηδέειν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ
 τὴν νῆα ἐπικουφισθεῖσαν, οὕτω δὴ ἀποσωθῆναι εἰς τὴν
 20 Ἀσίην. Ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα εἰς γῆν τὸν Ξέρξης,
 παῖστας τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλῆος τὴν ψυχὴν, δα-
 ρέσασθαι χρυσὴν στεφάνην τὸν κυβερνήτηα· ὅτι δὲ Περ-
 σέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμῆν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
 Οὗτος δὲ ἄλλως λέγεται ὁ λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω 119
 στου, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστός, οὔτε ἄλλος, οὔτε τὸ
 Περσέων τοῦτο πάθος. εἰ γὰρ δὴ ταῦτα οὕτω εἰρήθῃ ἐκ

spes esset; eique gubernatorem respondisse, *Domine! non alia spes est, nisi de numero multorum horum vectorum pars quaedam amoveatur*. Quae audientem *Xerxem*, aiunt, dixisse: *Viri Persae! nunc vestrum aliquis ostendat curae vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur*. Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam in Asiam pervenisse. *Xerxem* vero, simul atque in terram exscendisset, haec fecisse: auream coronam donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; deinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei iussisse praecidi. (119.) Sed haec *de Xerxis reditu* temere fertur fama, mihi que prorsus incredibilis est, tam quod ad caetera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. Nam si ista *Xerxi* governa-

τοῦ κυβερνήτου πρὸς Ξέρξεια, ἐν μυρήσι γνώμησι μὴν οὐκ ἔχω ἀντίξουν, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλῆα τοιάνδε· οἱ τοὺς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος καταβιβάσαι εἰς κοίλην νῆα, ἐόντας Πέρσας, καὶ Περσέων τοὺς πρώτους· τῶν δ' ἐρετέων, ἐόντων Φοινίκων, ὅπως οὐκ ἂν ἴσον πληθος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ὁ μὲν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἰρήται, ὁδῶ χρωόμενος ἅμα 10
 120 τῶ ἄλλῳ στρατῷ, ἀπενόστησε εἰς τὴν Ἀσίην. Μεγα δὲ καὶ τόδε ματύριον· φαίνεται γὰρ Ξέρξης ἐν τῇ ὀπίσω κομιδῇ ἀπικόμενος εἰς Ἀβδηρα, καὶ ξεινίην τέ σφι συνθέμενος, καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάκῃ τε χρυσίῳ καὶ τήρῃ χρυσοπάστῳ. καὶ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι 5
 Ἀβδηρεῖται, λέγοντες ἐμοὶ γε οὐδαμῶς πιστὰ, πρῶτον ἐλύσατο τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηνέων ὀπίσω, ὡς ἐν

tor dixisset, ex decem millibus hominum, quos roga-
 rem sententiam, ne unum quidem esse existimo, qui
 mihi sit adsensurus, non eiusmodi quidpiam factu-
 rum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes,
 qui in ponte fuerunt, iussurum fuisse in cavitatem
 navis descendere, remigum vero, qui Phoenices
 erant, parcm numerum, quod Persae fuerunt, in
 mare eiecturum. At ille, ut modo dixi, simul cum
 reliquo exercitu iter faciens in Asiam rediit. (120.)
 Cuius rei etiam locuples est testimonium hoc, quod
 satis constet, Xerxem in reditu Abdera venisse, et
 hospitium contraxisse cum Abderitis, eosque aureo
 acinace atque tiara auro intexta donasse. Et, ut soli
 quidem Abderitae narrant, (quod mihi parum fit
 probabile) primum apud illos, ex quo Athenis pro-
 fugit, cingulum solvit, utpote nunc in tuto se esse

676, 42.

αἰδῶν. πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου δὲ μᾶλλον τὰ Ἀβ-
δηρα ἴδυσθαι, ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἡϊόνος, ὅθεν
10 δὴ μιν Φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νῆα.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε οὐκ αἰά τε ἐγένοντο ἐξελεῖν 121
τὴν Ἀνδρον, τραπόμενοι εἰς Κάρυστον, καὶ δηϊώσαντες
αὐτέων τὴν χώραν, ἀπαλλάσσοντο εἰς Σαλαμίνα. Πρῶ-
τα μὲν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροβίνια, ἅλλα τε, καὶ
5 τριήρας τρεῖς Φοινίσσας· τὴν μὲν, εἰς Ἴσθμόν ἀναθεῖ-
ναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἡμῖν ἦν τὴν δὲ, ἐπὶ Σούνιον· τὴν
δὲ, τῷ Αἴαντι, αὐτοῦ εἰς Σαλαμίνα. μετὰ δὲ τοῦτο,
διεδάσαντο τὴν λήϊν, καὶ τὰ ἀκροβίνια ἀπέπεμψαν εἰς
Δελφούς· ἐκ τῶν ἐγένετο αὐριάς, ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρω-
10 τήριον νηὸς, ἐὼν μέγας δυοκαίδεκα πηχέων· ἐστῆ-
κε δὲ οὗτος τῇ περ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος.
Πέμψαντες δὲ ἀκροβίνια οἱ Ἕλληνες εἰς Δελφούς, ἐπι- 122

ratus. Sunt autem *Abdera* Hellesponto propiora,
quam *Strymon* aut *Eïon*, ubi illum aiunt navem con-
scendisse.

(121.) Graeci, quum expugnare *Andrum* non po-
tuisent, *Carystum* petierunt, et evastato *Carystio-*
rum agro *Salaminem* redierunt. Lbi primum *primi-*
tias praedae exemerunt diis; quum alia, tum tres
Phoenissas triremes; quarum una in *Isthmo* dedica-
retur, quae meâ adhuc ætate superfuit; altera ad *Su-*
nium, tertia *Aiaci* in ipsa *Salamine*. Deinde *praedam*
inter se dividerunt, et *Delphos* miserunt *primitias*; e
quibus facta est statua duodecim cubitorum magni-
tudine, rostrum navis manu tenens; quae eodem lo-
co posita est ubi aurea *Alexandri Macedonis* statua.
(122.) Postquam *Delphos* *primitias* miserunt Graeci,

ράτεον τὸν θεὸν κοινῇ, εἰ λελάβηκε πλήρη καὶ ἀριστὰ
 τὰ ἀκροβίνια. ὁ δὲ, παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων,
 ἔφησε, ἔχειν· παρ' Αἰγινήτων δέ, οὐ· ἀλλὰ ἀπαίτεε
 αὐτοὺς τὰ ἀριστήια τῆς ἐν Σαλαμῶνι ναυμαχίης. Αἰ- 5
 γινήται δὲ πυθόμενοι, ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσοὺς, οἱ
 ἐπὶ ἱστοῦ χαλκίου ἐστᾶσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχο-
 123 γάτω τοῦ Κροίσω κρητῆρος. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν
 τῆς λήϊης ἔπλων οἱ Ἕλληνες ἐς τὸν Ἴσθμόν, ἀριστήια
 δάσσοντες τῷ ἀξιοτάτῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πό-
 λεμον τοῦτον. ὡς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο
 τὰς ψῆφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῶ, τὸν πρῶ- 5
 τον καὶ τὸν δεύτερον κρίνοντες ἐκ πάντων ἐμβαῦτα πᾶς
 τις αὐτέων ἐαυτῷ ἐτίθετο τὴν ψῆφον, αὐτὸς ἕκαστος
 δεκάων ἀριστος γενέσθαι· δεύτερα δέ, οἱ πολλοὶ συζη-

communi omnium nomine interrogarunt deum, an
 sufficientes et gratas accepisset primitias. Quibus
 ille respondit, a caeteris quidem; nec vero ab
 Aeginetis: sed ab his repetiit praemium quod illis ob
 rem ad Salamina bene gestam tributum fuisset. Quo
 audito, Aeginetae dedicarunt aureas stellas tres, quae
 super aeneo malo stant in angulo proxime Croesi cra-
 terem. (123.) Post praedae distributionem in Isth-
 mum navigarunt Graeci; virtutis praemium tribu-
 turi ei e suorum numero, qui in hoc bello prae cae-
 teris illud commercuisset. Postquam vero eo perve-
 nerunt duces, et calculos inter se ad Neptuni aram
 distribuerunt, primum et secundum suo iudicio de-
 signaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum po-
 suit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudi-
 cans: quod autem ad secundas partes pertinet, ple-

677, 73.

- πιατον Θεμιστοκλῆα κρίνοντες. οἱ μὲν δὴ ἔμουνοντο·
 10 Θεμιστοκλῆς δὲ δευτερείοις ὑπερεβάλλετο πολλόν.
 Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φόβῳ, 124
 ἀλλ' ἀποπλυνόντων ἐκάστων ἐς τὴν ἑαυτῶν ἀκρίτων,
 ὅμως Θεμιστοκλῆς ἐβρίσθη τε καὶ ἔδοξάθη εἶναι ἀνὴρ
 πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.
 5 Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτίμηθη πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυ-
 μαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐς Λακεδαιμόνα
 ἀπῆκετο, θέλων τιμηθῆναι. καὶ μιν Λακεδαιμόνιοι κα-
 λῶς μὲν ὑπέδεξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. ἀριστήϊα μὲν
 οὐν ἔδωσαν Εὐρυβιάδῃ, ἐλαίης στέφανον· σοφίης δὲ καὶ
 10 δεξιότητος, Θεμιστοκλεῖ, καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαίης.
 ἔδωκόν τε αὐτῷ μιν ὅχῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαν-

rique calculi in *Themistoclem* consenserunt. Itaque illi singula habuere suffragia: Themistocli autem longe pleraque suffragia secundas tribuerunt partes. (124.) Id iudicium duces quidem Graeci ob invidiam ratum habere noluerunt, sed re iniudicata suam quisque in civitatem discessit: verumtamen *Themistocles* per universam Graeciam ut Graecorum longe prudentissimus praedicatus celebratusque est. Quoniam vero, licet victor, non tamen honore adfectus erat ab his qui pugnae ad Salaminem fuerant socii; protinus post haec Lacedaemonem se contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum receperunt *Lacedaemonii*, et eximio honore adfecerunt. Nam Eurybiadi quidem primum detrevere praemium, oleagineam coronam: prudentiae vero et dexteritatis praemium *Themistocli* tribuerunt, oleagineam huic pariter coronam. Praeterca curru

τι· αἰνέσαντες δὲ πολλὰ, προέπιμψαν ἀπρίοντα τριη-
 κόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὔτοι οὔτε ἰππῆες κα-
 λέονται, μέχρι οὐραν τῶν Τεγεστικῶν. μῶνον δὴ τοῦτον
 πάντων ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Σπαρτιῆται προέ- 15
 125 πέμψαν. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπίκητο ἐς τὰς
 Ἀθήνας, ἐμβαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος, τῶν ἐχθρῶν
 μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφα-
 νέων ἀνδρῶν, φθόνῳ καταμαργέων, ἐνέικε τὸν Θεμι-
 στοκλῆα, τὴν ἐς Λακεδαίμονα ἀπίξιν προφέρειν, ὥς 5
 διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχοι τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαιμο-
 νίων, ἀλλ' οὐ δι' ἐαυτόν. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε οὐκ ἐπαύετο ταῦ-
 τα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε· „Οὕτω ἔχει τοι· οὐτ'
 „ ἂν ἐγώ, ἐὼν Βελβινίτης, ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρ-

eum donarunt, pulcerrimó qui Spartae erat: et egre-
 gie collaudatum prosecuti sunt abeuntem delecti tre-
 centi Spartanorum, hi qui equites vocantur, usque
 ad Tegeatarum fines. Est autem *Themistocles* unus
 ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spar-
 tani ita publice sint prosequuti. (125.) Ut autem
 Lacedaemone Athenas venit, ibi tunc *Timodemus*,
Aphidnensis, qui de numero inimicorum eius erat,
 caeterum non ex illustribus viris homo, invidia in-
 saniens, obtrectavit *Themistocli*; exprobransque ei
 quod Lacadaemonem se contulisset, aiebat, *Athe-
 niensium gratiâ Lacedaemonios eum honore illo
 esse prosecutos, non ipsius gratiâ*. Quod ubi pas-
 sim dictitare non desiit *Timodemus*, *Themistocles* ei
 ait: *Ita tibi se res habet: nec ego, si Belbinita
 essem, ita honoratus fuisset a Lacedaemoniis;*

10 „τιητέων· οὐτ' αὖ σὺ, ὦ ἄνθρωπε, ἐὼν Ἀθηναῖος.“ Ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσούτο ἐγένετο.

Ἄρτ ἀβ α ζ ο ς δὲ ὁ Φαρνάκειος, ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι 126
λόγιμος καὶ πρόσθε ἐὼν, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιϊκῶν καὶ
μᾶλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἑξ μυριάδας στρατὸς τὸν
Μαρδόνιος ἐξελέξατο, προέπιμπε βασιλῆα μέχρι τοῦ
5 πόρου. ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ, ὀπίσω πορευόμενος, κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγένετο· ἅτε Μαρδονίου τε
χειμερίζοντος περὶ Θεσσαλίην τε καὶ Μακεδονίην, καὶ
οὐδέν κω κατεπείγοντος ἤκειν ἐς τὸ ἄλλο στρατόπεδον·
οὐκ ἰδικοῖον, ἐντυχῶν ἀπιστεῖωσι Ποτιδαίῃσι, μὴ οὐκ
10 ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. Οἱ γὰρ Ποτιδαῖῃται, ὡς
βασιλεὺς παρεξηλάκει, καὶ ὁ ναυτικός τοῖσι Πέρσῃσι οἰχώκει Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, ἐκ τοῦ Φανέρου

nec tu, homo! si esses genere Atheniensis. Et haec quidem hactenus.

(126.) Interim *Artabazus*, Pharnacis filius, iam ante spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plataeensi pugna magis etiam nobilitatus, cum sexaginta millium millibus de eo exercitu quem Mardonius sibi selegerat, regem usque ad fretum deduxit. Postquam rex in Asia fuit, Artabazus vero retrogressus circa Pallenen versabatur; quum Mardonius in Thessalia et Macedonia hiemaret, nec opus esset ut ipse cum reliquo exercitu se coniungere properaret; rem sese indignam iudicavit, quum in Potidaeas incidisset, qui a rege defecerant, si hos non in servitutem redigeret. Etenim *Potidaeatae*, postquam rex fines eorum erat praetergressus, et classis Persarum a Salamine fugā se receperat, ex professo defecerant a Barbaris,

ἀπέστασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ
 τὴν Παλλήνην ἔχοντες. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Ἀρτάβαζος ἐπο-
 127 λήρκει τὴν Ποτιδαίην. Ὑποπτεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυν-
 θίους ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλῆος, καὶ ταύτην ἐπολιόρ-
 κει. εἶχον δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι, οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλ-
 που ἐξαναστάντες ὑπὸ Μακεδόνων. ἐπεὶ δὲ σφίς εἶλε
 πολιορκίαν, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν εἰς λίμνην· τὴν δὲ 6
 πόλιν παραδίδῃ Κριτοβούλῳ Τερωναίῳ ἐπιτροπεύειν,
 καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένει. καὶ οὕτω Ὀlynthοn Χαλκι-
 128 δέες ἔσχον. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος, τῇ Πο-
 τιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε. προσέχοντι δὲ οἱ προθύ-
 μως συντίθεται προδοσίην Τιμόξεινος, ὁ τῶν Σκιωναίων
 στρατηγός· ὅντινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἔγωγε οὐκ ἔχω
 εἶπαι, οὐ γὰρ ὦν λέγεται τέλος μέντοι, τοιαύδε ἐγί- 5
 νετο. ὅπως βυβλίον γράψει ἢ Τιμόξεινος, ἐθέλων παρὰ

pariterque reliqui Pallenen incolentes. *Potidaeam*
 igitur tunc *Artabazus* oppugnavit. (127.) Suspi-
 catus vero etiam Olynthios defectionem a rege mo-
 liri, *Olynthum* simul oppugnavit. Tenebant eam
 tunc Bottiaci, qui e Thermaeo sinu a Macedonibus
 fuerant eieci: quos postquam vi expugnavit, ad la-
 cum eductos iugulavit; urbem autem Chalcidicae
 genti tradidit, eique Critobulum Toronaeum prae-
 fecit. Atque ita Olynthum Chalcidenses habuere.
 (128.) Hac expugnata, curam omnem *Artabazus*
 in *Potidaeam* intendit. Qui dum hoc curat, ultro
 cum eo de proditione egit Timoxenus, dux Scio-
 naeorum. Hic qua via initio usus sit, dicere non
 possum, nec enim memoratur: sed postremo res ac-
 cidit huiusmodi. Quoties litteras mittere aut Timo-

Ἀρτάβαζον πέμψαι, ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξεινον,
 τοξεύματος περὶ τὰς γλυφίδας περιελίξαντες καὶ πε-
 ρώσαντες τὸ βυβλίον, ἐτόξευον εἰς συγκείμενον χωρίον.
 10 ἐπαύστως δὲ ἐγένετο ὁ Τιμόξεινος προδίδους τὴν Ποτί-
 δαιαν. τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος εἰς τὸ συγκείμενον,
 αἵμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου, βάλλει ἀνδρὸς Ποτιδαίη-
 τιν τὸν ὦμον. τὸν δὲ, βληθέντα, περιέδραμε ὁμίλος,
 οἷα φιλεῖ γίνεσθαι ἐν πολέμῳ· οἱ αὐτίκα τὸ τόξευμα
 15 λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βυβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς στρα-
 τηγούς· παρῆν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων συμμα-
 χή. τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι τὸ βυβλίον,
 καὶ μαθοῦσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίης, ἔδοξε μὴ κατα-
 πλέξαι Τιμόξεινον προδοσίῃ, τῆς Σκιωναίων πόλιος εἶνε-
 20 κα, μὴ νομιζοίατο εἶναι Σκιωναῖοι εἰς τὸν μετέπειτα χρό-

CXXVIII. 8. πρὶ. παρὰ vulgo.

xenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad Timo-
 xenum, epistolam circum sagittae crenas circum-
 volvebant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de
 quo inter eos convenerat, emittebant. Sed proditi-
 onis urbis compertus est Timoxenus. Etenim Ar-
 tabazus, sagittâ versus destinatum locum emissâ, a
 scopo aberrans, humerum feriit civis Potidaeatae. Et
 adcurrrens hominum turba, ut fieri in bello solet,
 vulneratum circumstat; qui sagittam prehendentes;
 ut epistolam animadverterunt, protinus ad duces de-
 ferunt: aderant enim etiam ex aliis Pallenensibus
 socii. Ut vero epistolam legerunt duces, auctorem-
 que cognoverunt proditionis, visum est eis crimine
 proditionis non implicare Timoxenum, civitatis Scio-
 naeorum gratiâ, ne in posterum omne aevum pro-

νον αἰεὶ προδύται. ὁ μὲν δὲ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπαίσιτος
 129 ἐγγένοιε. Ἀρταβάζω δὲ ἐπειδὴ πολιορκέοντι ἐγγένοι-
 σαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἄμπαις τῆς θαλάσσης με-
 γάλῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. ἰδόντες δὲ οἱ βάεβαροι
 τέναγος γενόμενον, παρήϊσαν εἰς τὴν Παλλήνην. ὡς δὲ
 τὰς δύο μὲν μάρας διοδοιπορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς ὑπό 6
 λοιποὶ ἔσαν, τὰς διαλόντας χεῖν ἔσω εἶναι ἐν τῇ Παλ-
 λήνῃ, ἐπῆλθε πλημμυρὶς τῆς θαλάσσης μεγάλη, ὅση
 οὐδαμὰ καὶ ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις γινο-
 μένη. οἱ μὲν δὲ νέειν αὐτέων οὐκ ἐπιστάμενοι διεφθεί-
 ροντο· τοὺς δὲ ἐπισταμένους οἱ Ποτιδαῖηται ἐπιπλώ 10
 σαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. Αἴτιον δὲ λέγουσι οἱ Ποτι-
 δαιῖται τῆς τε ῥηχὸς καὶ τῆς πλημμυρίδος καὶ τοῦ
 Περσικοῦ πάθεος γενέσθαι τόδε, ὅτι τοῦ Ποσειδέωνος

ditores esse existimarentur Scionaei. Et ille qui-
 dem hoc modo compertus est. (129.) Postquam
 tres menses *Artabazus* in oppugnanda *Potidaea*
 fuit occupatus, accidit *ingens maris recessus*, et is
 quidem in longum admodum tempus: et barbari,
 locum videntes vadosum factum, in Pallenem transire
 instituerunt. Ut vero duas viae emensi erant partes,
 et tres partes adhuc reliquae erant, quas transire
 oportebat priusquam in Pallenem pervenirent, su-
 pervenit *accessus maris* tantus, quantus numquam
 antea, ut quidem indigenae dicunt, fuerat, licet saepe
 magnus accidat. Itaque quicumque ex illis nandi
 erant imperiti, perierunt; qui vero natare poterant,
 hos Potidaeatae navigiis persecuti interemerunt.
 Causam autem huius aestus et exundationis, cala-
 mitatisque Persarum, hanc fuisse aiunt Potidaeatae,

15 ες τὸν νηὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἤσβεθ-
σαν οὗτοι τῶν Περσέων τοί περ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς
Θαλάσσης· αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες, εὖ λέγειν ἔμοιγε
δοκίουσι. τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτάβαζος εἰς
Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπύμ-
ψαντες βασιλῆα, οὕτω ἔπρηξαν.

Ὁ δὲ ναυτικός ὁ Ξέρξης περιγενομένος, ὡς προσέ- 130
μιξε τῇ Ἀσίῃ Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ βασιλῆά
τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθημυσεν εἰς
Ἄβυδον, ἐχειμέριζε ἐν Κύμῃ. ἔαρος δὲ ἐπιλάμψαντος,
6 πρῶτος συνελέγετο εἰς Σάμον· αἱ δὲ τῶν νηῶν καὶ ἐχει-
μέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖντες ἐπε-
βάτευον· στρατηγοὶ δὲ σφι ἐπῆλθον, Μαρδόντης τε ὁ
Βαγαίου, καὶ Ἀρταύντης ὁ Ἀρταχαίου· συνῆρχε δὲ
τούτοισι καὶ ἀδελφιδέος, αὐτοῦ Ἀρταύντew προσελομέ-

quod hi iidem Persae, qui mari perierunt, in Neptu-
ni templum et simulacrum, quod in suburbio est,
impia facinora admiserant: quam causam illi ex rei
veritate adlegare mihi videntur. Superstites *Artaba-*
zus in Thessaliam ad Mardonium reduxit. Haec igitur
fortuna fuit eorum, qui regem deduxerunt.

(130.) *Classis* quae supererat *Xerxis*, postquam
fugā ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et
exercitum e Chersoneso Abydum traiecit, Cumae hye-
mavit. Adpetente autem vere ad *Samum* maturavit
convenire, ubi etiam pars navium hyemaverat. Pro-
pugnatorum maior pars Persae erant et Medii: du-
ces autem eis advenere Mardontes Bagaei filius, et
Artayntes Artachaei: quibus etiam collega adfuit
Ithamitres, fratris filius Artayntae, ab ipso adsci-

του, Ἰθαμίτῃς. Ἄτε δὲ μεγάλως πληγέντες, οὐ προή- 10
 σαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἑσπέρης, οὐδ' ἐπηνάγκαζε οὐδείς·
 ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμεναι, ἐφύλασσαν τὴν Ἰωνίην
 μὴ ἀποστῆ, νῆας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας.
 οὐ μὴν οὐδὲ προσδέκοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλευθεσθαι εἰς
 τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσιν σφι τὴν ἐωυτῶν φυλάσ- 15
 σιν· σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπιδιώξαν Φεύγον-
 τας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσσοντο. Κα-
 τὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσωμένοι ἔσαν τῷ θυμῷ,
 περὶ δὲ εἰδόκειον πολλὸν κρατήσιν τὸν Μαρδόνιον. ἰόν-
 τες δὲ ἐν Σάμῳ, ἅμα μὲν ἐβουλεύοντο εἴ τι δυναίατο 20
 κακὸν τοὺς πολεμίους ποιέειν, ἅμα δὲ καὶ ὠτακούστων
 131 ὅκη πεσέσθαι τὰ Μαρδονίου πρήγματα. Τοὺς δὲ Ἕλ-
 ληνας τό τε ἔαρ γινόμενον ἤγειρε, καὶ Μαρδόνιος ἐν

tus. Hi vero, quoniam magnam cladem erant pas-
 si, ulterius occidentem versus non moverunt, neque
 eos quisquam ad ulterius progrediendum coge-
 bat: sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne
 deficeret: habebant autem naves, unā cum Ionicis,
 trecentas. Nec vero Graecos existimarunt in Ioniam
 moturos, sed satis habituros suam custodire terram;
 quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fu-
 gientes non essent persecuti, sed libenter discessissent.
 Igitur mari quidem fracti animis Barbari erant: ter-
 rā vero longe hostibus superiorem fore Mardonium
 existimabant. Itaque ad Samum haerentes, partim
 quidem consultabant si quid mali adferre possent
 hostibus, partim vero adrectis auribus exspectabant
 quis futurus esset exitus rerum a Mardonio gerenda-
 rum. (131.) Graecos vero et ver adpetens excita-

Θεσσαλίῃ ἐών. ὁ μὲν δὴ πρὸς οὗ κω συνελέγετο· ὁ δὲ ναυτικός ἀπίκητο εἰς Αἴγιναν, νῆες ἀριθμὸν δέκα καὶ 5 ἑκατόν. στρατηγὸς δὲ καὶ ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρεος, τοῦ Ἡγησίλεω, τοῦ Ἱπποκρατίδεω, τοῦ Λευτυχίδεω, τοῦ Ἀναξίλεω, τοῦ Ἀρχιδάμου, τοῦ Ἀναξανδρίδεω, τοῦ Θεοπόμπου, τοῦ Νικάνδρου, τοῦ Χαρίλλου, τοῦ Εὐνόμου, τοῦ Πολυδέκτεος, τοῦ Πρυτάνι- 10 ος, τοῦ Εὐρυφώντος, τοῦ Προκλέος, τοῦ Ἀριστοδήμου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ἵλλου, τοῦ Ἡρακλέος· ἐὼν τῆς ἐτέρας οἰκίης τῶν βασιλέων. οὗτοι πάντες, πλην τῶν δυῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδα πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι, βασιλεῖς ἐγένοντο 15 Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξάνθιππος, ὁ Ἀρίφρωνος. Ὡς δὲ παρεγένοντο εἰς τὴν Αἴγιναν πᾶσαι αἱ 132

CXXXI. 13. δυῶν. ἰπτά corrigunt nonnulli.

vit, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris quidem Graecorum exercitus nondum erat coactus, classis vero *Aeginam* se contulit, naves numero centum et decem. Dux et *imperator classis* erat *Leotychides*, ex altera regum familia; cui pater fuit Menares, avus Agesilaus; reliqui majores, Hippocratides, Leotychides, Anaxilaus, Archidamus, Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus, Eunomus, Polydectes, Prytanis, Euryphon, Procles, Aristodamus, Aristomachus, Cleodaeus, Hyllus, Hercules: qui omnes, exceptis duobus, quos proxime post Leotychidem commemoravi, reges fuerant Sparta. Atheniensium vero dux erat *Xanthippus*, Ariphronis filius. (132.) Ut naves omnes Aeginac adfuere, venerunt Graecorum in castra *legati Ionum*,

νῆες, ἀπίκοντο Ἴωνων ἄγγελοι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν
 Ἑλλήνων· οἱ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην ὀλίγω πρότερον του-
 τέων ἀπικόμενοι, ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν τὴν
 Ἴωνίν· τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλίδεω ἦν. οἱ στασιῶ- 5
 ται σφι γινόμενοι, ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ
 Χίου τυράννῳ, ἐόντες ἀρχὴν ἑπτά· ἐπιβουλεύοντες δὲ ὡς
 φανεροὶ ἐγένοντο, ἐξενεύκαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἐνός τῶν
 μετεχόντων, οὕτω δὴ οἱ λοιποὶ, ἐξ ἐόντες, ὑπεξέσχον
 ἐκ τῆς Χίου, καὶ εἰς Σπάρτην τε ἀπίκοντο, καὶ δὴ καὶ 10
 τότε εἰς τὴν Αἴγιναν, τῶν Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶ-
 σαι εἰς τὴν Ἴωνίν· οἱ προήγαγον αὐτοὺς μόγις μέχρι
 Δήλου. τὸ γὰρ προσωτέρω πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἑλλήσι,
 αὐτὲ τῶν χάρων ἐοῦσι ἐμπείροισι, στρατῆς τε πάντα
 πλέα ἐδόκεε εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἐπιστέατο δόξῃ καὶ 15
 Ἡρακλέας στήλας ἴσον ἀπέχειν. συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο,

qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes
 Lacedaemonios ut Ioniam liberarent; quorum in
 numero etiam Herodotus fuit, Basilidae filius. Hi
 inter se coniuraverant, omnino septem numero, de
 interficiendo Strattide, Chii tyranno: postquam vero
 patefacta conspiratio est, uno ex coniuratis consi-
 lium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se rece-
 perunt, et Spartam primum, tunc vero etiam Aegi-
 nam venerunt, orantes Graecos ut in Ioniam navi-
 garent: sed aegre ab his impetrarunt, ut *Delum*
 usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant
Graeci, quum et locorum essent imperiti, et ho-
 stilium copiarum omnia esse plena existimarent.
 Samus autem eis aequae longe atque Herculis co-
 lumnæ abesse videbatur. Simul vero accidit, ut nec

ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀνωτέρω Σά-
μου μὴ τολμαῖν καταπλῶσαι, καταρρώδηκτάς· τοὺς
δὲ Ἕλληνας, χρηρίζοντων Χίων, τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατω-
20 τέρω Δήλου. οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σφειν.

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπλων ἐς τὴν Δήλον· Μαρδό- 133
νως δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχείμαζε. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεώ-
μενος, ἔπεμπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρωπαϊά
γένος, τῷ οὐνομα ἦν Μῦς· ἐντειλάμενος πανταχῇ μιν
5 χρησόμενον εἰλθεῖν, τῶν οἷά τε ἦν σφι ἀποπειρήσασθαι.
ὅτι μὲν βουλόμενος ἐκμαθεῖν πρὸς τῶν χρηστηρίων
ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐ γὰρ ὦν λέ-
γεται· δοκέω δ' ἔγωγε περὶ τῶν παρεόντων πηγημά-
των, καὶ οὐκ ἄλλων περὶ πέμψαι. Οὗτος ὁ Μῦς ἐς 134
τε Λεβιάδειαν φαίνεται ἀπικόμενος, καὶ μισθῷ πείσας

Barbari, metu perculsi, ultra Samum versus occi-
dentem navigare auderent; nec Graeci, quamvis
sollicitati a Chiis, ultra Delum versus orientem. Ita
quae in medio utrorumque erant, ob illorum me-
tum in tuto fuerunt.

(133.) Dum Graeci Delum navigant, *Mardonius*
adhuc in Thessalia in hybernis fuit. Unde quum in-
stitueret movere, ad *consulenda oracula* misit vi-
rum genere Europensem, cui nomen erat *Mys*; dato
homini mandato, ut quaquaversum iret, et quorum-
cumque oraculorum explorare effata posset, ea con-
suleret. Quid igitur fuerit, quod ille cognoscere ex
oraculis cupiens mandatum istud dederit, id adfirma-
re equidem non possum; nec enim memoratur: sed
misisse eum puto, de rebus praesentibus, non de aliis,
consulturum. (134.) Hunc Myn constat et Laba-

τῶν ἐπιχωρίων ἀνδρά, καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον·
καὶ εἰς Ἄβας τὰς Φωκίων ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστή- 5
ριον. καὶ δὴ καὶ εἰς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκετο, τοῦτο
μὲν, τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο· ἔστι δὲ, κατὰ
περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱεροῖσι αὐτόθι χρηστηριάζεσθαι· τοῦτο
δὲ, ξυνόν τινα καὶ οὐ Θηβαῖον χρημάσι πείσας, κα-
τεκοίμησε εἰς Ἀμφιάρεω. Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαν-
τεύεσθαι αὐτόθι, διὰ τῶδε. ἐκέλευσέ σφεας ὁ Ἀμφιά- 10
ρεως, διὰ χρηστηρίων ποιούμενος, ἐκότερα βούλονται ἐλέ-
σθαι τούτων, ἑαυτῷ ἢ ἄτε μάντι χρεέσθαι, ἢ ἄτε συμ-
μάχῳ, τοῦ ἐτέρου ἀπεχομένους· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν
εἴλοντο εἶναι. διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ
135 αὐτόθι ἐγκατακοιμηθῆναι. Τόδε δὲ θῶμά μοι μέγι- 15
στον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων. ἐλθεῖν ἄρα τὰν

CXXXIV. 7. ἱεροῖσι. ἱμνύροισι corrigunt viri docti, praeter rem.

deam venisse, ibique mercede corrupto viro indige-
na, ad *Trophonium* descendisse; et *Abas* item per-
venisse in Phocide. Idem, quum prius Thebas venis-
set, non modo *Ismenium Apollinem* consuluit;
ubi, sicut *Olympiae*, ex victimis responsa dei pe-
tuntur; verum etiam, homine externo (non Theba-
no) pecuniâ corrupto, in *Amphiarai* templo perno-
ctavit. Thebanorum enim nulli fas est oraculum illud
consulere, hanc ob caussam. Editio responso iusserat
eos *Amphiarus*, duorum utrum vellent eligere, ut
aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio,
altero autem abstinerent: et illi hoc elegerant, ut
armorum ipsis esset socius. Hanc ob caussam nulli
homini Thebano fas est in illius templo pernoctare.
(135.) Istud vero, quod narrant Thebani, maxime

Εὐρωπαϊά Μῦν, περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια,
καὶ ἐς τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. τοῦτο δὲ τὸ
5 ἱρὸν καλεῖται μὲν Πτώον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κέσται
δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαιίδος λίμνης πρὸς οὐρεῖ, ἀγχοτάτω
Ἀκραίφιδος πόλιος. ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεὶ τε παρελθεῖν
τὴν καλεόμενον τοῦτον Μῦν, ἔπεισθαί οἱ τῶν ἀστῶν αἰ-
ρετοὺς ἄνδρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοῖνου, ὡς ἀπογραφάμε-
10 νους τὰ Θεσπιέειν ἔμελλε. καὶ πρόκα τε τὸν πρόμαντιν
βαρβάρῳ γλώσση χρᾶν καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν
Θηβαίων ἐν θώματι ἔχεισθαι ἀκούοντας βαρβάρου
γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅ τι χηρήσονται τῷ
παρόντι πρήγματι· τὸν δὲ Εὐρωπαϊά Μῦν ἐξαρκάσαν-
15 τα παρ' αὐτέων τὴν ἐφέροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ
τοῦ προφήτου γράφειν ἐς αὐτὴν· Φάναι δὲ, Καρὶ μιν

mibi mirum accidit. Eundem quippe Europensem
Myn aiunt, postquam per omnia circumvagatus es-
set oracula, etiam ad *Ptoi Apollinis* fanum venisse.
Vocatur quidem id fanum *Ptoun*, est autem Theba-
norum, situm supra Copaidem lacum ad montem,
proxime Acraephiam oppidum. Ad hoc templum
quum venit hic *Mys* nominatus, [latine *Mus* diceres]
comitatos eum esse aiunt tres viros publice ad hoc
delectos, scripto consignaturos responsum quod
redditurus esset deus: prophetam vero protinus bar-
bara locutum esse lingua, ut stuperent comites The-
bani, barbarum sermonem loco graeci audientes,
nescirentque quid in praesenti facerent: Europensem
autem Myn, quam illi secum adtulerant tabellam,
eis eripuisse, in eaque haec quae propheta pronun-
ciaverat, conscripsisse; dixisse autem, *Cario* sermone

γλώσση χρᾶν· συγγραψάμενοι δὲ, οἷχσθαι ἀπίοντα
εἰς Θρῆσσαν.

- 136 Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅτι δὴ ἦν λέγοντα τὰ
χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἔπεμψε ἄγγελον εἰς Ἀθήνας
Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω, ἄνδρα Μακεδόνα· ἅμα μὲν
ὅτι οἱ προσκηδῆες οἱ Πέρσαι ἔσαν Ἀλεξάνδρου γὰρ
ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβάρις 5
ἀνὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγγόντες Ἀμύντης ὁ ἐν
τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ ὄνομα τοῦ μητροπάτορος· τῷ δὲ ἐκ
Βασιλῆος τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλάβανδα πόλις μεγά-
λη νέμεσθαι· ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος, πυνθόμενος ὅτι πρό-
ξενός τε εἴη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος, ἔπεμπε τοὺς 10
γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκει μάλιστα προσκτήσεσθαι,
λεῶν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἄλκιμον· τὰ τε

usum illum esse; deinde, his scripto consignatis,
discessisse hunc, et in Thessaliam rediisse.

(136.) *Mardonius*, perlectis oraculorum respon-
sis, post haec *legatum Athenas* misit *Alexandrum*,
Amyntae filium, *Macedonem*; partim quoniam ad-
finitate huic iuncti erant Persae; *Alexandri* enim so-
rorem *Gygaeam*, *Amyntae* filiam, *Bubares* Persa
habuit in matrimonio, ex qua natus est *Asiaticus*
Amyntas, de avo nomen gerens, quem rex magna
urbe *Phrygiae Alabandis* donavit cum redditibus in-
de percipiendis: partim vero hac caussa *Alexandrum*
Mardonius misit, quod audivisset, hospitem *Athe-
niensium* eum esse et bene de illis meritum. Hac enim
maxime ratione se sibi adiungere posse *Athenienses*
existimavit, quos audiverat non minus numerosum,
quam fortem, esse populum; et quas mari clades

684, 79.

κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφί παθήματα κα-
 τεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἐπίστατο. τούτων
 15 δὲ προσγενομένων, κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσ-
 σης κρατήσκειν, τὰ περ ἂν καὶ ἦν· πέσῃ τε ἐδόκειε πολλὸν
 εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατ' ὑπερβῆ οἱ τὰ πρῆ-
 γματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. τάχα δ' ἂν καὶ τὰ
 χρηστήρια ταῦτά οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμ-
 20 μαχον τὸ Ἀθηναίων οἱ ποιήσασθαι· τοῖσι δὲ πειθέμενος
 ἔπεμπε.

Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκ- 137
 κης ἐστὶ, ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα
 τρόπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον εἰς Ἰλλυριοὺς τῶν
 Τημενοῦ ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοὶ, Γαυάνης τε καὶ
 5 Ἀέροπος καὶ Περδίκκης· ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες
 εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίην, ἀπίκοντο εἰς Λεβαίην πόλιν.

passi Persae erant, harum auctores Athenienses po-
 tissimum fuisse noverat. His autem sibi adiunctis,
 facile maris imperio se potiturum speravit; id quod
 etiam usu venturum fuerat; terrâ autem longe sibi
 videbatur esse superior: atque ita res suas rebus
 Graecorum superiores fore secum reputavit. For-
 tasse vero etiam oracula hoc ei praedixerint, mo-
 nuerintque eum ut Athenienses sibi socios concilia-
 ret; hisque ille morem gerens Alexandrum miserit.

(137.) Alexandri huius septimus progenitor *Per-
 diccas* ille fuit, qui *Macedonum regno potitus* erat
 tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, Gauanes,
 Aëropus, et Perdiccas, *Argis* in Illyriorum fines
 profugerant: ex Illyriis vero in superiorem Mace-
 doniam transgressi, Lebaeam oppidum pervenerant.

ἐνθαῦτα δὲ ἐβήτην ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ· ὁ μὲν, ἵππους νέμων· ὁ δὲ, βοῦς· ὁ δὲ νεώτατος αὐτέων Περδίκκης, τὰ λεπτά τῶν προβάτων. ἔσαν δὲ τὸ πά-
 λαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμα- 10
 σι, οὐ μόνον ὁ δῆμος· ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλῆος, αὐτὴ
 τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. ὅπως δὲ ὀπτῶτο ὁ ἄρτος τοῦ παι-
 δὸς τοῦ Θητὸς Περδίκκew, διπλήσιος ἐγένετο αὐτὸς ἑωυ-
 τοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεὶ ταῦτό τοῦτο ἐγένετο, εἶπε πρὸς τὸν
 ἄνδρα τὸν ἑωυτῆς. τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα, ὡς 15
 εἴη τέρας, καὶ Φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς Θῆ-
 τας, προηγόρευέ σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἑωυ-
 τοῦ. οἱ δὲ, τὸν μισθὸν, ἔφασαν, δίκαιοι εἶναι ἀπολα-
 βόντες, οὕτω ἐξίεναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς, τοῦ μισθοῦ
 περὶ ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον 20
 ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε, θεοβλαβὴς γεγόμενος· „Μι-

Ibi apud regem mercede servierunt; unus equos pas-
 cens; alter, boves; natu minimus, *Perdiccas*, mi-
 niores pecudes. Fuerunt autem olim etiam reges, ino-
 pes pecuniae, non solum populus: itaque regis uxor
 ipsa panem coquebat. Quoties vero coquebatur panis
 pueri mercenarii *Perdiccae*, duplo maior fiebat quam
 consentaneum erat. Ubi vero constanter hoc ita ac-
 cidit, marito rem illa indicavit. Quo audito, statim
 subiit illius animum, esse hoc prodigium, quod ad
 magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos
 mercenarios iussit finibus suis excedere. Cui illi
 responderunt, *postquam promeritam accepissent*
mercedem, velle se excedere. Ibi tunc rex, mercedis
 mentionem audiens, quum forte per caminum solis
 lumen in conclave incideret, divinitus mente captus,

„σθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι.“ διέ-
 ξας τὸν ἥλιον. ὁ μὲν δὲ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος, οἱ
 πρεσβύτεροι, ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὥς ἤκουσαν ταῦ-
 25 τα. ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας
 τάδε· „Δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς.“ περιγράφει
 τῇ μάχαιρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον· περιγρά-
 ψας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου,
 ἀπαλλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου. Οἱ μὲν 138
 δὲ ἀπήϊσαν· τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρόδρων,
 οἶόν τι χρῆμα ποιήσῃ ὁ παῖς, καὶ ὥς σὺν νόῳ κείνων
 ὁ κτώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ, ταῦτα ἀκούσας,
 καὶ ὄξυνθεις, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππίας ἀπολέοντας.
 5 ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ του-
 τέων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι Σωτῆρι. οὗτος,
 ἐπεὶ τε διέβησαν οἱ Τημανίδαι, μέγας οὕτω ἑρρῦη ὥστε

ait: *mercedem vobis ego dignam hanc persolvo;*
 solem monstrans. Et Gauanes quidem et Aëropus,
 natu maiores, hoc ut audivere, attoniti steterunt:
 at puer: *Accipimus*, ait, *Rex, quae nobis das;* et
 cultro, quem forte habebat, solis lumen in pavi-
 mento conclavis circumscripsit, eoque facto ter dein-
 ceptis radios solis in sinum suum hausit, atque ita
 cum fratribus abiit. (138.) Qui postquam abierant,
 unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod
 fecisset puer, quamque prudenter fratrum natu mi-
 nimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his
 auditis, irā correptus, equites nonnullos misit, qui
 illos insequerentur et interficerent. Est autem in hac
 regione fluuius, cui posteri horum Argivorum viro-
 rum sacra faciunt, tamquam Servatori. Hic fluuius,

τοὺς ἰππέας μὴ οἴους τε γενέσθαι διαβῆναι. Οἱ δὲ, ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης, οἰκησαν πέ- 10
 λας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου·
 ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστον ἔχον ἐξή-
 κοντα Φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. ἐν τού-
 τοις καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποις ἦλω, ὡς λέγεται ὑπὸ
 Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κείται, Βέρμιον 15
 οὔνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεώμενοι,
 ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μα-
 139 κεδονίην. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκεω Ἀλέξανδρος
 ὧδε ἐγεγόνεε. Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος· Ἀμύντης
 δὲ, Ἀλκίτεω· Ἀλκίτεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος· τοῦ δὲ,
 Φίλιππος· Φιλίππου δὲ, Ἀργαῖος· τοῦ δὲ, Περδίκ-

postquam eum traiecerant Temenidae, ita auctus flu-
 xit, ut transire equites non possent. Illi vero in aliam
 Macedoniae regionem secesserunt, habitaruntque
 prope *hortos* qui dicuntur *Midæ*, Gordiae filii:
 quibus in hortis sponte nascuntur *rosæ*, quarum una-
 quæque sexaginta folia habet, et quæ odore prae-
 stant caeteris. In eisdem hortis etiam *Silenus* captus
 erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons
 situs est, cui *Bermius* nomen, aditu difficilis ob aëris
 intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac re-
 gione potiti sunt, reliquam etiam Macedoniae sub
 potestatem suam redegerunt. (139.) Ab hoc igitur
Perdicca Alexander ortus est hisce progenitoribus.
Amyntas, cuius filius *Alexander* fuit, patrem habuit
Alceta; *Alcetae* pater fuit *Aëropus*; *Aëropi* pater,
Philippus; *Philippi*, *Argaeus*; *Argaei* pater, *Perdic-*

5 πης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. ἐγγόνους μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω.

Ὡς δὲ ἀπίκετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ 140
Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε. „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδό- (1)
„νιος τάδε λέγει· Ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκε παρὰ βασιλῆος,
„λέγουσα οὕτω· Ἀθηναίοισι τὰς ἁμαρτάδας τὰς εἰς
5 „ἐμὲ ἐξ ἐκείνων γενομένας πάσας μετήμι· νῦν τε ὧδε,
„Μαρδόνιε, ποίει. τοῦτο μὲν, τὴν γῆν σφι ἀπόδος·
„τοῦτο δὲ, ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐλίσθων αὐτοὶ, ἢν τινα ἂν
„ἐθέλωσι, εὐόντες αὐτόνομοι· ἰσά τε πάντα σφι, ἢν δὴ
„βούλονται γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνδρῶσιν, ὅσα ἐγὼ
10 „ἐπέπρησα. Τούτων δὲ ἀπιγμένων, ἀναγκαίως ἔχει
„μοι ποίειν ταῦτα, ἢν μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται.
„Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε. νῦν τί μαίνεσθε, πόλεμον βασι-
„λέϊ ἀνταειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν ὑπερβάλοισθε, οὔτε

cas is qui regno potitus est. Hi fuere Alexandri, Amyntae filii, progenitores.

(140.) Postquam a Mardonio missus *Alexander* Athenas venit, tali usus est oratione. (1.) *Viri Athenienses! Mardonius haec dicit. Nuncius mihi a Rege venit in haec verba: Atheniensibus iniuriam omnem mihi ab illis inlatam remitto; quare tu hoc fac, Mardonie! et terram eorum illis redde, et ipsi praeter hanc eligant aliam, quamcumque voluerint, et sui iuris sunt: et templa omnia, quae ego cremavi, tu illis instaura, si modo societatem mecum voluerint iungere. Hic quum mihi nuncius advenerit, necessario haec exsequi me oportet, nisi vos ipsi obstiteritis. Hoc autem vobis dico. Quid nunc insanientes arma fertis con-*

„οἳοί τε ἐστὲ ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. εἶδετε μὲν γὰρ
 „τῆς Ξέρξεω στρατηλασίας τὸ πλῆθος, καὶ τὰ ἔργα· 15
 „πυνθάνεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμέ εὐῶσαν δύναμιν·
 „ὥστε καὶ ἢν ἡμέας ὑπερβάλλησθε, καὶ νικήσητε, (τοῦ
 „περ ὑμῖν οὐδεμίῃ ἐλπίς, εἴπερ εὖ Φρονέετε,) ἄλλη
 „παρέσται πολλαπλησίη. μὴ ὦν βούλησθε παρισεύ-
 „μενοι βασιλεῖ, στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θέειν δὲ 20
 „αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν· ἀλλὰ καταλύσασθε. παρέ-
 „χει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι, βασιλῆος ταύ-
 „τῃ ὠρμημένου. ἔστε ἐλεύθεροι, ἡμῖν ὁμαιχμίην συνθέ-
 140 „μενοι ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. Μαρδόνιος μὲν ταῦ-
 (2) „τα, ὧ Ἀθηναῖοι, ἐντείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας. 25
 „ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμέας εὐύσης ἐξ
 „ἐμεῦ, οὐδὲν λέξω· οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμάθοιτε.

*tra Regem? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. Vidi-
 stis enim copiarum Xerxis multitudinem et res ge-
 stas; audivistis etiam quanta nunc vis sit mecum:
 ita quidem, ut etiamsi nos superaretis et vinceretis,
 (quod quidem, si bene sapitis, neutiquam spera-
 tis) alius exercitus multis partibus numerosior
 adfuturus esset. Nolite igitur, regi vos aequantes,
 terrā privari vestrā, et perpetuo in periculo de
 salute vestra versari: sed componite bellum. Po-
 testis autem praeclarissime illud componere, quum
 rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi,
 armorum societate sine fraude et dolo nobiscum
 contractū. (140, 2.) Haec, Athenienses! Mardonius
 ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea
 in vos benevolentia nihil dicam; nec enim nunc*

- „προσχηγίζω δὲ ὑμέων, πείθεσθαι Μαρδονίῳ. ἐνορέω
 „γὰρ ὑμῖν οὐκ οἷοίσι τε ἰσομένοισι τὸν πάντα χρόνον
 30 „πολεμέειν Ξέρξῃ. εἰ γὰρ ἐνῶρων τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ
 „ἂν κοτε εἰς ὑμέας ἦλθον ἔχων λόγους τούσδε. καὶ γὰρ
 „δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἢ βασιλῆός ἐστι, καὶ χεὶρ
 „ὑπερμήκης. ἦν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα
 „πρωτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω
 35 „ὑπὲρ ὑμέων, ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν
 „συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε Φθειρομένων μούνων, ἐξαί-
 „ρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν κακτημένων. ἀλλὰ πεί-
 „θεσθε! πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ Βασιλεύς
 „γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς αἰμαρτάδας
 40 „ἀπτεῖς, ἐθέλει φίλος γενέσθαι.“ Ἀλέξανδρος μὲν ταῦ-

primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. Perspectum enim habeo fieri non posse, ut perpetuo bellum geratis cum Xerxe: namque hoc si fieri posse intelligerem, numquam ad vos huiusmodi cum sermone venissem. Est enim Regis potentia plusquam humana, et manus supra quam dici potest longa. Quare nisi propere foedus cum eo iniieritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci cum eo volueritis, pollicetur; timeo vobis, qui prae reliquis omnibus sociis maxime in via expositi estis, semperque soli perdimini, quippe terram incolentes quae prae caeteris veluti inter duas acies media interiecta est. At morem gerite! Etenim maximi vobis momenti res est, si Rex magnus vobis solis ex omnibus Graecis peccata condonans, amicitiam vobiscum vult contrahere. Haec Ale-

- 141 τα ἔλεξε. Λακεδαιμόνιοι δὲ, πυθόμενοι ἤκειν Ἀλέξανδρον ἐς Ἀθήνας, ἐς ὁμολογίην ἄξοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων, ὥς σφίσι χρεὸν ἐστὶ ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδει- 5
σαν μὴ ὁμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τὸ σφίσι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφίσι γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. ἐπαύμεναι γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἔμελλον Λακεδαιμόνιοι πείσεσθαι ἤκοντα παρὰ τοῦ βαρβάρου 10
ἀγγελον ἐπ' ὁμολογίῃ, πυθόμενοί τε πέμψειν κατὰ τὰς ἀγγέλους. ἐπίτηδες ὧν ἐποίουν ἐνδικνύμενοι τοῖσι
142 Λακεδαιμονίοις τὴν ἐαυτῶν γνώμην. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ

xandri fuit oratio. (141.) Lacedaemonii vero ut audire Alexandrum Athenas venisse persuasurum Atheniensibus ut foedus cum Barbaro faciant; memores oraculorum, quae praedixerant in fatiis esse ut ipsi cum caeteris Doriensibus a Medis et Atheniensibus Peloponneso eiiciantur, vehementer timebant ne cum Persa societatem Athenienses contraherent, et propere legatos Athenas mittere decreverunt. Atque ita contigit, ut utrique simul (in sematum) introducerentur. Expectaverant enim Athenienses et moras traxerant, bene gnari rescituros Lacedaemonios venisse a Barbaro nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos misuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam Lacedaemoniis declararent. (142.) Ubi igitur dicendi finem Alexander fecit, sermonem ex-

Σπάρτης ἄγγελοι· „Ἡμέας δὲ ἐπέμψαν Λακεδαιμό-
 „νιοι δεησομένους ὑμέων, μήτε νεώτερον ποιέειν μηδὲν
 5 „κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ
 „τοῦ Βαρβάρου. οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς, οὔτε κόσ-
 „μον φέρον οὔτε γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι; ὑμῖν
 „δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα, πολλῶν ἐνέκα. ἐγεί-
 „ρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς, οὐδὲν ἡμέων βου-
 10 „λομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρης ἀρχῆν ὁ ἀγὼν ἐγέ-
 „νετο· νῦν δὲ φέρει καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. ἄλ-
 „λως τε, τούτων ἀπαντῶντων, αἰτίους γενέσθαι δουλο-
 „σύνης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους, οὐδαμῶς ἀνασχετόν·
 „οἵτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθε-
 15 „ρώσαντες ἀνθρώπων. Πιεζυμένοισι μέντοι ὑμῖν σοναχ-

CXLII. 10. ἀρχὴν ex coniect. pro vulgato olim ἀρχῆς. l. 13.
 ἀπαντῶντων ex coniectura, pro vulg. ἀπάντων.

*cupientes Spartani legati, in hunc modum sunt lo-
 cuti: Miserunt nos Lacedaemonii petituros a vobis,
 ne quid novarum rerum in Graecia moveatis, neque
 condiciones admittatis a Barbaro vobis oblatas.
 Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem
 etiam Graecis omnibus, sed vobis maxime omnium,
 indignum et indecorum; idque multis de caussis.
 Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis:
 et initio de vestra solum terra certamen fuit,
 nunc vero ad universam etiam pertinet Graeciam.
 Quae quum ita sint, tanto magis foret intolera-
 bile, si servitutis auctores Graecis fierent Athe-
 nienses; qui semper et iam a priscis temporibus
 palam libertatis auctores multis hominibus
 fuerunt. Quod autem vos prae caeteris hoc bello*
Herod. T. IV. P. I. K

„δόμαθα, καὶ ὅτι καρπῶν ἐστερήθητε διζῶν ἤδη, καὶ
 „ὅτι οἰκοφθόρησθε χρόνον ἤδη πολλόν. ἀντὶ τούτων δὲ
 „ὑμῶν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλ-
 „ονται γυναῖκάς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄχρηστα οἰκ-
 „τέων ἐχόμενα πάντα ἐπιθρέψειν, ἐστὶ ἂν ὁ πόλεμος 20
 „ὅδε συνστήκη. Μὴ δὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-
 „δὼν ἀναγνώσῃ, λήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. τούτω
 „μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστί· τύραννος γὰρ εἶναι, τυ-
 „ράνῳ συγκατεργάζεται. ὑμῶν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἰ
 „πρὸς εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοισι, ὡς Βαρ- 25
 „βάροις ἐστί· οὔτε πιστὸν, οὔτε ἀληθὲς οὐδέν.“ Ταῦ-
 143 τα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξαν-
 δρον ὑπεκρίναντο τάδε· „Καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμε-
 „θα, ὅτι πολλαπλήσῃ ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ πρὸ

*preminini, et duorum iam annorum fructibus
 estis privati, et tamdiu iam domus et fortunae
 vestrae eversae iacent, condolemus vobiscum: et
 propterea profitentur vobis recipiuntque Lacedae-
 monii et reliqui socii, alituros se uxores vestras
 et quidquid vestris in familiis ad bellum est inu-
 tile, quoad bellum hoc duraturum est. Ne vero
 Alexander Macedo laevigato Mardonii sermone
 vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit;
 quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam prae-
 stat. At vos non facietis, si quidem recte sapi-
 tis; bene gnari, in Barbaris nec fidem nec veri-
 tatem esse. Haec Spartani legati dixerunt. (143.)
 Athenienses vero Alexandro in hunc modum re-
 sponderunt: Ne nos quidem ignoramus, multis
 partibus maiorem Medo, quam nobis, esse poten-*

689, 27.

- „ἡμῶν ὥστε οὐδὲν δεῖ τοῦτό γε ὀνειδίζειν. ἀλλ' ὅμως,
 6 „ἐλευθερίας γλιχόμενοι, ἀμυνόμεθα οὕτω ὅπως ἂν καὶ
 „δυνάμεθα. ὁμολογῆσαι δὲ τῷ Βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας
 „πειρῶ ἀναπείθειν, οὔτε ἡμέες πεισόμεθα. Νῦν δὲ αἰπὰ γ-
 „γελλε Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' ἂν ὁ
 „ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἢ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μὴ
 10 „κοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμ-
 „μάχοισι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι
 „ἥρωσι· τῶν ἐκείνος οὐδεμίην ὅπιν ἔχων, ἐνέπρησε τοὺς
 „τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. σὺ τε τοῦ λοιποῦ λό-
 „γους ἔχων ταιούσδε μὴ ἐπιφαίνῃς Ἀθηναίοισι· μηδὲ
 15 „δοκέων χρηστὰ ὑπουργεῖν, ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεε.
 „οὐ γὰρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων
 „παθεῖν, ἐντα πρόξενόν τε καὶ Φίλον.“ Πρὸς μὲν 144

tiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem viâ incedit, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adiutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille spretis aedes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenis conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inserviendi, ut nefaria faciamus, nos horteris: nolumus enim tibi ingrati quidpiam accidere ab Atheniensibus, quum

Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο· πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ
 Σπάρτης ἀγγέλους, τάδε· „Τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαι-
 „μονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Βαρβάρῳ, κἀντα ἀνθρῶ-
 „πῆϊόν ἦν. ἀτὰρ αἰσχυρῶς γε οἴκατε, ἐξεπιστάμενοι 5
 „τῶν Ἀθηναίων τὸ Φρόνημα, ἀρρωδῆσαι· ὅτι οὔτε χρυ-
 „σός ἐστι γῆς οὐδαμῶθι τοσοῦτος, οὔτε χώρα κάλλει
 „καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρειουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι,
 „ἐθέλομεν ἂν μηδίσαντες, καταδουλώσαι τὴν Ἑλλά-
 „δα. Πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύον- 10
 „τα ταῦτα μὴ παύειν, μηδ' ἦν ἐθέλωμεν. πρῶτα μὲν
 „καὶ μέγιστα, τῶν Θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκή-
 „ματα ἐμπεπρησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα· τοῖσι
 „ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρεῖν ἐς τὰ μέγιστα

sis publicus hospes noster et amicus. (144.) Haec
 quum Alexandro Athenienses respondissent, ad La-
 oedaemonios sermonem converterunt his verbis:
 Quod verentur Lacedaemonii ne cum Barbaris
 nos societatem contrahamus, id vero admodum
 humanum est. At turpiter utique hoc videmini
 vereri; quum, quo pacto animati sint Athenien-
 ses, non ignoretis. Neque enim tanta auri copia
 usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertili-
 tate ita praestans, ut eā acceptā vellemus cum
 Medis facere, et Graeciam redigere in servitutem.
 Etenim multa et magna sunt, quae nos, ne id
 faciamus, etiam si vellemus, prohibeant. Primum
 quidem, et maxime, deorum simulacra et templa
 cremata et solo aequata: quorum facinorum ne-
 cessario, quibuscumque modis possumus, poenam

- 15 „μᾶλλον, ἢ περ ὁμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ.
 „αὐτὶς δὲ, τὸ Ἑλληνικὸν εἰὸν ὁμαιμὸν τε καὶ ὁμολῶσ-
 „σον, καὶ θεῶν ἰδρύματα τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἥθεά
 „τε ὁμότροπα· τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ
 „ἂν εὖ ἔχοι. ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγ-
 20 „χάνετε ἐπιστάμενοι, ἔστ' ἂν καὶ εἰς περιῇ Ἀθηναίων,
 „μηδαμᾶ ὁμολογήσοντας ἡμέας Ξέρξῃ. Ἰμέων μὲν-
 „τοι ἀγάμεθα τὴν προνοίην, τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσιν, ὅτι
 „προεΐδετε ἡμέων οἰκοφθορημένων οὕτω, ὥστε ἐπιβρέ-
 „ψαι ἐθέλειν ἡμέων τοὺς οἰκέτας. καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χά-
 25 „ρις ἐκπεπληρωται· ἡμέες μέντοι λυπαρήσομεν οὕτω,
 „ὅπως ἂν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὡς
 „οὕτω ἐχόντων, στρατιὴν ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. ὡς
 „γὰρ ἡμέες εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παρίσται ὁ

*repetere potius debemus, quam societatem contra-
 here cum eo qui haec patravit. Deinde, quum
 Graecum omne genus consanguineum sit, et lin-
 guam et deorum sedes et sacra communia habea-
 mus, et mores consimiles; nefaria res foret, si ho-
 rum proditores fierent Athenienses. Denique sci-
 tote, si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus
 supererit Atheniensium, numquam nos cum Xerxe
 societatem inituros. Vestram autem providam
 erga nos laudamus voluntatem; quod nobis, quo-
 rum fortunae eversae sunt, ita prospicitis, ut nu-
 trire familias nostras velitis. Atque ita vestrum
 quidem expletum est beneficium: at nos tamen in
 hoc quo sumus statu durabimus, nullam vobis
 molestiam exhibituri. Nunc vero, haec quum ita
 sint, maturate ocyus exercitum mittere. Nam,
 ut suspicamur, nullā interpositā morā aderit Bar-*

„Βάρβαρος ἐσβαλὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπειδὴν
 „τάχιστα πύθεται τὴν ἀγγελίην, ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν. 30
 „τῶν ἐκείνος ἡμέων προσεδέετο. πρὶν ὧν παρῆναι ἐκείνον
 „ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προσβῶδῃσαι ἐς
 „τὴν Βοιωτίην.“ Οἱ μὲν, ταῦτα ὑποκριναμένους Ἀθη-
 ναίων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ Η΄.

*barus et terram nostram invadet, simulatque ei
 fuerit renunciatum, nihil nos eorum quae a nobis
 petiit facturos. Itaque necesse est, ut, priusquam
 ille in Atticam venerit, nos ei in Boeotiam occur-
 ramus. Hoc ab Atheniensibus accepto responso,
 Spartam rediere legati.*

FINIS LIBRI OCTAVI

HISTORIARUM HERODOTI.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ
 ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἙΝΝΑΤΗ.
 ΚΑΛΛΙΟΠΗ.

ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ δὲ, ὥς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος ἰ
 τὰ παρὰ Ἀθηναίων ἐσήμηνε, ὀρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίας,
 ἤγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας· ὅκω δὲ ἐκά-
 στοτε γίνετο, τούτους παρελάμβανε. τοῖσι δὲ Θεσσα-
 5 λίας ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπραγμένα μετέ-
 μελεοῦσιν, πολλῶν τε μᾶλλον ἐπήγον τὸν Πέρσην·

HERODOTI HISTORIARUM
 LIBER NONUS.
 CALLIOPE.

(1.) **M**ARDONIUS, ut ei Alexander, Athenis re-
 versus, responsa renunciavit Atheniensium, movit e
 Thessalia, et exercitum adversus Athenas ducere ma-
 turavit: quacumque autem iter faciebat, inde semper
 adsumtis militibus exercitum auxit. Et Thessalos ni-
 hil eorum, quae adhuc acta erant, poenituit, multo-

καὶ συμπρόεπεμφέ τε Θώρηξ ὁ Ληρισσαῖος Ξέρξεα
 Φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ Φανεροῦ παρήκε Μαρδό-
 2 νιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ
 στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελαμβάνον τὸν
 Μαρδόνιον, καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ
 εἴη χῶρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπέδευσθαι ἐκείνου, αὐ-
 δὲ ἔων ἰέναι ἐκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἰζόμενον, ποιεῖν 5
 ὅπως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψῃται.
 „Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρόν, Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας,
 „οἵπερ καὶ πάρος ταῦτά ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι πε-
 „ριγίνεσθαι καὶ ἅπασιν ἀνθρώποισι. Εἰ δὲ ποιήσεις τὰ
 „ἡμεῖς παραινέομεν, ἔφασαν λέγοντες, ἔξεις ἀπόνως 10
 „ἅπαντα τὰ κείνων βουλευμάτων. πέμπε χρήματα ἐς
 „τούς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλεσι. πέμπων

que etiam studiosius hi Persam ad hanc expeditionem incitaverant: et Thorax Larissaeus, qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc etiam palam *Mardonium* in Graeciam transmisit. (2.) Ubi vero progrediens exercitus in *Boeotia* fuit, ibi tunc *Mardonium Thebani* retinuerunt, consulueruntque ei, dicentes *nullum esse locum magis idoneum ubi castra poneret*: et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut ibi manens operam daret quo sine pugna universam Graeciam in potestatem redigeret. *Vi enim et armis subigere Graecos, si concordēs sint sicut adhuc fuerunt, cunctis etiam hominibus esse difficile. At tu, (aiebant) si quod nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia in potestate tua habebis. Mitte pecunias viris qui in quibusque civitatibus principatum tenent: et in*

699, 26.

„δὲ, τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ
 „σὰ φρονέοντας ρηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτέων κατα-
 15 „στρέψαι.“ Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· ὁ δὲ οὐκ 3
 ἐπείθετο, ἀλλὰ οἱ δεινὸς τις ἐνέστακτο ἡμέρος τὰς Ἀθή-
 νας δεύτερα ἐλέειν· ἅμα μὲν ὑπ’ ἀγνωμοσύνης, ἅμα
 δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ δηλώσειν ὄντι ἐν
 5 Σάρδεσι, ὅτι ἔχοι Ἀθήνας. ὃς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς
 τὴν Ἀττικὴν εὔρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ’ ἐν τε Σαλα-
 μῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι, ἐν τε τῇσι νησί-
 αῖρε τε ἐρῆμον τὸ ἄστυ. ἡ δὲ βασιλῆος αἴψεις ἐς
 τὴν ὑστεραίην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατήην, δεκάμηνος
 10 ἐγένετο.

Ἐπὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο ὁ Μαρδόνιος, πέμπει ἐς 4
 Σαλαμῖνα Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέρον-
 τα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-

*partes divides Graeciam; et eorum ope, qui tuas
 partes sequuntur, hos qui tecum non facient, fa-
 cile evertes.* (3.) Haec illis suadentibus Mardonius
 non paruit; sed vehemens illum cupido incesserat
 Athenas iterum capiendi, partim stolidam quadam fe-
 rocia ductum, partim quod ignium ope per insulas
 accensorum cogitaret regi Sardibus versanti signifi-
 care, tenere sese Athenas. Ubi vero in *Atticam* per-
 venit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est,
 sed plerosque in Salamine et in navibus esse audi-
 vit: itaque vacuam cepit urbem, et id quidem deci-
 mo post mense quam a Xerxe fuerat capta.

(4.) *Athenis* quum esset Mardonius, in Salami-
 nem legatum misit Murychidem, virum Hellespon-
 tium; qui easdem Atheniensibus condiciones propo-

δὴν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθημυσε. ταῦτα δὲ τὸ δεύτερον ἀπέστειλλε, προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ Φιλίας 5 γνώμας, ἐλπίζων δὲ σφεας ὑπήσειν τῆς ἀγνωμοσύνης, ὡς δοριαλῶτου εἰσότης πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρας, καὶ εἰσότης ἥδη ὑπ' ἐαυτῷ. τουτέων μὲν εἵνεκα ἀπέπεμψε 5 Μουρυχίδην εἰς Σαλαμῖνα. Ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν, ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βουλευτέων Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὡς „οἱ ἐδόκεε ἀμεινον εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφι Μουρυχίδης προφέρει, ἐξενεῖκαι εἰς τὸν δῆμον.“ ὁ μὲν δὲ ταύτην τὴν 5 γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴ τε δὴ δεδεγμένος χρήματα παρὰ Μαρδονίου, εἴ τε οἱ καὶ ταῦτα εἰάνθαν. Ἀθηναῖοι δὲ αὐτίκα, δεινὸν ποιησάμενοι, οἳ τε ἐκ τῆς βουλῆς, καὶ οἱ ἔξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδα κατέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχί- 10

neret, quas Alexander ad illos pertulerat. Quamquam enim iam antea minime amicos Atheniensium acceperat sententias, iterum tamen nunc misit, sperans illos stolidâ superbîâ abstituto, quum bello capta esset universa Attica, et in ipsius iam esset potestate. Hac caussa Murychidem in Salaminem misit. (5.) Qui quum ad senatum venisset, exposuissetque Mardonii mandata; unus e senatoribus, Lycides, pro sententia dixit, *recte factum sibi videri, si acciperent conditionem a Murychide ipsi propositam, de eaque ad populum referrent.* Hanc ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardonio accepisset, sive quod ipsi per se ita visum fuisset. Sed indignati Athenienses, quum senatores, tum qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circum-

δια ἀπέπεμψαν αἰσινά. γενομένου δὲ Θούριβου ἐν τῇ
Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυνθάνονται τῶν Ἀθη-
ναίων αἱ γυναῖκες τὸ γινόμενον διακελευσαμένη δὲ γυ-
νὴ γυναικί, καὶ παραλαβοῦσα, ἐπὶ τὴν Λυκίδα οἰκίην
15 ἦσαν αὐτοκέλες, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν
γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα 6
διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. ἕως μὲν προσεδέκοντο ἐκ τῆς
Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρόντα σφί, οἱ δὲ
ἔμμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τε καὶ
5 σχολαίτερα ἐποίηον, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ
ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὲ ὑπεξεκομίσαντό τε πάντα, καὶ
αὐτοὶ διέβησαν εἰς Σαλαμῖνα· εἰς Λακεδαιμόνα τε
ἔπεμπον ἀγγέλους, ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λα-
κεδαιμονίοις ὅτι περιῖδον ἐμβαλόντα τὸν βαρβαρον εἰς

stantes Lycidem lapidibus obruerunt, Hellespontium
vero Murychidem dimiserunt incolumem. Orto autem
in Salamine propter Lycidem tumultu, quum rescivi-
sissent Atheniensium mulieres, quid rei esset, co-
hortatae invicem, et alia aliamprehendens, ultro
aedes Lycidis petierunt, et uxorem eius et liberos
lapidibus obruerunt. (6.) Athenienses vero hac ra-
tione in Salaminem traiecerant. Quousque exspecta-
bant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio ventu-
rum, in Attica manserunt: quum vero magis magis-
que in longum rem ducerent Lacedaemonii, et Mar-
donius, contra ipsos movens, iam in Boeotia esse
diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ip-
sique in Salaminem transierunt. Simul vero legatos
Lacedaemonem miserunt, qui et de Lacedaemoniis,
quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec

τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἠγτίασαν ἐς τὴν Βοιω- 10
τίνην ἅμα δὲ ὑπομήσαντας ὅσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρ-
σης μεταβαλοῦσι δάσειν· προῦπαί τε, ὅτι εἰ μὴ ἄμυ-
νεῦσι Ἀθηναίοισι, ὡς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρὴν εὕρησον-
7 ται. Οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὄρταζόν τε τοῦτον τὸν
χρόνον, καὶ σφι ἦν Ὑακίνθια· περὶ πλείστου δ' ἦγον
τὰ τοῦ θεοῦ πορσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι τὸ ἐν τῷ
Ἴσθμῳ εἰείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξεις ἐλάμβανε.

Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἄγγελοι οἱ 5
ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἐκ τε Μεγάρων ἀγγέ-
λους καὶ ἐκ Πλαταιέων, ἔλεγον τὰδε ἐπελθόντες ἐπὶ
7 τοὺς ἐφόρους· „Ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι, λέγοντες
(1) „ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μήδων, τοῦτο μὲν, τὴν χώραν
„ἀποδίδοι· τοῦτο δὲ, συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ 10

secum in Boeotiam obviam ei occurrissent, conquere-
rentur, et illos admonerent quantum esset, quod ipsis
Persa, si ad illius partes transissent, pollicitus esset;
denique praedicerent Lacedaemoniis, nisi auxilio ve-
nirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen ali-
quod inventuros esse malorum. (7.) Nempe festos
dies tunc maxime agebant Lacedaemonii, Hyacinthia
celebrantes, maximique faciebant rem divinam cu-
rare: simul vero etiam murum in Isthmo munebant,
isque iam lorica erat instructus.

Ut vero *Lacedaemonem legati Athenienses* per-
venerunt, secum etiam Megarensium et Plataensium
ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc
modum verba fecere: (7. 1.) *Miserunt nos Athe-
nienses; dicentes, Medorum regem non modo ter-
ram nostram nobis reddit, verum nos aequa con-*

693, 85.

„ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης· ἐθέλει
 „δὲ καὶ ἄλλην χώραν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ δίδόναι, τὴν αὖ
 „αὐτοὶ ἐλώμεθα. ἡμεῖς δὲ, Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέν-
 „τες, καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιούμενοι προδοῦναι, οὐ
 15 „καταίνεσamen, ἀλλὰ ἀπειπάμεθα, καὶ περ ἀδικεό-
 „μενοι ὑπ’ Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμε-
 „νοί τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ Πέρσῃ
 „μᾶλλον ἢ περ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν
 „ἐκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἀπ’ ἡμέων οὕτω, ἀκίβδηλον
 20 „εἶν, νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. Ὑμεῖς δὲ, ἐς πᾶ- 7
 „σαν ἀρρωδίην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ⁽²⁾
 „Πέρσῃ, ἐπεὶ τε ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον Φρόνημα σα-
 „φές, ὅτι οὐδαμᾶ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ

ditione sibi socios vult adiungere, sine dolo et fraude; atque etiam, praeter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quamcumque ipsi elegerimus. At nos Graecanicum reverentes Iovem, remque indignam censentes prodere Graeciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus conditionem, quamquam iniuria adfecti a Graecis proditique, et bene gnari longe nobis conducibilius esse societatem contrahere cum Persa, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. Ita quidquid a nobis proficisci potest, id sincero animo tribuimus Graeciae. (7.2.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persa pacisceremur, nunc, postquam constitutum nobis esse numquam prodere Graeciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isth-

„διότι τεῖχος ὑμῶν δια τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τέλει
 „ἐστὶ, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιεῖσθε· 25
 „συνθέμενοί τε ἡμῶν τὸν Πέρσῃν ἀντιώσισθαι ἐς τὴν
 „Βοιωτίην, προδιδάκατε, περιείδετέ τε ἐσβαλόντα ἐς
 „τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. Ἐς μὲν νυν τὸ παρεὸν Ἀθη-
 „ναῖοι ὑμῶν μνηῖουσι· οὐ γὰρ ἐποιήσατε ἐπιτηδέως. νῦν
 „δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῶν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκ- 30
 „πέμπειν, ὥς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀτ-
 „τικῇ. ἐπεὶ γὰρ ἡμάρομεν τῆς Βοιωτῆς, τῆς γε
 „ἡμετέρας ἐπιτηδωτάτῳ ἐστὶ ἐμμάχεσθαι τὸ Θριά-
 8 „σιον πεδίον.“ Ὡς δὲ ἄρα ἤκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα,
 ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι τῇ δὲ ὑστε-
 ραίῃ, ἐς τὴν ἐτέραν. τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίησαν,
 ἐξ ἡμέρας ἐς ἡμέραν ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον, σπουδὴν ἔχοντες πολλὴν 5

mo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem rationem habetis Atheniensium: et, postquam vobis nobiscum convenit occursuros vos Persae in Boeotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atticam invadentem non prohibuistis. Habent igitur in praesentia Athenienses quod vobis succenseant: nec enim recte fecistis. At nunc vos hortantur, ut ocyus nobiscum emittatis exercitum, quo Barbarum excipiamus in Attica. Quoniam enim Boeotiam in tempore non occupavimus, est quidem nostra in terra opportunissimus ad praelium faciendum locus, Thriasius campus. (8.) His auditis, ephori responsum in posterum diem distulerunt, tunc postero die in sequentem, atque ita usque in decimum diem fecerunt, de die in diem moras facientes. Interea temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isth-

694, 15.

πάντες Πελοποννήσιοι· καί σφι ἦν πρὸς τέλος. οὐδ' ἔχω
εἶπαι τὸ αἶτιον, διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ
Μακεδόνος εἰς Ἀθήνας σπουδὴν μεγάλην ἐποιήσαντο μὴ
μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην ἐποιήσαντο οὐδεμίην,
10 ἄλλο γὰρ ἢ ὅτι ὁ Ἴσθμός σφι ἐτετείχιστο, καὶ ἐδόκειον
Ἀθηναίων ἐτι δέεσθαι οὐδέν· ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπί-
κετο εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὐκ ἔτι ἀπετετείχιστο, ἐργάζοντο
δὲ, μεγάλως καταρρωδηκότες τοὺς Πέρσας.

Τέλος δὲ, τῆς τε ὑποκρίσιος καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρ- 9
τιητῶν ἐγένετο τρόπος τοῖσδε. τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστά-
της καταστάσιος μελλούσης ἔσεσθαι, Χίλος, ἀνὴρ Τε-
γέτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαιμόνι μέγιστα ξείνων, τῶν
5 ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ αἱ Ἀθηναῖοι ἔλε-
γον. αἰκούσας δὲ ὁ Χίλος, ἔλεγε ἄρα σφι τάδε·

mum munire pergebant, et opus iam proxime finem
erat. Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Ma-
cedo Athenas venisset, tanto studio impedire conati
sint quo minus Medorum partes amplecterentur Athe-
thenienses, nunc vero id prorsus non curarint, nullam
aliam edere causam possum, nisi quod nunc munitum
habuerunt Isthmum, nec se amplius indigere Atheni-
ensibus existimarunt: quando vero in Atticam venit
Alexander, nondum munitus erat murus, sed opus
etiam tunc faciebant, vehementer metuentes Barbaros.

(9.) Ad extremum vero, ut et responsum legatis
Lacedaemonii, et milites *Atheniensibus* auxilio
mitterent, hac ratione effectum est. Pridie eius diei
quo ultimam apud ephoros audientiam habituri le-
gati erant, Chilaus, civis Tegeates, qui in maxima
prae aliis omnibus hospitibus auctoritate apud La-
cedaemonios erat, ex ephoris sermonem omnem,

„Οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι. Ἀθηναίων ἡμῖν ἑόντων μὴ
 „ἀρῆμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμαχῶν, καὶ περ τεί-
 „χεος διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι
 „κλισιάδες ἀναπεπτεῖσθαι ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρ- 10
 „σῃ. ἀλλ' ἐσακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δό-
 10 „ξαι, σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. “Ὁ μὲν σφι ταῦ-
 τα συνεβούλευε. οἱ δὲ, φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον, αὐ-
 τήκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι ἀπὸ γμεί-
 νοις ἀπὸ τῶν πόλεων, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πεντα-
 κισχιλίους Σπαρτιητέων, καὶ ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τά- 5
 ξαντες τῶν εἰλώτων, Πausanίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπι-
 τρέψαντες ἐξάγειν. Ἐγένετο μὲν νυνὴ ἡγεμονίῃ Πλειστάρ-
 χου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ τούτου

quem habuerant Athenienses, audivit. Quo audito,
 haec illis Chilaus dixit: *Ita se res habet, Ephori!*
Si amici nobis non fuerint Athenienses, sed cum
Barbaro contraxerint societatem; valido licet
muro per Ithmum ducto, magnae tamen portae
apertae sunt Persae, quibus intrare in Pelopon-
nesum possit. At morem Atheniensibus gerite,
priusquam aliud illi consilium capiant, quod exi-
tium ferat Graeciae. (10.) Cuius audito consilio,
 illi re inter ipsos deliberata, e vestigio, insciis lega-
 tis qui a civitatibus advenerant, noctu adhuc, quin-
 que millia emiserunt *Spartanorum*, adtributis cui-
 que septem *hilotis*, mandato dato *Pausaniae*, Cleom-
 broti filio, ut illos educeret. Erat quidem tunc rex
 Lacedaemoniorum *Pleistarchus*, Leonidae filius;
 sed hic adhuc puer erat; ille vero tutor huius et fra-

ἐπίτροπός τε καὶ ἀνείσις. Κλεόμβροτος γὰρ, ὁ Παυ-
 10 σανίῳ μὲν πατήρ, Ἀναξανδρίδῳ δὲ παῖς, οὐκέτι πε-
 ριῇν ἀλλὰ ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν στρατιὴν τὴν
 τὸ τεῖχος δειμάσαν, μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τι-
 νὰ βίους ἀπέθανε. ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβρο-
 τος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τόδε· θυομένων αἱ ἐπὶ τῷ Πέρ-
 15 σῃ, ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ· προσαιρέεται δὲ
 ἑαυτῷ Πausanίης Εὐρυάνακτα, τὸν Δωριεὺς, ἄνδρα
 οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὴ σὺν Πausanίῃ ἐξε-
 λυύθυσαν ἔξω Σπάρτης. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρη 11
 ἐγγεγόνει, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου, ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς
 ἐφόρους, ἐν νόῳ δὴ ἔχοντες ἀπαλλάτσεσθαι καὶ αὐτοὶ
 ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἕκαστος. ἐπελθόντες δὲ, ἔλεγον τάδε·
 5 „Τμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῇδε μένοντες,
 „Τακινήα τε ἄγετε, καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς

ter patruelis. Nec enim in vivis adhuc fuit *Cleombrotus*, Pausaniae pater, Anaxandridae filius; sed postquam exercitum, qui murum exstruebat, ab Isthmo abduxisset, brevi interiecto tempore e vita discesserat. Hac autem caussa exercitum ab Isthmo Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra faciebat adversus Persam, sol obscuratus est in coelo. Collegam autem sibi Pausanias adscivit *Euryanactem*, Doriei filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi igitur cum Pausania Spartam sunt egressi. (11.) Legati vero, ubi dies illuxit, profectionis illorum prorsus ignari, constitutum inter se habentes redire quisque suam in civitatem, adierunt ephoros, et his verbis eos sunt adlocuti: *Vos igitur, Lacedaemonii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis*
Herod. T. IV. P. I. L

„συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἀδικεόμενοι ὑπὸ ὑμῶν,
 „χρτεῖ τε συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω
 „ὅπως ἂν δύνωνται. καταλυσάμενοι δὲ, δήλα γὰρ δὴ
 „ὅτι σύμμαχοι βασιλῆος γινόμεθα, συστρατευσόμεθα 10
 „ἐπὶ τὴν ἂν ἐκεῖνοι ἐξηγέωνται. ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν
 „μαθήσεσθε ὅκσιον ἂν τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίῃ.“ Ταῦ-
 τα λεγόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ' ὅρκου,
 „καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρεστείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς
 ξείνους.“ ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ, ὡς 15
 οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον· ἐπειρόμενοι δὲ,
 ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐν· ὥστε ἐν θάμῃ γενόμενοι, ἐπο-
 ρεύοντο τὴν ταχίστην διώκοντες· σὺν δὲ σφι, τῶν περιό-
 κων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντακισχίλιοι ὅπλῃται

et ludicra agitis, prodentes socios: Athenienses vero, a vobis iniuria adfecti, et sociis destituti, eum Persa pacem component quocumque modo paterunt. Pace autem cum illo conciliata, manifestum est socios nos regis fore: et cum Persis militabimus, contra quamcumque terram nos illi ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale sit, quod vobis ex ea re eventurum est. Haec quum legati dixissent, responderunt ephori, interposito iureiurando, profectum esse exercitum, viderique iam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus peregrinos. Barbaros enim peregrinos (ξῖνοι) vocabant. Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt quid esset quod dicerent; et, ubi rem totam cognoverunt, demirati factum, ipsi quoque abire maturarunt, illos insequentes: et cum ipsis profecti sunt etiam ex perioecis Lacedaemoniorum (circum Spar-

20 ταῦτ' οὗτο ἰπαίεον. Οἱ μὲν δὲ ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἤπεί- 12
γοντο. Ἀργεῖοι δὲ, ἐπεί τε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς με-
τὰ Πausανίᾳ ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι
κήρυκα, τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον, ἐς
5 τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι
σχῆσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξίεναι. ὃς ἐπεί τε ἀπίκα-
το ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε· „Μαρδόνιε, ἐπεμψάν
„με Ἀργεῖοι, Φράσοντά τοι, ὅτι ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξε-
„λήλυθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἴσχειν εἰς
10 „Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξίεναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βου-
„λευόμενος.“ Ὁ μὲν δὲ, εἶπας ταῦτα, ἀπαλλάσσει-
το ὀπίσω.

Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ 13
Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. πρὶν μὲν νυν ἢ πυθέσθαι,
ἀνιχώμενος, θέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖόν τι

tam habitantibus) selecta quinque militum millia.
(12.) Hi dum ad Isthmum ire properant, *Argivi*,
quum prius recepissent Mardonio cohibituos se esse
Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt
exercitum cum Pausania Spartā egressum esse, prae-
conem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus
[*hemerodromos* Graeci vocant] quem reperire po-
tuerant. Qui ubi Athenas pervenit, haec dixit: *Mar-*
donie! Miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex
Lacedaemone egressam esse iuventutem, nec Argivos
cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc
quod spectat, tu recte rebus tuis consule! His di-
ctis, ille reversus est.

(13.) *Mardonius*, hoc audito nuncio, non con-
sultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam

ποιήσουσι· καὶ οὔτε ἐπήμεινε οὔτε ἐσινέετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὁμολογήσιν 5 σφείας. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρῶν ἢ τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐς τὸν Ἴσθμόν ἐμβαλεῖν, ὑπέξεχώρει, ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ, εἴ που τι ὀρθὸν ἦν τῶν τειχέων ἢ τῶν αἰκημάτων ἢ τῶν ἱερῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. Ἐξέλαυνε δὲ 10 τῶνδε εἵκεν, ὅτι οὔτε ἱππασίμη ἢ χώρη ἦν ἢ Ἀττικῇ, εἴ τε νικᾶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξιν οὐκ ἦν, ὅτι μὴ κατὰ στενὸν, ὥστε καὶ ὀλίγους σφείας ἀνθρώπους ἴσχειν. ἐβουλευέτο ὦν, ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας, συμβαλεῖν πρὸς πόλιν τε Φιλίην, καὶ χώρην ἱππασίμη. 15

14 Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπέξεχώρει. ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐντὶ αὐ-

enim hunc nuncium accepisset, continuerat se ibi, cognoscere cupiens quid facturi Athenienses essent: et Atticam nec evastaverat, nec ullo malo adfecerat, sperans progressu temporis illos in conditiones propositas consensuros. Postquam vero eis id non persuasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis Athenis, et sicubi de muris aut de privatis aedibus aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corrutis his omnibus et solo acquatis, priusquam Pausanias cum suis intra Isthmum esset progressus, Atticā excessit. Excessit autem hac caussa, quod neque equitatuī opportuna Attica erat; et, si ipse praelio victus foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset, ubi cum pauci etiam homines possent transitu prohibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope urbem sibi amicam acie decernere, in regione equitatuī opportuna. (14.) Ita igitur *Mardonius* Atticā

τῷ ἦλθε ἀγγελίη πρόδρομος, ἄλλην στρατιὴν ἤκειν εἰς
Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους. πυθόμενος δὲ ταῦ-
τα, ἐβουλευέτο, εἴ πως τούτους πρῶτον ἔλοι. ὑποστρέ-
5 ψας δὲ τὴν στρατιὴν ἤγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἔκπρος
προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. εἰς
ταύτην δὴ ἐκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνα-
τος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπίκητο. Μετὰ δὲ ταῦ- 15
τα, Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίη, ὡς αἰεὶς εἶησαν οἱ Ἕλ-
ληνες ἐν τῷ Ἴσθμῳ· οὕτω δὲ ὀπίσω ἐπορεύετο διὰ Δε-
καλίας. οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς προσ-
5 χάρους τῶν Ἀσωπίων· οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγήοντο
εἰς Σφενδαλέας· ἐνθεῦτεν δὲ, εἰς Τανάγραν. ἐν Τανά-
γρα δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὕστε-

XIV. 2. *Legendum eurpicoz* : ἀγγελίη, πρόδρομος ἄλλην στρα-
τιήν, alium exercitum praecursorem.

excessit : qui ut iam in itinere fuit, advenit ei praecursor, nuncians alium exercitum Megara venisse, mille Lacedaemonios. Quo audito, cogitans fieri posse ut hos primum capiat, conversum agmen versus Megara duxit: et praemissus equitatus iam Megaricam incursavit terram. Estque haec Europae regio longissime occidentem versus sita, in quam pervenerit Persicus hic exercitus. (15.) Post haec vero nunciatur Mardonio, frequentem Graecorum exercitum in Isthmo esse. Itaque retroducens per Deceliam iter fecit: Boeotarchi enim finitimos arcessiverant Asopiorum, qui ei viam monstrarunt Sphendaleas ferentem, atque inde Tanagram: ubi quum pernoctasset, postero die Scolon pergens, in finibus fuit Thebanorum. Ibi vero, licet partes ipsius se-

ραίη εἰς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. ἐνθαῦτα δὲ τῶν
 Θηβαίων, καὶ περ μηδικῶν, ἔκειρε τοὺς χώρους, οὐ τι
 κατὰ ἔχθος αὐτέων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης 10
 ἐχόμενος· βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατῷ ποιήσασθαι,
 καὶ, ἣν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνειν ὁκοῖόν τι εἶθελαι,
 κρησφύγετον τοῦτο ἐποιέετο. παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρα-
 τόπεδον, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἐρυθρίων, παρὰ Ὑσιᾶς· κα-
 τέτυνε δὲ εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν 15
 ποταμὸν τεταγμένον. οὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσούτον
 ἐποιέετο, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα κη μέ-
 τωπον ἕκαστον.

Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἀττα-
 γῆνος ὁ Φρύωνος, ἀνὴρ Θηβαῖος, παρασκευαστάμενος 20
 μεγάλως, ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ
 πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους· κληθέντες δὲ

XV. 11. στρατῷ. *Alii* στρατοπέδῳ, castris.

querentur Thebani, nihilo minus agros eorum vasta-
 vit, non utique hostili in eos animo, sed ingente
 necessitate coactus: voluit enim munimentum exerci-
 tui exstruere, quod et sibi, si praelium committenti
 minus ex sententia res cecidisset, perfugium esset.
 Pertinebant autem castra illius inde ab Erythris,
 praeter Hysias, usque ad Plataeensium fines, secun-
 dum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem
 eadem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia
 quodque illorum latus.

Dum in hoc opere occupati erant Barbari, *Atta-*
ginus Phryncis filius, civis Thebanus, facto magni-
 ifico adparatu, et *Mardonium* ipsum, et quinquaginta Persarum spectatissimos, ad *hospitale epulum*

οὔτοι ἔποντο. ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιούμενον ἐν Θήβῃσι.
 Τὰς δὲ ἤδη, τὰ ἐπίλοιπα, ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς 16
 μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχο-
 μενῶ. εἶπε δὲ ὁ Θερσάνδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπο-
 Ἄτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο· κληθῆναι δὲ καὶ Θη-
 5 βαίων ἄνδρας πενήκοντα· καὶ σφίσι οὐ χωρὶς ἐκτέ-
 ρους κλῖναι, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θηβαίων ἐν κλίνῃ
 ἐκάστη. αἳ δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαν, διαπινόντων, τὸν Πέρ-
 σῃν τὸν ὁμόκλων, Ἑλλάδα γλῶσσαν ἰέντα, εἰσεσθαι
 αὐτὸν ὁδοαπὸς ἐστὶ, αὐτὸς δὲ ὑπακρίνασθαι αἳ εἴη Ὀρ-
 10 χομένιος. τὸν δὲ εἶπαι· „Ἐπεὶ νῦν ὁμοτραπέζος τε μοι
 „καὶ ὁμόσπονδος ἐγένετο, μνημόσυνά τοι γνώμης τῆς
 „ἐμῆς καταλιπέσθαι θέλω· ὥς καὶ προειδὼς αὐτὸς
 „περὶ σεαυτοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. Ὀρεῖς

vocavit. Et vocati accepere conditionem; celebra-
 tumque est epulum in ipsa urbe Thebana. (16.)
 Iam quae his adiciam, ea ex *Thersandro* audiui,
 cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud
 Orchomenios. Dixit autem Thersander, se quoque
 ab Attagino ad hanc coenam fuisse vocatum, voca-
 tosque item fuisse quinquaginta cives Thebanos; nec
 vero seorsim utrisque sedes adsignasse hospitem, sed
 in quoque lectulo simul Persam et Thebanum col-
 locasse. Tum, finitâ coenâ compotantibus convivis,
 Persam qui cum ipso in eodem lectulo cubabat,
 Graecâ linguâ loquentem, quasisse ex ipso unde ca-
 set, seque respondisse, esse se Orchomenium. Dein
Persam haec dixisse: *Quoniam igitur et mensae et*
libationis mihi socius es, volo tibi monumentum
relinquere meae sententiae; quo etiam tu, re ante

„τούτους τοὺς δαμνυμένους Πέρσας, καὶ τὸν στρατὸν,
 „τὸν ἐλέπομαι ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδεύομενον; του- 15
 „τέων πάντων αἶψαι, ὀλίγου τινὸς χρόνου διαλθόντος,
 „ὀλίγους τινας τοὺς περιγενομένους.“ Ταῦτά τε ἅμα
 τὸν Πέρσῃ λέγειν, καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων.
 αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν λόγον, εἶπαι πρὸς αὐτόν.
 „Οὐκ αἶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα χρεόν ἐστι λέγειν, καὶ 20
 „ταῖσι μετ' ἐκείνων ἐν αἷνι εὐοῦσι Περσέων.“ Τὸν δὲ με-
 τὰ ταῦτα εἶπαι „Ξεῖνε, ὅ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ Θεοῦ,
 „ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέ-
 „γουσι θεῶν πιβεσθαι οὐδεῖς. ταῦτα δὲ Περσέων
 „συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. 25
 „ἐχθρίστη δὲ ὁδὴν ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πλ-
 „λὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατεῖν.“ Ταῦτα μὲν τοῦ

*cognita, tuis prospicere commodis possis. Vides
 hosce epulantes Persas, et exercitum, quem in ca-
 stris iuxta fluvium reliquimus. Horum omnium,
 brevi tempore interiecto, non nisi paucos quosdam
 videbis superesse. Haec dicentem Persam largas pro-
 fudisse lacrymas. Se vero, miratum illius sermonem,
 respondisse: Igitur Mardonio hoc dicere oportet,
 et eis ex Persis qui post illum auctoritate pollent.
 Ad haec illum reposuisse: Hospes! quae Deus vult ut
 fiant, ea avertere in nullius hominis potestate est:
 nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet.
 Ac novimus quidem hoc multi ex Persis: sequi-
 mur vero ducem, necessitate constricti. Est au-
 tem acerrimus, qui adficere hominem possit, dolor
 hic, bona multa consilia nosse, et tamen eorum
 nullum posse exsequi. Haec equidem narrantem Or-*

Ὀρχομένου Θερσάνδρου ἤκουον· καὶ τὰδε πρὸς τούτοι-
σι, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγει ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρὸ-
30 τερον ἢ γινέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτῇ στρατοπεδευομένου, οἱ μὲν 17
ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατὸν, καὶ συνεβίβαλον
εἰς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων. μῦνοι δὲ Φωκῆες οὐ συνεβίβαλον· ἐμῆδιζον γάρ
5 δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης.
ἡμέρησι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἄπικιν τὴν εἰς Θήβας
ὑστερον, ἦλθον αὐτῶν ὀπλῆται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς
Ἀρμυκύδης, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. ἐπεὶ δὲ ἀπί-
κατο καὶ οὗτοι εἰς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἐπ-
10 πίας, ἐκέλευσέ σφας ἐπ' ἐωυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι.

chomenium Thersandrum audiui, et praeterea hoc
adfirmantem, ipsum protinus hunc sermonem ad
alios homines retulisse, priusquam ad Plataeas com-
missum esset praelium.

(17.) Quo tempore *Mardonius* primum castra in
Boeotia habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Grae-
cis has regiones incolentibus Medorum partes am-
plexi erant, exercitum illi praebuerant, cum illoque
in Atticam erant ingressi. Soli *Phocenses* castra illius
non erant secuti: nam et hi quidem utique Medorum
partes erant amplexi, nec vero volentes, sed neces-
sitate coacti. [*sive*: nam et hi admodum inviti cum
Medis faciebant, nec nisi necessitate coacti.] Sed
haud multis diebus postquam Thebas *Mardonius* ve-
nit, advenere ex illorum numero mille, duce Har-
mocyde, viro inter suos spectatissimo. Qui ubi The-
bas venerunt, *Mardonius* missis equitibus iussit illos

ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἀπα-
σα. μετὰ δὲ ταῦτα, διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου
τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος Φήμη, ὡς κα-
τακοντιῇ σφέας· διεξῆλθε δὲ δι' αὐτέων Φωκέων τὸ αὐτὸ
τοῦτο. Ἐνθα δὴ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμακύδης παραί- 15
νει, λέγων ταῦτά· „ὦ Φωκέες, πρόδηλα γὰρ ὅτι
„ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ
„δῶσιν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰ-
„κάζω· νῦν ὦν ἄνδρα πάντα τινὰ ὑμέων χρεόν ἐστι γν-
„νέσθαι ἀγαθόν. κρέσσον γὰρ, ποιῦντάς τι καὶ ἀμν- 20
„νομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα, ἢ περ παρέχοντας δια-
„φθαρῆναι αἰσχίστῳ μόρῳ. ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτέων
„ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἑλλήσι ἀνδράσι φόνον ἔρρα-
18 „σαν.“ Ὁ μὲν ὦν ταῦτα παραίνει. οἱ δὲ ἱππτεές,
ἐπεὶ τέ σφείας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαινον ὡς ἀπολεῦν

seorsim in campo residere. Quod ubi fecere, protinus totus adfuit equitatus: moxque per Graecanicum exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum iri Phocenses equitum sagittis; eademque fama inter ipsos etiam Phocenses percrebuit. Ibi tunc eos dux Harmocydes his verbis est cohortatus: *Phocenses! Manifestum est, hosce homines certae neci nos destinasse, accusatos (ut suspicor) a Thessalis. Nunc igitur quemque vestrum oportet sortem se virum praestare: melius est enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus vitam, quam ut turpissima morte interimendos nos praebeamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit, quod, barbari quum sint, Graecis hominibus mortem sint machinati.* (18.) Dum hic

699, 89.

τες, καὶ δὴ διστένοντο τὰ βέλεια ὡς ἀπήσοντες· καὶ κοι-
 τες καὶ ἀπῆκε. καὶ οἱ, ἀντίοι ἕστασαν, πάντῃ συστρέ-
 5 ψαντες ἑαυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. ἐνθαῦ-
 τα οἱ ἱππῶται ὑπέστρεψον, καὶ ἀπήλαυον ὀπίσω. Οὐκ
 ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι, οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπαλείοντες
 τοὺς Φωκίας, δεηθέντων Θεσσαλῶν· ἐπεὶ δὲ ὤρων πρὸς
 αἰλέξῃσι τραπομένους, δέισαντες μὴ καὶ σφίσι γένηται
 10 τρώματα, οὕτω δὴ ἀπήλαυον ὀπίσω· (ὡς γὰρ σφί-
 ἐνετείλατο Μαρδόνιος·) οὐτ' εἰ αὐτέων πινηθῆναι ἠθέ-
 λησε εἴ τι ἀλλῆς μετέχουσι. Ὡς δὲ ὀπίσω ἀπήλα-
 σαν οἱ ἱππῶται, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα, ἔλεγε τά-
 δε· „Θαρσύνετε, ὦ Φωκῆες. ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε εἶν-
 15 „τες ἀγαθοὶ, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. καὶ νῦν προ-

suos sic hortatur, cingunt illos equites, moxque ad-
 versus eos invehuntur tamquam perdituri, et iacula
 in illos torquent veluti iam emissuri, ac passim
 etiam nonnulli emittunt. At, quum illi densatis un-
 dique ordinibus et quam maxime poterant conglo-
 bati resisterent, conversis equis equites redierunt.
 Nec equidem pro certo dicere possum, utrum revera
 ad interficiendos rogatu Thessalorum Phocenses ve-
 nerint, et deinde, postquam illos ad sese defenden-
 dum paratos viderunt, idco retro discesserint, quod
 vererentur ne et ipsi vulnera acciperent: (ita enim
 Mardonius praeceperat:) an ad illos tentandos num-
 quid eis fortitudinis inesset. Postquam vero discesse-
 runt equites, praeconem Mardonius misit, haec di-
 centem: *Confidite, Phocenses! namque fortes vos*
esse viros demonstravistis, non quales mihi narra-
tum erat. Et nunc alacri animo gerite hoc bel-

„θύμως φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργισήσι γὰρ
 „οὐ νικήσετε οὔτε ἂν ἐμὲ, οὔτε βασιλῆα.“ Τὰ περὶ
 Φωκίων μὲν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

- 19 Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἦλθον, ἐν ταύτῃ
 ἐστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πε-
 λοποννήσιοι, τοῖσι τὰ ἀμείνω ἐάνδανε, οἱ δὲ καὶ ὀρέοντες
 ἐξίσοντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδικαίουν λείπεσθαι τῆς ἐξό-
 δου Λακεδαιμονίων. Ἐκ δὲ ἂν τοῦ Ἴσθμοῦ, καλλιερη- 5
 σάντων τῶν ἱεῶν, ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται
 ἐς Ἐλευσῖνα. ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱερά, ὡς σφι
 ἐκαλλιερέτο, πρόσω ἐπορεύοντο Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐ-
 τοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμιγέντες δὲ
 ἐν Ἐλευσίνι. Ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτίας ἐς Ἐρυ- 10
 θρας, ἑμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ·

*lum: nam beneficiis neque me neque Regem vince-
 tis. Et haec quidem, ad Phocenses quod attinet,
 ita gesta sunt.*

-(19.) *Lacedaemonii*, ut in Isthmum venerunt,
 castra ibi posuerant: quo cognito, reliqui *Pelopon-
 nesii*, quibus meliora placebant, nonnulli etiam quod
 Spartanos vidissent egredientes, aequum non cen-
 suerant, ad bellum proficiscentibus *Lacedaemoniis*,
 domi manere. Iam ex Isthmo, postquam laeta nun-
 ciarunt victimae, profecti omnes, *Eleusina* vene-
 runt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus laeta fuis-
 sent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul
Athenienses; hi enim, postquam e Salamine traiece-
 rant, Eleusine sese cum illis iunxerunt. Qui ubi *Ery-
 thras*, *Boeotiae* oppidum, venerunt, resciverunt-
 que Barbaros ad *Asopum* habere castra, re delibe-

στρατηγευμένους, Φρασθέντες τε τοῦτο, ἀντετάσσον-
το ἐπὶ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώνος. Μαρδόνιος δὲ, 20
ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ πεδίον, πέμπει εἰς
αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχου Μασίστιος,
εὐδοκιμῶν παρὰ Πέρσῃσι, (τὸν Ἕλληνες Μακίστιον
5 καλέουσι,) ἵππον ἔχων Νισαῖον, χρυσοχάλινόν τε καὶ
ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν
οἱ ἱππῆται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσβάλλον κατα-
τέλεα προσβάλλοντες δὲ, κακὰ μεγάλα ἐργάζοντο,
καὶ γυναῖκάς σφας ἀπικάλεον. Κατὰ συντυχίην δὲ 21
Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες ἢ τὸ ἐπιμαχράτατον ἦν τοῦ
χωρίου παντός· καὶ πρόσδοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγένετο
τῇ ἵππῳ. προσβαλούσης ὦν τῆς ἵππου, οἱ Μεγαρέες
5 πιεζόμενοι ἐπέμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων
κῆρυκα. ἀπικόμενος δὲ ὁ κῆρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε·

rata, ex adverso illorum in Cithaeronis montis ra-
dicibus consedere. (20.) Inde quum in planitiem
Graeci non descenderent, *Mardonius* contra eos
universum equitatum misit, cui praeerat *Masistius*,
(quem *Macistium* Graeci vocant) illustris vir apud
Persas, Nisaeum habens equum, aureo freno et aliis
ornamentis nitentem. Ibi, ut Graecis adpropinqua-
runt equites, turmatim in eos impetum faciebant;
in eoque conflictu magna illis incommoda adfere-
bant, mulieresque eos vocabant. (21.) Acciderat
forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus
hosti erat, *Megarenses* essent locati, et in eum
locum maxime impetum facerent equites. Quum
igitur ab invadente equitatu premerentur Megaren-
ses, praeconem miserunt ad duces Graecorum; qui

„Μεγαρείς λέγουσι, Ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ
 „δυνατοὶ εἶμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι μῦνοι,
 „ἔχοντες στάσι ταύτην εἰς τὴν ἕστημεν ἀρχήν. ἀλλὰ
 „καὶ εἰς τόδε λιπαρὴν τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν, καὶ περ 10
 „πιεζέμενοι. νῦν τε, εἰ μὴ τινὰς ἄλλους πέμψετε δια-
 „δέχους τῆς τάξις, ὥστε ἡμέας ἐκλείψοντας τὴν τά-
 „ξιν.“ ὁ μὲν δὴ σφι ταῦτα ἀπήγγειλε. Πausanίης δὲ
 ἀπεπειρᾶτο τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθε-
 λονταὶ ἰέναι τε εἰς τὸν χώρον τοῦτον, καὶ τάσσεσθαι διά 15
 δοχοὶ Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων, Ἀθη-
 ναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες,
 22 τῶν ἐλοχῆγε Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος. Οὗτοι
 ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων τῶν
 παρόντων Ἑλλήνων εἰς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξό-

uhi ad illos venit, hacc ait: *Dicunt Megarenses, Nos, ὁ socii! non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, hic stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alibi mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos.* Hacc quum ille ducibus nunciasset, Graecos tentavit *Pausanias*, ecqui alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. Quumque nolent alii, acceperunt conditionem *Athenienses*, et horum quidem selecti trecenti, oui cohorti praeerat *Olympiodorus Lamponis filius*. (22.) Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et, adsumtis secum sagittariis, ante alios omnes Graecos, qui ad *Erythras* aderant, stationem ceperunt. Qui quum

τας προσελέμενοι. μαχομένων δέ σφρων ἐπὶ χρόνον,
 5 τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. Προσβαλούσης τῆς
 ἵππου κατὰ τέλεια, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων
 ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ πλευρά· ἀλγῆσας δέ,
 ἵσταται τε ὀρθός, καὶ ἀποσπείνεται τὸν Μασίστιον. πε-
 σόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τὸν τε δὴ
 10 ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτε-
 νουσι, κατ' ἀρχαῖς οὐ δυνάμενοι. ἐπισκύαστο γὰρ οὐ-
 τῶ· ἐντὸς θώρακος εἶχε χρύσειον λεπιδωτὸν· κατύπερθε
 δὲ τοῦ θώρακος, κιβῶνα φοινίκιον ἐνδεδυμένος. τύπτοντες
 δὲ ἐς τὸν θώρακα, ἐποίηεν οὐδέν· πρὶν γε δὴ μαθῶν τις
 15 τὸ ποικύμενον, παῖει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν. οὕτω δὴ ἔπε-
 σέ τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθης
 τοὺς ἄλλους ἱππέας· οὔτε γὰρ πισόντα μιν εἶδον ἀπὸ
 τοῦ ἵππου, οὔτε ἀποθνήσκοντα· ἀναχωρήσιός τε γινόμε-

per aliquod tempus pugnassent, ad extremum hu-
 iusmodi fuit pugnae exitus. Dum turmatim impe-
 tum faciunt equites, Masistii *equus*, prae aliis emi-
 nens, sagittâ vulneratur in latere: et prae dolore in
 posteriores pedes erectus, *excutit Masistium*. In
 collapsum protinus Athenienses impetum faciunt,
 et equum eius capiunt, ipsumque repugnantem in-
 terficiunt. Et initio quidem interficere eum non po-
 tuerant, quum sub punicea tunica, qua erat indut-
 tus, intus aureâ loricâ squammatâ esset armatus. In
 thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec
 aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum eius
 ferrum adegit: ita demum cecidit mortuusque est.
 Haec forte sic gerebantur nescientibus reliquis equi-
 tibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem;

κης καὶ ὑποστροφῆς, οὐκ ἔμαθον τὸ γινόμενον. ἐπὶ τε
 δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόδισαν, ὡς σφίεας οὐδεὶς ἦν ὁ 20
 τάσσαν. μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακαλευσάμενοι,
 ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὡς αὖ τὸν γε νεκρὸν ἀν-
 23 λοίατο. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖον οὐκέτι κατὰ τέλει
 προσελαύνοντας τοὺς ἵππους, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν
 ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἅπας
 ἐβώθει, ἐν τούτῳ μάχῃ ὀξεῖα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.
 ἕως μὲν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσοῦντό τε πολ- 5
 λὸν, καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλειπον· ὡς δὲ σφι τὸ πλῆθος
 ἐπεβοήθησαν, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππῶται ὑπέμενον, οὐδέ
 σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελέσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ
 ἄλλους προσαπέλεσαν τῶν ἱππέων. ἀποστήσαντες αὖ

nec morientem; sed quum per id ipsum tempus con-
 verteretur turma et paululum retro veheretur, id
 quod agebatur non animadverterant. Ubi vero resti-
 terunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo
 esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intel-
 ligentes, equos adegerunt cuncti, quo cadaver saltem
 auferrent. (23.) Tunc vero Athenienses, ubi vide-
 runt iam non amplius turmatim, sed simul omnes
 adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advo-
 carunt. Dum vero peditatus omnis auxilio venit, in-
 terim fit acris pugna circa mortui corpus: et quoad
 soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec
 auferre cadaver potuere. Ut vero eis multitudo suc-
 currit, iam rursus horum vim equites non susti-
 nuere, neque eis contigit mortuum auferre, sed
 praeter eum multos etiam alios de suis amisere. Igi-
 tur ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid

702. 77.

10 ὅσον τε δύο στάδια, ἐβουλευόντο ὅ τι χρὸν εἴη ποιέειν·
 ἰδοὺ δὲ σφι, ἀναρχίης εὐούσης, ἀπελαύνειν παρά
 Μαρδόνιον. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατό- 24
 πεδον, πένθος ἐποιήσαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρα-
 τὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς κείροντες,
 καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρωόμε-
 5 νοι ἀπλέτω· ἅπασαν γὰρ τὴν Βοιωτὴν κατέειχε ἡχώ·
 ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γε Μαρδόνιον λογιμωτά-
 του παρά τε Πέρσησι καὶ βασιλεῖ. οἱ μὲν νυν βάρβα-
 ροὶ τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμων Μασίστιον.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβάλ- 25
 λουσιν, καὶ δεξάμενοι ὥσαντο, ἐθάρσυναν τε πολλῶ
 μᾶλλον, καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νε-
 κρὸν, παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν θῆς
 5 ἄξιος, μεγάλῃος εἵνεκα καὶ κάλλεος. τῶν δὲ εἵνεκα καὶ

faciendum deliberassent, decreverunt, quoniam sine imperio essent, redire ad Mardonium. (24.) Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo lucfu et *Mardonius* et universus exercitus *Masistium* sunt persecuti, se ipsos tondentes et equos et iumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boeotiam echo resonaret; quippe mortuū virū apud Persas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem Barbari suo more mortuū *Masistium* honorarunt.

(25.) *Graeci* vero, postquam irruentem exceperant equitatum, exceptumque repulerant, tanto magis confirmati animis, primum quidem, currui impositum cadaver per singulos ordines deduxerant; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proce-
Herod. T. IV. P. I. M

ταῦτα ἐποίουν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις, ἐφοίτεον θησό-
 μνοι Μασίστιον. Μετὰ δὲ, ἔδοξε σφι ἐπικαταβῆναι
 εἰς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χώρος ἐφαίνετο πολλῷ ἐὼν ἐπι-
 τηδευώτερός σφι ἐνοστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιϊκός τοῦ
 Ἐρυθραίου, τὰ τε ἄλλα, καὶ εὐυδρότερος. ἐς τοῦτον δὲ 10
 τὸν χώρον, καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην, τὴν ἐν τῷ
 χώρῳ τούτῳ εἶδον, ἔδοξε σφι χρὸν εἶναι ἀπικέσθαι,
 καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. Ἀναλαβόντες δὲ
 τὰ ὅπλα, ἦσαν διὰ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώνος παρὰ
 Ὑσιας εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν· ἀπικόμενοι δὲ, ἐτάσ- 15
 σοντο κατὰ ἔθνεα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης
 καὶ τοῦ τεμένεος τοῦ Ἀνδροκράτους τοῦ ἥρωος, διὰ
 26 ὅχλων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίου. Ἐνθαῦτα

ritatem, tum ob formae praestantiam: sed et hac
 caussa illud ita circumduxerunt, quoniam vulgo
 milites relictis ordinibus ad spectandum *Masistium*
 frequentes adcurrerant. Deinde vero constituerunt
 ad Plataeas descendere, quum intellexissent *cam-*
pum Plataeensem et alias ob caussas et ob aquae
 copiam multo ipsis ad castra ponenda opportunio-
 rem esse quam Erythraeus campus. In hunc igitur
 campum et ad fontem *Gargaphiam*, qui in illo erat,
 descendendum sibi, ibique rite dispositis castra lo-
 canda iudicarunt. Igitur, sumtis armis, per Cithae-
 ron montis radices praeter Hysias in Plataeensium
 agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope
 Gargaphiam fontem et Androcratis herois fanum,
 partim in tumulis haud ita editis, partim in pla-
 nitie, per populos dispositi consederunt. (26.) Ibi
 tum, dum cuique populo suus adsignatur locus, acris

ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὠθισμὸς Τεγεατῶν
 τε καὶ Ἀθηναίων. εἰδικαίουν γὰρ αὐτοὶ ἐκάτεροι ἔχειν τὸ
 ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔρ-
 5 γα. τοῦτο μὲν, οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε· „Ἡμεῖς
 „αἰεὶ κοτὲ ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξις ἐκ τῶν συμ-
 „μάχων ἀπάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι κοιναὶ ἐγένοντο Πε-
 „λοποννησίοις καὶ τὸ παλαιὸν, καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου
 „τοῦ χρόνου ἐπεὶ τε Ἡρακλεῖδαι ἐπειρώντο μετὰ τὸν Εὐ-
 10 „ρυσθέος θάνατον κατιόντες εἰς Πελοπόννησον. τότε εὐρό-
 „μεθα τοῦτο, διὰ πρῆγμα τοιόνδε. Ἐπεὶ μετὰ Ἀχαιῶν
 „καὶ Ἰώνων τῶν τότε ὄντων ἐν Πελοποννήσῳ, ἐκβοηθή-
 „σαντες εἰς τὸν Ἴσθμὸν, ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι·
 „τότε ὦν λόγος Ἕλλαν ἀγορεύσασθαι, ὡς χρεὸν εἴη τὸν

verborum contentio orta est inter Tegeatas et Athe-
 nienses; contenditibus utrisque sibi hoc deberi ut
 alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua
 facta in medium proferentibus, Ab altera enim parte
 Tegeatae haec dixerunt: *Nobis semper hic locus,*
quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tri-
butus est, in omnibus expeditionibus, quas iun-
ctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori me-
moriam susceperunt; et id quidem ab eo inde tem-
pore, quo Heraclidae post Eurysthei obitum,
in Peloponnesum conati sunt redire. Tunc igitur
honorem hunc adquisivimus facto huiusmodi.
Quo tempore nos cum Achaeis, et cum Ionibus
qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum
egressi, castra opposita habuimus castris illorum
qui redire conabantur; tunc Hyllus memoratur
publice edixisse, non debere exercitum cum exer-

„μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλ- 15
 „λонта· ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου, τὸν αὖ
 „σφέων αὐτέων κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν εἰ μouno-
 „μαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοισι. ἔδοξε τε τοῖσι Πελοπον-
 „νησίοισι ταῦτα εἶναι ποιητέα, καὶ ἔταμον ὅρκια ἐπὶ
 „λόγῳ τοιῷδε· ἦν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννη- 20
 „σίῳν ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρῷα·
 „ἦν δὲ νικηθῇ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσ-
 „σθαι, καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιήν, ἑκατόν τε ἑτέων
 „μὴ ζητῆσαι κάτοδον εἰς Πελοπόννησον. προεκρίθη τε δὴ
 „ἐκ πάντων συμμάχων ἐβελοντῆς Ἐχεμος, ὁ Ἡρό- 25
 „που, τοῦ Φηγέος, στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς
 „ἡμέτερος, καὶ ἐμounομάχῃσέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλ-
 „λον. Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν τοῖσι Πελο-

*citu praelio commisso periclitari, sed deligendum
 unum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi
 suorum fortissimum iudicassent, qui cum ipso
 certis conditionibus singulari pugna decertaret.
 Placuitque Peloponnesiis ita fieri; et iusiuran-
 dum sibi mutuo utrique in haec verba dederant:*
*„Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, He-
 raclidas in paternas possessiones esse restituen-
 dos; sin vinceretur, tum vero abituros Heraclidas
 exercitumque abducturos, et intra centum annos
 non conaturos in Peloponnesum redire.“ Delectus
 est autem ex omnibus sociis Echemus, Aëropi
 filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro
 sese obtulerat; isque inita singulari pugna,
 Hyllum interfecit. Illo igitur facto a Peloponne-
 siis qui tunc fuere et alia honorifica praemia,*

„πονησίοισι τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ
 30 „διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρεος τοῦ ἑτέρου αἰεὶ
 „ἡγεμονεύειν, κοιῆς ἐξόδου γινομένης. Τμῖν μὲν νυν,
 „ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα· ἀλλὰ, δίδόντες
 „αἴρεσιν ὁκοτέρου βούλειθε κέρεος ἄρχειν, παρίεμεν·
 „τοῦ δὲ ἑτέρου Φαμέν ἡμέας ἰκνέεσθαι ἡγεμονεύειν,
 35 „κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. Χωρὶς τε τούτου τοῦ
 „ἀππηγμένου ἔργου, ἀξιοικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύ-
 „την τὴν τάξιν ἔχειν. πολλοὶ μὲν γάρ τε καὶ εὖ ἔχον-
 „τες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες
 „ἀγωνίδαται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. οὕτω ὦν
 40 „ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, ἢ περ Ἀθηναίους.
 „οὐ γὰρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα,
 „αὐτ' ὦν καινὰ, οὔτε παλαιά.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

quae adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus, ut alterum semper cornu ducamus quoties communis suscipitur expeditio. Cum vobis igitur, Lacedaemonii, non contendimus: sed optionem damus vobis utri cornu velitis praeesse, illoque vobis cedimus: sed ad nos hoc pertinere contendimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic et nunc alteri cornu praesimus. Praeter istud vero quod commemoravimus factum, sunt etiam alia ob quae digniores nos sumus qui hunc locum obtineamus, quam Athenienses. Etenim multa praeclara praelia adversus vos, Spartani, multaque item adversus alios fecimus. Quare aequum est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum cornu habeamus: nam ab illis nec nuper, nec olim, tales res gestae sunt quales a nobis. Haec Tegeatae

27 Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· „Ἐπιστά-
 „μεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκα συλλεγῆναι πρὸς
 „τὸν βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγων. ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεήτης
 „προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἑκατέροισι ἐν
 „τῷ παντὶ χρόνῳ κατέρχασθαι χρηστὰ. ἀναγκαίως 5
 „ἡμῖν ἔχει δηλώσαι πρὸς ὑμέας, ὅθεν ἡμῖν πατρῴϊόν
 „ἐστὶ, ἐοῦσι χρηστοῖσι αἰεὶ, πρώτοις εἶναι ἢ Ἀρκάσι.
 „Ἡρακλείδας, τῶν Φασὶ οὗτοι ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα
 „ἐν Ἰσθμῷ, τοῦτο μὲν τούτους πρότερον, ἐξελαυνόμε-
 „νους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικοῖατο Φεύ- 10
 „γοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, μούνοι ὑποδέξα-
 „μενοι, τὴν Εὐρυστέος ὕβριν κατείλομεν, σὺν κείνοισι
 „μάχῃ νικῆσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον.
 „τοῦτο δὲ, Ἀργεῖους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θή-

dixere. (27.) Ad quae Athenienses in hunc modum responderunt. Novimus quidem, pugnandi causa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi causa. At quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quae ab utrisque nostrum ab omni inde memoriâ bene gesta sint. necesse est ut vobis exponamus, unde nobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Arcadibus, ut primi simus. Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenaeis imminentem, repulsique fuissent a Graecis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei iniuriis finem fecimus, reportatâ cum illis victoriâ de his qui tunc Peloponnesum tenebant. Deinde, quum Argivi cum

- 15 „βας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα, καὶ ἀτά-
 „Φους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους,
 „ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς Φαμεν, καὶ θάψαι τῆς
 „ἡμετέρης ἐν Ἐλευσῖνι. ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ
 „ἐς Ἀμαζονίδας, τὰς ἀπὸ Θερμαῶντος ποταμοῦ ἐσ-
 20 „βαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. καὶ ἐν τούτοις
 „Τρωϊκοῖσι πόνοις οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. Ἄλλ' οὐ γάρ
 „τι προέχει τούτων ἐπιμενῆσθαι· καὶ γὰρ ἂν χρη-
 „στοὶ τότε ἔόντες, αὐτοὶ νῦν ἂν εἴεν Φλαυρότεροι· καὶ
 „τότε ἔόντες Φλαῦροι, νῦν ἂν εἴεν ἀμείνονες. Παλαιῶν
 25 „μὲν νυν ἔργων ἄλις ἔστω. ἡμῖν δὲ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἐστὶ
 „ἀποδεδεγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα,
 „εἰ τέοις καὶ ἄλλοις Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ
 „ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἄξιοί εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν,

Polynice contra Thebas profecti, ibique vita functi, insepulti iacerent, a nobis bello Cadmeis illato ablatos esse gloriamur mortuos, et in nostra terra Eleusine sepultos. Est etiam res a nobis praeclare gesta contra Amazonidas, quae olim a Thermodonte fluvio in terram Atticam incursionem fecerunt. Atque in Troiano etiam bello nullis fuimus secundi. Sed enim nil adtinet, harum rerum facere mentionem: nam, qui tum fortes fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores; et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. Itaque, de rebus olim gestis, haec sufficiant. Nos autem, si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen multa, si qui alii ex Graecis, bene praeclareque gessimus; at propter unam certe Marathoniam victoriam digni sumus hoc honore, atque aliis

„καὶ ἄλλα πρὸς τούτῳ· οἵτινες μῦθοι Ἑλλήνων δὴ μου-
 „πομαχῆσαντες τῷ Πέρσῃ, καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχει- 30
 „ρήσαντες, περιεγενόμεθα, καὶ ἐνίκησαμεν ἔθνεα ἕξ τε
 „καὶ τεσσεράκοντα. ἀρ' οὐ δίκαιοί εἰμεν ἔχειν ταύτην
 „τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μύθου τοῦ ἔργου; Ἄλλ', οὐ γὰρ
 „ἐν τῷ τοιῷδε τάξις εἵνεκα στασιάζειν πρέπει, ἀρτιοί
 „εἰμεν πείθεσθαι ὑμῖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπι- 35
 „τηδέωτάτον ἡμέας εἶναι ἐστάναι, καὶ κατ' οὐσίτινας.
 „πάντῃ γὰρ τεταγμένοι, πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί.
 28 „ἐξηγέεσθε δὲ ὡς πεισομένων.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἀμεί-
 βοντο. Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατόπε-
 δον Ἀθηναίους ἀξιονικότερους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἤπερ
 Ἀρκάδας. οὕτω δὲ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑπερέβαλον-
 το τοὺς Τεγεάτας.

etiam insuper honoribus: qui ex omnibus Graecis soli cum Persa pugnavimus, tantamque rem adgressi superiores discessimus, et de sex et quadraginta populis victoriam reportavimus. Nonne hac una re gesta commeruimus, ut hic nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedaemonii, et ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locati, operam dabimus ut fortes nos viros praestemus. Imperate igitur, et nos obsequemur. (28.) Hoc quum illi respondissent, universus Lacedaemoniorum exercitus adclamavit Atheniensibus, digniores illos esse qui cornu praessent, quam Arcades. Atque ita Athenienses, victis Tegeatis, honorem illum sunt consecuti.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιφοιτῶντές τε
καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἑλλήνων. τὸ μὲν δεξιὸν κέρας
εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακί-
χιλίους, ὄντας Σπαρτιήτας, ἐφύλασσον ψилоὶ τῶν
10 εἰλωτέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἕκα-
στον ἑπτὰ τεταγμένοι. προσεχέας δὲ σφι εἴλοντο ἐστά-
ναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεήτας, καὶ τιμῆς ἕνεκα
καὶ ἀρετῆς. τούτων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ πεντη-
κόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἴσταντο Κορινθίων πεντακισχί-
15 λιοι· παρὰ δὲ σφι εὔροντο παρὰ Πausανίῳ ἐστάναι
Ποτιδαϊητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρεόντας τριη-
κοσίους. τούτων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἀρκάδες Ὀρχο-
μένιοι ἑξακόσιοι· τούτων δὲ, Σικυωνίων τρισχίλιοι. του-
τέων δὲ εἶχοντο Ἐπιδαυρίων ὀκτακόσιοι. παρὰ δὲ τού-
20 τος, Τροιζηνίων ἐτάσσοντο χίλιοι· Τροιζηνίων δὲ ἐχό-

Post haec, *Graecorum acies* (ad *Plataeas*), quum
eorum qui initio convenerant, tum qui paulatim
supervenerant, in hunc modum ordinata est. Dex-
trum cornu *Lacedaemonii* tenuere, numero decies
mille, quorum quinque millia *Spartani* fuere, quos
custodiebant *Hilotae* tricies quinquies mille, sep-
tem *hilotae* cuique viro adtributi. Proximum locum
Spartani Tegeatis tribuerunt, et honoris caussa, et
virtutis: erantque hi mille et quingenti graviter ar-
mati. Post hos locati *Corinthiorum* quinque millia:
qui a *Pausania* impetrarunt, ut iuxta ipsos starent
Potidaeatae qui aderant ex *Pallene*, numero trecenti.
His proximi locati *Arcades Orchomenii* sexcenti;
tum *Sicyonii* ter mille; iuxtaque hos *Epidaurii*
octingenti; quibus proximi *Troezenii* mille; tum

μενοι, Λεπρεντέων διηκόσιοι· τούτέων δέ, Μυκηναίων
καὶ Τιφυνθίων τετρακόσιοι· τούτέων δὲ ἐχόμενοι, Φλιά-
σιοι χίλιοι. παρὰ δὲ τούτους ἕστασαν Ἑρμιονέες τριη-
κόσιοι. Ἑρμιονέων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἐρετριέων τε καὶ
Στυρέων ἑξακόσιοι· τούτέων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι· 25
τούτέων δέ, Ἀμπρακινέων πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τού-
τους, Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἕστασαν·
τούτέων δὲ ἐχόμενοι, Παλῆες οἱ ἐκ Κεφαλλήνης διη-
κόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Αἰγινητέων πεντηκόσιοι ἐτά-
χθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχί- 30
λιοι. εἶχοντο δὲ τούτέων, Πλαταιέες ἑξακόσιοι. τελευ-
ταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχον-
τες τὸ εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγει δ' αὐτίαν
29 Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ
περὶ ἕκαστον τεταγμένων Σπαρτιήτησι, ἔσαν ὀπλῖται·
συνάπαντες ὄντες ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες, καὶ ἑκτὰ

iuxta Troezenios *Lepreatae* ducenti; tum *Mycenaei*
et *Tirynthii* quadringenti; quibus proximi, *Phliasii*
mille; ac dein *Hermionenses* trecenti. Proximi
Hermionensibus locati *Eretrienses* et *Styrenses* sex-
centi: post quos *Chalcidenses* quadringenti, et *Am-
praciatae* quingenti; deinde *Leucadii* locati erant et
Anactorii, numero octingenti: hisque proximi *Palen-
ses* ex Cephallenia ducenti. Post hos *Aeginetae* stabant
quingenti; et iuxta illos *Megarenses* locati ter mille;
tum *Plataeenses* sexcenti. Postremi vero et primi
Athenienses stabant, laevum cornu tenentes, numero
octies mille; quibus *Aristides* praeerat, Lysimachi
filius. (29.) Hi cuncti, exceptis septem illis cuique
Spartanorum adtributis, graviter fuere armati; nu-
mero, simul omnes, tricies octies mille et septin-

χιλιάδες, καὶ ἑκτοντάδες ἑπτὰ. ὀπλῖται μὲν οἱ πάν-
 5 τες συλλεγόντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον, ἔσαν τοσοῦτοι. Ψι-
 λῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε. τῆς μὲν Σπαρτητικῆς τάξις,
 πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες, ὡς ἔοντων ἑπτὰ
 περὶ ἕκαστον ἄνδρα· καὶ τούτων πᾶς τις παρήρητο ὡς
 ἑς πόλεμον. οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
 10 λήνων ψιλοὶ, ὡς εἰς περὶ ἕκαστον ἑὸν ἄνδρα, πεντα-
 κῆσιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. ψιλῶν
 μὲν δὴ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυ-
 ριάδες, καὶ ἑννέα χιλιάδες, καὶ ἑκατοντάδες πέντε.
 Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος εἰς Πλα- 30
 ταιὰς σὺν τε ὀπλίτησι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοισι, ἑν-
 δεκα μυριάδες ἔσαν, μίης χιλιάδος, πρὸς δὲ, ὀκτακο-
 σίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. σὺν δὲ Θησπείων τοῖσι πα-
 5 ρεῦσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες. παρήσαν γὰρ

genti. Iste igitur fuit *numerus graviter armato-
 rum*, qui ad pugnandum contra Persam convene-
 rant. *Leviter vero armatorum numerus* hic fuit. In
 Spartanorum ordinibus tricies quinquies mille viri,
 quippe septem circa quemque virum; eratque ho-
 rum quisque ad bellum instructus. Reliquorum ve-
 ro Lacedaemoniorum et Graecorum leviter armati,
 unus fere circa quemque virum, fuere tricies quater
 mille et quingenti. Itaque leviter armatorum nume-
 rus universus fuit sexaginta novem millium et quin-
 gentorum. (30.) Itaque *universus numerus Grae-
 carum copiarum ad Plataeas*, simul sumta et gravi
 et levi armatura, fuit centum et decem millium,
 minus mille et octingentis. Adiunctis vero Thespien-
 sibus qui aderant, completus est numerus centum
 et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris

καὶ Θεσπιδῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιέοντες, ἀριθμὸν
 ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον.
 Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπε-
 δεύοντο.

- 31 Οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι, ὡς ἀπικήμευσαν
 Μασίστιον, παρῆσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν
 Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτη
 ρέοντα. ἀπικόμενοι δὲ, ἀντετάσσοντο ὧδε ὑπὸ Μαρδο-
 νίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας· καὶ 5
 δὴ, πολλὸν γὰρ περιέασαν πλῆθει οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε
 τάξιν πλεῦνας ἐκεκοσμέατο, καὶ ἐπέϊχον τοὺς Τεγεή-

XXXI. In edit. Iungerm. Gal. et Gron. h. l. pro Cap.
 XXXI. per errorem repetitur numerus XXX. ac deinde pro
 Cap. XXXII. adponitur numerus XXXI. et sic porro. Qui
 error quum correctus sit a Wesselingio, eo factum est,
 ut inde ab hoc loco, per reliquum librum nonum, numerus
 Capitum sive Sectionum in edit. Wess. Schaeff. et Borh.
 et in nostra hac editione, unitate superet numerum quem
 praeferunt superiores editiones. Larcherus caput XXX.
 et XXXI. pro uno numerans, in sequentium capitum nu-
 mero cum ed. Gron. consentit.

quotquot supererant Thespiensium, ad mille octin-
 genti: sed illi quidem nonnisi leviter armati. Graeci
 igitur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

- (31.) *Barbari* cum *Mardonio*, postquam finem
 fecerunt parentandi Masistio, quum cognovissent
 Graecos ad *Plataeas* esse, ipsi quoque ad *Asopum*,
 qui illac fluit, se contulerunt. Quo ubi venere, Grae-
 cis in hunc modum oppositi sunt a Mardonio. Con-
 tra Lacedaemonios locavit *Persas*; qui quidem,
 quum illos multitudine longe superarent, non solum
 plures in ordines locati, sed Tegeatis etiam oppositi

τας. ἔταξε δὲ οὕτω· ὅτι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον
 πᾶν ἀπολέξας, ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ
 10 ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεάτας. ταῦτα δ'
 ἐποίησε, Φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περ-
 σέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κο-
 ρινθίους τε καὶ Ποτιδαιήτας, καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ
 Σικυνωίους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗ-
 15 τοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδaurίους τε καὶ Τροϊζηνίους, καὶ
 Λεπρεΐτας τε καὶ Τυρινθίους, καὶ Μυκηναίους τε καὶ
 Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους ἔστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ
 ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετριέας, καὶ Στυρέας τε
 καὶ Χαλκιδέας. Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε· οἱ
 20 ἐπέσχον Ἀμπρακινήτας τε καὶ Ἀνακτορίους, καὶ Λευ-
 καδίους, καὶ Παλέας, καὶ Αἰγινήτας. Σακέων δὲ ἐχο-
 μένους ἔταξε ἀντία Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ

stabant. Ordinavit eos autem Mardonius ita, ut selec-
 ctos suorum validissimos quosque opponeret Lace-
 daemoniis, infirmiores vero contra Tegeatas locaret:
 idque fecit a Thebanis monitus. Persis proximos
Medos locavit; qui ex adverso Corinthios habebant
 et Potidaeatas et Orchomenios et Sicyonios. A la-
 tere Medorum *Bactrios* locavit, Epidauriis oppo-
 sitos et Troezeniis, item Lepreatis, Tyrinthiis, My-
 cenaeis et Phliasiis. Post Bactrios, *Indos* locavit,
 quibus ex adverso Hermionenses stabant et Eretrien-
 ses et Styrenses et Chalcidenses. Proxime Indis *Sacas*
 locavit, Ampraciatis oppositos et Anactoriis et Leu-
 cadiis et Palensibus et Aeginetis. Proximos Sacis, ex
 adverso Atheniensium et Plataeensium et Megaren-
 sium, *Boeotos* locavit et *Locros* et *Malienses* et

Μεγαρέων, Βοιωτούς τε καὶ Λοκρούς, καὶ Μηλιάς τε καὶ Θεσσαλούς, καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους. οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμῆδισαν· ἀλλὰ τινες αὐτέων καὶ 25 τὰ Ἑλλήνων ἠϋξον, περὶ τὸν Παρθησὶν κατελιγμένοι· καὶ ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἔφερόν τε καὶ ἦγον τὴν τε Μαρδονίου στρατιὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἔοντας Ἑλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσα- 32 λὴν οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ταῦτα μὲν τῶν 30 ἐθνέων τὰ μέγιστα ὀνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τὰ περὶ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμυγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηίκων, καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιόνων, καὶ τῶν ἄλλων· ἐν δὲ, καὶ Αἰθιοπῶν τε, καὶ Αἰγυπτίων οἳ τε Ἑρμοτύβιες καὶ οἱ Καλασιρίες καλεόμενοι, μαχαιροφόροι· οἵπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μῦνοι μάχιοι. 5

Thessalos et mille illos, quos memoravi, Phocenses. Nec enim omnes Phocenses a partibus Medorum stabant; sed eorum nonnulli etiam cum Graecis faciebant, circa Parnassum conglobati, indeque impetu facto exercitum Mardonii, et Graecos qui cum eo erant, vexabant praedamque ex illis agebant. Insuper vero etiam Macedonas, et populos Thessaliae finitimos, Atheniensibus Mardonius opposuit. (32.) Quos adhuc nominavi populos a Mardonio in acie locatos, hi numerosiores sunt maiorisque momenti. Mixti his autem fuere ex aliis populis viri, Phryges, Thraces, Mysi, Paeones, aliique. Adfuere etiam ex Aethiopibus selecti, et Aegyptiorum Hermotybies et Calasyries (qui vocantur) gladiis armati; qui soli sunt Aegyptiorum milites. Hos autem Mardo-

707, 89.

τούτους δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Φαλήρῳ, ἀπὸ τῶν νηῶν ἀπεβι-
 10 βάτατο, ἰόντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν
 πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι.
 Τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς
 καὶ πρότερον δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδο-
 νίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμόν· οὐ γὰρ ὧν ἠριβ-
 15 μήθησαν· ὡς δὲ ἐπικᾶσαι, ἐς πέντε μυριάδας συλ-
 λεγῆναι εἰκάζω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν·
 ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατὰ τε ἔθνη καὶ 33
 κατὰ τέλεια, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμ-
 φότεροι. Ἑλλῃσι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυό-
 5 μενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάν-
 τις· τὸν, ἰόντα Ἠλεῖον καὶ γένος τοῦ Ἰαμιδῆαν Κλυ-

nus, quum adhuc Phaleri esset, e navibus adscive-
 rat quarum propugnatores erant: nec enim Aegyptii
 in peditatu fuerant, qui cum Xerxe Athenas venit.
 Iam Barbarorum quidem numerus qui cum Mardo-
 nio erant, ut iam supra dixi, trecenta millia fuere:
 Graecorum vero numerum, qui ei socii aderant,
 nemo novit, nec enim initus illorum numerus est;
 sed, si coniectura licet uti, ad quinquaginta millia
 coacta fuisse conicio. Hic igitur peditatus fuit, eo
 quo dixi modo in acie locatus: equitatus autem
 seorsim instructus stabat.

(33.) Cunctis ita per populos et per manipulos
 dispositis, dein postridie utrique sacra fecerunt.
 Graecis *Tisamenus*, Antiochi filius, sacrificator erat:
 hic enim exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus
 is fuit, Clytiades [*id est, ex Clyti familia*] de

τιάδην, Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεωσφέτερον. Τισα-
 μενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου, ἀνέϊλε
 ἡ Πυθίη, ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέντε.
 ὁ μὲν δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρηστηρίου, προσεῖχε γυμνα-
 σίοισι, ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικούς ἀγῶνας. ἀσκέων 10
 δὲ πενταέθλον, παρὰ ἐν πάλαισμα ἔδραμε νικᾷν Ὀλυμ-
 πιάδα, Ἱερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ, μαθόντες οὐκ ἐς γυμνικούς, ἀλλ' ἐς ἀρχίους
 ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήιον, μισθῷ ἐπειρῶν-
 το πείσαντες Τισαμενὸν ποιεῖσθαι ἅμα Ἡρακλειδέων 15
 τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολέμων. ὁ δὲ, ὁρῶν περὶ
 πολλοῦ ποιευμένους Σπαρτιήτας φίλον αὐτὸν προσθέ-
 σθαι, μαθὼν τοῦτο, ἀνετίμα, σημαίνων σφι, ὡς „ἦν
 μιν πολίτην σφέτερον ποιήσονται, τῶν πάντων μεταδι-

gente Iamidarum: quem Lacedaemonii civem adop-
 taverant. Scilicet quum Delphicum oraculum *Tisa-*
menus de prole consulisset, responderat ei Pythia,
quinque maximis certaminibus victoriam illum re-
portaturum. Itaque gymnics certaminibus dedit ope-
 ram, tamquam in his victoriam reportaturus: et quin-
 quertium exercens, Olympiae certamine inito cum
 Hieronymo, genere Andrio, in eo erat ut victoria po-
 tiretur, sed uno luctae certamine victus est. Tunc Lace-
 daemonii, intelligentes ad bellica certamina, non ad
 gymnica, spectare responsum Tisameno editum, co-
 natissimi Tisamenum proposita mercede sibi conciliare,
 eique persuadere ut unā cum regibus de Heraclidarum
 genere dux ipsis esset bellorum. At ille, ubi vidit
 multum interesse Lacedaemoniorum, amicum se il-
 lis et socium adiungi, auxit pretium, dixitque, *si se*
in civium numerum vellent cooptare; omniumque

20 δόντες, ποιήσει ταῦτα, ἐπ' ἄλλω μισθῷ δ' αὖ." Σπαρ-
 τήται δὲ, πρῶτα μὲν, ἀκούσαντες, θεινὰ ἐποικῦντο καὶ
 μετίσταν τῆς χρησιμοσύνης τὸ παράπαν. τέλος δὲ, δέ-
 ματος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου
 στρατεύματος, καταίνου μετιόντες. ὁ δὲ, γνούς τετραμ-
 35 μένους σφέας, οὐδ' οὕτω ἔφη ἔτι ἀρκέσθαι τούτοις
 μόνουσι, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἑαυτοῦ Ἥγην
 γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι τοῖσι καὶ
 αὐτὸς γίνεται. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμμέετο Με- 34
 λάμποδα, ὡς εἰκάσαι βασιλὴν τε καὶ πολιτήν,
 αἰτεόμενος. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους, τῶν ἐν Ἀρ-
 γεὶ γυναικῶν μανεισέων, ὥς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο
 5 ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου,
 μισθὸν προσιτάτο τῆς βασιλείης τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνα-

*iurium participem reddere, tunc se id facturum,
 alio autem pretio minime. Quo audito, primum
 indignati Spartani, missam fecerunt illius artem di-
 vinandi. Ad extremum vero, quum ingens eis me-
 tus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes
 in conditionem, arcessiverunt virum. At ille, ubi
 mutatam vidit eorum sententiam, ne sic quidem,
 ait, sufficere sibi hoc unum, sed oportere etiam
 fratrem suum Hagian eadem conditione, qua ipse,
 fieri Spartanum. (34.) Haec ille dicens, postula-
 tis suis imitatus est Melampodem, si regiam digni-
 tatem cum iure civitatis licet conferre. Melampus
 enim, quum Argis mulieres furore essent corre-
 ptæ, et Argivi illum proposita mercede Pylo vellent
 arcessere, ut morbo liberaret mulieres, mercedem
 postulaverat dimidium regni. Qua repudiata condi-
 Herod. T. IV. P. I.*

σχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιόντων, ὡς ἐμαί-
 νοντο πολλῷ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὲ ὑποστάν-
 τες τὰ ὁ Μελάμπους προτείνεται, ἥϊσαν ὁῶσόντες οἱ ταῦ-
 τα. ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορεύεται, ὁρῶν αὐτοὺς τετραμ- 10
 μένους, Φάς, „ἦν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μετα-
 δῶσι τὸ τρίτημόριον τῆς βασιλείης, οὐ ποιήσειν τὰ βού-
 λονται.“ οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ἀπειληθέντες εἰς στενὸν, κα-
 35 ταινέουσι καὶ ταῦτα. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, εἶδον-
 το γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντως συνεχώρεον οἱ.
 συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιητέων, οὕτω
 δὴ πέντε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τι-
 σαμενὸς ὁ Ἥλειος, γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκατα- 5
 ρεῖ. μῦνοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρ-

XXXV. 2. πάντως. πάντων *suspensus sum opportuisse.*

tione postquam digressi sunt Argivi, quum multo
 etiam plures mulieres in insaniam incidissent, ita
 demum in conditionem a Melampode propositam
 consentientes, adierunt eum, id quod ille postula-
 verat daturi. At tunc ille, mutatam videns horum
 sententiam, auctâ cupiditate, ait, *nisi fratri ipsius*
Bianti tertiam regni partem traderent, non esse
se illis morem gesturum. Et Argivi, in angustias
 adducti, in hanc etiam conditionem consenserunt.
 (35.) Pari modo etiam *Spartani*, quum *Tisamenum*
 sibi adiungere vehementer cuperent, omnibus eius
 postulatis concesserunt. Quae postquam ei Spartani
 indulserunt, ad quinque maximas reportandas victo-
 rias Tisamenus Eleus, nunc Spartanus factus, ope-
 ram suam illis arte suâ divinandi contulit. Sunt au-
 tem isti duo ex omnibus hominibus soli, quos Spar-

709, 45.

τήτησι πολυῆται. οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες, οἷοι ἐγένοντο·
 εἷς μὲν καὶ πρῶτος, οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι· ἐπὶ δὲ, ὁ
 ἐν Τεγέῃ πρὸς Τεγεάτας τε καὶ Ἀργείους γινόμενος·
 10 μετὰ δὲ, ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας, πλὴν
 Μαντινέων· ἐπὶ δὲ, ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἰσθμῷ· ὕστα-
 τος δὲ, ὁ ἐν Τανάγρῃ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους
 γινόμενος. οὗτος δὲ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε
 ἀγῶνων. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἕλλησι ὁ Τισαμενός, 36
 ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλα-
 ταιίδι. τοῖσι μὲν νυν Ἕλλησι καλὰ ἐγένετο τὰ ἱερά,
 ἀμυνομένοισι· διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἄρ-
 5 χουσι, οὗ.

Μαρδονίῳ δὲ, προθυμομένῳ μάχης ἄρχειν, οὐκ ἐπι- 37

XXXV. 11. Ἰσθμῷ. Ἰθώμῃ corrigunt viri docti, et sic ed.
 Borh.

tani in civium numerum cooplarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni victoriam Spartani reportarunt, haec sunt: primum hoc, ad Plataeas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatas et Argivos; tertium, in Dipaeensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantinensibus; quartum, adversus Messenios ad Isthmum; [sive rectius, ad Ithomam;] quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc postremum peractum est certamen ex illis quinque. (36.) Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanos comitatus, interpretes sacrorum ad Plataeas fuit Graecis. Et felicem rei exitum Graecis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent, et pugnae facerent initium.

(37.) Mardonius vero, quum cuperet initium

τῆδεα ἐγίνετο τὰ ἱρά· ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλά.
καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱεροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων
Ἥγησιστρατον, ἄνδρα Ἡλείῳ τε καὶ τῶν Τελλιαδέων
εἶντα λογιμώτατον. τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιῶ- 5
ται λαβόντες, ἔδθησαν ἐπὶ Θανάτῳ, ὡς πεπονθότες πολ-
λά τε καὶ ἀνάσσια ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐν τούτῳ τῷ κα-
κῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ΰυχῆς, πρό τε
τοῦ Θανάτου πιστόμενος πολλά τε καὶ λυγρὰ, ἔργον
ἐργάσατο μέζον λόγου. ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σι- 10
δροδέτῳ, ἐστυγνέοντος κως σιδηρίου ἐκράτησε· αὐτίκα
δὲ ἐμμηχανᾶτο ἀνδρείοτατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς
ἴδμεν. σταθμησάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοι-
πὸν τοῦ ποδός, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἐωυτοῦ. ταῦτα δὲ
ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ Φυλάκων, διορύξας 15

facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed
huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia por-
tendebantur. Usus est enim etiam ille Graecanicis
sacris; eratque illi *vates Hegesistratus*, civis Eleus,
et Telliadarum nobilissimus. Eumdem virum antea
Spartani, a se captum, in vincula coniecerant, et
supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab
eo perpessi. Ille vero, hac calamitate circumventus,
utpote cui non modo capitis imminere poena, sed
ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus
commisit dictu incredibile. Quum enim ligno illiga-
tus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instru-
mentum nactus, continuo facinus molitus est om-
nium quae novimus fortissimum. Postquam enim
perpendit quo pacto reliquum pedem e compede
educeret, anteriorem pedis partem sibi praecidit. Quo

τὸν τοῖχον, ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζόμενος· οὕτω ὥστε, Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζημάτων, τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ· τοὺς δὲ ἐν θώ-
20 ματι μεγάλῳ ἐνέχισθαι τῆς τε τόλμης, ὁρῶντας τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, κακείνον οὐ δυναμένους εὐρεῖν. Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους, καταφεύγει ἐς Τεγέην, εὐῶσαν οὐκ ἀρβμήν Λακεδαιμονίοισι ταῦτον τὸν χρόνον. ὕγις δὲ γεγόμενος, καὶ προς-
25 ποιησάμενος ξύλινον πόδα, κατεστήκει ἐκ τῆς ἰθείης Λακεδαιμονίοισι παλέμιος. οὐ μέντοι ἕς γε τέλος οἱ συτήνικα τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκακυρημένον ἤλω γὰρ μαντευόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπέθανε. Ὁ μὲν νυν θάνατος ὁ Ἡγησιστράτου,

facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pariete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdiu vero inter fruticeta latens et in statione manens: atque ita, Lacedaemoniis ubique eum quaerentibus, tertia nocte Tegeae fuit: et audaciâ hominis obstupefacti erant Lacedaemonii, quum abscissum dimidiatum pedem viderent humi iacentem, hominem autem non possent reperire. Postquam igitur hoc modo tunc Lacedaemonios evasit, Tegeam profugit, quae per id tempus non pacata erat Lacedaemoniis. Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem adscivit; et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedaemoniorum. Nec tamen usque ad finem ei profuit odium in Lacedaemonios conceptum: captus est enim ab illis quum vaticinaretur in Zacyntho, et interfectus. Sed hic interitus *Hegesistrati* post pugnam

ὑστερον ἐγένετο τῶν Πλαταικῶν· τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσω- 30
πῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου, ἐθύτό τε, καὶ
προεθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων, καὶ
κατὰ τὸ κέρδος.

- 38 Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλιέριε ὥστε μάχεσθαι, οὔτε αὐ-
τοῖσι Πέρσῃσι, οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων εἰσὶν Ἑλλήνων
(εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἐωυτῶν μάντιν Ἴππομαχον,
Λευκαδίων ἄνδρα) ἐπιρρέοντων δὲ τῶν Ἑλλήνων, καὶ
γνωμένων πλεόνων, Τιμηγενίδης ὁ Ἑρπυος, ἀπὴρ Θη- 5
βαῖος, συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κι-
θαιρῶνος φυλάξαι· λέγων ὡς ἐπιρρέουσι οἱ Ἕλληνες
αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, καὶ ὡς ἀπολάμβαντο συχνούς.
39 Ἡμέραι δέ σφι ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγγέγονεσαν ὀκτὰ,
ἕτε ταῦτα ἐκείνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. ὁ δὲ, μαθὼν

accidit Plataensem: tunc vero ad Asopum fluvium,
haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra fa-
cicbat, libenter suscepto eo munere, tam ob odium
Lacedaemoniorum, quam quaestus cupidine.

(38.) Quum igitur et ipsi Persae, et qui cum eis
erant Graeci, (nam et hi seorsim suum aruspicem
habebant, Hippomachum Leucadium) victimarum
iudicio prohiberentur committere praelium, conti-
nenter autem novae sociorum copiae in castra conflue-
rent Graecorum, numerusque illorum in dies auge-
retur; tum vero *Timagenides* Herpyis filius, The-
banus, *Mardonio* suasit, ut exitum faucium Cithae-
ronis occuparet; dicens, *continenter Graecos quoti-
die adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset
intercepturus.* (39.) Iam octo diebus castra castris
opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mar-

τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσιν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμ-
πει τὴν ἵππον εἰς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιθαιρωνίδας, αἱ
5 ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς Κεφα-
λαὶς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς Κεφαλαίς. πεμφθέν-
τες δὲ οἱ ἱππέται, οὐ μάρτην ἀπίκοντο. ἐσβάλλοντα
γὰρ εἰς τὸ πεδίον λαμβάνουσι ὑποζυγία τε πεντακόσια,
σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ
10 ἀνθρώπους, οἱ εἶποντο τοῖσι ζεύγεσι. ἐλόντες δὲ ταύτην
τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι, ἀφειδέως ἐφόνευσαν, οὐ φειδόμε-
νοι οὔτε ὑποζυγίου οὔδεός, οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ ἄσπῃ
εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτῶν ἤλαυνον περιβαλλό-
μενοι παρὰ τε Μαρδόνιον καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον. Με- 40
τὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐ-
δέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ
Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι, περνώμενοι τῶν Ἑλλή-

donio dedit. Et intelligens Persa bonum esse consi-
lium, noctu equitatum ad *saucium Cithaeronis exi-
tum*, versus Plataeas ferentem, misit; quem locum
Boeoti *Tria capita* vocant, Athenienses vero *Quer-
cus capita*. Nec frustra venerunt equites, eo loci
missi: ceperunt enim ingredientia planitiem iumenta
quingenta, quae ex Peloponneso cibaria in castra
vehebant, cum hominibus iumenta sequentibus. Qua
praeda capta Persae immanem caedem ediderunt,
nec iumentis parcentes nec hominibus: donec caede
satiati, reliqua circumventa ad *Mardonium* in castra
abegerunt. (40.) Post hoc factum, biduum adhuc
morati sunt utrique, quum neutri vellent initium
facere pugnae. Et Barbari quidem usque ad *Asopum*
progrediebantur, lacescentes Graecos; sed neutri flu-

κων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. ἡ μὲντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου 5
αἰεὶ προσέκειτό τε καὶ ἐλύπει τοὺς Ἕλληνας. οἱ γὰρ
Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον
τὸν πόλεμον, καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης· τὸ δὲ
ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι, μά-
λα ἔσπον οἱ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς. 10

41 Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερέων οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν
ἐγίνετο τούτων. ὥς δὲ ἐνδεκάτῃ ἐγεγόνει ἡμέρῃ ἀντι-
κατημένοισι ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἕλληνες πολλῶ
πλεῦντες ἐγεγόνισαν, καὶ Μαρδόνιος περιημέκτε τῇ
ἑδρῇ, ἐνθαῦτα εἰς λόγους ἦλθον Μαρδόνιος τε ὁ Γω- 5
βρύειω καὶ Ἀρταβάζος ὁ Φαρνάκειος, ὃς ἐν ὀλίγοις
Περσέων ἦν ἀνὴρ δοκίμος παρὰ Ξέρξῃ. Βουλευομένων
δὲ αὐτῶν ἔσαν αἱ γνώμαι. ἡ μὲν Ἀρταβάζου, ὥς „χρεὶν

vium traiciebant. Attamen equitatus Mardonii con-
tinuo instabat Graecis, eosque infestabat. Thebani
enim, magnopere Medis faventes, studiose gerebant
bellum, et continuo illis usque ad pugnae discrimen
praeibant; deinde vero in eorum locum succedentes
Persae et Medi, haud spernenda virtutis specimina
edebant.

(41.) Usque ad decimum igitur diem nihil his
amplius gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies
quo *castra castris adq̃ Plataeas opposita* habuere,
numerusque Graecorum multum erat auctus, et mo-
ram aegerrime ferebat Mardonius; tunc in collo-
quium convenere Mardonius Gobryae filius, et Ar-
tabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum Xerxi
probatius. Ibi consultantium duae hae erant senten-
tiae. Altera *Artabazi*, censentis *quam primum mo-*

711, 29.

εἴη ἀναξεύζαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν,
 10 ἵεναι εἰς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἔνθα σῖτον τέ σφι ἐστὶ
 κηπῖχθαι πολλόν, καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοισι· κατ'
 ἡσυχίην τε ἰζομένους διαπρήσσεσθαι, ποιεῦντας τὰδε·
 ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ
 ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἀργυρὸν τε καὶ ἐκπώματα·
 15 ταυτίων Φειδομένους μηδενός, διαπέμπειν εἰς τοὺς Ἑλ-
 ληνας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα εἰς τοὺς προεστιωτάς ἐν
 τῇσι πόλεσι· καὶ ταχέως σφίεας παραδώσειν τὴν ἐλευ-
 θερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας.“ Τούτου
 μὲν νυν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὡς προει-
 20 δότος πλεῦν τι καὶ τούτου. Μαρδονίου δὲ, ἰσχυροτέρῃ τε
 καὶ ἀγνωμοσioτέρῃ, καὶ οὐδαμῶς συγγνωσκομένη. „Δο-
 κείν τι γὰρ πολλῶ κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρα-
 τὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην, μηδὲ

*venda esse castra, et ad murum Thebanorum eun-
 dum, ubi et frumentum multum convectum habe-
 rent, et pabulum iumentis. Ibi tranquille sedentes
 conficere bellum posse, hac inita ratione: mul-
 tum se habere aurum, quum signatum, tum fa-
 ctum, multumque argentum et pocula; his ne par-
 cerent, sed ad Graecos haec dimitterent, et prae-
 sertim ad Graecarum civitatum praesides; ita hos
 haud cunctanter prodituros libertatem, neque ite-
 rum discrimen pugnae adituros. Huius igitur ca-
 dem fuit sententia atque Thebanorum: melius enim
 hic quoque, [quam Mardonius] quid futurum esset,
 prospexerat. At Mardonii fortior erat et pertinacior
 sententia, nec ullo modo cedens. Existimare enim
 se, aiebat, suum exercitum Graecanico longe prae-*

περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλελεγμένων
 τὰ τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου εἶναι χαίρειν, μηδὲ 25
 βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρωμένους συμ-
 42 βάλλειν. “Τούτου δὲ οὕτω δικαιοῦντος, ἀντέλεγε οὐδεὶς,
 ὥστε ἐκράττει τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρα-
 τῆς οὗτος ἐκ βασιλῆος, ἀλλ’ οὐκ Ἀρτάβαζος. Μετα-
 πεμφάμενος ὦν τοὺς ταξίαρχους τῶν τελέων, καὶ τῶν
 μετ’ ἐαυτοῦ ἐόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς, εἰρώτα 5
 εἴ τι εἶδεῖεν λόγιον περὶ Περσέων, ὡς διαφθερόνται ἐν
 τῇ Ἑλλάδι. σιγῶντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ
 εἰδόντων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ, εἰδόντων μὲν, ἐν αἰδή
 δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε
 „Ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδέν, ἢ οὐ τολμᾶτε λέγειν, 10

stare: itaque quamprimum praelio esse decernendum, nec committendum ut plures etiam conveniant quam iam nunc convenissent: missa autem facienda Hegesistrati sacra, nec instituta violanda Persarum; sed patrium institutum sequendo arma ferenda in hostem. (42.) Haec quum facienda Mardonius censuisset, nemo contra dixit; et vicit illius sententia. Illi enim summa imperii a Xerxe commissa erat, non Artabazo. Tum convocatis ordinum ductoribus, atque etiam Graecorum sociorum ducibus, quaesivit an oraculum aliquod cognitum haberent de Persis, tamquam in Graecia perituris. Tacentibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi iudicantibus ea proferre; ipse Mardonius ait: *Quoniam vos igitur aut nihil nostis, aut non audetis dicere; dicam ego, bene*

„ἀλλ' ἐγὼ εἶρω, ὡς εὖ ἐπιστάμενος. ἔστι λόγιον ὡς
 „χρεόν ἔστι Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα,
 „διαρπάσαι τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρ-
 „παγὴν ἀπολέσθαι πάντας. ἡμεῖς τάλυν, αὐτὸ τοῦτο
 15 „ἐπιστάμενοι, οὔτε ἴμεν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο, οὔτε ἐπιχι-
 „ρήσομεν διαρπάξιν ταύτης τε εἵνεκα τῆς αἰτίας οὐκ
 „ἀπολεόμεθα. ὥστε ὑμέων ὅσοι τυγχάνουσι εὖνοι εἰόν-
 „τες Πέρσῃσι, ἤδεσθε τοῦδε εἵνεκα, ὡς περισσομένους
 „ἡμέας Ἑλλήνων.“ Ταῦτά σφι εἶπας, δεύτερα ἐσή-
 20 μαινε παραρτίεσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι,
 ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἰσομένης. Τοῦ- 43
 τον δ' ἐγὼ γε τὸν χρησμὸν τὸν Μαρδόνιος εἶπε ἐς Πέρ-
 σας ἔχειν, ἐς Ἴλλυριούς τε καὶ τὸν Ἑγχέλεων στρατὸν
 οἶδα πεποιημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας. Ἀλλὰ τὰ μὲν
 5 Βακίδι ἐς ταύτην τὴν μάχην πεποιημένα·

gnarus. Est oraculum, dicens in fatis esse ut Persae, postquam in Graeciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adibimus id templum, nec spoliare adgrediemur: neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeant hoc nomine, confidantque nos superaturos Graecos. His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponerent, quippe postridie prima luce praelio futuro. (43.) Iam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Echelensium exercitum, non in Persas. Sed Bacidis quod exstat effatum hanc pugnam spectans, huiusmodi:

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμώδοντι καὶ Ἀσωπῷ λεχαιοῖν
 Ἑλλήνων σύνοδον, καὶ βαρβαρόφωνον ἰῦγην
 τῇ πολλοὶ πεσέονται ὑπὲρ Λάχισίν τε μέρον τε
 τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἰσίμον ἡμαρ ἐπέλθῃ.
 ταῦτα μὲν, καὶ παρὰ πλῆσια τούτοις ἄλλα Μουσαίῳ, 10
 ἔχοντα οἶδα εἰς Πέρσας. ὁ δὲ Θερμώδων ποταμὸς ῥέει
 μεταξύ Ταναΐαρος τε καὶ Γλίσαντος.

- 44 Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραίνε-
 σιν τὴν ἐκ Μαρδονίου, νύξ τε ἐγένετο, καὶ εἰς Φυλακάς
 ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρὸς τῆς νυκτὸς προελήλατο, καὶ
 ἡσυχίῃ ἐδόκει εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα, καὶ μάλιστα
 οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηλικαῦτα προσελάσας ἵππων 5
 πρὸς τὰς Φυλακάς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύν-
 τειω, στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, εἶδι-

*Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis
 barbaricae Graii acies clamore coibunt.*

*Hic multi occumbent defuncti munere vitae,
 quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.*

hoc igitur, et alia his similia *Musaei*, equidem
 novi in Persas valentia. *Thermodon* autem fluvius
 inter Tanagram fluit et Glisantem.

(44.) Postquam ita Mardonius de oraculis interro-
 gavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et ex-
 cubiae sunt dispositae. Quum autem iam multum nox
 processisset, viderenturque omnia tranquilla esse in
 castris, maximeque homines somno sepulti; tunc
Alexander Amyntae filius, dux et rex Macedonum,
 equo ad Graecorum custodias advectus, se cum illo-
 rum ducibus velle colloqui dixit. Et custodum qui-

ζητο τοῖσι στρατηγοῖσι ἐς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ Φυλά-
κων οἱ μὲν πλεῖνες παρέμενον, οἱ δ' ἔβρον ἐπὶ τοὺς στρα-
10 τηγούς· ἐλθόντες δὲ ἔλεγον, ὡς „ἄνθρωπος ἥκοι ἐπ' ἵπ-
που ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, ἐς ἄλλο μὲν οὐδὲν
παραγυμνοῖ ἔπος, στρατηγούς δὲ ὀνομάζων, ἐθέλειν
Φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Οἱ δὲ ἐπὶ ταῦτα ἤκουσαν, 45
αὐτίκα ἔποντο ἐς τὰς Φυλακάς. ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε
Ἀλέξανδρος τάδε· „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραθήκην ὑμῶν
„τὰ ἔπια τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μὴ-
5 „δὲνα λέγειν ὑμέας ἄλλον ἢ Πausanίην, μή με καὶ
„διαφθείρητε. οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκ-
„δόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος. αὐτὸς τε γὰρ Ἑλ-
„λην γένος εἰμὶ τωρχαῖον, καὶ αὐτ' ἐλευθέρης δεδουλα-
„μένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὁρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ
10 „ᾧν, ὅτι Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ στρατῷ τὰ σφάγια οὐ

dem maior pars in statione mansit, nonnulli vero ad
duces cucurrerunt, nunciantes, *venisse hominem equo
vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud
verbum promens, duces nominatim designasset,
cum quibus colloqui se velle dixisset.* (45.) His
auditis, duces protinus ad custodias illos secuti
sunt. Quo ubi venere, haec illis Alexander dixit:
*Viri Athenienses! Verba haec ego in vestram
fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec
ulli alii, nisi Pausaniae, edicatis; ne mihi extre-
mam adferatis perniciem. Nec enim dicturus haec
eram, nisi de universa Graecia vehementer essem
sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Graecus
genere, et nolum Graeciam ex libertate in servitu-
tem redactam videre. Dico igitur vobis, non pa-*

„δύναται καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ ἂν ἐμά-
 „χεσθε. νῦν δέ οἱ δέδοκται, τὰ μὲν σφάγια εἶν χαί-
 „ρειν, ἅμα ἡμέρῃ δὲ διαφαισκούσῃ συμβολὴν ποιέ-
 „σθαι. καταρρώδηκε γὰρ μὴ πλεῦντες συλλεχθῆτε, ὥς
 „ἐγὼ εἰκάζω. πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζεσθε. ἦν δὲ ἄρα ὑπὲρ 15
 „βάλῃται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος, καὶ μὴ ποιῇται,
 „λιπαρίετε μένοντες· ὀλίγων γὰρ σφί ἡμερέων λείπε-
 „ται σιτία. Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τε-
 „λευτήσῃ, μνησθῆναι τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ ἐλευθερώσιος
 „πέρη, ὅς Ἑλλήνων εἵνεκα οὕτω ἔργον παράβολον ἔρ- 20
 „γασμαι ὑπὸ προθυμίας, ἐθέλων ὑμῖν δηλώσαι τὴν
 „διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπίσωσι ὑμῖν οἱ
 „βαρβαροὶ μὴ προσδεκομένοιςί κα. εἰμὶ δὲ Ἀλέξαν-

*tuisse Mardonio eiusque exercitui sacra ex sen-
 tentia fieri: alioqui iam pridem praelio decertas-
 setis. Nunc vero eis decretum est, valere iussis
 sacrificiis, prima luce praelium committere: ti-
 met enim Mardonius, ut ego suspicor, ne maior
 vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos com-
 parate. Sin differt ille pugnam, et nunc vos non
 adgreditur; durate porro, et manete: etenim non
 nisi paucorum adhuc dierum cibaria exercitui
 supersunt. Quod si vero huius belli exitus ex ve-
 stra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos
 memores esse, et de me liberando cogitare, qui
 Graecorum caussa tam periculosum facinus pro
 meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vo-
 bis aperire Mardonii, ne Barbari ex improvise
 vos nondum exspectantes adoriantur. Sum autem*

„δρος ὁ Μακεδών.“ Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας, ἀπῆλθεν
25 ὀπίσω εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἐωυτοῦ τάξιν.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δε- 46
ξιὸν κέρας, ἔλεγον Πausaniῇ τὰ περ ἤκουσαν Ἀλέξαν-
δρου. ὁ δὲ, τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρώδηςας τοὺς Πέρ-
σας, ἔλεγε τάδε· „Ἐπὶ ταῖνυν ἐς ἣν ἡ συμβολὴ γίνε-
5 „ται, ὑμέας μὲν χρεὶόν ἐστι τοὺς Ἀθηναίους στήναι
„κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς τε
„καὶ τοὺς κατ' ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε
„εἵνεκα. ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην
„αὐτέων, ἐν Μαραθῶνι μαχισάμενοι· ἡμεῖς δὲ ἀπει-
10 „ροὶ τέ εἰμεν καὶ ἀδαεῖς τούτέων τῶν ἀνδρῶν. Σπαρ-
„τιητέων γὰρ αὐδεῖς πεπείσθηται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βοιω-
„τῶν καὶ Θεσσαλῶν ἔμπειροὶ εἰμεν. ἀλλ' ἀναλαβόν-

*Alexander Macedo. His dictis ille retro egit equum,
et in castra suamque ad stationem est reversus.*

(46.) Moxque *Atheniensium* duces ad dextrum
cornu se contulerunt, et *Pausaniae*, quae ex Ale-
xandro audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille
territus, Persasque metuens, haec ait: *Quoniam
igitur primo manē praelium committetur, oportet
ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos
autem contra Boeotos et Graecos, qui adversus
vos locati sunt; idque hac caussa. Vos nostis
Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Mara-
thonem cum eis congressi estis: nos vero horum
hominum nullam experientiam neque notitiam ha-
bemus; nemo enim Spartanorum cum Medis peri-
culum fecit: sed Boeotos atque Thessalos usu co-
gnitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos*

„τας τὰ ὅπλα χορόν ἐστι ἵεναι ὑμέας μὲν ἐς τὸδε τὸ
 κέρας, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώνυμον.“ Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν
 οἱ Ἀθηναῖοι τάδε· „Καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ’ ἀρ- 15
 „χῆς, ἐπεὶ τε εἶδομεν κατ’ ὑμέας τασσομένους τοὺς
 „Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τά περ ὑμεῖς
 „Φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδέομεν μὴ ὑμῖν
 „οὐκ ἡδέες γένωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δ’ ὦν αὐτοὶ ἐμνή-
 „σθητε, καὶ ἡδομένοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνασι, καὶ 20
 47 „ἐτοῖμοί εἰμεν ποιεῖν ταῦτα.“ Ὡς δ’ ἤρεσκε ἀμφο-
 τέροισι ταῦτα, ἡώς τε διέφαινε, καὶ διαλλάσσοντο τὰς
 τάξεις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιούμενον, ἐξαγο-
 ρεύουσι Μαρδονίῳ. ὃ δ’ ἐπεὶ τε ἤκουσε, αὐτίκα μετι-
 στάναι καὶ αὐτὸς ἐπιρᾶτο, παράγων τοὺς Πέρσας κα- 5
 τὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γι-
 νόμενον ὁ Πausanías, γνούς ὅτι οὐ λανθάνει, ὀπίσω ἦγε

*sumtis armis in hoc cornu transeat, nos autem
 in sinistrum cornu. Ad haec Athenienses respon-
 derunt: Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi vos
 vidimus contra Persas locatos, in animo habeba-
 mus haec dicere, quae nunc vos nobis proponere
 occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis es-
 set oratio. Nunc quoniam vos ipsi huius rationis
 fecistis mentionem, grata nobis haec oratio est,
 et parati sumus morem vobis gerere. (47.) Ut
 igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora
 stationes inter se permutarunt. Quod ubi animad-
 verterunt Boeoti, renunciarunt Mardonio: et ille,
 hoc audito, protinus ipse quoque aciei suae ratio-
 nem coepit immutare, Persasque adversus Lacedae-
 monios ducere. Quod ubi Pausanias intellexit,*

715, 49. τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας· οἷς δ' αὐτῶς καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμ- 48
ψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας, ἔλεγε
τάδε· „ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἄν-
δρες ἄριστοι ὑπὸ τῶν τῇδε ἀνθρώπων, ἐκπαγλομένων
5 „ὡς οὔτε Φεύγετε ἐκ πολέμου, οὔτε τάξῃ ἐκλείπετε,
„μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε τοὺς ἐναντίους, ἢ αὐτοὶ ἀπόλ-
„λυσθε. τῶν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές. πρὶν γὰρ ἢ συμ-
„μῆσαι ἡμέας, ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ
„Φεύγοντας καὶ στάσιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν
10 „Ἀθηναίοισι τε τὴν πρόπειραν ποιευμένους, αὐτοὺς τε
„ἀντία δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. ταῦτα οὐ-

suumque consilium non latere vidit hostem, retro Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero item Mardonius suos laevum in cornu reduxit.

(48.) Postquam utraque acies pristinum locum ceperat, praeconem Mardonius ad Spartanos misit, haec illis ipsius nomine dicentem: *Vos igitur, Lacedaemonii, ut fortissimi viri praedicamini ab hominibus has regiones incolentibus, qui magnopere vos admirantur, quod numquam ex bello fugiatis, numquam deseratis stationem, sed duretis donec aut adversarios perdideritis aut perieritis ipsi! Atqui horum nihil verum erat. Nam, priusquam nos congredieremur et ad manus veniremus, palam fugientes vos vidimus et stationem deserentes, nempe in Atheniensibus primum periculum facturos, vos ipsos vero contra servos nostros locantes. Haec neutiquam sunt fortium virorum*
Herod. T. IV. P. I. O

„δαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα· ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν
 „ὕμῃν ἐψεύσθημεν. προσδικόμενοι γὰρ κατὰ κλέος, ὡς
 „δὴ πέμψατε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι, καὶ
 „βουλόμενοι μούνοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι· ἄρτιοι ἔοντες 15
 „ποιέειν ταῦτα, οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὔρομεν,
 „ἀλλὰ πτώσσοντας μᾶλλον. Νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς
 „ἤρξατε τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρχομεν. τί δὴ
 „οὐ πρὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπὶ τε διδύξασθε
 „εἶναι ἄριστοι, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς 20
 „ἴσους ἀριθμὸν μαχισόμεθα; καὶ ἢ μὲν δοκῇ καὶ
 „τοὺς ἄλλους μάχεσθαι, οἱ δ' ὦν μετέπειτα μαχίσθων
 „ὑστεροί. εἰ δὲ καὶ μὴ δοκέοι, ἀλλ' ἡμέας μόνους ἀπο-
 „χρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμαχισόμεθα· ὁκότεροι δ' ἂν ἡμέων
 „νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν.“ 25

facta: sed nimirum plurimum de vobis nos fefellit opinio. Nam quum propter virtutis vestrae famam existimassemus, vos nobis praeconem, qui nos provocaret, missuros esse, et cum solis Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati, nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terroreque refugientes. Nunc igitur, quoniam vos non priores hanc nobis proposuistis conditionem, nos eam vobis ultro proponimus. Quidni pro Graecis vos, qui fortissimi esse existimamini, pro Barbaris autem nos, pari utrimque numero pugnamus? Et siquidem placuerit ut caeteri etiam pugnent, pugnent illi deinde post nos! Sin hoc non placet, sed satis esse iudicaritis ut nos soli pugnamus, decernamus igitur! et, utri nostrum vicerint, hi pro universo exercitu vicisse censeantur. (49.)

Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον, ὥς αἱ 49
οὐδείς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω ἀπελθὼν
δὲ ἐσήμαινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ δὲ, περι-
χαρὴς γενόμενος καὶ ἑπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ, ἐπῆκε τὴν
5 ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. ὡς δὲ ἐπήλασαν οἱ ἱππῶται,
εἰσινέοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν, ἰσακον-
τίζοντές τε καὶ τοξεύοντες, ὥστε ἱπποτοξόται τε ἑόντες,
καὶ προσφέρεισθαι ἄποροι τὴν τε κρήνην τὴν Γαργα-
φίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στρατεύμα τὸ Ἑλλη-
10 κὸν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ἔσαν μὲν ὦν κατὰ
τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μῦνοι· τοῖσι δὲ
ἄλλοισι Ἕλλησι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνετο, ὥς ἕκα-
στοι ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ. ἐρυκέ-
μενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ, οὕτω δὲ ἐπὶ τὴν κρήνην

His dictis praeco aliquantisper substitit: ut vero
nemo ei respondit, reversus est, et *Mardonio* quid
acciderit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus,
et frigidâ elatus victoriâ, *equitatum adversus Grae-*
cos misit. Et adcurrentes equites universum Grae-
corum exercitum incommodabant, et iacule in eos
torquentes, et sagittas ex arcibus emittentes: quippe
sagittarii erant equites, nec cum eis comminus con-
gredi poterant Graeci. Iidem etiam fontem *Garga-*
phiam, unde aquabatur universus Graecorum exerci-
tus, turbabant et obstruebant. Et erant quidem prope
illum fontem soli *Lacedaemonii* locati; reliqui vero
Graeci, prout quique locati erant, longius aberant
a fonte, *Asopum* autem in propinquo habebant. Sed
quoniam ab *Asopo* arcebantur, ad eundem fontem

20 ἐφοίτηεν· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἐξῆν ὕδωρ φο- 15
ρέεσθαι, ὑπὸ τῶν ἵππων καὶ τοξευμάτων.

50. Τούτου δὲ τοιούτου γινομένου, οἱ τῶν Ἑλλήνων στρα-
τηγοί, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρατιῆς, καὶ
ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνέλεχθησαν περὶ αὐ-
τέων τε τούτων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Πausanίην
ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. ἄλλα γὰρ, τούτων τοιούτων ἐόν- 5
των, μᾶλλον σφίεας ἐπιλύπει. οὔτε γὰρ σιτία εἶχον
ἔτι, οἱ τὲ σφίεων ὀπίωνες, ἀποπεμφθέντες εἰς Πελοπόν-
νησον ὡς ἐπισιτιεύμενοι, ἀποκεκλέατο ὑπὸ τῆς ἵππου,
51 οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι εἰς τὸ στρατόπεδον. Βουλευο-
μένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἣν ὑπερβάλλονται
κείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν μὴ ποιεύμενοι,
εἰς τὴν νῆσον ἰέναι. ἣ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς
κρήνης τῆς Γαργαφίδης, ἐκ' ἣ ἰστρατοπεδεύοντο τότε, 5

aquatum iverant; ex fluvio enim aquari prohibe-
bantur ab equitum missilibus.

(50.) In hoc rerum statu, quum aquâ careret
exercitus, et ab equitatu hostium incommodaretur,
Graecorum duces convocavit *Pausanias*, ut ad se in
dextrum cornu convenirent, et de his ipsis rebus
itemque de aliis deliberarent. Nam, praeter haec,
aliis etiam incommodis premebantur: cibaria enim
illos defecerant; famulique eorum, ad subvehen-
dum commeatum in Peloponnesum missi, interclusi
erant ab equitatu, ut in castra pervenire non pos-
sent. (51.) Deliberantibus ducibus placuit, ut, si
eo die Persae supersederent praelium committere,
ipsi in insulam se conferrent. Abest haec decem sta-
dia a fonte Gargaphia, ad quem tunc castra habe-

δέκα σταδίους ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιῶν πόλιος.
 νῆσος δὲ οὕτω ἀν. εἴη ἐν ἡπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς
 ἄνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων
 ἀπ' ἀλλήλων τὰ ρέεθρα ὅσον περ τρία στάδια· καὶ ἐπει-
 10 τα συμμίσγει ἐς τὸ αὐτό· οὐνομα δὲ οἱ Ὠερόη. θυγα-
 τέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιχώριοι. Ἐξ
 τούτου δὴ τὸν χῶρον ἐβουλευσάντο μεταναστῆναι, ἵνα
 καὶ ὕδατι ἐχῶσι χρᾶσθαι ἀφ' ὧν, καὶ οἱ ἵππες σφέας
 μὴ σινοιάτο, ὥσπερ κατ' ἰθὺ ἐόντων. μετακινέσθαι τε
 15 ἐδόκει τότε ἐπειὰν τῆς νυκτὸς ἢ δευτέρῃ Φυλακῇ, ὥς
 αὖ μὴ ἰδοιάτο οἱ Πέρσαι ἐξαρμευμένους, καὶ σφέας
 ἐπόμενοι ταρασσοῖεν οἱ ἵπποται. ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν
 χῶρον τούτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόη περισχίζεται,
 ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
 20 κεε τοὺς ἡμίσεις ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς

bant, estque ante urbem Plataensium. Ita insula
 fuerit in continente: nempe fluvius a Cithaerone
 monte in planitiem decurrit in duos alveos divisus,
 tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in
 unum confluit: nomen ei est *Oëroë*, *filiamque* hanc
 esse *Asopi* aiunt huius regionis incolae. Hunc in lo-
 cum transferre castra constituerunt, quo et aquae
 haberent copiam, nec ab equilibus, sicut dum ex
 adverso stabant, infestarentur. Movere autem pla-
 cuit castra sub secundam noctis vigiliam, ne Persae
 illos viderent abeuntes, nec equites illos sequerentur
 et incommodarent. Deinde constituerant, quando
 in hunc locum pervenissent, quem Asopi filia Oä-
 roë e Cithaerone decurrens circumfluit, eadem nocte
 dimidiam copiarum partem ad Cithaeronem mittere,

τὸν Κιθαιρῶνα, ὡς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπέωνας τοὺς ἐπὶ
 τὰ σπία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
 52 λαμμένοι. Ταῦτα βουλευσάμενοι, κείνην μὲν τὴν ἡμέ-
 ρην πᾶσαν, προσκειμένης τῆς ἵππου, ἔχον πόνον ἄτρου-
 τον. ὡς δὲ ἡ τε ἡμέρῃ ἔληγε, καὶ οἱ ἱππεῖς ἐπέπαυ-
 το, νυκτὸς δὲ γενομένης, καὶ εὐσσης τῆς ὥρης ἐς τὴν
 συνέκειτό σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερόντες οἱ 5
 πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο· ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὸν συνέ-
 κειτο, οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες· οἱ δὲ, ὡς ἐκινήθησαν, ἔφευ-
 γον ἄσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν· φεύ-
 γοντες δὲ, ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον. τὸ δὲ πρὸ τῆς
 πόλιός ἐστι τῆς Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίους ἀπὸ τῆς 10
 κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον. ἀπικόμενοι δὲ, ἔθεντο
 53 πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ ὅπλα. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον
 ἐστρατοπεδεύοντο· Πausanias δὲ, ὁρῶν σφέας ἀπαλ-

ad recipiendos famulos, qui commeatum advecturi
 abierant: erant enim in Cithaerone interclusi. (52.)
 Haec quum ita decrevissent, toto illo die ab equi-
 tatu pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut
 vero dies defecit, destiteruntque equites, facta nocte
 et adpropinquante hora qua ut discederent erat con-
 stitutum, tum vero plerique collectis vasis discesse-
 runt; non illi locum, de quo convenerat, petere
 in animo habentes; sed, simulac moveri coeperunt,
 laeti effugisse equitatum, versus Plataeensium urbem
 fugientes, ad *Heraeum* [Iunonis templum] perve-
 nerunt, quod est ante Plataeensium urbem, viginti
 stadia a Gargaphia distans; ibique ante templum
 consederunt. (53.) Hi igitur circa Heraeum castra
 habuere. *Pausanias* vero, postquam illos vidit ca-

λασσομένους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρήγγελλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, ἀναλαβόντας τὰ ἔπλα, ἵεναι κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς προιέντας· νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν χώρον ἵεναι, ἐς τὸν συνῆλκαντο. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι ἄρτιοι ἔσαν τῶν ταξιαρχῶν πείθεσθαι Πausanίῃ· Ἀμομφάρτος δὲ ὁ Πολιάδῃ, λοχηγίων τοῦ Πιτανητίων λόχου, οὐκ ἔφη, τοὺς ξείνους Φεύξεσθαι, οὐδὲ
 10 ἐκὼν εἶναι αἰσχυρέειν τὴν Σπάρτην· ἰδῶμαξί τε ὀρίων τὸ ποιούμενον, ἅτε οὐ παραγεγόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ. ὁ δὲ Πausanίης τε καὶ ὁ Εὐρυάναξ δειπὸν μὲν ἐποιῶντο τὸ μὴ πείθεσθαι ἐκῶν σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι, κείνου ταῦτα νεωμένου, ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανητήν,
 15 μὴ, ἢ ἀπολίπωσι ποιῶντες τὰ συνῆλκαντο τοῖσι ἄλλοις Ἕλλησι, ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτός τε Ἀμομφάρτος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ταῦτα λογιζόμενοι, ἀτρέ-

stris egredientes, ratus eum locum illos, de quo convenerat, potere, Lacedaemonios etiam arma iussit capere, et eadem viâ, qua caeteri praecessissent, progredi. Ibi tunc, quum alii omnes ordinum ductores parati essent Pausaniae obsequi, unus *Amomphartus*, Poliadae filius, manipulum ducens Pitane-tarum, ait se non fugiturum peregrinos, neque ultro *igominiam adpersurum Spartanis*; miratusque est, ubi quid ageretur vidit: nec enim superiori colloquio interfuerat. Pausaniae vero et Euryanacti indigna res visa est, imperio non obtemperare centurionem, adhuc vero indignior, deserere manipulum Pitane-tarum, quoniam ita dux illorum animatus esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quae cum caeteris Graecis constituissent, desertus periret

μας ἔχον τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικόν, καὶ ἐπειροῶν-
το πείθοντές μιν ὡς οὐ χρεὸν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

- 54 Καὶ οἱ μὲν παρηγόρεον Ἀμομφάρετον, μῦθον Λα-
κεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατέων λειψιμένον. Ἀθηναῖοι
δὲ ἐποίουν τοιαῦτα. ἔχον αἰρέμας σφείας αὐτοὺς ἵνα ἐτέ-
χθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων Φρονήματα,
ὡς ἄλλα Φρονεόντων καὶ ἄλλα λεγόντων. ὡς δὲ πε-
νήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφείων ἱππία, οὐψίμε-
νόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῖεν οἱ Σπαρτιῆται, εἴτε
καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοοῦνται ἀπαλλάσσεσθαι ἐπι-
55 ρεσθαί τε Πausanίην τὸ χρεὸν εἶη ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀπί-
κετο ὁ κήρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τέ σφείας
κατὰ χώραν τεταγμένους, καὶ ἐς νίκεια ἀπυγμένους
αὐτῶν τοὺς πρώτους. ὡς γὰρ δὴ παρηγορίοντο τὸν

Amompharetus cum suis. Id secum reputantes, gra-
dum sistere iusserunt Laconicas copias, et persua-
dere homini conati sunt, non recte eum facere.

(54.) Dum illi Amómpharetum adhortantur, unum
ex omnibus Lacedaemoniis et Tegeatis pone manem-
tem; interim *Athenienses* haec fecerant. Quieti ste-
terant in vestigio ubi locati erant, bene gnari mores
Lacedaemoniorum, alia saepe cogitantium, alia á-
ceptium. Ut autem movere se coepit exercitus, equi-
tem de suis miserunt, qui spectaret utrum Lacedae-
monii discedere adgrederentur, an omnino de p̄se-
ctione non cogitarent; tum qui ex Pausania p̄ae-
reret, quid ipsis esset faciendum. (55.) Ubi a La-
cedaemonios pervenit praeco, vidit illos eo loci in-
structos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim *Amompharetum* hortati essent

718, 65.

- 5 Ἀμομφάρετον ὃ τε Εὐρύανας καὶ ὁ Πausanῆς, μὴ
κινδυνεύειν μένοντας μούρους Λακεδαιμονίων, οὐκ ὡς
ἔπειθον ἐς ὃ ἐς νείκεά τε συμπεσόντες ἀπικέατο, καὶ ὁ
κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπιγμένους. νεικέων
δὲ ὁ Ἀμομφάρετος, λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇ-
10 σι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausανίῳ, ταύ-
τη τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι, ἔφη, μὴ Φεύγειν τοὺς ξεί-
νους. ἔξινους λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ, μαινόμε-
νον καὶ οὐ φρενήρῃα καλέων ἐκείνον, πρὸς τε τὸν Ἀθη-
ναίων κῆρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα, λέγειν ὁ
15 Πausanῆς ἐκέλευε τὰ παρόντα σφι πρήγματα, ἐχρή-
ζε τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαι τε πρὸς ἑαυτούς, καὶ
ποικῆν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ ἂν καὶ σφεῖς. Καὶ ὁ 56
μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους. τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνα-

*Euryanax et Pausanias, ne solus Lacedaemonio-
rum ibi manens se suosque in periculum adduceret,
minime ei persuaserunt; et ad extremum eo ventum
est, ut ad mutua convicia descenderent, quo tem-
pore adveniens praeco Atheniensis coram eis stetit.
Et maledictis illos incessens Amompharetus, am-
habus manibus sublato saxo, eoque ante pedes po-
sito Pausaniae, Hoc calculo, ait, suffragium ego
fero, non debere nos fugere peregrinos: nempe
peregrinos Barbaros dicens. Quem furiosum et male-
sanum adpellans Pausanias, mox ad praeconem
Atheniensium conversus, interrogantem quod ei
mandatum erat, iussit hunc, illis quid hic agere-
tur nunciare, suoque nomine rogare Athenienses,
ut ad se venirent, et de discessu facerent quod
ipso vidissent facere. (56.) Et ille quidem ad*

κρινομένους πρὸς ἑαυτούς ἢ ὡς καταλαμβάνε, ἐν τούτῳ
 τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Πausanίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομ-
 Φάρετον λείψεσθαι τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστει- 5
 χόντων, (τὰ δὴ καὶ ἐγένετο,) σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν
 κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆ-
 ται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἤϊσαν τὰ ἔμπαλιν ἢ Λα-
 κεδαιμόνιοι. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε ὄχθων ἀντείχοντο καὶ
 τῆς ὑπωρείης τοῦ Κισαιρῶνος, φοβερόμενοι τὴν ἵππον· 10
 57 Ἀθηναῖοι δὲ, κάτω τραθέντες εἰς τὸ πεδίον. Ἀμομ-
 Φάρετος δὲ, ἀρχὴν τε οὐδαμᾶ δοκέων Πausανίην τολ-
 μήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ
 ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερόντων δὲ τῶν σὺν Πausανίᾳ,
 καταδόξας αὐτοὺς ἰδεῖν τέχνη ἀπολιπεῖν αὐτὸν, ἀνα- 5
 λαβόντα τὸν λόχον τὰ ὄπλα ἤγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο

Athenienses rediit. Hos vero ut inter se disceptan-
 tes auroraprehendit, *Pausanias*, quum adhuc
 ibidem mansisset, existimans Amompharetum, si re-
 liqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum man-
 surum, (id quod etiam accidit) dato imperio cae-
 teros omnes abduxit per clivos; et Tegeatae quoque
 sequebantur. *Athenienses* vero, ordine instructi,
 contrariâ quam *Lacedaemonii* viâ incedebant: hi
 enim metu equitatus clivos sequebantur et radices
 Cithaeronis; Athenienses vero infra per planitiem
 progrediebantur. (57.) *Amompharetus* autem, prorsus
 persuasus nequaquam ausurum *Pausaniam* se
 suosque deserere, etiam nunc institit ut ibi manerent,
 nec desererent stationem: at, ubi iam longius
 progressum *Pausaniam* cum suis vidit, tunc ratus
 revera illos sese descruisse, manipulum suum arma

στῆφος. τὸ δὲ, ἀπελθὼν ὅσον τε δέκα στάδια, ἀνέμενε
 τὸν Ἀμομφαρέτου λόχον, περὶ ποταμὸν Μολοῦντα ἰδρυ-
 μένον Ἀργιόπιόν τε χῶρον καλεόμενον, τῇ καὶ Δῆμητρος
 10 Ἐλευσινίης ἱερὸν ἦσται. ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἴνεκα, ἵνα, ἥν
 μὴ ἀπολήπῃ τὸν χῶρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφάρε-
 τός τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βοηθεῖσι ὀπί-
 σθω παρ' ἐκείνους. Καὶ οἳ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον
 παρεγίνοντο σφί, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσέ-
 15 κειτο πᾶσα. οἱ γὰρ ἱππῆται ἐποίησαν αἶον καὶ ἐρώησαν
 ποιέειν αἰεὶ· ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κενὸν, ἐν τῷ ἐτετά-
 χατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρησι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς
 ἵππους αἰεὶ τὸ πρῶτον· καὶ ἔμα καταλαβόντες, προσέ-
 κέατό σφί.

capere iussit, eumque militari gradu ad reliquum
 agmen adduxit. At illi, postquam decem fere stadia
 progressi erant, exspectaverunt Amomphareti mani-
 pulum, circa fluvium Moloëntem resistentes et circa
 locum cui Argiopio nomen, ubi templum est Cere-
 ris Eleusinae. Manserunt autem ibi hoc consilio,
 quo, si stationem qua locatus erat non relinqueret
 Amompharetus eiusque manipulus, sed ibi mane-
 rent, redirent ipsi eisque succurrerent. Vixdum ad
 illos pervenerat Amompharetus, quum universus
 Barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equites
 pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum
 vacuum vidissent locum, quo illi superioribus die-
 bus steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et
 simulatque Graecos adsecuti sunt, protinus eis insti-
 terunt.

58 Μαρδονίος δὲ, ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀποιοχόμε-
 νους ὑπὸ νύκτα, εἶδε τε τὸν χῶρον ἐρήμον, καλέσας τὸν
 Ληρισσαῖον Θώρηκα, καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐ-
 ρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον, ἔλεγε· „ὦ παῖδες Ἀλεῦεω,
 „ἔτι τί λέξετε, τὰδε ὁρέοντες ἐρῆμα; ὑμεῖς γὰρ οἱ 5
 „πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ Φεύγειν ἐκ
 „μάχης, ἀλλὰ ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρῶτους·
 „τοὺς πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξης εἰδότες,
 „νῦν τε ὑπὸ τὴν παροιοχομένην νύκτα καὶ οἱ πάντες ὁρέο-
 „μεν διαδράντας. διέδεξάν τε, ἐπεὶ σφίτας ἔδει πρὸς 10
 „τοὺς αἰψυδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι,
 „ὅτι οὐδένες ἄρα ἔόντες, ἐν οὐδαμοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι
 „ἐναπεδικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν, ἐοῦσι Περσέων ἀπεί-
 „ροισι, πολλὴ ἐκ γε ἐμεῦ ἐγένετο συγγνώμη, ἐπαι-

(58.) *Mardonius*, ut Graecos noctu discessisse cognovit, locumque vacuum vidit, Larissaeum Thracem vocavit eiusque fratres Eurypylum et Thrasydium, cosque his verbis est adlocutus: *Nunc quid porro dicetis, filii Aleuae, loca haec vacua videntes? Nam vos, horum hominum finitimi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vidistis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima nocte prorsus profugisse. Nempe, ubi acie illis discernendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum, ostenderunt, se, quum sint nihili homines, inter Graecos, qui nec ipsi ullius frugis sunt, eminuisse. Ac vobis quidem, quibus Persarum virtus minus comperta est, facile ignovi, laudantibus hos homines,*

15 „νέοντων τούτους, τοῖσί τι καὶ συνηδέατε Ἀρταβάζου
 „δὲ θῶμα καὶ μᾶλλον ἐποιεύμην, τὸ καὶ καταρρώ-
 „θῆσαι Λακεδαιμονίους, καταρρώδησαντά τε, ἀποδέ-
 „ξασθαι γνώμην δειλοτάτην, ὡς χρόν εἴη ἀναζεύξαν-
 „τας τὸ στρατόπεδον, ἵνα εἰς τὸ Θηβαίων ἄστν πο-
 20 „λιορκησομένους τὴν ἐτι πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσε-
 „ται. Καὶ τούτων μὲν ἐτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ
 „ἐκείνοισι ταῦτα ποιῶσι οὐκ ἐπιτρεπτή ἐστὶ, ἀλλὰ
 „διωκτέοι εἰσὶ, εἰς ὃ καταλαμφθέντες δώσουσι ἡμῖν
 „τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δίκας.“ Ταῦτα 59
 εἰπας, ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ, διαβάνας τὸν Ἀσω-
 πόν, κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὡς δὴ ἀποδιδρυσκόν-
 των ἐπίχε τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τεγεάτας
 5 μούους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους εἰς τὸ πεδίον, ὑπὸ

*quorum res quaedam bene gestae vobis innotue-
 runt: sed tanto magis Artabazum miratus sum,
 Lacedaemonios pertimescentem, et timore percul-
 sum ignavissimam dicentem sententiam, movenda
 nobis esse castra, et in Thebanorum urbem sece-
 dendum, nempe ibi obsidendis: quam sententiam
 etiam Rex ex me cognoscet. Sed de his quidem
 aliàs disserendi locus erit: nunc vero illis, ut nos
 effugiant, non est permittendum; sed persequi eos
 oportet, donec deprehensi poenas nobis dederint
 omnium quae adversus Persas patrarunt. (59.)
 Haec locutus Mardonius, Persas Asopo superato cur-
 sim duxit, vestigia secutus Graecorum, tamquam
 fugientium: duxit autem adversus solos Lacedaemo-
 nios et Tegeatas; nam Athenienses, per planitiem
 euntes, obstantibus clivis non conspexerat. Et relē-*

τῶν ὄχλων οὐ κατώρα. Πέρσας δὲ ὁρέοντες ὠρμημένους
διώκειν τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελείων
ἄρχοντες, αὐτίκα πάντες ἦσαν τὰ σημήια, καὶ ἐδίω-
κον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον, οὔτε κόσμῳ οὐδενὶ κοσ-
μηθέντες, οὔτε τάξι. καὶ οὗτοι μὲν βοῇ τε καὶ ὁμίλῳ 10
ἐπήϊσαν, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Ἕλληνας.

- 60 Πausanias δὲ, ὡς προσέειπετο ἡ ἵππος, πέμψας
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππία, λέγει τάδε· „Ἄνδρες
„Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην
„εἶναι ἢ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδιδόμεθα ὑπὸ
„τῶν συμμάχων, ἡμῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ 5
„ὑμῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παραιχομένην νύκτα δια-
„δράντων. νῦν ὧν δέδοκται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ πειητέον ἡμῶν
„ἀμυνομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλαν

quarum barbaricarum duces copiarum, ut Persas viderunt ad persequendos Graecos egressos, protinus et ipsi omnes sublati signis raptim secuti sunt, ut quique pedibus valebant, nullo ordine, non instructa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu adcurrerunt, tamquam primo impetu Graecos oppressuri.

(50.) Pausanias, quum instaret equitatus, equitem ad Athenienses misit, qui ipsius verbis haec illis diceret: *Cives Athenienses! quum maximum nobis propositum sit certamen, quo id agitur, libera-ne maneat Graecia, an servitutem sit servitura, proditi sumus tam nos Lacadaemonii, quam vos Athenienses. a sociis, qui proxima nocte fugā se proripuerunt. Nunc igitur decretum est quid sit nobis faciendum: nempe pugnare oportet.*

„ἀλλήλους. εἰ μὲν νυν ἐς ὑμέας ὥρμησθε ἀρχὴν ἢ ἔκ-
 10 „πος, χρῆν δὴ ἡμέας τε, καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν
 „Ἑλλάδα οὐ προδιδόντας Τεγεάτας, βοηθεῖν ὑμῖν· νῦν
 „δὲ, ἐς ἡμέας γὰρ ἅπαντα καχώρηκε, δίκαιοι ἐστέ
 „ὑμεῖς πρὸς τὴν πιεζομένην μάλιστα τῷ μοιρίῳ ἀμν-
 „νόντες ἰέναι. Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε
 15 „ἀδύνατόν τι βοηθεῖν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀπο-
 „πέμψαντες χάριν θέσθε. συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν
 „παρόντα τόνδε πόλεμον ἰοῦσι πολλὸν προθυμοτάτοισι,
 „ὥστε καὶ ταῦτα ἰσακούειν.“ Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς 61
 ἐπύθοντο, ὥρμιατο βοηθεῖν, καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύ-
 νων. καὶ σφι ἤδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιπαχθέντες
 Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος γενομένων, ὥστε μηκέτι

tet quam fortissime possumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum sunt neque Graeciam prodiderunt, vobis succurrere. Nunc vero quum in nos universus ingruit, aequum est ut vos laborantibus maxime partibus exercitus suppetias veniatis. Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non possitis, hoc saltem nobis gratificamini ut sagittarios vestros ad nos dimittatis. Quum compertum sit nobis, quam singulare studium ad hoc exsequendum bellum adhibeatis, non dubitamus vos gratum hoc nobis facturos.
 (61.) His auditis, Athenienses parati erant illis succurrere, et quantam maximam possent opem ferre. Iamque iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt Gracchi a Barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fuerant oppositi: quo facto,

δύνασθαι βοηθῆσαι· τὸ γὰρ προσκείμενον σφέας ἐλύ- 5
 πει. Οὕτω δὲ μονωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῖ-
 ται, ἔοντες σὺν ψιλοῖσι, ἀριθμὸν, οἱ μὲν, πεντακισμύ-
 ριοι, Τεγεῖται δὲ, τρισχίλιοι (οὗτοι γὰρ οὐδαμᾶ ἀπέ-
 σχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων) ἐσφαγιάζοντο, ὡς συμ-
 βαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ παριούσῃ. καὶ, 10
 οὐ γὰρ σφι ἐγένετο τὰ σφάγια χρηστά, ἐπιπτόν τε
 αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλοὶ, καὶ πολλῷ πλεῦνς
 ἐτρωματίζοντο. Φράζαντες γὰρ τὰ γέγρα· οἱ Πέρσαι,
 ἀπίεσαν τῶν τοξυμάτων πολλὰ ἀφειδέως οὕτω, ὥστε
 πιεζομένων τῶν Σπαρτιέων, καὶ τῶν σφαγίων οὐ γι- 15
 νομένων, ἀποβλέψαντα τὸν Πausanίην πρὸς τὸ Ἡραῖον
 τὸ Πλάταιέων, ἐπικαλέσασθαι τὴν θεὸν, ζηζύοντα
 μηδამῶς σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

62 Ταῦτα δ' ἐτι τούτου ἐπικαλυμένου, προσξαναστάν-

iam succurrere istis non potuere, ipsi ab adgredientibus infestati. Itaque soli relictī *Lacedaemonii* et *Tegeatae*, (simul cum levi armatura, quinquagies mille *Lacedaemonii*, et ter mille *Tegeatae*: nam hi numquam ab illis discesserunt:) sacra fecerunt, quippe cum *Mardonio* et exercitu qui cum eo erat conficturi. Quumque nihil laeti portenderent victimae, multi interim eorum ceciderunt, et multo plures vulnerabantur. Etenim Persae, vallo e cratibus facto, adeo immensam in illos vim sagittarum emiserunt, ut *Pausanias*, quum perlitare non posset, et valde premerentur *Lacedaemonii*, Iunonis templum respiciens, quod ad *Plataeas* est, deam invocaret, orans ne spem ipsorum frustraretur.

(62.) Dum ille adhuc deam invocat, priores sur-

5 τις πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρειν ἐς τοὺς βαρβάρους.
 καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν
 Πυρσανίῳ, ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστὰ.
 10 ὥς δὲ χρόνῳ κατὲ ἐγένετο, ἐχώρειν καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς
 Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες.
 Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέγρα μάχη. αἰς δὲ ταῦτα
 ἐπεπτώκει, ἥδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δη-
 15 μῆτριον, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς ὃ ἀπίκοντο ἐς ὠδισ-
 μόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων οἱ
 βάρβαροι. λήματι μὲν νυν καὶ ῥάμῃ οὐκ ἔσσης ἔσαν
 οἱ Πέρσαι· ἀνοπλοὶ δὲ ἔόντες, καὶ πρὸς ἀνεπιστήμο-
 20 νες ἔσαν, καὶ οὐκ ὅμοιοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίῃν. προῆξ-
 αῖσσοντες δὲ κατ' ἓνα, καὶ δέκα, καὶ πλευνές τε καὶ
 25 ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιή-
 τας, καὶ διεφθείροντο. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἔων 63

gunt *Tegeatae*, et in hostem tendunt. Mox vero
 etiam *Lacedaemoniis* post preces a *Pausania* pera-
 ctas, laetae fuerunt victimae. Qui ut tandem perli-
 tarunt, ipsi quoque adversus *Persas* pergunt; et illis
Persae, relictis arcibus, obviam ire instituunt. Pri-
 mum igitur fit praelium apud crates: quae ubi cor-
 ruerunt, atrox iam fit pugna apud ipsum *Cereris*
 templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut
 velut in turba vir virum premeret: nam hastas Grae-
 corum prehendentes barbari frangebant. Et studio
 quidem ac robore non inferiores erant *Persae*: sed
 praeterquam quod leviter erant armati, ignari etiam
 fuere pugnae Graecorum, et solertiâ cedebant ad-
 versariis. Procurrentes singuli, aut deni, et modo
 plures, modo pauciores, globo facto irruerant in
Herod. T. IV. P. I. P

Μαρδόνιος, αἶψ' ἔππου τε μαχόμενος λευκοῦ, ἔχων τε περὶ ἑαυτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλίους, ταύτῃ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπέεσαν. ὅσον μὲν τὴν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντεῖχον, καὶ ἀμ- 5 νόμοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· οἷς δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε, καὶ τὸ περὶ ἐκείνον τεταγμένον, εἰς ἰσχυρότατον, ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτρέποντο, καὶ εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον γὰρ σφίγας ἐδήλεστο ἢ ἐσθῆς, ἐρῆμός ἐοῦσα ὅπλων· πρὸς 10 64 γὰρ ὅπλιντας ἰόντες γυμνήτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο. Ἐκθαῦτα ἢ τε δίκη τοῦ Φόνου τοῦ Λεωνίδου, κατὰ τὸ χρηστήριον, τοῖσι Σπαρτιάταις ἐκ Μαρδονίου ἐπιτελέετο· καὶ νίκην ἀναιρείται καλλίστην ἀπασίων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Πausanias ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδου. 6

Spartanos; et ab his interficiebantur. (63.) Qua parte quidem ipse *Mardonius* erat, ex candido equo pugnans, secumque selectos habens mille fortissimos Persarum, ibi vehementer hi premebant adversarios. Quoad igitur Mardonius vixit, etiam reliqui restiterunt, et fortiter pugnando multos straverunt Lacedaemonios: ut vero *interfectus Mardonius* est, et quod circa eum steterat robur virorum cecidit, tunc nimirum et reliqui terga vorterunt, cesseruntque Lacedaemoniis. Maxime enim illis nocebat vestitus, scuto et lorica carens: etenim cum gravi armatura leviter armati pugnabant. (64.) Ibi tunc poenam caedis Leonidae, secundum oraculi responsum, Spartanis Mardonius solvit: et nobilissimam omnium, quas novimus, *victoriam Pausanias retulit*, Cleombroti filius, Anaxandridae ne-

(τῶν δὲ κατ' ἑπ' αὐτῶν οἱ πρόγονοι τὰ οὐνόματα εἶρηται ἐς
 Λεωνίδην· αὐτοὶ γὰρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες.) Ἀποθνή-
 σκει δὲ Μαρδόνιος ὑπὸ Ἀιμνήστου, ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ
 λογίμου· ὃς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ, ἔχων ἄν-
 10 δρας τριηκοσίους, συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ, πελέμου
 ὄντος, Μισσηνίοισι πᾶσι· καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ
 οἱ τριηκόσιοι. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὡς ἐπρά- 65
 ποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφειγον οὐδένα κόσμον
 ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐαυτῶν, καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύ-
 λινον, τὸ ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαϊδί. Θῶμα δέ
 5 μοι, ὅπως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων,
 οὐδ' εἰς ἐφ' αἱ τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος,
 οὔτε ἐναποθανῶν, περὶ τε τὸ ἱερὸν οἱ πλεῖστοι ἐν τὸ βε-
 βήλῳ ἔπεσον. δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θείων πρηγμά-

pos. (Superiorum huius viri progenitorum nomina recensui, ubi de Leonida agebatur: sunt enim prorsus iidem.) Interfectus est autem Mardonius ab Aemnesto, spectato inter Spartanos viro: qui insequente tempore, post hoc Medicum bellum, bello Messenico trecentos viros ducens, cum omnibus Messeniorum copiis ad Stenyclerum confixit: et unā cum trecentis suis occubuit. (65.) Persae apud Plataeas a Lacedaemoniis fusi fugatique, nullo ordine ad castra sua confugerunt, in ligneum murum, quem in agro Thebano construxerant. Miror vero equidem, quid factum sit, quum ad Cereris lucum pugnata sit haec pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Persarum, qui in locum deae sacrum aut intrarit aut in eo ceciderit, sed omnes in profana terra circa templum occubuerint. Opinor autem, (si modo fas

των δοκίειν δεῖ, ἡ θεὸς αὐτῇ σφρας οὐκ ἐδέξατο, ἐμπρήσαντας τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀνακτόριον. Αὕτη μὲν 10
νῦν ἡ μάχη ἐπὶ τοσούτο ἐγένετο.

- 66 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκειος αὐτίκα τε οὐκ ἀρέσκειτο
κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βασιλῆος, καὶ
τότε πολλὰ ἀπαγορεύων, οὐδὲν ἦντι, συμβάλλειν οὐκ
ἔων. ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιαύδε, ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι
πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιουμένοισι. τῶν ἑστρα- 5
τήγει ὁ Ἀρτάβαζος, (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλ-
λὰ καὶ ἐς τέσσαρας μυριάδας ἀνθρώπων, περὶ ἑαυτὸν)
τούτους, ὅπως ἡ συμβολὴ ἐγένετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ
ἔμελλε ἀποθῆσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἥτε κατηρτισμέ-
νος, παραγγείλας κατὰ τὸντὸ ἵναί πάντας τῇ ἀν- 10
αὐτὸς ἐξηγέται, ὅπως αὖ αὐτὸν ὁρέωσι σπουδῆς ἔχον-

LXVI. 9. ἦν. Olim ἦν.

est de rebus divinis opinari aliquid) deam illos
non recepisse, ut qui ipsius templum, quod Eleusi-
sine fuit, cremassent. Hic igitur *Plataeensis pugnae*
exitus fuit.

(66.) *Artabazo*. Pharnacis filio, initio statim
non placuerat, Mardonium a rege in Graecia relinqui:
idemque tunc, multum hortatus ne praelium Mardo-
nius committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote
improbans Mardonii consilium, hanc iniit rationem.
Quum suo sub imperio manum haberet haud exi-
guam, sed ad quadraginta hominum millia, his or-
dine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene
gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus
est, dato imperio, ut, qua ipse praeciret, sequerentur
omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praeceun-

τα. ταῦτα παραγγείλας, ὡς ἐς μάχην ἤγε δῆθεν τὸν
 στρατὸν· προτερέων δὲ τῆς ὁδοῦ, ὥρα καὶ δὴ Φεύγοντας
 τοὺς Πέρσας· οὕτω δὲ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέ-
 15 το, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε Φεύγων, οὔτε ἐς τὸ
 ξύλινον οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τείχος, ἀλλ' ἐς Φωκέας,
 ἐβέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι.
 καὶ δὴ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο. Τῶν δὲ ἄλλων 67
 Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος ἐβелоκακέοντων, Βοιωτοὶ
 Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχνόν. οἱ γὰρ μη-
 δίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι ἔχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην,
 5 μαχεόμενοι τε καὶ οὐκ ἐβелоκακέοντες, οὕτω ὥστε τριη-
 κόσιοι αὐτῶν οἱ πρῶτοι καὶ ἄριστοι ἐνθαῦτα ἔπισον
 ὑπὸ Ἀθηναίων. ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς

tem. Hoc dato imperio, duxit illos, veluti in prae-
 lium duceret: sed quum ipse praegrederetur agmen,
 iamque fugientes conspexisset Persas; inde non am-
 plius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam
 cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec
 Thebanorum urbem, sed in Phocidem tendens, cu-
 piensque quam primum ad Hellespontum perve-
 nire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.
 (67.) Graecorum, qui cum rege erant, maior pars
 de industria cessaverant: sed *Bocoti* perdiu cum
Atheniensibus dimicarunt. Nam *Thebani*, cum Me-
 dis facientes, singulare studium adhibuere, fortiter
 pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum
 trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Athenien-
 sibus sint interfecti. Ut vero hi quoque terga vertere
 coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita
 (inconditâ fugâ) ut Persae, aut ut reliqua turba so-

τὰς Θήβας, οὐκ ἤπερ οἱ Πέρσαι, καὶ τῶν ἄλλων συμ-
 μάχων ὁ πᾶς ὄμιλος, οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενί,
 68 οὔτε τι ἀποδεξάμενος, ἔφευγον. Δηλοῖ τε ἐμοὶ ὅτι 10
 πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτηντο ἐκ Περ-
 σέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι, πρὶν ἢ καὶ συμμίξαι τοῖσι
 πολεμίοισι, ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας αἶραν. οὕτω
 τε πάντες ἔφευγον, πλὴν τῆς ἔκπου τῆς τε ἄλλης καὶ 5
 τῆς Βοιωτῆς. αὕτη δὲ τόσαῦτα προσωφέλει τοὺς φεύ-
 γοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀγχιστα ἐοῦσα,
 ἀπείργουσά τε τοὺς Φιλίους φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλ-
 69 λήνων. Οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἴπεντο, τοὺς Ξέρξην διώ-
 κόντες τε καὶ φονεύοντες. ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φό-
 βῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοις Ἕλλησι τοῖσι τεταγμέ-
 νοις περὶ τὸ Ἡραῖον, καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης,
 ὅτι μάχη τε γέγονε, καὶ νικῶν οἱ μετὰ Πausανίῳ. 5

ciorum, qui nulla re gesta, ac ne pugnâ quidem cum
 ullo ex hostibus consortâ, in fugam se proripuerunt.
 (68.) Atque hinc adparet, Barbarorum res universas
 ex Persis pendiasse; quandoquidem et hi tunc, prius-
 quam cum hoste essent congressi, simulatque Persas
 videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. Itaque
 omnes se fugae mandarunt, praeter equitatum, quum
 reliquum, tum Boeoticum. Atque fugientibus magno
 etiam usui equitatus fuit, semper proxime ab hosti-
 bus obequitans, et suos fugientes a Graecis seiungens.
 (69.) Dum ita victores Graeci fugientes Barbaros
 persequuntur occiduntque, interim reliquis Graecis,
 qui circa *Iunonis templum* consederant, et praelio
 non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnatam,

οἱ δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, εὐθένα κόσμον ταχθέντες,
οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους, ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπώρεης
καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσιν ἄνω, ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς
Δήμητρος· οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους,
10 διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. ἐπεὶ τε δὲ ἀγ-
χοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρεῖς καὶ Φλιασίοι,
ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππέται ἐπειγομέ-
νους εὐθένα κόσμον, ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους,
τῶν ἱππάρχων Ἀσωπόδωρος ὁ Τιμάνδρου. ἐσπιστόντες
15 δὲ κατεστόρεσαν αὐτίων ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς
κατήραξαν διώκοντες εἰς τὸν Κίθαιρῶνα. οὗτοι μὲν δὴ ἐν
εὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος, εἰς κατέφυγον 70
εἰς τὸ ξύλινον τείχος, ἔβησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀνα-
βάντες, πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι· ἀνα-

vicisseque Pausaniam cum suis. Quo audito, nullo or-
dine Corinthii superiore viâ, quae per montis radices
et per clivos fert, rectâ versus *Cereris templum* con-
tenderunt, Megarenses vero et Phliasii per planitiem
molliori via. Ubi vero prope hostem Megarenses et
Phliasii fuere, e longinquo eos conspicientes equites
Thebani, videntesque nullo ordine properantes;
equos in illos adegerunt, Asopodoro duce, Timandri
filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt;
reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites
compulerunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

(70.) *Persae* et reliqua turba, postquam *intra*
ligneum murum [sive, in ligneum *castellum*] per-
venerunt, adscendere in turres maturarunt, prius-
quam Lacedaemonii adessent: eisque consensiss,

βάντες δὲ, ἐφράξαντο ὡς ἡδυνέατο ἄριστα τὸ τεῖχος.
 προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, κατεστῆκε σφι 5
 τειχομαχίῃ ἐρρώμενεστέρη. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ
 Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύνοντο, καὶ πολλῷ πλεόν ἔχον τῶν
 Λακεδαιμονίων, ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχεῖν
 ὡς δὲ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὲ ἰσχυρὴ ἐγί-
 νετο τειχομαχίῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Τέλος δὲ, 10
 ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τεύχος,
 καὶ ἦοιπον τῇ δὴ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλ-
 θον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος· καὶ τὴν σκηπὴν τὴν Μαρδο-
 νίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς
 καὶ τὴν Φάτιν τῶν ἵππων, εὖσσαν χαλκῆν πᾶσαν καὶ 15
 θῆς ἀξίνην. τὴν μὲν νυν Φάτιν ταύτην τὴν Μαρδονίου
 ἀνέθεσαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται·

quam optime poterant ad defendendum murum sese
 compararunt: et, ubi advenerunt Lacedaemonii, va-
 lide admodum propugnarunt. Nam priusquam Athe-
 nienses accessissent, repulerunt Lacedaemonios, et
 multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum
 munitionum imperitis. Ut vero Athenienses advener-
 e, tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna.
 Sed ad extremum virtute et adsiduitate laboris con-
 scenderunt murum Athenienses, eumque diruerunt:
 et ea parte *Graeci intra munitionem irruerunt*.
 Primi qui ingressi sunt, Tegeatae fuere: et hi sunt
 qui *tentorium* spoliarunt *Mardonii*, ex eoque
 quum alia asportarunt, tum praesepe equorum, quod
 totum aeneum erat et spectatu dignum. Ac praesepe
 hoc quidem Mardonii in templo Aleae Minervae de-
 dicarunt Tegeatae; reliquam vero praedam omnem

724, 99.

τὰ δὲ ἄλλα εἰς ταῦτόν, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσήμικαν τοῖσι
 Ἕλλησι. Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στίφος ἐποίησαντο
 20 πεσόντος τοῦ τεύχεος, οὔτε τις αὐτέων ἀλκῆς ἐμέμνητο·
 ἀλύκταζόν τε οἶα ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πεφοβημένοι τε καὶ
 πολλαὶ μυριάδες κατεληγμέναι ἀνθρώπων. παρῆν τε
 τοῖσι Ἕλλησι φονεύειν οὕτω, ὥστε τριήκοντα μυριάδων
 στρατοῦ, καταδουσέων τεσσέρων, τὰς ἔχων Ἀρτάβα-
 25 ζος ἔφευγε, τῶν λοιπῶν μὴδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέ-
 σθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ
 πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐννεήκοντα· Τεγεατέων
 δὲ, ἑκατάδεκα· Ἀθηναίων δὲ, δύο καὶ πεντήκοντα.
 Ἡρώτευσε δὲ τῶν βαρβάρων, πρὸς μὲν ὁ Περσέων, 71
 ἵππος δὲ ἡ Σακίων ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἕλλή-

in eundem locum cum communi *Graecorum* praeda contulerunt. Barbari vero, ex quo murus corruit, nulum amplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit; sed consternati erant, utpote multae hominum myriades in exiguum locum fugâ compulsae et conclusae. Et Graecis ita facilis fuit caedes, ut ex triginta hominum myriadibus (demtis quatuor myriadibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. Lacedaemoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in praelio ceciderant; ex Tegeatis vero sedecim; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

(71.) *Virtutis nomine* in Plataensi pugna *emiuere*, inter Barbaros, peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum: inter singulos viros *emuisse* dicitur Mardonii virtus. Inter Graecos, quam-

νων δὲ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεατῶν καὶ Ἀθηναίων,
 ὑπερβάλλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. ἀλλὰ μὲν οὐδενὶ
 ἔχω ἀποσημῆσθαι, (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' 5
 ἑαυτοὺς ἐνίκων) ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότερον προσενί-
 χθησαν, καὶ τούτων ἐκράτησαν. καὶ ἄριστος ἐγένετο
 μακρῶ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας· ὃς
 ἐκ Θερμοπυλίων μῦνος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς, ἔχει ὄνει-
 δος καὶ αἰτιμῆν. μετὰ δὲ τοῦτον ἡρίστεισαν Ποσειδά- 10
 νίος τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος ὁ Σπαρτιήτης.
 καὶ τοι, γενομένης λίσσης ὃς γένοιτο αὐτῶν ἄριστος,
 ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιητῶν, Ἀριστόδημον
 μὲν βουλόμενοι φανερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρουσίας οἱ
 αἰτίας, λυσσῶντά τε καὶ ἐκλυπόντα τὴν τάξιν, ἔργα 15
 ἀποδέξασθαι μεγάλα· Ποσειδάωνιον δὲ, οὐ βουλόμενον

quam et Tegeatae et Athenienses fortiter pugnarunt,
 prae caeteris eminuit *Lacedaemoniorum virtus* :
 quod quidem nullo alio indicio confirmare possum,
 (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi stete-
 rant) nisi quod Lacedaemonii cum robustissima parte
 copiarum hostilium conflixerunt, hosque superarunt.
 Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, prae
 caeteris, longe fortissime pugnavit Aristodemus, is
 qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset,
 ignominiâ notatus erat. Post hunc autem eminuero
 Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amomphare-
 tus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illo-
 rum fortissimus fuerit, praesentes Spartani statue-
 runt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter
 culpam qua tenebatur; eâque caussâ furiosum, et or-
 dinem suum relinquentem, praeclara facta edidisse :

ἀποθνήσκων, ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσαύτω τεύτῳ
 εἶναι ἀμείνων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ Φθόνῳ αὖ εἶποιεν.
 οὔτοι δὲ τοὺς κατέλειξα πάντας, πλὴν Ἀριστοδήμου,
 20 τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο·
 Ἀριστοδήμος δὲ, βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προση-
 μάνην αἰτίην, οὐκ ἐτιμήθη. Οὔτοι μὲν τῶν ἐν Πλα- 72
 ταίῃσι ὀνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω
 τῆς μάχης ἀπέθανε, ἔλθων ἀπὸρ κάλλιστος εἰς τὸ στρα-
 τώπειδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μόνον αὐτίαν Λακεδαι-
 5 μονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπιυδὴ
 ἐσφαγιάζετο Παισανίης, κατήμενος ἐν τῇ τάξῃ, ἐρω-
 ματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχον-
 το, ὁ δ' ἐξανησγμένος ἐδυσθανάτει τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρί-
 μνηστον, ἄνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλει εἰ ὅτι πρὸ τῆς

Posidonium vero, quum non decrevisset mori, for-
 tissime pugnassee, tantoque esse praestantiorẽ illo.
 At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Caeterum hi
 omnes, quos nominavi, qui in hac pugna cecide-
 runt, publico honore adfecti sunt, Aristodemo exce-
 pto: Aristodemus vero, eo quod ob praedictam cul-
 pam mori decrevisset, non est honoratus. (72.) Hi
 igitur ex *Lacedaemoniis Plataensi pugna* maxime
nobilitati sunt. Nam Callicrates extra pugnam mor-
 tuus est, pulcerrimus Graecorum qui in exercitu fue-
 runt, non modo Lacedaemoniorum, sed reliquorum
 etiam Graecorum. Quo tempore sacra fecit Pausa-
 nias, sedens ille suo in ordine sagittâ vulneratus
 est in latere. Ac tum quidem caeteri capessiverunt
 pugnam: ipse vero ex acie elatus, aegerrime fe-
 rens mortem, dixit Arimnesto, civi Plataeensi,

Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ, 10
καὶ ὅτι οὐδέν ἐστί οἱ ἀποδεδωγμένον ἔργον ἑαυτοῦ ἄξιον,
73 προθυμειμένου ἀποδέξασθαι. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐ-
δοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδεω, ἐκ δήμου Δεκελεῆ-
θεν· Δεκελέων δὲ τῶν ποτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρή-
σιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι.
ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατὰ Ἑλένης κορυδὴν Τυνδαρίδας 5
ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλῆθει, καὶ
ἀνίστασαν τοὺς δήμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπέξεκκετο ἡ
Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέ-
κελον, ἀχθόμενον τε τῇ Θησέος ὕβρι, καὶ δειμαίνοντα
περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενόν σφι τὸ 10
πᾶν πρῆγμα, κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφιδνας· τὰς δὲ
Τιτακός, ἰὼν αὐτόχθων, καταπροδιδῶι Τυνδαρίδῃσι.

non se poenitere quod pro Graecia moriatur, sed quod manu non sit usus, neque ullum se dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice cupivisset. (73.) Inter Athenienses nobilitatus est Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelea nomen. Cuius popularium Decelensium olim factum exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne aevum eis utile. Nam, quo tempore olim repetendae Helenae caussa Tyndaridae cum numeroso exercitu terram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem in locum illa deportata esset, populos Atticae sedibus suis expulerunt; tunc (ut vulgo aiunt) Decelenses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indignatus iniquo Thesei facinore, simulque universae metuens Atheniensium terrae, totam rem illis aperuit, viamque quae fert Aphidnas monstravit: quas mox Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit.

τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου
 ἀτελεῖν τε καὶ προεδρίῃ διατελεῖν ἐς τὸδε αἰεὶ ἐτι εἰῶσα,
 15 οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι
 ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννη-
 σίοισι, σινεομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων,
 Δεκελὲς ἀποσχέσθαι. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν ὁ Σω- 74
 Φάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διξοὺς λόγους
 λεγομένους ἔχει. τὸν μὲν, ὡς ἐκ τοῦ ζωστῆρος τοῦ Θώ-
 ρηκος ἐφόρει χαλκὴν αἰλῦσι δεδεμένην ἄγκυραν σιδηρὴν
 5 τὴν, ὅπως πελάσει ἀπικνεόμενος τοῖσι πολεμίοισι, βαλ-
 λέσκετο, ἵνα δὴ μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες, ἐκ τῆς
 τάξις μετακινήσῃ μὴ δυναίαντο γινομένης δὲ Φυγῆς
 τῶν ἐναντίων, δέδοκτο, τὴν ἄγκυραν ἀναλαβόντα, οὐ-

Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunita-
 tem vectigalium et praecipuam [in conventibus pu-
 blicis et in festorum solennibus] sedem indulserunt;
 quo privilegio illi etiam nunc fruuntur, ita quidem
 ut etiam in bello illo, quod multis post hoc bellum
 annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est,
 quum reliquam Atticam Lacedaemonii vastarent,
 Deceleâ abstinuerint. (74.) Ex hoc igitur Atticae
 pago *Sophanes* fuit, qui tunc virtutis praecipuam in-
 ter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex
 fama fertur: altera, gestasse cum ferream *ancoram*,
e loricae cingulo aeneâ catenâ *religatam*; eam
 illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in
 terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum
 in illum facientes, statione eum depellere possent;
 fugâ autem factâ hostium recipere consuesse anco-
 ram, et ita persequi hostem. Haec de hoc viro fama

τω διώκειν. οὗτος μὲν οὕτω λέγεται. ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων, τῷ πρότερον λιχθέντι ἀμφισβατέων, λέγεται, 10
ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιβούσης καὶ σὺδαμᾶ ἀτρεμ-
ζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἄγκυραν, καὶ οὐκ ἐν τοῦ θά-
75 ρηκος δεδεμένην σιδηρέην. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει
λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθη-
ναίων Αἰγίαναν, Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πε-
τάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. αὐτὸν δὲ Σωφάνει
χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε, ἄνδρα γενόμενον ἀγα- 5
θόν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύ-
κωνος, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ, περὶ τῶν με-
τάλλων τῶν χρυσέων μαχεόμενον.

76 Ὡς δὲ τοῖσι Ἕλλησι ἐν Πλαταιῇσι κατίστρωντο οἱ
βάρβαροι, ἐνθαῦτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόματος ἥ

fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in eiusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consue-
ret, nec umquam quietum sinere, pro insigni fuisse
ancoram, non gestasse illum ferream ancoram e
lorica religatam. (75.) Exstat eiusdem Sophanis
aliud praeclare factum; scilicet quum Athenienses
Aeginam circumsederent, hic Eurybaten Argivum,
virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certa-
men provocatum interfecit. Sed eidem Sophani in-
sequente tempore accidit, ut, quum dux esset Athe-
nensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton
oppidum, ubi pro auri metallis decertabatur, fortiter
pugnans, ab Edonis interficeretur.

(76.) Postquam ita *ad Plataeas Barbari pro-*
strati sunt a Graecis, advenit ad hos mulier trans-

ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας, καὶ νικῶντας
τοὺς Ἕλληνας, εὐῖσα παλλακὴ Φαρανδάτειος τοῦ Τεά-
5 σπιοῦ, ἀνδρὸς Πέρσῃ, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ
καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι, καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ
τῶν παρουσίων, καταβᾶσα ἐκ τῆς ἀρμαμάξης, ἐχώ-
ριε εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἐν τῇσι Φονῆσι ἑόντας.
ὁρῶσα δὲ πάντα ἐκείνα διέποντα Πausaniην, πρότε-
10 ρόν τε τὸ οὐνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πᾶτριν, ὥστε
πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Πausaniην, καὶ
λαβομένη τῶν γουνάτων, ἔλεγε τάδε· „ὦ βασιλεῦ
„Σπάρτης, ῥύσαι με τὴν ἐκτίῃ αἰχμαλώτου δουλοσύ-
„νης. σὺ γάρ καὶ ἐς τόδε ὤνησας, τοὺςδε ἀπολέσας,
15 „τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅπῃ ἔχοντας. εἰμὶ δὲ
„γένος μὲν Κῶν, θυγάτηρ δὲ Ἡγητορίδῃ τοῦ Ἀντα-
„γόρευ. βίῃ δέ με λαβὼν ἐν Κῶ ἔχε ὁ Πέρσης.“ Ὁ

fuga: quae ut perditos vidit Persas, Graecosque vi-
ctores, quum fuisset pellex Pharandatis Persae, Thea-
spis filii, multo ornata auro et ipsa et eius famulae,
et veste pretiosissima quae ad manus erat, descendit
de carpento et ad Lacedaemonios accessit in caedibus
adhuc occupatos. Quumque omnia ibi administran-
tem videret *Pausaniam*, cuius et nomen et patriam
iam antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausa-
niam, et genua eius complectens, his verbis eum
adlocuta est: *Rex Spartaee, libera me supplicem*
captivitatis servitute! Nam et hactenus me iuvi-
sti, quod hos homines perdidisti, qui nec heroum
nec deorum curam habent. Sum autem genere
Coa, Hegetoridae filia, Antagorae filii: quam vi
ex Co raptam habuit Persa. Cui ille respondit:

δὲ ἀμείβεται τοῖσδε· „Γύναι, θάρσει, καὶ ὡς ἰκέτις,
 „καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα, καὶ
 „εἴ θυγάτηρ Ἡγητορίδου τοῦ Κώου, ὃς ἐμοὶ ξείνος μά- 20
 „λιστα τυγχάνει ἑὼν τῶν περὶ κείνους τοὺς χώρους οἰκη-
 μένων.“ Ταῦτα εἶπας, τότε μὲν ἐπέτρεψε τῶν ἐφόρων
 τοῖσι παρευῶσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε εἰς Αἴγιναν, ἐς
 77 τὴν αὐτὴν ἤθελε ἀπικέσθαι. Μετὰ δὲ τὴν ἀπῆλθον τῆς
 γυναίκος, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινῆς
 ἐπ' ἐξεργασμένοισι· μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἤκουσι τῆς
 συμβολῆς, συμφορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἃς οἱ τε ἐφα-
 ῶσαν εἶναι σφίας ζημιῶσαι. πυθανόμενοι δὲ τοὺς Μή- 5
 δους τοὺς μετὰ Ἀρταβάζου Φεύγοντας, τούτους ἐδίω-
 κον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων Φεύ-
 γοντας διώκειν. οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν ἐαυτῶν,
 τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. Με-

*Confide, mulier, non modo ut supplex, sed et in-
 super si verum est quod ais, filiam te esse Hege-
 toridae Coi, qui maxime omnium ista loca habi-
 tantium hospitii iure mecum coniunctus est. His
 dictis, tunc illam praesentibus ephoris tradidit, dein-
 de vero Aeginam misit, quo ipsa venire cupiverat.
 (77.) Post huius mulieris adventum mox adfuerunt
 Mantinenses, re confecta. Qui ubi cognovere sero
 se venire post peractam pugnam, vehementer indo-
 luerunt, et multam se commeruisse ultro fatebantur.
 Ut vero audivere fugam corripuisse Medos qui cum
 Artabazo erant, hos illi, dissuadentibus licet La-
 cedaemoniis, persecuti sunt usque in Thessaliam.
 Postquam vero domum sunt reversi, duces suarum
 copiarum exsilio multarunt. Post Mantinenses Elei*

10 τὰ δὲ Μαντινέας, ἦγον Ἥλειοι. καὶ ὡσαύτως οἱ Ἥλειοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφροὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας εἰδῶξαν. τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἥλείους τοσαῦτα.

Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινητέων 78
 ἦν Λάμπων ὁ Πύβειω, Αἰγινητέων τὰ πρῶτα· ὃς ἀνο-
 σιώτατον ἔχων λόγον, ἴστο πρὸς Πausanίην. ἀπικόμε-
 νος δὲ, σπουδῇ ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ Κλεομβρότου,
 5 „ἔργον ἔργασταί τοι ὑπερφυές, μέγαβός τε καὶ κάλ-
 „λος· καὶ τοὶ θεοὶ παρέδωκε, ρυσάμενον τὴν Ἑλλά-
 „δα, κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς
 „ἴωμεν. σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσον,
 „ὅπως λόγος τέ σε ἔχη ἔτι μέζων, καὶ τις ὕστερον
 10 „φυλάσσηται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτά-

venerunt: et hi pariter atque Mantinenses gravissime dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam domum reversi sunt, duces suos in exsilium miserunt. Et haec quidem de Mantinensibus et Eleis hactenus.

(78.) Fuit autem in exercitu Aeginetarum ad Plataeas Aegineta Lampon, Pythae filius, primarius vir inter Aeginetas: qui Pausaniam adiit, rem improbissimam ei suasurus. Ad quem quum accessisset, magno studio haec verba fecit: *Fili Cleombroti! exsecutus es facinus ita magnum et praeclarum, ut hominis superare naturam videatur: tibi que hoc dedit deus, ut liberatâ Graeciâ omnium quos novimus Graecorum longe maximam gloriam sis consecutus. At tu nunc etiam quod superest perfice; quo famam etiam consequaris maiorem, et*
Herod. T. IV. P. I.

„σθαλα ποίαν ἐς τοὺς Ἕλληνας. Λεωνίδει γὰρ ἀπο-
 „θανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι, Μαρδονίος τε καὶ Ξέρξης
 „ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνσταύρωσαν. τῷ σὺ τὴν
 „ὁμοίην ἀποδιδούς, ἔπαινον ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάν-
 „των Σπαρτιητίων, αὐτὶς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων 15
 „Ἑλλήνων. Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκολοπίσας, τιτιμώ-
 „ρησαι ἐς πάτρων τὸν σὸν Λεωνίδην.“ Ὁ μὲν, δοκέων
 79 χαρίζεσθαι, ἔλεγε τάδε. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοῖσδε·
 „ὦ ξεῖνε Αἰγινήτα, τὸ μὲν εὖ νοεῖν τε καὶ προορᾶν, ἀγα-
 „μαι σεῦ· γνώμης μέντοι ἡμάρτηκας χρηστῆς. ἐξάρας
 „γὰρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πάτριν καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μη-
 „δὲν κατέβαλες, παραινέων νεκρῷ λυμαινέσθαι, καὶ, 5
 „ἢ ταῦτα ποίω, φᾶς ἄμεινέν με ἀκούσεσθαι. τὰ πρί-
 „πι μᾶλλον βαρβάροισι ποιεῖν, ἢ περ Ἕλλησι· καὶ

Barbarorum quisque posthac caveat ne res nefarias adversus Graecos suscipiat. Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardonius et Xerxes caput eius praeciderunt, et e palo erexerunt. Huic si tu paria reddideris, primum Spartani, tum vero etiam Graeci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si e palo erexeris, patrum tuum ultus fueris Leonidam. Haec ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniae. (79.) Cui his verbis rex respondit: Hospes Aegineta! tuam et benevolentiam et prospicientiam laudo: at a recto animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et patriam factumque meum in coelum usque extulisti, in nihilum me proiecisti, dum hortaris ut mortuo insultem, et me ais, id si fecero, melius auditurum. Barbaros hoc facere decet, non

- „ἐκείνοισι δὲ ἐπιφθονόμεν. Ἐγὼ δ' ὦν τούτου εἵνεκα
 „μῆτε Αἰγινήτησι ἄδοιμι, μῆτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκεται·
 10 „ἀποχρᾶ δ' ἐμοὶ, Σπαρτιήτησι ἀρεσκόμενον, ὅσια μὲν
 „ποιέειν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν. Λεωνίδῃ δέ, τῷ με κε-
 „λεύεις τιμωρῆσαι, Φημὶ μεγάλως τιτιμωρῆσθαι· ψυ-
 „χῇσί τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοις τετίμηται αὐτός
 „τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες.
 15 „σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε, μῆτε προσέλθῃς
 „ἔμοιγε, μῆτε συμβουλεύῃς· χάριν ἴσθι τε, ἐὼν ἀπα-
 „θής.“ Ὁ μὲν, ταῦτα ἀκούσας, ἀπαλλάσσετο.

Πausaniās δὲ κήρυγμα ποιησάμενος, μῆδενα ἄπτε- 80
 σθαι τῆς λήξης, συγκομίζειν ἐκέλευε τοὺς εἰλωτας τὰ
 χρήματα. οἱ δὲ, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι, ἑρι-
 σκον σκηναὺς κατεσκευασμένας χρυσῶ καὶ ἀργύρῳ, κλ-

Graccos: atque illos hoc nomine odimus. Ego qui-
dem, quod ad hoc adtinet, nec Aeginetis velim
placere. nec quibuscumque talia placent: sufficit-
que mihi. Lacedaemoniis placere, sancte agentem,
sancteq̃ue loquentem. Leonidae vero, quem tu me
iubes ulcisci, puto magnifice esse parentatum:
nam innumerabilium horum caede ultionem et ipse
obtinuit et caeteri qui ad Thermopylas occubue-
runt. Omnino vero, talia propositurus aut suasu-
rus noli porro meum in conspectum venire: et
gratias habe, quod incolumis abeas! His auditis,
ille discessit.

(80.) Iam Pausanias, proposito per praeconem
 edicto, ne quis de praeda quidquam tangeret, hi-
 lotas iussit pretiosa colligere. Et illi, per castra dis-
 currentes, tentoria invenerunt auro argentoque re-

νας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, κρητῆρας τε χρυ- 5
 σέους, καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα· σάκκους
 τε ἐπ' αἰμαξίων εὗρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο
 ἐνέοντες χρυσεοὶ τε καὶ ἀργυρεοὶ· ἀπὸ τε τῶν κειμέ-
 νων νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλια τε καὶ στρεπτούς, καὶ τοὺς
 ἀκινάκεις, ἔοντας χρυσέους· ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης 10
 λόγος ἐγένετο οὐδὲ εἰς. Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες
 ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἴλωτες, πολλὰ δὲ καὶ
 ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτέων οὐκ οἶά τε ἦν κρύψαι· ὥστε
 Αἰγινήτησι οἱ μεγάλοι πλούτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο,
 οἱ τὸν χρυσὸν, ἅτε ἔοντα χαλκὸν δῆθεν, παρὰ τῶν εἰλω- 15
 81 τῶν ὤνεοντο. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ
 δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρι-
 πους ὁ χρύσεος ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρῆνου ὄφις τοῦ
 χαλκεύου ἐπιστεῖως ἄγχιστα τοῦ βωμοῦ· καὶ τῷ ἐν

pleta, lectosque auro et argento obductos, et crate-
 res aureos, et phialas, aliaque pocula: plaustisque
 impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant
 aurei et argentei: denique stratis cadaveribus armillas
 detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei
 erant: vestis enim variegatae ne ratio quidem ulla
 habebatur. Ibi tunc multa furto subtrahentes hilotae
 vendiderunt Aeginetis: multa vero etiam represen-
 tabant, quaecumque abscondere non potuerant. At-
 que hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divi-
 tia: quippe qui aurum, quasi aes esset, ab hilotis
 emerunt. (81.) Pecuniis reliquisque rebus pretio-
 sis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico
 deo; ex qua aureus tripus dedicatus est, qui trici-
 piti serpenti aeneo insistit proxime aram; item

5 Ὀλυμπὴ θεῶ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον
 Δία ἀνέθηκαν· καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ θεῶ, ἀπ' ἧς ἐπτάπη-
 χυς χάλκεος Ποσειδῶν ἐξεγένετο· ταῦτα ἐξελόντες, τὰ
 λοιπὰ διαιρέοντο, καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἔσαν,
 καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων, καὶ τὸν χρυσόν, καὶ
 10 τὸν ἄργυρον, καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια.
 Ὅσα μὲν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐτέων ἐν
 Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκίω δ'
 ἔγωγε καὶ τούτοις δοθῆναι. Πausanίη δὲ πάντα δέκα
 ἐξαίρεθ' τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κά-
 15 μηλοι, ὥς δὲ αὐτῶς καὶ τὰ ἄλλα χρήματα. Λέγε- 82
 ται δὲ καὶ τάδε γενέσθαι· ὡς Εἰρέξης Φεύγων ἐκ τῆς
 Ἑλλάδος, Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίποι τὴν
 ἑαυτοῦ· Πausanίην ὦν, ὁρέοντα τὴν Μαρδονίου κατα-

LXXXII. 4 seq. κατασκευὴν χρυσῷ etc. σκηνὴν h. l. mi-
 que legendum suspicatus sum, idque in versione expressi.

Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Iovis ae-
 nea statua decem cubitorum dedicata est; denique
 Isthmio deo, unde confecta est Neptuni aenea statua
 septem cubitorum. Haec postquam exemere, reliqua
 inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum,
 et argentum, et alias res pretiosas, et iumenta: ac-
 ceperuntque quique pro suo merito. Quenam vero
 praecipua data sint eis quorum prae caeteris virtus
 eminebat, a nemine memoratum reperio: puto autem
 equidem, his praecipua quaedam data esse. Pausa-
 niae vero omnia dena selecta dataque sunt, mulie-
 res, equi, talenta, cameli, pariterque alia pretiosa.
 (82.) Narrant etiam hoc accidisse: Xerxem, ex Grae-
 cia fugientem, supellectilem suam Mardonio reli-
 quisse; *Pausaniam* igitur, quum Mardonii tento-

σκευὴν χρυσῶ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπετάσμασι ποι- 5
 κίλοις κατασκευασμένην, κελεῦσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους
 καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς κατὰ ταῦτα καθὼς Μαρδονίῳ δεῖ-
 πνον παρασκευάζειν. ὥς δὲ κελευόμενοι οὗτοι ἐποίησαν
 ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausanίην, ἰδόντα κλῖνας τε χρυ-
 σείας καὶ ἀργυρεάς εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας τε 10
 χρυσεάς καὶ ἀργυρεάς, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρε-
 πεία τοῦ δείπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ,
 κελεῦσαι ἐπὶ γέλῳ τοὺς ἐωυτοῦ διηκόονους παρασκευά-
 σαι Λακωνικὸν δεῖπνον. ὥς δὲ τῆς θοίνης ποιηθείσης ἦν
 πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Pausanίην γελάσαντα μεταπέμ- 15
 ψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς· συνελθόντων δὲ
 τούτων, εἶπαι τὸν Pausanίην, δεικνύντα ἐς ἑκατέρην
 τοῦ δείπνου τὴν παρασκευήν· „Ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε
 „εἵνεκα ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦδε
 „τοῦ Μήδων ἡγεμόνος τὴν ἀφροσύνην δεῖξαι· ὅς τοιήνδε 20

rium vidisset auro et argento et variegatis aulacis in-
 structum, pistores et coquos iussisse coenam parare
prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere.
 Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos
 videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et men-
 sas aureas et argenteas, et magnificum ipsius coenae
 adparatum, propositas admiratum lautitias, ioci
 caussâ suos famulos *Laconicam parare coenam* ius-
 sisse. Quumque multum interesset inter utrumque
 epulum, ridentem Pausaniam vocasse Graecorum
 duces; eisque, ut convenerunt, utriusque coenae ad-
 paratum monstrantem, dixisse: *Hoc consilio, Graeci*
virī! vos convocavi, quo stultitiam vobis ostende-
rem huius ducis Medorum; qui, quum tali victus

„δίαταιν ἔχων, ἦλθε ἐς ἡμέας οὕτω οἷζυρὴν ἔχοντας
 „ἀπαιρησόμενος.“ Ταῦτα μὲν Πausanίην λέγεται εἶ-
 παί πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ὑστέρω 83
 μέντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὖρον
 συχοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρη-
 μάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τόδε ὕστερον ἔτι τουτέων, τῶν
 6 νεκρῶν περιφιλωθέντων τὰς σάρκας· συνεφόρεον γὰρ τὰ
 ὀστέα οἱ Πλαταιεῖς ἐς ἓνα χώρον· εὐρέθη κεφαλὴ οὐκ
 ἔχουσα ῥαφὴν οὐδεμίην, ἀλλὰ ἐξ ἑνὸς ἐοῦσα ὀστέου·
 Ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα
 ὀδόντας μονοφυέας, ἐξ ἑνὸς ὀστέου πάντας, τοὺς τε
 10 ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. καὶ πενταπῆχιος ἀνδρὸς
 ὀστέα ἔφάνη.

Ἐπεὶτεν δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφάνη 84

*generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum no-
 strum epulum nobis rapturus. Haec Pausanias du-
 cibis Graecorum fertur dixisse. (83.) Sed et inse-
 quente tempore post has res gestas multi Plataeenses
 arculas adhuc invenerunt auro et argento et aliis
 pretiosis rebus repletas. Et nonnullo rursus post haec
 tempore interiecto, postquam mortuorum cadavera
 carnibus prorsus fuissent nudata, etiam hoc mirum
 adparuit. Quum ossa in unum locum Plataeenses
 colligerent, repertum est *cranium nullam prorsus
 suturam habens*, sed uno osse constans. Reperta est
 etiam maxilla, quum inferior, tum superior, cuius
dentes ita concreti erant, tam reliqui, quam mola-
 res, ut uno osse constarent omnes. Reperta etiam sunt
 ossa viri quinque cubitorum.*

(84.) Deinde vero *Mardonii cadaver*, postridie

στο· ὑπ' ὅτεu μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκέες οὐκ ἔχω εἶπαι.
πολλοὺς δέ τινες ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα θάψαι
Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα εἶδα λαβόντας πολλοὺς
παρὰ Ἀρτόντew τοῦ Μαρδονίου παιδὸς διὰ τοῦτο τὸ ἔρ- 5
γον. ὅστις μέντοι ἦν αὐτέων ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θά-
ψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως
πυθέσθαι. ἔχει δέ τινα Φάτιν καὶ ΔιονυσοΦάνης, ἀνὴρ
Ἐφέσιος, θάψαι Μαρδόνιον. ἀλλ' ὁ μὲν τρόπῳ τοιού-
85 τῷ ἐτάφη. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν 10
λήϊν διείλοντο, ἔβαπτον τοὺς ἑωυτῶν, χωρὶς ἑκάστοι.
Λακεδαιμόνιοι μὲν τριζὰς ἐποίησαντο θήκας. ἐνθα μὲν
τοὺς ἱρένας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδώνιος καὶ Ἀμομ-
Φάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης. ἐν 5

LXXXV. 4. et 6. ἱρένας et ἱρένης ex virorum doctorum emen-
datione. ἱρέας, ἱρέτες, vett. libri omnes.

quam commissa pugna est, non est repertum. Quod
quidem quonam ab homine fuerit subtractum, dicere
pro certo non possum. Multos enim memoratos audi-
vi, et diversis e civitatibus viros, qui perhibentur se-
peliisse Mardonium; ac novi multos qui hoc nomine
ingentia dona acceperunt ab Artonte Mardonii filio.
Quis vero ex his sit, qui Mardonii corpus subtraxerit
et sepeliverit, pro certo comperire non potui. Fertur
etiam fama quaedam, Dionysophanem Ephesium se-
peliisse Mardonium. Sed haec de Mardonii sepultura.
(85.) *Graeci* vero, divisâ praedâ, *suos sepelive-*
runt, seorsim quique. Et Lacedaemonii quidem tria
conditoria fecerunt. In uno adolescentes sepelierunt,
[*irenas* illi vocant,] quorum e numero Posidonius
fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates:

μὲν δὴ ἐνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἱρένες· ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, οἱ εἰλωτες. οὗτοι μὲν οὕτω ἔθαπτον. Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας αἰτίας· καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐωυτῶν ὁμοῦ, καὶ Μεγαρέες τε καὶ
 10 Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. τούτων μὲν δὴ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι. Τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἑόντες τάφοι, τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ ἀπειστοῖ τῆς μάχης, ἐκάστους χῶματα χῶσαι κεινά,
 15 τῶν ἐπιγυνομένων ἐνεκεν ἀνθρώπων. ἐπεὶ καὶ Αἰγινήτων ἐστὶ αὐτόθι καλεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα, δεηθέντων τῶν Αἰγινήτων, χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου, ἀνδρα Πλαταῖα, πρόξενον ἑόντα αὐτῶν.

in altero reliquos Spartanos; in tertio hilotas. Hac ratione Lacedaemonii usi sunt. Tegeatae vero seorsim ab illis suos omnes uno in sepulcro condiderunt: atque ita etiam Athenienses suos uno in loco: pariterque Megarenses et Phliasii suos, qui ab equitibus occisi erant. Horum itaque omnium *plena* erant *sepulcra*. Ad reliquorum vero populorum sepulcra quod adtinet, quotquot apud Plataeas ostenduntur, illorum quique, ut ego comperio, quum puderet eos non interfuisse pugnae, *inanes* excitarunt *tumulos*, posterorum hominum gratiā. Nam ibidem est etiam Aeginetarum, quod vocant, sepulcrum; quod ego audio decimo post haec anno, rogantibus Aeginetis, a Cleade excitatum esse, Autodici filio, cive Platacensi, qui publicus Aeginetarum hospes fuit.

- 86 Ὡς δ' ἄρα ἔβαψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοι σφι ἔδοκει στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας, καὶ ἐξαίτιον αὐτῶν τοὺς μηδίσαντας· ἐν πρώτοισι δὲ αὐτῶν, Τιμηγενίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἦν δὲ μὴ 5 ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἐξέλωσι. ὡς δὲ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἐνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρκεον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τὴν τε γῆν αὐτῶν 10
- 87 ἔταμνον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος. Καὶ, οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινεόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε· „Ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ „οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπαναστῆ-

(86.) Sepultis ad Plataeam mortuis, deliberantibus Graecis placuit protinus contra Thebas ferre arma; postulareque a Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum partes essent secuti, inprimisque Timagenidem et Attaginum, qui prae caeteris principes huius factionis fuissent: quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab urbe, quin eam expugnassent. Utque hoc eis placuit, ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbemque obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederentur: et, negantibus Thebanis se id facturos, agrum illorum vastarunt, murumque oppugnarunt. (87.) Qui quum adsidue multa illis damna inferrent, vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit: Quoniam Graecis decretum est, cives Thebani! non prius ab oppugnatione desistere abscedereque,

5 „ναι πολιορκέοντας, ἢ ἐξέλωσι Θήβας, ἢ ἡμέας αὐ-
 „τοῖσι παραδῶτε, νῦν ὧν ἡμέων εἶνεκα γῆ ἡ Βοιωτίη
 „πλέω μὴ ἀναπλήσῃ. ἀλλ', εἰ μὲν χρημάτων χρησί-
 „ζοντες, πρόσχημα ἡμέας ἐξαίτεόνται, χρήματά σφι
 „δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ· σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμῇδισα-
 10 „μεν, οὐδὲ μῶνοι ἡμέες. εἰ δὲ ἡμέων ἀληθέως δεόμενοι
 „πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην πα-
 „ρέξομεν.“ Κάρτα τε ἔδοξε εὖ λέγειν, καὶ ἐς καιρὸν
 αὐτίκα τε ἐπεκηρυκύνοντο πρὸς Πausανίην οἱ Θηβαῖοι,
 θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. Ὡς δὲ ὁμολόγησαν 88
 ἐπὶ τούτοις, Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδρῆσκει ἐκ τοῦ ἄστεος
 παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς
 αἰτίας, Φὰς τοῦ μῆδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μετα-
 5 τίσους. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδοσαν οἱ Θη-

*quam aut expugnassent Thebas, aut nos illis a
 vobis dediti essemus; nunc nostrâ caussâ ne plura
 porro patiatur Boeotia terra! Sed, si illi, pecu-
 niarum avidi, in speciem tantum nos deposcunt,
 demus eis pecunias ex publico: nam publice om-
 nes Medorum partes secuti sumus, non nos soli.
 Sin vere nos deditos cupiunt, eâque caussâ urbem
 oppugnant, nos ipsi ad caussam apud eos dicen-
 dam nos sistemus. Et hic sane optime dicere visus
 est et opportune: protinusque caduceatorem Thebani
 miserunt ad Pausaniam, significantes se viros illos
 esse tradituros. (88.) De quo ut inter utrosque con-
 venit, interim Attaginus quidem ex urbe clam pro-
 fugit: cuius filios Pausanias ad se adductos absol-
 vit crimine, Medismi culpam, dicens, filios nul-
 lam habere. Reliqui vero viri quos Thebani dedide-*

βαῖοι, οἱ μὲν εἶδ' αὖτε ἀντιλογίης τε κυρήσειν, καὶ δὴ
 χρήμασι ἐπεποίθεσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ, ὡς παρέλαβε,
 αὐτὰ ταῦτα ὑπονοσίων, τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμά-
 χων ἅπασαν ἀπῆκε, καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν εἰς Κόριν-
 θον, διέφθειρε. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θή- 10
 βησι γενόμενα.

- 89 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκιος, Φεύγων ἐκ Πλαταιέων,
 καὶ δὴ καὶ πρόσω ἐγένετο. Ἀπικόμενον δέ μιν οἱ Θεσ-
 σαλοὶ παρὰ σφέας, ἐπὶ τε ξείνια ἐκάλεον, καὶ ἀνεί-
 ράτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστά-
 μενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, 5
 γινούς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθείην τῶν ἀγώ-
 νων εἶπαι, αὐτὸς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ'
 αὐτοῦ στρατός· ἐπιθήσεσθαι γὰρ οἱ πάντα τινὰ οἶετο

runt, putabant illi quidem ad dicendam causam se
 iri admissum, praetereaue confidebant pecuniis
 amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspica-
 tus Pausanias, postquam illos accepit, universum so-
 ciorum exercitum dimisit, et illos Corinthum abdu-
 ctos interfecit. Ac hae quidem res sunt, ad Plataeas
 et ad Thebas gestae.

(89.) *Artabazus* vero, *Pharnacis* filius, qui *Plataeis*
 profugerat, iam longe admodum erat progres-
 sus. Qui ubi in *Thessaliam* pervenit, *Thessali* eum
 ad hospitium vocarunt, sciscitatique sunt de reliquo
 exercitu: nec dum enim quidquam de rebus ad *Plataeas*
 gestis compererant. At *Artabazus*, bene gnarus,
 si de praeliis factis id quod res erat illis aperuisset,
 verendum sibi esse, ne ipse cum exercitu suo per-
 eat: unumquemque enim se adgressurum existima-

πυνθανόμενον τὰ γεγονότα· ταῦτα ἐκλογιζόμενος, οὔτε
 10 πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξαγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς Θεσ-
 σαλοὺς ἔλεγε τάδε· „Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσσαλοὶ,
 „ὥς ὁράτε, ἐπείγομαί τε κατὰ τὴν ταχίστην ἐλῶν ἐς
 „Θρηίκην, καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι πρῆ-
 „γμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε. αὐτὸς δὲ ὑμῖν
 15 „Μαρδόνιος, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, οὗτος κατὰ πόδας
 „ἐμεῦ ἐλαύνων προσδόκιμός ἐστι. τοῦτον καὶ ξεινίζετε,
 „καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον
 „ταῦτα ποιεῦσι μεταμελήσει.“ Ταῦτα δὲ εἰπας, ἀπέ-
 λαινε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μα-
 20 κεδονίης ἰθὺ τῆς Θρηίκης, ὥς ἀληθέως ἐπαιγόμενος, καὶ
 τὴν μασόγαϊαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. καὶ ἀπικνεύεται ἐς Βυ-
 ζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑαυτοῦ συγχούς
 ὑπὸ Θρηίκων τε κατακοπέντας κατ' ὁδόν, καὶ λιμῶ

vit, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur
 secum reputans, nec apud Phocenses vulgaverat
 quidquam, et apud Thessalos haec dixit: *Ego qui-*
dem, ut videtis. Thessali! in Thraciam maturo
pervenire; et celeritate utor. quippe praemissus
e castris cum hisce ad rem quamdam peragendam.
Ipse vero Mardonius, e vestigio me cum suo exer-
citu sequens, mox vobis aderit. Hunc hospitio
excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim,
id fecisse, in posterum vos poenitebit. His dictis,
 raptim per Thessaliam et Macedoniam rectè Thraciam
 versus duxit exercitum, vere festinans, et per mediam
 terram viam carpens. Denique Byzantium pervenit,
 relictis quidem de suo exercitu multis, qui partim a
 Thracibus in itinere caesi sunt, partim fame et labo-

συστάνας καὶ καμάτω· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι.
Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε εἰς τὴν Ἀσίην.

25

90 ΤΗΣ δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ
τῶμα ἐγένετο, συνεκέρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ
τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δήλῳ κατέατο οἱ Ἑλ-
ληνες, οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαι-
μονίῳ ἀπικόμενοι, ἤλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου, 5
Λάμπων τε Θρασυκλῆος, καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρα-
τίδω, καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρῳ, πεμφθέντες
ὑπὸ Σαμίων λάβρη τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου
Θεομήστορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σά-
μου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων δὲ σφῶν ἐπὶ τοὺς 10
στρατηγοὺς, ἔλεγε Ἡγησίστρατος πολλὰ καὶ παν-
τοῖα· ὥς ᾧ μῦθον ἰδωνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, ἀποστή-
σονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὥς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπομέ-

ribus conflictati perierunt. Tum ex Byzantio navi-
giis traiecit: atque ita hic in Asiam est reversus.

(90.) Quo die istam ad Plataeas cladem *Persae* acceperunt, eodem die accidit ut alia calamitate *ad Mycalen* Ioniae adfligerentur. Scilicet quum *Deli* sederent *Graeci*, qui duce *Leotychide* *Lacedaemonio* cum classe advenerant, venerunt ad eos ex *Samo* legati, *Lampon* *Thrasyclis* filius, et *Athenagoras* *Archestratidae*, et *Hegesistratus* *Aristagorae*, a *Samiis* missi *insciis Persis* et *inscio tyranno Theomestore*, *Androdamantis* filio, quem *Persae* tyrannum *Sami* constituerant. Qui ubi *Graecorum* duces convenere, multa atque varia verba *Hegesistratus* fecit; dicens, *si modo vidissent illos Iones*, *descituros esse a Persis*, et ad illorum adventum *disces-*

733, 20.

νέουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἐτέρην ἄγρην
 15 τοιαύτην εὐρεῖν ἂν αὐτούς.“ Θεοὺς τε κοινούς ἀνακα-
 λέων, προέτρεπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἄνδρας Ἑλλήνας ἐκ
 δουλοσύνης, καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον· „εὐπετές τε
 αὐτοῖσι, ἔφη, ταῦτα γίνεσθαι· τὰς τε γὰρ νῆας αὐτῶν
 κακῶς πλέειν, καὶ οὐκ ἀξιωμαχούς κείνοισι εἶναι· αὐ-
 20 τοί τε, εἴ τι ὑποπτεύουσι μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγειν,
 ἐτοῖμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὁμη-
 ροὶ εἶναι.“ Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξείνος ὁ Σά- 91
 μιος, εἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος εἵνεκεν θάλαν
 πυδίσθαι, εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην, θεοῦ ποιῶντος·
 „ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὔνομα;“ ὁ δὲ εἶπε,
 5 „Ἠγησίστρατος.“ ὁ δὲ, ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λό-
 γον, εἴ τινα ὄρημπο λέγειν ὁ Ἠγησίστρατος, εἶπε·

*suos Barbaros; sive hi manserint, nullam aliam
 talem praedam Graecos umquam reperturos. De-
 nique communes deos invocans, hortatus illos est,
 ut homines Graecos servitute vellent liberare, et
 pellerē Barbarum. Idque facile illis esse factu,
 ait: etenim et naves eorum male navigare, nec
 resistere illis posse. Quod si quam suspicio-
 nem haberent per dolum se illos excitare, paratos
 se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.
 (91.) Quumque pluribus verbis orare non desiste-
 ret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto
 capiendi ominis caussa, sive forte fortuna, deo ita
 volente, interrogavit eum: Samie hospes! quodnam
 tibi nomen est? Et ille, Hegesistratus, ait. Moxque
 Leotychides, intercipientis reliquum sermonem, si
 quem adiecturus Hegesistratus esset, Accipio, in-*

„Δέχομαι τὸν οἰωνόν, τὸν Ἡγησίστρατον, ὃ ξεῖνε Σά-
 „μει. σὺ δὲ ἡμῖν ποιεε' ὅπως αὐτός τε δοὺς πίστιν ἀπο-
 „πλεύσεται, καὶ οἱ σὺν σοὶ ἔοντες οἶδε, ἣ μὲν Σαμίους
 92 „ἡμῖν προθύμους ἔσεσθαι συμμαχούς.“ Ταῦτά τε 10
 ἅμα ἠγόρευε, καὶ τὸ ἔργον προσῆγε. αὐτίκα γὰρ οἱ
 Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὅρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης πᾶσι
 πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, οἱ μὲν ἀπί-
 πλεον' μετὰ σφέων γὰρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἡγησί- 5
 στρατον, οἰωνόν τὸ οὖνομα ποιεύμενος. οἱ δὲ Ἕλληνες,
 ἐπισχόντες ταύτην τὴν ἡμέρην, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλι-
 ρέοντο, μαντευομένου σφί Διήφονου τοῦ Εὐνήϊου, ἀν-
 δρὸς Ἀπολλωνιῆται, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ
 κόλπῳ.

93 Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐνήϊον πρῆγμα τοῖόνδε. 10

XCH. 2. προσῆγε. Fors. προῆγε, processit, successit negotium.

quit, omen, Samie hospes! accipio hunc copia-
 rum ducem. [hoc enim sonat graecum huius viri
 nomen.] Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut,
 priusquam hinc abeat, fidem nobis detis, revera
 Samios promptos nobis socios adfuturos. (92.)
 Haec locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est.
 Protinus enim Samii de societate cum Graecis fidem
 et iusiurandum dederunt: eoque facto, duo ex lega-
 tis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum
 navigare Leotychides iussit, nomen eius pro omine
 accipiens. Et illo quidem die se continuerunt Graeci,
 postridie vero laeta illis sacra fuere, interpretis sacro-
 rum officio fungente Deiphono, Evenii filio, Apollo-
 niata, ex illa Apollonia, quae ad Ionium mare sita est.
 (93.) Deiphoni huius pater *Euenius* fortuna usus

Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ ταύτῃ ἱερὰ ἡλίου-πρόβατα, τὰ
 τὰς μὲν ἡμέρας βόσκεται παρὰ ποταμὸν, ὃς ἐκ Λά-
 κμωνος οὐρεος ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς Θα-
 5 λασσαν, παρ' Ὀρικὸν λιμένα· τὰς δὲ νύκτας ἀραιρη-
 μένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένεϊ δοκιμώτατοι τῶν
 ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος. περὶ πολ-
 λῷ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταῦ-
 τα, ἐκ Θεοπροπίου τινός. ἐν δὲ ἄντρῳ αὐλίζονται, ἀπὸ
 10 τῆς πόλιος ἐκάς. ἐνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρη-
 μένος ἐΦύλασσε. καὶ κοτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν
 Φυλακὴν, παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον, διέφθειραν
 τῶν προβάτων ὡς ἐξήκοντα. ὁ δὲ, ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ
 καὶ ἔφραζε οὐδενί, ἐν νόῳ ἔχων ἀντικαταστήσειν ἄλλα
 15 πριάμενος. καὶ, οὐ γὰρ ἔλαβε τοὺς Ἀπολλωνιῆτας ταῦ-
 τα γενόμενα· ἀλλ', ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν

erat huiusmodi. Sunt Apolloniae oves Soli sacrae;
 quae interdum pascuntur iuxta fluvium, qui ex Lac-
 mone monte per agrum Apolloniatem prope Oricum
 portum in mare influit: noctu vero selecti viri, di-
 vitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves
 custodiunt, quisque per anni spatium. Nam oves has,
 ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apol-
 loniatae; stabulantur autem illae in antro quodam
 procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id de-
 lectus, custodiebat: et nocte quadam, quum, qui
 vigilare debebat, obdormivisset, ingressi in antrum
 lupi oves fere sexaginta corripuerunt. Quod ubi ille
 animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias co-
 gitans emere et in illarum locum substituere. At
 non latuit Apolloniatas factum: qui, ut id cognove-

ὑπὸ δικαστήριον, κατέκριναν, ὡς τὴν Φυλακὴν κατα-
 κοιμήσαντα, τῆς ὄψιος στερηθῆναι. Ἐπεί τε δὲ τὸν
 Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρό-
 βατὰ σφι ἔτικτε, οὔτε γῇ ἔφερε ὁμοίως καρπόν. πρό-20
 φαντα δὲ σφι ἐν τε Δαδώνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγίνε-
 το, ἐπεὶ τε ἐπειρώτευν τοὺς προφήτας τὸ αἴτιον τοῦ πα-
 ριόντος κακοῦ· οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον „ὅτι ἀδίκως τὸν
 Φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὄψιος ἐστέρη-
 σαν. αὐτοὶ γὰρ ἐπορμήσαι τοὺς λύκους· οὐ πρότερόν τι 25
 παύσεσθαι τιμωρόντες ἐκείνῳ, πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν
 ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἂν αὐτὸς ἔλῃται καὶ δικαιοῖ του-
 τέων δὲ τελειομένων, αὐτοὶ δώσειν Εὐήνῳ ὅσῃν τοιαύ-
 την τὴν πολλοὺς μιν μακαριεῖν ἀνθρώπων ἔχοντα.“

XCIII. 22. ἐπί τι. Sic ed. Borh. ex Reiskii coniect. Vulgo
 πρόφαντα --- ἐγίνετο. ἔπειτα δὲ εἰς. Haec eis --- praedicta erant. Deinde vero eic.

runt, in iudicium adductum Euenium condemna-
 runt, ut, quoniam ovium custodiam adco negligenter
 obiisset, oculorum usu privaretur. Sed, postquam
 eum excaecarunt, continuo deinde nec oves illis pe-
 pererunt, nec terra fructum, ut ante, edere coepit.
 Quumque et Dodonaecum et Delphicum consuluis-
 sent oraculum, caussamque quaesissent praesentium
 malorum, responderunt prophetae, *eo illis haec ac-*
cidere, quod sacrarum ovium custodem Euenium
luminibus orbassent. Ipsos enim (deos) immisisse
lupos; neque prius desituros esse illum ulcisci,
quam ei poenam facinoris dedissent Apolloniatae,
quamcumque ipse postulasset: quae quando soluta
fuerit poena, daturus Euenio esse deos tale do-
num, cuius caussa multi homines beatum illum

734, 77.

Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη. οἱ δὲ Ἀπολ- 94
λωνιῆται, ἀπόρρητα ποιησάμενοι, προέβησαν τῶν ἀστῆων
ἀνδράσι διαπερῆσαι. οἱ δὲ σφι διέπερῆξαν ὥδε. κατημέ-
νου Εὐηνίου ἐν Θῳάκῳ, ἐλθόντες οἱ παρίζοντο, καὶ λό-
5 γους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς ὃ κατέβαινον συλλυπεύμενοι
τῷ πάθει. ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες, εἰρώτεον „τίνα δίκην ἂν
έλειτο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δώ-
σειν τῶν ἐποίησαν.“ Ὁ δὲ, οὐκ ἀκηκοὺς τὸ θεοπρόπιον,
εἶλετο εἶπας· „εἴ τίς οἱ δοίῃ ἀγροὺς τῶν ἀστῶν, ὀνομά-
10 σας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν
ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ· καὶ οἴκησιν πρὸς ταύτοισι, τὴν ἥδε
καλλίστην ἐοῦσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· ταυτέων δὲ, ἔφη,
ἐπήβολος γενόμενος, τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ

sint praedicaturi. (94.) Haec Apolloniatis data
sunt responsa; quae illi clam habentes, civium suo-
rum nonnullis negotium cum Euenio conficiendum
mandarunt. Et hi ad id conficiendum hac usi sunt
ratione. Conveniunt Euenium in sella sedentem, ei-
que adsidentes primum aliis de rebus verba faciunt,
deinde ad commiserandam hominis calamitatem pro-
gressi, atque ita eum fallentes, interrogant *quasnam*
poenas esset postulaturus, si voluissent Apollo-
niatae poenas sustinere eorum quae in illum ad-
misissent? Et ille, qui de oraculi responso nihil
audiverat, optans ait: *si quis ipsi daret agros istos,*
(nominabat nempe cives quosdam, quas noverat duo
pulcerrima Apolloniae praedia possidere:) *et aedes*
insuper in urbe, quas noverat ille pulcerrimas esse;
haec, inquit, si nactus fuisset, in posterum se non
iraturum esse civibus, sed hac multa fore con-

δίκαν οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενόμενῃ. “ Καὶ ὁ μὲν ταῦ-
 τα ἔλεγε, οἱ δὲ παρόντες εἶπαν ὑπολαβόντες ” Εὐνίας, 15
 „ταύτην δίκαν Ἀπολλωνιῶται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκτί-
 „νουσί τοι κατὰ θεοπρόπια τὰ γινόμενα. “ Ὁ μὲν δὲ
 πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποίετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος τὸν πάν-
 τα λόγον, ὡς ἔξαπατηθεὶς οἱ δὲ, πριάμενοι παρὰ τῶν
 ἐκτεμένων, διδοῦσί οἱ τὰ εἴλετο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐ- 20
 τικά ἔμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστός
 γινέσθαι.

- 95 Τούτου δὲ ὁ Δηίφονος εὖν παῖς τοῦ Εὐηνίου, ἀγόν-
 των Κορινθίων, ἐμαντεύετο τῇ στρατιῇ. Ἦδη δὲ καὶ τότε
 ἤκουσα, ὡς ὁ Δηίφονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνό-
 ματος, ἐξελάμβανε ἐπὶ αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ εὖν

XCV. 4. ἰπιδών τὴν Ἑλλάδα ex Reiskii coniect. Et sic ed. Borh.
 cum Larch. Vulgo ἰπιδτὴν Ἑλλάδα, i. e. contra Graeciam.

tentum. Quae ubi illi dixit, adsidentes ei cives re-
 sponderunt: *Euenie, hanc mulctam, ex oraculi
 responso, solvunt tibi Apolloniatae pro eo quod
 te luminibus privarunt.* Et ille quidem, postquam
 rem totam cognovit, aegerrime tulit se ita esse cir-
 cumventum: Apolloniatae vero ea, quae ille opta-
 verat, emta a dominis, ei dederunt. Protinus autem
 ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra in-
 terpretandi idem *Euenius* habuit, ita ut hoc nomine
 celebris evaserit.

(95.) Huius igitur Euenii filius *Deiphonus*, ad-
 ductus a Corinthiis, sacrorum interpres fuit apud
 hunc exercitum. Audivi vero etiam, eundem *Dei-*
phonum, usurpato Euenii nomine, obiisse Graeciam,
 et passim operam suam locasse, quum non fuisset

5 Εὐνήϊου παῖς. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὡς ἐκαλλιέρησε, αἰνῇ- 96
γον τὰς ἡῆας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ
ἐγένοντο τῆς Σαμῆς πρὸς Καλαμίοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ
ὀρμισσάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτη, παρισκευά-
5 ζοντο ἐς ναυμαχίην. οἱ δὲ Πέρσαι, πυθόμενοί σφας
προσπλέειν, αἰνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον τὰς
ἡῆας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων αἰπῆκαν ἀποπλέειν.
Βουλευομένοισι γὰρ σφί ἐδόκει ναυμαχίην μὴ ποιεῖ-
σθαι· οὐ γὰρ ὧν ἐδόκεον ὁμοῖοι εἶναι. ἐς δὲ τὴν ἡπειρον
10 ἀπέπλεον, ὅπως ἔωσι ὑπὸ τὸν πιζὸν στρατὸν τὸν σφέ-
τερον, εἶντα ἐν τῇ Μυκάλῃ· ὅς, καλεύσαντος Ξέρξου,
καταλειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ, Ἰωνίην ἐφύλασ-
σε. τοῦ πλῆθος μὲν ἕξ μυριάδες· ἐστρατήγει δὲ αὐτοῦ

XCVI. 3. Καλαμίοις ed. Schaef. et Borh. cum Larch. ex
Athenaeo. Alii vulgo omnes Καλαμίοις.

Euenii filius. (96.) *Graeci*, ut perlitarunt, naves ex Delo *ad Samum* moverunt; et postquam ad Calamos venerunt, terrae Samiae locum ita nominatum, ibi prope Iunonis templum, quod eo loci est, adpulerunt et ad navalem pugnam se compararunt. At *Persae*, ubi illos adnavigare resciverunt, ipsi quoque naves moverunt; et caeteras quidem admo- verunt continenti, Phoenicum vero naves ut abirent permiserunt. Deliberantibus quippe visum erat, pugna navali non esse decernendum, nec enim se Graecis pares esse existimabant. Ad continentem au- tem navigarunt, quo essent sub pedestris exercitus sui tutamine, qui in *Mycalē* erat, nempe iussu Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendae Ioniae caussa relictus. Sexaginta hominum millia erant,

Τιγράνης, καλλιῆ τε καὶ μεγάβει ὑπερφέρειν Περσίων.
 Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλεύσαντο καταφυ- 15
 γόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀναιρῆσαι τὰς νῆας,
 καὶ περιβαλέσθαι ἕρκος, ἔρμα τῶν νεῶν, καὶ σφείων
 97 αὐτέων κρησφύγεταν. Ταῦτα βουλευσάμενοι, ἀνή-
 γοντο. αἰπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτνιέων ἱερὸν τῆς
 Μυκάλης ἐς Γαίσωνα τε καὶ Σκολοπέοντα, τῇ Δήμη-
 τρος Ἐλευσινίης ἐστὶν ἱερὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλῆος
 ιδρύσατο, Νείλειω τῷ Κόδρου ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλή- 5
 του κτιστύν· ἐνθαῦτα τὰς τε νῆας ἀνείρυσαν, καὶ πε-
 ριβάλλοντο ἕρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκπό-
 ψαντες ἡμέρα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἕρκος κατέπηξαν.
 καὶ παρσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ ὡς νική-
 σοντες· ἐπ' ἀμφοτέρα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρσκευάδατο. 10

quibus Tigranes praeerat, vir et formâ et staturâ
 eminens. Huius igitur sub exercitus tutamen se reci-
 pere decreverunt duces classis, navesque in terram
 subducere, et vallo circumdare, quod simul muni-
 mentum navibus et sibi refugium esset. (97.) Hoc
 inito consilio profecti sunt *Persae*; quumque prae-
 ternavigato Eumenidum templo, quod in Mycale
 est, in Gaesonem et Scolopoëntem venissent, ubi est
 Cereris Eleusinae templum, quod Philistus statuit,
 Pasiclis filius, Neleum Codri filium ad Miletum con-
 dendam secutus: ibi subduxerunt naves: et, caesis ar-
 boribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim
 ligneo, partim lapideo, palosque praecutos circa
 murum defixerunt. Denique, in utramque partem re
 deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad su-
 perandum hostem sese comparabant.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἐπύθοντο οἰχωκτάς τοὺς βαρ- 98
 βάρους ἐς τὴν ἡπειρον, ἤχθοντο ὡς ἐκπεφυγόντων ἐν
 ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅ τι ποιέωσι, εἴτε ἀπαλλάσσονται
 ὀπίσω, εἴτε καταπλέωσι ἐπ' Ἑλλησπόντου. τέλος δ'
 5 ἔδοξε τούτων μὲν μηδέτερα ποιέειν, ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ
 τὴν ἡπειρον. παρασκευασάμενοι ὧν ἐς ναυμαχίην καὶ
 ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἔδει, ἔπλεον ἐπὶ τῆς
 Μυκάλης. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέ-
 δου, καὶ οὐδείς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλὰ
 10 ὥρων ἦας ἀνεκυσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ
 πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐνθαῦτα
 πρῶτον μὲν ἐν τῇ νῆϊ παραπλέων, ἐγχρίμψας τῷ αἰ-
 γιαλῷ τὰ μάλιστα Λευτυχίδης, ὑπὸ κήρυκος προηγό-
 ρεψε τοῖσι Ἴωσι λέγων· „Ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμῶν
 15 „τυγχάνουσι ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω πάντως

(98.) *Graeci*, ut ad continentem abiisse Barba-
 ros cognoverunt, aegre ferebant quod sibi e mani-
 bus essent elapsi: nec vero satis certi erant quid fa-
 cerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespon-
 tum navigarent. Ad extremum decreverunt neutrum
 horum facere, sed ad continentem dirigere naves.
 Itaque praeparatis scalis et aliis rebus quarum in
 navali pugna usus est, versus *Mycalen* navigarunt.
 Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quis-
 quam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves
 autem viderunt intra murum subductas, et frequen-
 tem peditatum secundum littus in acie stantem; ibi
 tunc *Leotychides*, primum, praeter littus quam pro-
 xime potuit navigans, praeconis voce haec verba
 Ionibus adclamavit: *Viri Iones, quotquot estis qui*

„γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλο-
 „μαι. ἐπὶ αὖν συμμίσγωμεν, μεμνησθαί τινα χορῇ ἐλευ-
 „θερίας μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ, τοῦ συνθήμα-
 „τος Ἑβης. καὶ τὰδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἰσακούσας ὑμῶν
 „πρὸς τοῦ ἰσακούσαντος.“ ὧτὸς δὲ οὗτος ἐὼν τυγχά- 20
 νει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ ἐπ' Ἀρ-
 τεμισίῳ. ἢ γὰρ δὴ λαβόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβα-
 ρους ἐμάλλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἢ ἔπειτα ἀνενειχθέντα
 εἰς τοὺς βαρβάρους, ποιήσιν ἀπίστους τοῖσι Ἑλλήσι.
 99 Λευτυχίδει δὲ ταῦτα ὑποθεμένου, δεύτερα δὲ τὰδε
 ἐποίειν οἱ Ἕλληνες. προσσχόντες τὰς νῆας, ἀπέβησαν
 εἰς τὸν αἰγυιῶν καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο. Οἱ δὲ Πέρ-
 σαι, ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους εἰς μά-
 χην, καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινίσαντας, τοῦτο μὲν, ὑπο- 5

*me auditis, accipite quae dico! omnino enim non
 intelligent Persae quae vobis mando. Quando ad
 manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum
 ante omnia libertatis memento, deinde vero tes-
 serae Hebae. Sed et, qui vocem meam non exaudi-
 erit, cognoscat haec ex his qui audiverint. Cu-
 ius sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis
 ad Artemisium. Scilicet, si Persas laterent dicta,
 persuasurum se speravit Ionibus ut deficiant; sive
 illa ad Barbaros fuissent delata, facturum ut hi
 Graecis (Ionibus) diffiderent. (99.) Deinde, post-
 quam ita Ionas hortatus Leotychides est, haec fece-
 runt Graeci. Adpulsis ad littus navibus exscende-
 runt, aciemque instruxerunt. Persae vero, quum
 Graecos cernerent ad pugnandum paratos, scirent-
 que hortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis*

νοήσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν, ἀπαί-
 ρέονται τὰ ὅπλα. οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι, ἀπικομένων Ἀθη-
 ναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς
 ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξης, τού-
 10 τοὺς λυσάμενοι πάντας, ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς
 τὰς Ἀθήνας· τῶν εἴκεν οὐκ ἤκιστα ὑποψίην ἔχον, πεν-
 τακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξεω πολεμίων λυσάμενοι.
 τοῦτο δὲ, τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφαὺς τῆς Μυ-
 κᾶλης Φερούσας προστάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυ-
 15 λάσσειν, ὥς ἐπισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν.
 ἐποίουν δὲ τούτου εἵνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου
 ἔωσι. τούτους μὲν Ἰώνων, τοῖσι καὶ κατεδόκειον νεοχμὸν
 ἂν τι ποιέειν, δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιού-
 τοις προφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι. αὐτοὶ δὲ συνεφέρη-
 20 σαν τὰ γέγρα· ἔρκος εἶναί σφι.

satis fidebant. Et *Samii* quidem, quod eos suspica-
 rentur cum Graecis sentire, arma adimunt. *Samii*
 enim, quum in classe Barbarorum advenissent Athe-
 nienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis
 exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato via-
 tico Athenas remiserant: quo magis hos suspicio
 premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis
 liberassent captivitate. *Milesios* vero iusserunt exi-
 tus viarum custodire ad Mycaë cacumina feren-
 tium, ut qui regionem optime nossent: id autem
 hoc consilio fecerunt, ut illi extra castra essent. Ab
 his igitur Ionibus, quos suspicabantur, si potesta-
 tem nanciscerentur, res novas molituros, hoc mo-
 do sibi Persae praecaverunt: ipsi vero crates com-
 portarunt, quae sibi pro vallo essent.

- 100 Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἑλλήσι, προσή-
σαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. ἰοῦσι δὲ σφι Φήμη τε ἐπέ-
πτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν, καὶ κηρυκῆιον ἐφάνη
ἐπὶ τῆς κυματωγῆς κείμενον. ἡ δὲ Φήμη διῆλθέ σφι
ὥδε, ὡς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικᾶν ἐν
Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. Δῆλα δὴ πολλοῖσι τεκμηρίοισι
ἐστὶ τὰ θεῖα τῶν πραγμάτων· εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς
ἡμέρης συμπιπτούσης τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν
Μυκάλη μέλλοντος ἐσεσθαι τρώματος, Φήμη τοῖσι Ἑλ-
λήσι τοῖσι ταύτη ἐσαπίκετο, ὥστε θαρσῆσαι τε τὴν
στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον, καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κιν-
101 δυνεύειν. Καὶ τότε ἕτερον συνέπεσε γινόμενον, Δήμη-
τρος τεμένεα Ἐλευσινίης παρὰ ἀμφοτέρας τὰς συμβο-
λας εἶναι. καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ

(100.) Iam Graeci, instructâ acie, ibant in hostem, quum subito fama quaedam pervolavit universum exercitum, et caduceus conspectus est in litore depositus. Currebat autem fama huiusmodi, *Graecos in Bocotia exercitum Mardonii praelio superasse*. Nempe multis utique documentis declarantur res quae divinitus contingunt; quandoquidem tunc, quum *idem* fuit *dies* quo et *ad Plataeas* cladem Persae acceperunt et *ad Mycalen* accepturi erant, ad Graecos hîc stantes fama pervenit; quo factum est, ut multo maiorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeundum periculum esset alacrior. (101.) Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret, quod utraque pugna prope Cereris Eleusinae templum pugnata sit. Nam prope Cereris templum et in Plataeensi agro, ut supra docui, pugnatum

Δημήτριον ἐγένετο (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται) ἡ μά-
 5 χη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμέλλε ὡσαύτως ἔσθαι. γεγο-
 νάναι δὲ νίκην τῶν μετὰ Πausανίῳ Ἑλλήνων, ὁρῶς
 σφι ἡ Φήμη συνέβαινε ἐλθοῦσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλα-
 ταιῇσι πρῶτὶ ἐτι τῆς ἡμέρης ἐγένετο· τὸ δὲ ἐν Μυκά-
 λῃ, περὶ δέλην. ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε
 10 γίνεσθαι, μῆνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι
 ὕστερον δῆλα ἀναμανθάνουσι ἐγένετο. Ἦν δὲ ἀρρῶδιῃ
 σφι πρῶτὴν τὴν Φήμην ἰσαπικέσθαι, οὐ τι περὶ σφέων αὐ-
 τῶν οὕτω, ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταί-
 σῃ ἡ Ἑλλάς. ὡς μέντοι ἡ κληδὼν αὕτη σφι ἐσέπτατο,
 15 μᾶλλον τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσδοδον ἐποιεῦντο. Οἱ
 μὲν δὲ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον εἰς τὴν μά-
 χην, ὡς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἀέθλα
 προέκειτο.

est, et nunc ad Mycalen pariter pugnaturi erant.
 Victoriā autem iam tum reportasse Graecos
 cum Pausania, recte his famā nunciavit: nam Pla-
 taecensis pugna matutino adhuc tempore huius dici
 pugnata erat, haec autem ad Mycalen sub vesperam.
 Pugnatam autem esse utramque pugnam eodem eius-
 dem mensis die, haud multo post liquido cogno-
 verunt. Anxii autem fuerant, priusquam haec fama
 advenit, non tam sui causā, quam omnium Grae-
 corum, metuentes ne Mardonio succumberet Grae-
 cia: sed postquam illa exercitum pervolavit fama,
 eo confidentiores et celeriore gradu in hostem ive-
 runt. Igitur et Graeci et Barbari pugnandi studio
 flagrabant, quippe quibus et insulae et Hellespon-
 tus praemium victoriae propositum erat.

102 Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προστεχέσι ταύ-
 τοισι τεταγμένοισι, μέχρι κου τῶν ἡμισίων, ἡ ὁδὸς ἐγί-
 νετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπιδον χώρον· τοῖσι δὲ Λα-
 κεδαιμονίοισι, καὶ τοῖσι ἐπέξῃς ταύτοις τεταγμένοισι, 5
 κατὰ τε χαράδρην καὶ οὖρα. ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμό-
 νιοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ κέρει ἔτι καὶ δὴ
 ἐμάχοντο. Ἔως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρθια ἦν τὰ
 γέγρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ.
 ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προστεχέων ὁ στρατός,
 ὅπως ἑαυτῶν γένηται τὸ ἔργον, καὶ μὴ Λακεδαιμο- 10
 νίων, παρακελευσάμενοι, ἔργου εἶχοντο προθυμότερον,
 ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ
 γέγρρα οὗτοι, Φερόμενοι ἐσέπτεσον αἰλές ἐς τοὺς Πέρσας·
 αἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ χρόνον συγχρὸν ἀμυνόμενοι, τέλος

CII. 6. ἔτι καὶ δὴ. ἤδη *expectasset*, nisi αὐτίκα δὴ *foras*
legendum, aut ἤδη καὶ δὴ.

(102.) *Athenienses*, et qui proxime illos locati
 erant, dimidium fere totius exercitus, viam habe-
 bant secundum littus et per plana loca; *Lacedae-*
monii vero, et qui post hos locati, per voraginem
 et montana. Dumque hi circumibant, illi in altero
 cornu pugnam iam commiserant. Quamdiu igitur
Persis rectae stabant crates, repugnabant illi hosti-
 bus, neque eis erant inferiores. Sed quum Athenien-
 ses hisque proximi, quo ipsorum esset factum, non
 Lacedaemoniorum, invicem cohortati, acrius in-
 cumberent operi, tum quidem mutata est rei facies.
 Perruptis enim cratibus ingenti impetu conferti in
 Persas irruebant: et illi exceperunt quidem impe-
 tum, et per sat longum tempus repugnarunt; ad ex-

15 ἔφευγον εἰς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σι-
 κωνῖοι καὶ Τροιζήνιοι, οὕτω γὰρ ἔσαν ἐπέξῃς τεταγμέ-
 νοι, συνεπισπόμενοι, συνεσέπιπτον εἰς τὸ τεῖχος. ὥς δὲ καὶ
 τὸ τεῖχος ἀραιήθη, οὐτ' ἔτι πρὸς ἀλλήν' ἐτράποντο οἱ
 βάρβαροι, πρὸς Φυγὴν τε ὁρμέατο οἱ ἄλλοι, πλὴν Περ-
 20 σέων. οὗτοι δὲ, κατ' ὀλίγους γινόμενοι, ἐμάχοντο τοῖσι
 αἰὶ εἰς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἕλληνας. καὶ τῶν στρατη-
 γῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευ-
 τῶσι. Ἀρταύτης μὲν, καὶ Ἰθαμίτῃς, τοῦ ναυτικοῦ στρα-
 τηγόντες, ἀποφεύγουσι· Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πε-
 25 ζῶν στρατηγὸς Τιγράνης, μαχόμενοι τελευτῶσι. Ἐπὶ 103
 δὲ μαχομένων τῶν Περσέων, ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι
 καὶ οἱ μετ' αὐτέων, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχίριζον. Ἐπε-
 σον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐμβαῦτα ἄλ-

tremum vero intra murum profugerunt. Quos inse-
 cuti Athenienses cum Corinthiis et Sicyoniis et Troe-
 zenis, (hi enim ita deinceps in acie locati erant)
 simul cum illis intra murum irruerunt. Ut igitur
 etiam castellum hoc expugnatum est, omissâ pug-
 nâ Barbari fugam corripuere, exceptis Persis; qui,
 etiam ad exiguum licet numerum redacti, constan-
 ter tamen Graecis, adsidue irrudentibus, sese oppo-
 suerunt. Et duo quidem ex Persicis ducibus fugâ eva-
 sere, duo vero periere. Artayntes et Ithamitres,
 classiariorum praefecti, fugâ salutem petierunt: pu-
 gnantes vero ceciderunt Mardontes et imperator pe-
 destris exercitus Tigranes. (103.) Dum adhuc pugna-
 bant Persae, advenerunt Lacedaemonii, quique cum
 his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt
 autem ibi ex ipsis etiam Graecis haud pauci; quum

λοι τε, καὶ Σικυώνιοι, καὶ στρατηγὸς Περίλαος. Τῶν 5
 δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι, ἑόντες τε ἐν τῷ στρατοπέ-
 δῳ τῷ Μηδικῷ, καὶ ἀπαραρημένοι τὰ ὅπλα, ὡς εἴ-
 δον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς γινομένην ἑβραλκίαν τὴν μά-
 χην, ἔρδον ὅσον εὐδυνέατο, προσωφελεῖν ἐθέλοντες τοῖσι
 Ἕλλησι. Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, 10
 οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ Περσέων, ἐπέθεντο
 104 τοῖσι βαρβάροισι. Μιλησίοισι δὲ προστίετακτο μὲν
 τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίας εἶναι σφί-
 ῳς, ἣν ἄρα σφέας καταλαμβάνη οἷά περ κατέλαβε,
 ἔχοντες ἡγεμόνας, σώζονται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυ-
 κάλης. ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ 5
 Μιλήσιοι, τούτου τε εἵνεκεν, καὶ ὥα μὴ παρόντες ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποίοιεν. οἱ δὲ πᾶν τὸ ἐναν-
 τίον τοῦ προστεταγμένου ἐποίουν· ἄλλας τε κατηγεόμε-

alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Peri-
 laus. *Samii* vero, qui in exercitu Medico milita-
 bant, quibus arma erant ademta, quum iam initio
 vidissent ancipitem esse pugnam, quidquid in eo-
 rum fuit potestate fecerunt, quo Graecos iuvarent. Et
 reliqui *Iones*, videntes Samios initium facere defe-
 ctionis, ipsi quoque a Persis deficientes, adorti sunt
 Barbaros. (104.) Iam *Milesiis* quidem mandatum
 erat, ut viarum exitus custodirent, salutis caussâ
 Persarum; quo, si eis accidisset id quod nunc acci-
 dit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina
Mycalae salvi evaderent. Hoc quidem consilio illos
 Persae ibi locaverant, simul vero, ne, si exercitui
 adessent, novi quidpiam molirentur. At illi plane
 contrarium eius, quod mandatum erat, fecerunt:

καὶ σφι ὁδοὺς φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον εἰς τοὺς πολεμίους.
 10 καὶ τέλος αὐτοὶ σφι ἐγένοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι.
 Οὕτω δὲ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπίστη.

Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι 105
 καὶ Ἀθηναίων, Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, αἵηρ παγκρά-
 τιον ἐπασκήσας. τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε
 ὕστερον τούτων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Κα-
 5 ρυστίοισι, ἐν Κύρῳ τῆς Καρυστίας χώρας ἀποθανόντα
 ἐν μάχῃ, κείσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. Μετὰ δὲ Ἀθηναίους,
 Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυώνιοι ἡρίστευσαν Ἐπεὶ 106
 τε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς, τοὺς μὲν
 μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς
 νῆας ἐνέπηρσαν, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λήην προεξ-
 5 αγαγόντες εἰς τὸν αἰγιαλόν· καὶ θησαυροὺς τινὰς χρη-

fugientes quippe Barbaros per contrarias duxerunt
 vias, quae ad hostes ferebant; et ad extremum eos
 ipsi, ut infensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem
iterum Ionia a Persis defecit.

(105.) In hac *ad Mycalen pugna* virtutis prae-
 mium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus
 Hermolycus Euthyni filius, pancratiastes. Idem vero
 Hermolycus post haec, quum bellum gererent Athe-
 nienses cum Carystiis, Cyrni in agro Carystio ceci-
 dit in praelio, et prope Geraestum sepultus est.
 Post Athenienses autem Corinthii et Troezenii et
 Sicyonii praecipuam virtutis laudem commeruerunt.
 (106.) Graeci, plerisque Barbarorum, partim in
 praelio, partim in fugas interfectis, naves cremarunt
 et totum munimentum, praedâ prius egestâ et in
 littore depositâ: repererantque arcas nonnullas rebus

μάκων εὔρον. ἐμπρήσαντες δὲ τὸ τεῖχος καὶ τὰς ἡσας, ἀπέπλεον. Ἀπικόμεινοι δὲ εἰς Σάμον οἱ Ἕλληνες, ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίης, καὶ ὅπη χρεὸν εἴη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἔσαν· τὴν δὲ Ἰωνίην ἀπῆναι τοῖσι βαρβάροισι ἀδύνατον γὰρ 10 ἐφαίνετό σφι εἶναι ἑαυτούς τε Ἰώνων προκατῆσθαι, φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον· καὶ, ἑαυτῶν μὴ προκατημένων, Ἰώνας οὐδεμίην ἐλπίδα ἔχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξιν. Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει εἰῶσι εἰδόκει τῶν μηδισάντων ἐθνέων 15 τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμπόρια ἐξαναστήσαντας, δοῦναι τὴν χώραν Ἰωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ εἰδόκει ἀρχὴν, Ἰωνίην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννη-

CVI. 18. Πελοποννησίους de nostra coniect. Vulgo omnes Πελοποννησίους.

pretiosis repletas. Munitione et navibus incensis, retro navigarunt. Deinde, postquam Samum pervenire, deliberarunt de *Ionía in aliam terram transferenda*, et qua parte Graeciae, quae in potestate esset Graecorum, sedes Ionibus sint adsignandae. Ionía enim videbatur Barbaris esse relinquenda, quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo Ioníae praesiderent, eamque custodirent; Iones autem, nisi sub Graecorum praesidio essent, nequaquam sperare possent, salvos se fore, nec poenas Persis daturus. Qua proposita deliberatione, qui ex Peloponnesiis aderant dignitate eminentes, emporia Graecorum qui cum Medis sensissent, eiectis incolis, cum agro ad quodque emporium pertinente, Ionibus tradi debere incolenda. Contra Athenienses nullo pacto Ionas aliam in terram transferendos censebant,

σίους περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιῶν βουλευέειν. ἀντίτοι-
 20 νόντων δὲ τούτων, προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι.
 καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ
 τοὺς ἄλλους νησιώτας, οἱ ἔτυχον συστρατευόμενοι ταῖσι
 Ἕλλησι, ἐς τὸ συμμαχικὸν ἐποιήσαντο, πίστι τε κα-
 25 ταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι, ἐμμένειν τε καὶ μὴ ἀποστή-
 σισθαι. τούτους δὲ καταλαβόντες ὀρκίοισι, ἔπλεον τὰς
 γεφύρας λύσοντες· ἔτι γὰρ ἐδόκεον ἐντεταμένους εὐρή-
 σιν. οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἔπλεον.

Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων, ἐς τὰ ἄκρα τε 107
 τῆς Μυκάλης κατεληθέντων, ἐόντων οὐ πολλῶν, ἐγί-
 νετο κομιδὴ ἐς Σάρδεις. πορευομένων δὲ, κατ' ὁδὸν Μα-
 σίστης, ὁ Δαρείου, παρατυχὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι,
 8 τὸν στρατηγὸν Ἀρταύτην ἔλεγε πολλά τε καὶ κακὰ,
 ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίᾳ φὰς αὐτὸν εἶναι, τοιαῦτα

nec decere Peloponnesios de ipsorum coloniis quid-
 quam statuere. Quibus obnitentibus, haud inviti
 Peloponnesii concesserunt. Itaque Samios et Chios et
 Lesbios, reliquosque Insulares, qui arma et naves
 cum Graecis sociaverant, in commune sociorum re-
 ceperunt, fide et iureiurando adstrictos de societate
 constanter et cum fide servanda. Quo facto ad Helle-
 spontum navigarunt, pontes soluturi, quos adhuc
 stratos se reperturos esse existimaverant.

(107.) Qui ex Barbaris fugā evaserunt, numero
 haud multi, in Mycalae cacumina compulsi; hi dein-
 de Sardes salvi redierunt. Qui dum eo revertuntur,
 in itinere *Masistes*, Darii filius, qui acceptae cladi
 interfuerat, ducem exercitus *Artayntem* multis in-
 sectatus est maledictis, quum alia dicens, tum et *esse*

στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ, τὸν βασιλῆος οἶκον κακώσαντα. παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι, γυναικὸς κακίῳ ἀκούσαι, δένος μέγιστός ἐστι. ὁ δὲ, ἐπὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιούμενος, σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκῃα, ἀποκτεῖναι θέλων. καὶ μὴν ἐπιβέοντα Φρασθίῃς Ξιναγόρης ὁ Πρηξίλειος, ἀνὴρ Ἀλικαρνησοῦς, ὅπισθε ἐστὼς αὐτοῦ Ἀρταύντιω, ἀρπάζει μέσον, καὶ ἐξάρας, παίει ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστιω προέστησαν. ὁ δὲ Ξι-¹⁵ναγόρης ταῦτα ἐργάσατο, χάριτα αὐτῷ τε Μασίστη τιθέμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τούτου τὸ ἔργον Ξιναγόρης πάσης ἤρξε Κιλικίης, δόντος βασιλῆος. τῶν δὲ κατ' ὁδὸν περυσυμένων, οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τούτων, ἀλλ' ἀπικνίσ-²⁰ται ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδεσι ἐτύγχανε ἰὼν βα-

illum muliere ignaviorem quod isto modo bellum administrasset; et quavis poena dignum esse, qui Regis domum illa calamitate adfecisset. Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfecturus Masisten. Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntae, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universae Ciliciae praefectus est. In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venere. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem

740, 7.

σιλεύς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεί τε ἐξ Ἀθηνέων, προσ-
παύσας τῇ ναυμαχίῃ, Φυγὼν ἀπίκετο.

Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα, ἔρα τῆς Μασί- 108
στεω γυναικός, εἰούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. ὥς δέ οἱ
προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην
προσέφερε, προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην·
5 (τῷντὸ δὲ τοῦτο ἔχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὖ γὰρ ἐπίστα-
το βίης οὐ τευξομένη) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος
τῶν ἄλλων, πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδί τῷ
ἑωυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικός ταύτης καὶ
Μασίστew· δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμψεσθαι, ἢ ταῦ-
10 τα ποιήσῃ. ἀρμόσας δὲ, καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας,
ἀπήλυνε εἰς Σοῦσα. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπίκετο, καὶ
ἠγάγετο εἰς ἑωυτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς
Μασίστew μὲν γυναικός ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, διαμειψάμε-

mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem ve-
nerat.

(108.) Sardibus igitur dum *Xerxes* moratur, amo-
re tunc captus est uxoris *Masistae*, quae et ipsa
ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent
nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione
habita fratris sui *Masistae*; (quod ipsum etiam mu-
lierem retinuit, bene gnaram sibi vim non iri in-
latum;) tum ille, quum nulla ei alia via pateret,
filio suo *Dario* hasce conciliat nuptias, nempe fi-
liam huius mulieris et *Masistae* illi dat uxorem;
ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum.
Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum
solennibus, *Susa* abiit. Quo ut pervenit, uxoremque
Darii suas in aedes recepit; tum vero, omitta uxore
Masistae, mutatoque amore, uxorem *Darii* deperiit,

νος, ἥρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικὸς·
 Μασίστῳ δὲ θυγατρὸς· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ 15
 109 ἦν Ἀρταύτη. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνάπυστα γίνεται
 τρόπῳ τοιῷδε. ἐξυφύνασα Ἀμηστρις, ἡ Ξέρξῳ γυνή·
 Φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θιῆς ἄξιον, δίδοι Ξέρ-
 ξῳ. ὁ δὲ, ἡσθεὶς, περιβάλλεται τε καὶ ἔρχεται παρὰ
 τὴν Ἀρταύτην. ἡσθεὶς δὲ καὶ ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰ- 5
 τῆσαι ὅ τι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπου-
 γημένων· πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. τῇ δὲ κα-
 κῶς γὰρ ἔδεε πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε
 Ξέρξῳ· „Δώσεις μοι τὸ ἂν σε αἰτήσω;“ ὁ δὲ, πᾶν
 μᾶλλον δοκέων κείνην αἰτῆσαι, ὑπισχνέτο καὶ ὤμοσε. 10
 ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδεῶς αἰτέει τὸ Φᾶρος. Ξέρξης δὲ
 πανταῖος ἐγένετο, οὐ βουλόμενος δοῦναι· κατ' ἄλλο μὲν

Masistae filiam, eaque potitus est. Nomen huic mul-
 lieri *Artaynta* fuit. (109.) Sed succedente tempore
 comperta res est hac ratione. *Amestris*, uxor *Xer-
 xis*, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spe-
 ctatu dignum, quod dono dedit Xerxi. Quo ille de-
 lectatus, idem amiculum indutus convenit Artayn-
 tam. Iamque quum et hac delectatus esset, iussit
 eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quid-
 quid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quae pe-
 titura esset, consecuturam. Tum illa (nam in fatis
 erat, ut ingens calamitas universae familiae incum-
 beret) Xerxi respondit: *Dabis - ne mihi quod abs-
 te petam?* Et ille, quidvis potius aliud petituram
 illam ratus, interposito iureiurando promisit. Tum
 illa, postquam iuravit rex, nihil verita, *amiculum*
 istud petiit. At *Xerxes*, in omnes se partes vertens

οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἀμυστριν, μὴ καὶ πρὸν κατακα-
 ζούσῃ τὰ γινόμενα, οὕτω ἐπιυρεβῇ πρήσσω· ἀλλὰ
 15 πόλεις τε εἰδίδου, καὶ χρυσὸν ἄπλετον, καὶ στρατὸν τοῦ
 ἔμελλε οὐδὲς ἄρξιν ἀλλ' ἢ ἐκείνῃ Περσικὸν δὲ κάρτα
 ὁ στρατὸς δᾶρον. ἀλλ', οὐ γὰρ ἐπείθε, διδοῖ τὸ Φᾶρος.
 ἡ δὲ, περιχαρὴς εἶσα τῷ δώρῳ, ἐφόρει τε καὶ ἀγάλλ-
 λετο· καὶ ἡ Ἀμυστρίς πυνθάνεται μιν ἔχουσαν. Μα- 110
 θοῦσα δὲ τὸ ποιούμενον, τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ ἔχε
 ἔγκοτον· ἡ δὲ, ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰ-
 τίην, καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστειω γυ-
 5 ναικὶ ἐβούλευε ὀλεθρον. φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν
 ἐαυτῆς Πέρξην βασιλῆϊον δειπνον προτιθέμενον (τοῦτο
 δὲ τὸ δειπνον παρασκευάζεται ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν

dare recusavit: (nulla quidem alia de caussa, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, iam pridem id quod agebatur suspicante, in hac culpa deprehenderetur;) sed urbes se ei dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alius nisi ipsa praefutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. At mulieri non persuasit; adeoque amiculum ei dedit. Quo munere illa supra modum gavisa, gestabat amiculum, eoque superbiebat: et eam illud habere cognovit *Amestris*. (110.) Quo comperto, regina non tam in mulierculam illam odium concepit, quam in eius matrem, Masistae uxorem; eique, ut quae auctor huius rei (ut illa putabat) et unice in culpa esset, exitium meditata est. Itaque diem observavit, quo maritus ipsius *Xerxes* regiam coenam erat propositurus: (paratur autem haec *regia coena* semel quotannis,

ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς· ὄνομα δὲ τῷ δειπνῶ τού-
 τῳ, Περσιστὶ μὲν, τυκτᾶ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλληνικὴν
 γλῶσσαν, τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμάται 10
 μοῦνον βασιλεύς, καὶ Πέρσας δωρέεται·) ταύτην δὴ τὴν
 ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἀμηστρίς, χρήζει τοῦ Ξέρξεω,
 δοῦναι οἱ τὴν Μασίστειν γυναῖκα. ὁ δὲ δεινὸν τε καὶ
 ἀναρσίον ἐποίητο, τοῦτο μὲν, ἀδελφεοῦ γυναῖκα παρα-
 δοῦναι, τοῦτο δὲ, ἀναιτήν ἐοῦσαν τοῦ πράγματος ταύ- 15
 111 του· συνῆκε γὰρ τοῦ εἵνεκεν ἐδέετο. Τέλος μύντοι, κεί-
 νης τε λεπαραούσης, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος,
 ὅτι ἀτυχῆσαι τὸν χρήζοντα οὐ σφί δυνατόν ἐστι βασι-
 λείου δειπνοῦ προκειμένου, κάρτα δὴ ἀέκων κατανεύει
 καὶ παραδούς, ποιεῖ ὥδε. τὴν μὲν καλεῖται ποιεῖν τὰ 5
 βούλεται· ὁ δὲ, μεταπεμψάμενος τὸν ἀδελφεόν, λέγει
 τάδε· „Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς, καὶ ἐμὸς

natali regis die; et Persico sermone *lycta* dicitur,
 quod Graecorum lingua τέλειον, id est *perfectum*,
 significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smeg-
 mate detergit, et munera dat Persis:) hoc igitur obser-
 vato die *Amestris* petiit a Xerxe, ut sibi traderetur
 uxor Masistae. Ille vero rem atrocem et indignam iudi-
 cavit, uxorem filii illi tradere, eamque nullam huius
 rei culpam habentem: intellexerat enim cur hanc illa
 sibi tradendam postularet. (111.) Verumtamen, quum
 illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur,
 quae vetabat regem Persarum negare quidquid ab
 illo, quando regia coena proposita est, postulatur,
 postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita
 vero muliere, hoc fecit: uxorem iussit, quae vellet,
 facere: ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis com-

„ἀδελφεός· πρὸς δ' ἔτι τούτοις, καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός.
 „γυναικὶ δὴ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικίεις, μὴ συνοικέει· ἀλ-
 10 „λά τοι ἀντ' αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν.
 „ταύτῃ συνοικέει· τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοὶ,
 „μὴ ἔχει γυναῖκα.“ Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας
 τὰ λεγόμενα, λέγει τὰδε· „ὦ δόσποτα, τίνα μοι
 „λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναῖκα, ἐκ
 15 „τῆς μοι παῖδες νεηνίαι τέ εἰσι τρεῖς, καὶ θυγατέρες,
 „τῶν καὶ σὺ μίην τῷ παιδί τῷ σεωυτοῦ ἡγάγω γυ-
 „ναῖκα· αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάστα ἐσθ-
 „σα· ταύτην με κελεύεις μετέντα, θυγατέρα τὴν σεωυ-
 „τοῦ γῆμαι; ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιῶμαι
 20 „ἄξυντος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι του-
 „τέων οὐδέτερά· σὺ δὲ μηδαμῶς βιώ, πηγήματος τοι-

pellavit: *Masista! tu Darii filius es, meusque fra-*
ter: ad haec vir bonus et fortis es. Iam tu hanc mu-
lierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli
porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam
despondeo. Cum hac matrimonium contrahe; illa
vero, quam nunc habes, non sit porro tua coniux;
sic enim mihi placet. Cui Masistes, miratus dicta,
respondit: Proh domine! Quanam est haec im-
portuna oratio, quod me iubes uxorem meam, ex
qua mihi tres iuvenes filii nati sunt, et filiae, qua-
rum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti,
denique quae animo meo convenit, hanc me dimit-
tere iubes, et tuam filiam ducere uxorem? Ego vero,
Rex, magni quidem facio quod me coniugio filiae
tuae digneris: at horum tamen equidem neutrum
faciam: tu vero noli mihi vim adferre, talem rem

„οὐδὲ δέόμενος. ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος
 „Φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἥσσαν, ἔμε τε ἑα γυναικὶ τῇ
 „ἐμῇ συνοικέειν.“ Ὁ μὲν δὴ τοιούτοις ἀμείβεται· Ξέρ-
 ξης δὲ θυμωθεὶς, λέγει τὰδε· „Οὕτω δὴ τοι, Μασί- 25
 „στα, πέπρηκται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δῶν θυγατέρα
 „τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνη πλεῦνα χρόνον συνοική-
 „σιν· ὥς μάθης τὰ διδόμενα δέεσθαι.“ Ὁ δὲ, ὡς
 ταῦτα ἤκουσε, εἶπας τοσόνδε, ἐχώρει ἔξω· „Δέσπο-
 112 „τα, οὐ δὴ καὶ με ἀπώλεσας;“ Ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 δια μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διαλέγε-
 το, ἡ Ἀμπεστρίς μεταπεμψαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ
 Ξέρξεω, διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστῳ·
 τοὺς τε μαζοὺς ἀποταμοῦσα, κυστὶ προέβαλε, καὶ 5
 ῥῖνα, καὶ ὄτα, καὶ χεῖλεα· καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦ-
 113 σα, εἰς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην. Ὁ δὲ

*postulans. Tuae certe filiae reperietur alius mari-
 tus me non inferior: me vero sine meam habere
 uxorem! Quo responso iratus Xerxes: Igitur hoc,
 inquit, profecisti: nempe nec ego tibi filiam meam
 dabo in matrimonium, nec tu istam porro habe-
 bis uxorem; quo discas oblata accipere. Et ille,
 nihil amplius nisi hoc verbum subiiciens, Domine,
 nondum tamen prorsus me perdidisti? foras exiit.
 (112.) Per idem tempus quo Xerxes cum fratre dis-
 seruit, interim Amestris, accitis regis satellitibus,
 uxorem Masistae misere dilacerat: praecisas ma-
 millas et nares et aures et labia canibus proicit,
 denique excisâ linguâ domum dimittit ita indigne
 dilaniatam. (113.) Masistes, quum nihil etiam
 tunc horum audivisset, metuens tamen aliquam sibi*

743, 97.

Μασίστης, οὐδὲν κω ἀκηκῶς ταυτέων, ἐλπόμενος δὲ
 τί αἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ εἰς τὰ οἴκλα. ἰδὼν δὲ
 διφθαερμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμ-
 5 βουλευσάμενος τοῖσι παισὶ, ἐπορεύετο εἰς Βάκτρα σὺν
 τε τοῖσι ἑαυτοῦ υἱοῖσι, καὶ δὴ κού τισι καὶ ἄλλοισι,
 ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον, καὶ ποιήσων τὰ μέ-
 γιστα κακῶν βασιλῆα· τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ
 δοκέειν, εἶπερ ἔφθη ἀναβὰς εἰς τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς
 10 Σάκας· καὶ γὰρ ἑστεργόν τε μιν, καὶ ἦν ὑπαρχος τῶν
 Βακτριῶν. ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης, πυθόμενος ταῦτα ἐκεί-
 νον πρῆσσοντα, πέμψας ἐπ' αὐτὸν στρατιήν, ἐν τῇ ὁδῷ
 κατέκτεινε αὐτόν τε ἐκείνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ
 τὴν στρατιήν τὴν ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρ-
 15 ξου, καὶ τὸν Μασίστῳ θάνατον, τσαῦτα ἐγένετο.

Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὀρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ' Ἑλ- 114

calamitatem imminere, cursu domum suam prope-
 ravit. Ubi conspectâ uxore ita mutilatâ, consilio
 cum filiis inito, protinus cum filiis aliisque nonnul-
 lis *Bactra* proficiscitur, *Bactrianam* provinciam ad
 defectionem sollicitaturus, et quanta maxima posset
 mala inlaturus regi. Atque hoc ipsum etiam perfe-
 cisset, ut mihi videtur, si usque ad *Bactros* et *Sacas*
 pervenisset: hi enim illum diligebant, et erat ipse
Bactrianæ præfectus. At *Xerxes*, ubi eum hocagere
 cognovit, misso contra eum exercitu, et ipsum et
 eius filios et milites qui cum illo erant, in itinere
 interfecit. Et hæc quidem de *amore Xerxis* et de
Masistæ obitu hactenus.

(114.) *Graeci a Mycale versus Hellespontum*

λησπόντου, πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὄρμασιν, ὑπὸ ἀπέ-
 μων ἀπολαμφθέντες· ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο εἰς Ἀβυ-
 δον, καὶ τὰς γεφύρας εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδό-
 κειον εὐρήσειν ἔτι ἐντεταμένας· καὶ τουτέων οὐκ ἤκιστα 5
 εἶκεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκοντο. τοῖσι μὲν νυν ἄμ-
 φι Λευτυχίδα Πειλοποννησίοισι ἔδοξε ἀποπλέειν εἰς τὴν
 Ἑλλάδα· Ἀθηναίοισι δὲ, καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ,
 αὐτοῦ ὑπομείναντας, πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ
 μὲν δὴ ἀπέπλεον· Ἀθηναῖοι δὲ, ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβα- 10
 115 λόντες εἰς τὴν Χερσόνησον, Σηστον ἐπολιόρχεον. Ἐς δὲ
 τὴν Σηστον ταύτην, ὡς ἐόντος ἰσχυροτάτου τείχεος τῶν
 ταύτῃ, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρῆναι τοὺς Ἕλληνας
 εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκ τε τῶν ἄλλων τῶν περικυκλῶν,
 καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος Οἰόβαζος, ἀνὴρ Πέρσης, 5
 ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὅπλα ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς.

profecti, primum ad Lectum naves adpulere, ventis
 retenti: deinde vero, ubi Abydum pervenere, pon-
 tes viderunt rescissos, quos adhuc stratos esse puta-
 verant; qua de caussa etiam maxime ad Hellespontum
 navigaverant. Quare Leotychidae caeterisque Pello-
 ponnesiis placuit retro navigare in Graeciam: Athe-
 niensibus vero, eorumque duci *Xanthippo*, visum
 est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Ita-
 que Lacedaemonii domum navigarunt, *Athenienses*
 vero, ex Abydo in *Chersonesum* traicientes, *Sestum*
 oppugnarunt. (115.) Est autem haec *Sestus* muni-
 tissimus illius regionis locus: itaque, adlato nuncio
 de Graecorum in Hellespontum adventu, in illam
 se receperant et ex aliis finitimis oppidis frequentes,
 et ex Cardia *Oeobazus* Persa, qui ibi armamenta

743, 27.

ἔχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολεῖς, συνῆσαν δὲ Πέρσαι
 τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συγχρὸς ὄμιλος. Ἐτυ- 116
 ράνευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξῳ ὑπάρχος Ἀρταύκτης,
 αἰὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος. ὃς καὶ βα-
 σιλεῖα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσί-
 5 λεω τοῦ Ἰφικλου χρήματα ἐξ Ἐλαιούντος ὑφελόμενος.
 ἐν γὰρ Ἐλαιούντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλει τά-
 φος τε, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν, ἐνθα ἦν χρήματα
 πολλὰ, καὶ Φιάλαι χρύσαι καὶ ἀργύραι, καὶ χαλ-
 κὸς, καὶ ἰσθῆς, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ Ἀρταύκτης
 10 ἐσύλησε, βασιλῆος δόντος. λέγων δὲ ταῦτα, Ξέρξης
 διεβάλετο „Δέσποτα, ἐστὶ οἶκος ἀνδρὸς Ἑλλήνος ἐν-
 „θαῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύσάμενος, δίκης
 „κυρήσας, ἀπέθανε. τούτου μοι δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ

pontium deposuerat. Tenebant urbem indigenae
Aeolenses : cum his vero et Persae erant, et aliorum
 sociorum haud exiguus numerus. (116.) Tyrannus
 universae provinciae *Artayctes* erat, Persa, satvus
 vir et nefarius : qui etiam, decepto rege quum con-
 tra Athenas proficisceretur, Protesilai thesauros,
 Iphicli filii, Elaeunte spoliaverat. Est enim *Elaeunte*,
 Chersonesi oppido, *Protesilai* sepulcrum, eique cir-
 cumdatum *fanum*, in quo erant pecuniae multae, et
 aureae argenteaeque phialae, et aes, et vestis, et
 alia donaria; quae *Artayctes* rapuit, dono sibi data
 a rege. Deceperat autem Xerxem tali oratione: *Do-*
mine! inquit, *Est hic loci domus viri Graeci,*
qui, quum adversus terram tuam arma ferret,
poenas dedit, occisusque est. Huius tu domum
mihî dono da; quo discat quisque, contra tuam

„τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι.“ ταῦτα
λέγων, εὐπετέως ἔμελλε ἀναπέσειν Ξέρξης δοῦναι αὐ- 15
τὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκείνος ἐφρόνει. Ἐπὶ
γῆν δὲ τὴν βασιλῆος στρατεύεσθαι Πρωτασίλειον ἔλεγε,
νοέων τοιαύτην τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἑαυτῶν εἶναι
Πέρσαι, καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ
χρήματα, ἐξ Ἐλαιούντος εἰς Σηπτόν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ 20
τέμνος ἔσπειρε, καὶ ἐνέμετο· αὐτὸς τε ὅπως ἀπίκοιτο
εἰς Ἐλαιούντα, ἐν τῷ αὐτῷ γυναιξὶ ἐμίσγετο. Τότε δὲ
ἐπολιορκίετο ὑπὸ Ἀθηναίων, οὔτε παρεσκευασμένος εἰς
πολιορκίην, οὔτε προσδεκόμενος τοὺς Ἕλληνας· ἀφου-
117 λῶνται δὲ καὶ αὐτῷ ἐπέπεσον. Ἐπεὶ δὲ πολιορκημέ- 25
νοισὶ σφι φθινόπωρον ἐπιγίγνετο, καὶ ἥσχαλλον οἱ Ἀθη-

terram non esse arma ferenda. Quibus dictis facile
persuasurus erat regi, ut ei domum huius viri lar-
giretur; quippe qui nihil eorum, quae ille sentiret,
suspiciatus erat. Quod autem ille *Protesilaum adver-*
sus Regis terram arma tulisse dixit, id hoc modo
intellexerat: Persae universam Asiam existimant
suam esse et illius regis qui quoque tempore apud
illos regnum obtinet. Artayctes igitur dono sibi da-
tas opes Elaeunte Sestum transportavit, et in agro
heroi consecrato partim sementem fecit, partim pe-
cora sua pavit: et quoties ipse Elaeuntem venit, in
penetralli cum mulieribus concubuit. Tunc vero ob-
sidebatur ab Atheniensibus, quum nec ad toleran-
dam obsidionem paratus esset, nec omnino exspe-
ctasset Athenienses, qui prorsus de improvviso illum
invaserant. (117.) Postquam vero obsessis [*et ob-*
sidentibus] autumnus supervenit, tum dolentes Athe-

ναῖοι, ἀπό τε τῆς ἐσωτῶν ἀποδημέοντες, καὶ οὐ δυνά-
μενοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, εἶδόντο τε τῶν στρατηγῶν ὅπως
5 ἀπάγοιεν σφεας ὀπίσω· οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν, πρὶν ἢ
ἐξέλωσι, ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφεας μεταπέμψηται.
οὕτω δὲ ἔσπεργον τὰ παρεόντα.

Οἱ δ' ἐν τῷ τείχεϊ εἰς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπτιγμένοι 118
ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔβροντες τῶν κλινέων, ἐσι-
τείοντο. ἐπεὶ τε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι ἔχον, οὕτω δὲ ὑπὸ
νύκτα οἴχονται ἀποδράντες οἱ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύ-
5 κτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὅπισθε τοῦ τείχεος καταβάντες,
τῇ ἦν ἐρημότατον τῶν πολεμίων. ὥς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο,
οἱ Χερσονησῖται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθη-
ναίοισι τὸ γεγονός, καὶ τὰς πύλας ἀνοιξαν. τῶν δὲ οἱ
μὲν πλεῖντες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν ἔχον. Οἰόβαζον 119

nienses, quod et domo abessent, et urbem non pos-
sent expugnare, orarunt duces, ut domum se redu-
cerent. At hi negarunt id se prius facturos, quam
aut expugnassent urbem, aut a communi Athenien-
sium revocarentur. Ita illi quoque praesentem rerum
statum patienter tulerunt.

(118.) Iam vero, qui in urbe erant, ad extrema
redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam
lectulorum elixarent comederentque. Quum autem
ne haec quidem amplius suppeterent, noctu profu-
gerunt Persae cum Artaycte et Oeobazo, in postica
urbis parte de muro descendentes, qua parte rario-
res erant hostes. Quod factum, ubi illuxit, Cherso-
nesitae Atheniensibus e turribus significarunt, por-
tasque eis aperuerunt. Moxque maior horum pars
pers ecutisunt profugos, caeteri vero urbem occu-

μέν νυν ἐκφυγόντα εἰς τὴν Θρηίκην, Θρήϊκες Ἀψίνθιοι
 λαβόντες, ἔθυσαν Πλειστῶρι ἐπιχωρίῳ θεῷ, τρόπῳ
 τῷ σφετέρῳ· τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου, ἄλλῳ τρόπῳ ἐφό-
 ρευσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην, ὕστεροι ὀρμηθέν- 5
 τες Φεύγειν, καὶ, ὡς κατελαμβάνοντο ὀλίγον ἔοντες
 ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συχνόν,
 οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. καὶ συνή-
 σαντές σφεις οἱ Ἕλληνες, ἦγον εἰς Σηστόν· μετ' αὐ-
 τῶν δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτὸν τε καὶ τὸν 10
 120 παῖδα αὐτοῦ. Καὶ τῶν τῶν φυλασσόντων λέγεται
 ὑπὸ Χερσονησιτέων, τὰρίχους ἐπτῶντι, τέρας γενέσθαι
 τοιόνδε. οἱ τὰριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε
 καὶ ἥσπαιρον, ὅπως περ ἰχθύες νεοάλωτοι. καὶ οἱ μὲν,
 περικυβέντες, ἐθάμαζον. ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέ- 5

parunt. (119.) Et Ocobazum quidem, quum in Thra-
 ciam fugisset, captum Thraces Absinthii *Pleistora*
 indigenae deo mactarunt suo more; caeteros autem,
 qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. Artay-
 ctes vero cum suis, qui post illos demum fugam
 capessiverant, deprehensi quum paullo ultra Aegos
 Potamos essent progressi, satis diu restiterunt; do-
 nec, aliis interfectis, caeteri vivi capti sunt: quos
 vinctos Sestum Athenienses duxerunt, in hisque ip-
 sum etiam Artaycten et eius filium. (120.) Memo-
 rantque Chersonesitae, uni ex eis, qui vinctos custodie-
 bant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium
 obtigisse huiusmodi: salsamenta igni imposita sub-
 siliebant pulpitabantque, veluti recens capti pisces.
 Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes,
Artayctes, ut vidit prodigium, compellans homi-

ρας, καλέσας τὸν ὀπταῖντα τοὺς τάρχους, ἔφη· „Ξεῖνε
 „Ἀθηναῖε, μηδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦτο. οὐ γὰρ σοὶ
 „πέφη· ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὁ ἐν Ἐλαιούντι Πρωτα-
 „σίλεως, ὅτι καὶ τεθνεὺς, καὶ τάρχος ἔων, δύναμιν
 10 „πρὸς Θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα σινέεσθαι. νῦν ὦν ἄποι-
 „νά οἱ τάδε ἐθέλω ἐπιθεῖναι· ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν
 „ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ
 „Θεῷ· ἀντὶ δ' ἐμεινωτοῦ καὶ τοῦ παιδὸς, ἀποδώσω
 „τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοισι, περιγνόμενος.“ Ταῦ-
 15 τα ὑπισχόμενος, τὸν στρατηγὸν Ξανθίππον οὐκ ἐπίβη.
 οἱ γὰρ Ἐλαιούσιοι τῷ Πρωτασίλει τιμωρόντες, εἰδόντό
 μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτη
 ὁ νόος ἔφερε. ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτὴν ἐς

CCX. 10 seq. ἄπεινά οἱ. Vera videtur docti viri coniectura
 ἄπεινά μοι, quam vers. lat. expressimus.

nem salsamenta torrentem, ait: *Hospes Athenien-
 sis! non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non
 enim tibi illud adparuit: sed mihi Protesilaus,
 qui Elaeunte est, significat, se etiam mortuum et
 sale conditum, vim habere se a diis tributam no-
 cendi his qui iniuria illum adfecerunt. Nunc igi-
 tur ego hanc mihi ipse mulctam, qua redimam
 culpam, volo irrogare: pro thesauris quos ex illius
 templo abstuli, centum talenta deo solvam; pro
 me autem et pro filio meo ducenta talenta pendam
 Atheniensibus, si salvos nos dimittere voluerint.*
 Haec ille pollicitus, praetori Xanthippo non per-
 suasit. Nam Elaeuntii, ulciscendi Protesilai caussa,
 ut supplicio ille adficeretur, rogarunt; et ipsius et-
 iam praetoris in hanc partem inclinaverat sententia.

- τὴν Ξέρξης ἔζευξε τὸν πέρων, οἱ δὲ λέγουσι, ἐπὶ τὸν
 κολωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλιος, [πρὸς] σανάδα 20
 προσπασσαλεύσαντες, ἀνεκρέμασαν τὸν δὲ παῖδα ἐν
 121 ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτεω κατέλευσαν. Ταῦτα δὲ
 ποιήσαντες ἀπέπλεον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ τε ἄλλα
 χρήματα ἄγοντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ὅπλα τῶν γεφυρέων,
 ὡς ἀναβήσοντες εἰς τὰ ἱρά. καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αὖ-
 δὲν ἔτι πλεόν ταυτέων ἐγένετο. 5
- 122 Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταύκτεω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προ-
 πάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσης ἐξηγησάμενος λό-
 γον, τὸν ἐκεῖνοι ὑπολαβόντες, Κύρῳ προσήεικον, λέ-
 γοντα τάδε. „Επεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοῖ, ἀν-
 „δρῶν δὲ σοὶ, Κύρε, κατελὼν Ἀστυάγεια· φέρε, γῆν 5
 „, γὰρ ἐκτήμεθα ὀλίγην, καὶ ταύτην τρηχέην, μετανα-

Itaque illum in littus eductum, in quod pertinue-
 rant pontes a Xerxe iuncti, sive (ut alii memorant)
 in collem supra Madytum oppidum situm, clavis
 asseri adfixum suspenderunt; et filium eius in pa-
 tris Artayctae conspectu lapidibus obruerunt. (121.)
 His rebus gestis, retro in Graeciam navigarunt, pecu-
 nias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam
 pontium armamenta, quae in templis dedicare con-
 stituerunt. Atque hoc anno nihil praeterea memo-
 rabile gestum est.

(122.) Huius Artayctae e trabe suspensi progeni-
 tor *Artembares* fuit, is qui Persis auctor fuerat ser-
 monis, quem illi arripientes *Cyro* proposuerunt, in
 hanc sententiam: *Quoniam Iupiter, sublato Astya-*
ge, Persis imperium tradidit, et prae omnibus
hominibus tibi, Cyre; age, quum terram possi-

„στάντες ἐκ ταύτης, ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. εἰσὶ δὲ
 „πολλαὶ μὲν ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἐκαστέρω·
 „τῶν μὴν σχόντες, πλέοσι ἐσόμεθα θωμαστότεροι.
 10 „οἰκὸς δὲ, ἄρχοντας ἄνδρας τοιαῦτα ποίειν· τότε γὰρ
 „δὴ καὶ παρέξει κάλλιον, ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολ-
 „λῶν ἄρχομεν, πάσης τε τῆς Ἀσίας;“ Κῦρος δὲ ταῦ-
 „τα ἀκούσας, καὶ οὐ θωμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποι-
 „εῖν ταῦτα· οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνεα κελύων παρα-
 15 σκευάζεσθαι, ὥς οὐκέτι ἄρχοντας, ἀλλ' ἀρξομένους.
 Φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χρόων μαλακοὺς ἄνδρας
 γίνεσθαι· οὐ γὰρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι, καρπὸν τε
 θωμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια.
 ὥστε συγγινόντες Πέρσαι οἴχοντο ἀποστάντες, ἐσσω-

*deamus exiguam, eamque asperam, hac relicta
 aliam habitemus meliorem! Sunt autem multae
 tales in propinquo, multae etiam longinquiores:
 quarum si unam occupaverimus, pluribus homi-
 nibus admirationi erimus. Decet autem hoc facere
 viros principatum tenentes: et quando tandem id
 fieri commodius poterit quam nunc, ubi tot ho-
 minibus et universae Asiae imperamus? Quibus
 auditis Cyrus, minime probans propositum, Fa-
 ciant hoc! ait; simul vero ita se comparent, ut qui
 imperium porro non habituri sint, sed passuri!
 Ita enim naturam ferre, ut mollibus in terris mol-
 les nascentur homines: nec enim eiusdem terrae
 esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello viros.
 Et intelligentes Persae, longe sapientiore Cyri
 sententiam quam suam, desistentes proposito abie-
 Herod. T. IV. P. I.*

Θέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου· ἄρχειν τε εἶλοντο λυ- 20
πρὴν οἰκέοντες μᾶλλον, ἢ πεδιάδα σπεύροντες ἄλλοις
δουλεύειν.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἘΝΑΤΗ.

runt; et imperare maluerunt, tenuem incolentes ter-
ram, quam campestrum fertilemque colentes aliis
servire.

FINIS LIBRI NONI
HISTORIARUM HERODOTI.

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

CLASSIS *Graecorum* ad *Artemisium*, duce *Eurybiade* Spartano; cui imperium permittunt Athenienses. (Cap. 1-3.) Graecis ad Peloponnesum se recipere cogitantibus, ut maneant, dolo et muneribus persuadet *Themistocles*. (4. 5.) Naves CC. dimittunt Persae, Euboeam circumnavigaturas. (6. 7.) Scyllias urinator. (8.) Prima pugna navalis, ancipiti Marte pugnata. (9-11.) Tempestas adfligit Persarum classem, et naves circum Euboeam missas confringit. (12. 13.) Altera, et tertia *pugna navalis ad Artemisium*. (14-17.) Graeci, audita clade ad Thermopylas, versus Peloponnesum se recipiunt, Euboeensium gregibus obiter direptis. (18-21.) Themistocles Ionas ad defectionem sollicitat. (22.) Persarum classis maritima Euboeae loca occupat. (23.) Classiarum, a Xerxe invitati, ad spectandam cladem ad Thermopylas traiciunt. (24. 25.) Quo tempore ad Thermopylas Xerxes fuit, *Olympicos* etiam tunc ludos agebant Graeci. (26.)

Thessali, Phocensibus infensi, *Xerxem* in Phocidem ducunt, per *Doridem*. (27-31.) Phocenses in Parnassi cacumina profugiunt: interim oppida illorum et templa vastant Persae. (32. 33.) *Boeotiam*, sibi amicam, cum maiore exercitus parte ingressus *Xerxes*, alios contra *Delphos* mittit; sed hi, ubi in conspectu templi fuere, praecursu terri, nec sine clade, fugam se proripiunt. (34-38.) Heroes a Delphensibus culti, Phylacus et Autonous. (39.)

Graecorum classis, relicto Artemisio, *Salaminem* petit. (40.) Athenienses suos suaeque Athenis Troezen et Salamina transvehunt, paucis hominibus in acropoli relictis. (41.) Recensentur *populi Graeciae*, quorum naves in classe ad *Salaminem* fuere: simul *origines cuiusque populi* breviter tangit Scriptor.

(43-48.) *Atticam* igne et ferro vastat *Xerxes*: *Athenas* vacuas occupat: arcem aegre expugnata[m] diripit et incendit. (51-55.)

Eversis *Athenis*, *Graeci* cum classe *Isthmum* petere parant (coll. c. 49.) quorum consilio se opponit *Themistocles*; et cum *Adimanto* Corinthio altercatus, ab *Eurybiade* imperatore impetrat, ut classis ad *Salaminem* maneat. (56-63.) Prodigia *Graecis* faventia: in his *mysticus Iacchus*. (64. 65.) *Classis Persarum* ad *Phalerum* adpellit. (66.) *Xerxi Artemisia* (cf. VII. 99.) suadet, ne pugnae navalis discrimen adeat. (67. 68.) Nihilominus ad pugnam se comparant *Persae*. (69. 70.) Interim *Isthmum* muniunt *Peloponnesii*. (71.) *Variae gentes Peloponnesum incolentes*, earumque origines. (72. 73.) Consilium denuo captum a *Graecis* de classe a *Salamine* abducenda eludit *Themistocles*, per legatum *Xerxem* monens, ut *Graecorum* classem undique cingat. (74-76.) *Bacidis* haec spectans oraculum. (77.) *Aristides* nunciat *Themistocli*, undique cinctam esse classem *Graecorum*. (78-82.) Ad fortiter pugnandum suos hortatur *Themistocles*. (83.)

Pugna navalis ad Salaminem. (84 seqq.) Bene de rege *Persarum* meriti, persico sermone *orosangae*. (85.) *Artemisiae* virtutem bellicam miratur *Xerxes*. (87. 88.) *Persarum* ingens strages. (86. et 89.) Supplicium de *Phoenicibus* sumtum, qui *Ionas* accusaverant. (90.) *Persae* victi, *Phalerum* repetunt. (91.) *Aeginetae* crimine *Medismi* purgati. (92.) Quinam e *Graecis* rem fortissime gesserint. (93.) Fama de *Corinthiis*, in utramque partem. (94.) *Aristides* in *Psytalea* insula magnum *Persarum* numerum caedit. (95.) Naufragia ad *Coliadem* delata, de quibus exstitit *Lysistrati* oraculum. (96.)

Xerxes e *Graecia* fugere cogitans, dissimulat suum consilium. (97.) *Persicorum nunciorum* institutum. (98.) Luctus *Susis*, nuncio de clade *Salamina* adlato. (99.) *Mardonius* et *Artemisia* suadent *Xerxi* ut in *Asiam* redeat. (100-103.) *Hermotimus* *Pedaensis*, eunuchus, paedagogus filiorum *Xerxis*, poe-

nas sumit de Panionio, qui illum castraverat. (104-106.) Antistita templi Minervae Pedasensis. (104.)

Classem Xerxis, ad *Hellespontum* se recipientem, persequuntur Graeci usque *Andrum*: qui postquam ulterius persequi noluerunt, *Themistocles*, misso clam ad Xerxem legato, simulat suo consilio illos non ulterius esse progressos. (107-110.) *Andrum*, quod pecunias pendere nollet, obsidet *Themistocles*; ab aliis etiam Insulanis, qui cum Medis fecerant, pecunias exigens. (111 seq.)

Xerxes cum pedestri exercitu ad *Hellespontum* properans, in Thessalia *Mardonium* reliquit cum exercitu trecentorum millium lectorum virorum. (113.) *Spartani*, oraculi iussu, a Xerxe poenas repetunt caedis *Leonidae*; quibus ille respondit, *Mardonium* illas eis daturum. (114.) In itinere magna pars exercitus *Xerxis* fame aut morbis periit. (115.) Currus sacer a Thracibus subreptus. (*ibid.*) Rex Bisaltarum sex filios, eo quod Xerxem fuissent secuti, excaecat. (116.) Pontibus *Hellesponti* per tempestatem ruptis, *Xerxes* cum suis *Abydum* navibus traicit: indeque *Sardes* pervenit. (117.) Alia de reditu *Xerxis* narratio, parum probabilis visa Herodoto. (118. 119.) Munera *Abderitis* a Xerxe data. (120.)

Graecorum classis, omissa Andri obsidione, *Carystum* depopulata, *Salaminem* redit. (121.) Dona diis data: praeda divisa. (*ibid.*) Ab Aeginetis seorsim donarium petit Delphicus deus. (122.) Caeterorum ducum invidia *Themistocles* virtutis praemio fraudatur: (123.) eidem tamen Sparta praecipuus honor habetur. (124.) Idem scite respondet obrectatori. (125.)

Artabazus, cum parte copiarum *Mardonii* *Xerxem* ad *Hellespontum* comitatus, *Pallena* civitates, quae a Persis defecerant, ad obsequium redacturus, recepta *Olyntho*, *Potidaeam* frustra oppugnat, parum succedente prodicione quam cum duce *Scionaeorum* pactus erat. (126-129.)

Persarum classe, ineunte vere, ad *Samum* stante; *Graecorum classis*, ducibus *Leotychide* Spartano

(cuius recensentur progenitores) et *Xanthippo* Atheniensi, ad *Aeginam* colligitur. (130 seq.) Sollicitati a Ionibus Graeci, ut Ioniam liberent, non ultra *Delum* navigare audent. (132.)

Mardonius per hyemem Graeca oracula consulit. ope hominis Caris cui nomen *Mys*: qui et alia oracula consuluit, et *Amphiarai* Thebis, quod Thebanis ipsis non licet consulere. (133 seqq.) *Apollo Ptous* eidem Carico sermone respondet. (135.) *Alexander* Macedo cum pacis conditionibus *Athenas* mittitur a *Mardonio*. (136.) *Digressio de Macedoniae regibus Argivis*. (conf. V. 22.) *Perdiccas* quo pacto olim regnum obtinuerit. *Horti Midae*, ubi *Silenus* captus. Mons *Bermius*. Stemma regum usque ad *Alexandrum*. (137-139.) Oratio *Alexandri* apud *Athenienses*: (140.) cui primum respondent legati *Spartani*; (141 seq.) dein ipsi *Athenienses*. (143 seq.)

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

Mardonius Atticam invadit, et *Athenas* iterum capit. (Cap. 1-3.) Inde *Salaminem* mittit, magnis promissis *Athenienses* ad societatem cum *Persis* invitans. (4.) *Lycides* *Atheniensis* cum uxore et liberis lapidibus obruitur, quod pacem suasisset. (5.) *Spartani* *Atheniensibus* per legatos auxilia petentibus, diu indigno modo tergiversati, ad extremum auxilia mittunt, duce *Pausania*. (6-11.) *Mardonius*, vastata Attica, in *Boeotiam* regreditur, et in agro Thebano prope *Asopum* fluvium castra communit. (12-15.) *Attaginus* Thebanus *Mardonium* convivio excipit: in quo nobilis *Persa* cum *Thersandrò* *Orchomenio* sermonem habet de belli eventu. (16.) *Phocenses*, serius auxilia mittentes, miro modo excipit *Mardonius*. (17. 18.)

Graeci prope *Erythras* ex adverso *Barbarorum* castra capiunt. (19.) Equestri praelio cadit *Masistius*, praefectus equitum; super cuius cadavere acris oritur pugna, e qua inferiores discedunt *Persae*. (20-23.)

Masistii obitum publice lugent Persae. (24.) Graeci, commoditatis aquandi caussa, in agrum *Plataeensem* movent castra, ubi *Gargaphias* fons, et *Androcratis* herois fanum. (25.) *Tegeatae* et *Athenienses* de loco honorifico in acie oblinendo inter se multis verbis contendunt. (26 seq.) Ordo aciei Graecorum: *Aristides* dux Atheniensium. Numerus et armatura militum. (28 - 30.)

Mardonius Lacedaemoniis Persas, Atheniensibus Graecos secum militantes opponit. (31.) Enumerantur *populi*, qui in *Mardonii exercitu* fuerunt. (32.) Graecorum *aruspex Tisamenus* Eleus, pro mercede ius civitatis a *Spartanis* obtinet; *Melampodem* imitatus, qui regiam dignitatem ab *Argivis* mercedem postulaverat adeptusque erat. (33 seq.) Idem *Tisamenus* *Spartanis* auctor quinque victoriarum fuit. (35.) Proelio lacessere tam Graecos (c. 36.) quam Barbaros victimae prohibuerunt: nam et *Mardonius* aruspice Graeco usus est, *Hegesistrato* Eleo; qui antea e *Spartanorum* custodia, praecisâ sibi anteriore pedis parte, evaserat. (37.) *Mardonius*, occupatis *Cithaeronis* faucibus, commeatus intercipit Graecorum. (38 seq.) Idem morae impatiens, frustra renitente *Artabazo*, contemtisque extis, pugnae consilium init: (41. 42.) quod consilium noctu *Alexander* Macedo Graecis prodit. (44 seq.) *Bacidis* oraculum de pugna *Plataensi*. (43.)

Graeci mutant aciem, ita ut *Athenienses*, loco *Lacedaemoniorum*, opponerentur *Persis*; mox vero, elusi a *Persis*, priorem ordinem restituunt: et *Spartanis* *Mardonius* ignaviam exprobrat. (46-48.) Praeluditur pugnae *Plataensi* Barbarorum equitatu in Graecos misso, qui multum illis nocet, et *Gargaphiam* fontem obstruit. (49.) Ita Graecos, et aqua et commeatu exclusos, iubet *Pausanias* noctu castra mutare et *Oëroën* petere insulam, quam *Asopus* circumfluit. (50 seq.) Sed media Graecorum acies, inscio et invito *Pausania*, ipsas *Plataeas* petit; (51.) dextra vero acies (*Lacedaemonii* cum *Tegeatis*) et sinistra (*Athenienses*) per *Amomphareti* centurio-

nis Spartani pervicaciam ad diluculum usque retinentur; et tum demum iter versus locum constitutum, diversis quidem itineribus, ingrediuntur. (53-57.) *Mardonius* mire spernens hostem, quem fugisse putavit, tota acie dimicandum censet. (58.)

Committitur *pugna ad Plataeas*. Barbarorum omnis exercitus *Asopum* transit. (59.) *Lacedaemonii*, ab hoste pressi, (nec dum pugnantes ipsi quum nondum perlitassent,) *Athenienses* advocant; qui illis auxilio venire non possunt, ipsi cum alia parte hostium confligentes. (60 seq.) Tandem et *Lacedaemonii* in hostem vadunt, fitque praelium atrox; in quo *Mardonius* cadit; et Barbari in fugam vertuntur. (62-65.) *Artabazus* cum xl millibus in Phocidem aufugit. (66.) Ex Graecis, qui cum Persis fuere, nonnisi *Boeoti* fortiter pugnaverant: caeterum in solis *Persis* situs erat pugnae eventus. (67 seq.) Media Graecorum acies, re peracta, advenit: illorumque pars a Thebanis equitibus opprimitur. (69.) Expugnatis castris in quae se *Barbari* receperant, *prope ad internecionem* omnes *deleti* sunt; quum pauci ex Graecis cecidissent. (70.) Memorantur qui et e Barbaris et e Graecis fortissime pugnarunt: in his *Callicrates* Spartanus, et *Sophanes* Atheniensis ex pago *Decelea*; cuius pagi incolis, ob operam olim *Tyndaridis* praestitam, quum raptam a *Theseo Helenam* quaerere, in omne subsequens aevum eximius honos habetur a *Lacedaemoniis*. (71-75.)

Coa mulier captivitatem deprecatur apud *Pausaniam*. (76.) *Mantinienses* et *Elei* re confecta advenientes, duces suos exsilio mulcant. (77.) *Lampontis* Aeginetae consilium de *Mardonii* cadavere cum indignatione reiicit *Pausanias*. (78 seq.) *Praeda* ingens coacta et divisa: donaria diis missa. *Aeginetae* per *Hilotarum* imperitiam ditati. (80 seq.) *Luxuriosa Persarum coena* cum frugali Spartano-
rum collata. (82.) In *Persarum cadaveribus* mirabilia quaedam reperta. (83.) *Mardonii* cadaver clam subreptum. (84.) *Graecorum*, qui praelio ceciderunt, *prope Plataeas sepulcra*. Aliorum *cenotaphia*. (85.)

Graeci *Thebas* obsidentes, deposcunt auctores defectionis: *Attaginus* aufugit, *Timagenides* cum caeteris capite plectitur. (86-88.) *Artabazus* cum reliquiis copiarum in *Asiam* pervenit. (89.)

Pugna ad Myealen. Graecos *Deli* sedentes orant *Samiorum legati*, ut *Ioniam* liberent; quorum precibus illi adnuunt, duce *Leotychide*, qui *Hegesistrati* legati nomen pro omine accepit. (90-92.) Aruspice Graeci habuerunt *Deiphonum*; cuius pater *Euenius*, *Apolloniata*, ob male custoditas *sacras Soli oves* a civibus suis excaccatus, vaticinandi donum ab *Apolline* acceperat. (93-94.) Dum *Samum* navigant *Graeci*, classarii *Xerxis*, relictâ insulâ, ad *Mycale* promontorium, ubi pedestres regis copiae castra habebant, se recipiunt, et naves subductas vallo muniunt. (96 seq.) Insecutis Graecis, *Leotychides* primum *Ionas*, qui in regis exercitu erant, ad defectionem sollicitare conatus, mox milite in littus exposito aciem instruit: Persae vero *Samiis* arma demunt, et *Milesios* e castris dimittunt. (98 seq.) Interim fama divinitus accidit Graecis, eodem die *Mardonium* in *Boeotia* victum esse. (100 seq.) Fit praelium atrox, quo Barbari ingenti clade accepta in fugam vertuntur, caesis ducibus *Mardonte* et *Tigrane*. (102-104.) Laudantur quorum virtus inter Graecos eminuit. (105.) Classe Barbarorum castrisque incensis, praedâque divisâ, *Samum* revertuntur Graeci: ubi, deliberatione proposita de firmanda Ionum libertate, *Insulani* in foedus recepti sunt. (106.) Dum exercitus Persici reliquiae *Sardes* se recipiunt, in itinere *Masistes*, *Xerxis* frater, probra coniiciens in ducem Persarum *Artayntem*, prope abfuit ut ab illo interficeretur. (107.)

Xerxes, dum *Sardibus* moratur, amore captus est primum uxoris *Masistae* fratris, deinde illius filiae, quam suo filio *Dario* dedit uxorem; mox *Susa* profectus. (108.) Uxor *Xerxis Amestris*, ira et odio in matrem mulierculae converso, atrocissimam de *Masistae* uxore ultionem cepit. (109-112.) *Masistes* cum

filiis in Bactrianam se recepturus, in itinere a Xerxis militibus, ad eum persequendum missis, interfectus est. (113.)

Graeci cum classe in Hellespontum ad rescindendos pontes profecti, quum illos iam solutos reperissent, Peloponnesii domum redierunt; Athenienses *Sestum* oppugnarunt, quo magnus Persarum numerus confluxerat. (114 *seq.*) *Artayctes*, Sesto praefectus, dolosa accusatione decepto rege, thesauros in *Protesilai* fano servatos spoliaverat. (116.) Post diuturnam obsidionem fame compulsi Persae noctu profugiunt, et oppidani urbem *Atheniensibus* tradunt. (117 *seq.*) Fugientium pars a Thracibus interficiuntur: alii cum ipso Artaycte ab Atheniensibus capti: *Artayctes* in crucem actus. (119 *seq.*) His rebus gestis, Athenienses Graeciam repetunt. (121.) Artayctae illius progenitor *Artembares* fuit, quo praeunte Cyrum rogarant Persae, ut in molliore et fertiliori terra sedes adsignaret Persis; quibus ita *Cyrus* respondit, ut sapiente viro dignum erat. (122.)

ἩΡΟΔΟΤΟΥ
ΤΟΥ ἈΛΙΚΑΡΝΗΣΣΗΣ
ἘΞΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ὍΜΗΡΟΥ
ΓΕΝΕΣΙΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΤΗΣ.

ἩΡΟΔΟΤΟΣ ὁ Ἀλικαρνασσεὺς περὶ Ὅμηρου γε-
νήσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ἱστορήκε, ζητήσας
ἐπιξελεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. Ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι
Ἀιολιῶτις Κύμη ἐκτίζετο, συνῆλθον ἐν ταυτῷ παντοδα-
πα ἔθνη Ἑλληνικά, καὶ δὴ καὶ ἐκ Μαγνησίας, ἄλ-

HERODOTI HALICARNASSEI

[SI DEO PLACET]

DE GENERE VITAQUE HOMERI LIBELLUS.

[Versio latina ex ed. Gronov. et Wess.]

(1.) HERODOTUS Halicarnasseus de natalibus, ac-
tate atque vita Homeri ista in historiam contulit,
conatus quam verissime referre. Quum enim illa
quondam Aeolum civitas Cyme conderetur, eodem
cum aliae omnis Graeci generis gentes confluerunt,

λοι τέτινες, καὶ Μελάνωπος ὁ Ἰθαγενὴς τοῦ Κρίθωνος, οὐ πολὺφορτος, ἀλλὰ βραχέα τοῦ βίου ἔχων. οὗτος δὲ ὁ Μελάνωπος ἔγημεν ἐν τῇ Κύμῃ τὴν θυγατέρα Ὀμύρητος, καὶ αὐτῷ γίνεται ἐκ κοίτης θῆλυ τέκνον, ᾧ οὐνομα τίθεται Κριθίης. καὶ αὐτὸς μὲν ὁ 10
 Μελάνωπος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν τὸν βίον· τὴν δὲ θυγατέρα ἐπιτρέπει ἀνδρὶ ᾧ ἐχρήτο μάλιστα,
 2 Κλεάνακτι τῷ Ἀργεῖῳ. Χρόνου δὲ προϊόντος, συνέβη τὴν παῖδα μιγῆσαν ἀνδρὶ λαθραίῳ, ἐν γαστρὶ σχεῖν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ ἥσθετο ὁ Κλεάναξ, ἤχθετο τῇ συμφορῇ, καὶ καλεσάμενος τὴν Κριθίδα χωρὶς πάντων, ἐν αἰτῇ μεγάλη εἶχεν, ἐπιλεγόμενος τὴν αἰσχύνῃ τὴν πρὸς τοὺς πολίτας· προβουλευ- 5
 ται δὲ περὶ αὐτῆς τάδε. ἔτυχον οἱ Κυμαῖοι κτίζοντες

tum e Magnesia et alii, et inter hos Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus, homo fortunae non perinde amplae, sed arctae et expeditae. Hic Melanopus in ista Cyme Omyretis filiam duxit uxorem; procreavitque inde femineam prolem, cui nomen indidit Critheidem. Et ipse Melanopus quidem una cum uxore vita functus est, commissa interim filia Cleanactis Argivi tutelae, quo familiarissime uti consueverat. (2.) Porro tempore interiecto accidit, ut puella ista e furtivo concubitu praegnans fieret: id quod primo suppressum quum Cleanax rescivisset, vehementer rei indignitate commotus, Critheidem seorsum ad se arcessitam acerbe obiurgavit, commemorans quae futura esset apud populares infamia. Postremo huiusmodi quippiam de illa excogitat. Cymaei tum in Hermei sinus recessu aedificabant: civi-

τοῦ Ἑρμείου κόλπου τὸν μυχόν· κτιζόμενοισι δὲ τὴν πό-
 λιν Σμύρναν ἔθετο τὸ ὄνομα Θησεύς, μνημεῖον ἐθέλων
 10 καταστῆσαι τῆς ἐωῦτοῦ γυναικὸς ἐπώνυμον. ἦν γὰρ
 αὐτῇ τὸννομα Σμύρνη. ὁ δὲ Θησεύς ἦν τῶν τὴν Κύμην
 κτισάντων ἐν τῇς πρώτοις Θεσσαλῶν, ἀπὸ Εὐμήλου
 τοῦ Ἀδμήτου, κάρτα εὖ ἔχων τοῦ βίου. ἐνθαῦτα ὑπεκ-
 τίθεται ὁ Κλεάναξ τὴν Κριθίδα πρὸς Ἰσμηνίην τὸν
 15 Βοιωτίον τῶν ἀποίκων λελογχότα, ὃς ἔτυχεν αὐτῷ ἐὼν
 ἑταῖρος ταμάλιστα. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐξελθοῦσα 3
 ἡ Κριθὴς μετ' ἄλλων γυναικῶν πρὸς ἐρατὴν τινα ἐπὶ
 τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Μέλητα, ἥδη ἐπίτοκος
 οὔσα, τίκτει τὸν Ὅμηρον, οὐ τυφλόν, ἀλλὰ δεδορκότα·
 5 καὶ τίθεται ὄνομα τῷ παιδί Μελησιγενέα, ἀπὸ τοῦ
 ποταμοῦ τὴν ἐπωνυμίαν λαβοῦσα. τέως μὲν οὖν ἡ
 Κριθὴς ἦν παρὰ τῷ Ἰσμηνίᾳ· προϊόντος δὲ τοῦ χρό-

tati autem quae condebatur, nomen imposuit Smyr-
 nam Theseus, ab uxoris nomine, cuius memoriam
 relinquere volebat. Hic Theseus ex primariis Thessa-
 lorum fuit, qui Cymen condiderant, ab Eumelo Ad-
 meti filio oriundus, vitae facultatibus apprime in-
 structus. Clam exportatam huc Critheidem Cleanax
 Ismeniae Boeotio commisit, ex iis qui coloniam illuc
 duxerant, et in primis sibi amico. (3.) Progressu
 deinde temporis, Critheis cum aliis mulieribus ad
 festum quoddam egressa, iuxta fluvium Meletem,
 quum partui iam vicina esset, Homerum peperit,
 non caecum, sed videntem; nominavitque eum Me-
 lesigenem a fluvio. Quum autem apud Ismeniam
 Critheis antea diversata esset, ab eo digressa, ma-
 nuaria industria se filiumque alebat, aliunde alia sus-

του ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ ἐργασίης χειρῶν ὠρμημένη ἐτρέφε
τὸ παιδίον καὶ ἐωϋτήν, ἄλλοτε παρ' ἄλλων ἔργα λαμ-
βάνουσα· καὶ ἐπαίδευσεν τὸν παῖδα ἀφ' ὧν ἐδύνατο. 10

4 Ἦν δέ τις ἐν Σμύρῃ τοῦτον τὸν χρόνον Φήμιος τούνο-
μα, παῖδας γράμματα καὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν δι-
δάσκων πᾶσαν. οὗτος μισθοῦται τὴν Κριθίδα, ὣν μο-
νότροπος, ἐριουργῆσαι αὐτῷ ἑρία τινα ἃ παρὰ τῶν
παιδῶν εἰς μισθοὺς ἐλάμβανεν. ἡ δὲ παρ' αὐτῷ εἰργά- 5
ζετο, πολλῶν κοσμίῳ καὶ σωφροσύνῃ πολλῇ χρωμένη,
καὶ τῷ Φημίῳ κάρτα ἠρέσκετο. τέλος δὲ προσηνέγκα-
το αὐτῇ λόγους, πείθων ἐαυτῷ συνοικεῖν, ἄλλα τε
πολλὰ λέγων οἷς μιν ᾔετο προσάξεισθαι, καὶ ἔτι περὶ
τοῦ παιδὸς, υἱὸν ποιούμενος· καὶ ὅτι τραφεῖς καὶ παι- 10
δευθεῖς παρ' αὐτοῦ, ἄξιος λόγου ἔσται· εἴρα γὰρ τὸν
παῖδα ὄντα συνετὸν καὶ κάρτα εὐφυέα. ἔς τ' ἀνέπει-

cipiens opera; unde filium quoque quantum potuit,
instituit. (4.) Erat autem eo tempore Smyrnae qui-
dam nomine Phemius, qui iuventuti litteras musi-
cenque aliam universam tradebat: hic quum esset
solitarius, Critheidem conduxit, quae lanas quas-
dam ei pararet, quas a discipulis in mercedem
acceperat. Illa vero in domo eius operabatur,
multa elegantia multaque frugalitate utens, ut Phe-
mio impense placeret: adeo ut tandem eam verbis
ad coniugium sollicitaret, referens cum alia multa
quibus ei fidem facere putabat, tum praeterea de
filio quem foret adoptaturus, qui liberaliter ab ipso
altus institutusque vir egregius futurus esset. Siqui-
dem hunc cernebat iam miram quandam et ingenii
et indolis spem de se polliceri; donec persuasit illi

σεν αὐτὴν ποιεῖν ταῦτα. Ὁ παῖς δὲ ἦν τε φύσιν ἔχων 5
 ἀγαθὴν, ἐπιμελής τε καὶ παιδεύσιος προσγνωμένης,
 αὐτίκα πολλὸν τῶν πάντων ὑπερεῖχε. χρόνου δὲ ἐπιγε-
 νομένου ἀνδρούμενος, οὐδὲν τοῦ Φημίου ὑποδέεστος ἦν
 5 ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. καὶ οὕτως ὁ Φημίος ἐτελεύτησε τὸν
 βίον, καταλιπὼν πάντα τῷ παιδί. οὐ πολλῶ δὲ ὕστε-
 ρον καὶ ἡ Κριθῆς ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Μελησιγενὴς ἐπὶ
 τῇ διδασκαλίᾳ καθεστώκει. καὶ ἐαυτὸν δὲ γενόμενος,
 μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐωρᾶτο. καὶ αὐτοῦ θωύ-
 10 μασταὶ καθεστώκεισαν οἱ τε ἐγχώριοι καὶ τῶν ξένων
 οἱ ἐσαπικνεόμενοι. ἐμπόριον γὰρ ἦν ἡ Σμύρνη, καὶ σῖ-
 τος ἐξήγετο πολὺς αὐτόθι ἐκ τῆς ἐπικειμένης χώρας δα-
 ψιλείας κάρτα ἐσαγόμενος ἐς αὐτήν. οἱ οὖν ξένοι, ὁκότε
 παύσονται τῶν ἔργων, ἀπιοχόλαζον παρὰ τῷ Μελησι-
 15 γενεῖ ἐγκαθίζοντες.

in hoc consentire. (5.) Melesigenes cum naturae
 bonitate praestans, tum cura accedente institutione-
 que, continuo omnes adolescentes multum anteces-
 sit: atque temporis progressu vir factus, nihilo erat
 ipso Phemio in doctrina inferior. Et quum Phemius
 vita functus universa ei legasset, non multo post
 Critheis quoque fato concedit. Melesigenes itaque
 ludo praefectus, suique iam iuris effectus, magno-
 pere ab hominibus conspiciebatur, et in admira-
 tione erat non apud suos modo, verum apud pere-
 grinos etiam, qui illuc conveniebant. Erat enim
 Smyrna emporium celebre, unde frumenta e vici-
 nis agris abunde convecta exportabantur. Peregrini
 igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter
 vacabant considentes.

- 6 Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τότε καὶ Μέντης ναύκληρος, ἀπὸ τῶν περὶ Λευκάδα τόπων καταπεπλευκὸς ἐπὶ σῖτον, ἔχων ναῦν, πεπαιδευμένος τε ἀνὴρ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ πολυίστωρ· ὅς μιν ἔπεισε τὸν Μελησιγενὴ μὲν ἐαυτοῦ πλεῖν καταλύσαντα τὴν διδασκαλίαν, μισθὰν δὲ τε λαμβάνοντα, καὶ τὰ δέοντα πάντα, καὶ ὅτι χάρας καὶ πόλιας θεήσασθαι ἄξιον εἴη αὐτῷ ἕως νέος ἐστί. καὶ μιν οἶμαι μάλιστα τούτοις προαχθῆναι· ἴσως γὰρ καὶ τῇ ποιήσει τότε ἐπυνόει ἐπιθήσεσθαι. καταλύσας δὲ τὴν διδασκαλίαν, ἐναυτίλλετο μετὰ τοῦ Μέν- 10
 7 τῶ. καὶ ὅπου ἐκάστοτε ἀφίκοιτο, πάντα τὰ ἐπιχώρια διεωρᾶτο, καὶ ἱστορέων ἐπυνθάνετο. εἰκὸς δὲ μιν ἦν καὶ μνημόσυνα πάντων γράφεσθαι. Ἀνακομιζόμενοι δὲ ἐκ Τυρσηνῆς καὶ τῆς Ἰβηρίας, ἀπικνέονται εἰς Ἰθά-

(6.) Commodum inter hos Mentis fuit nauclerus, qui e finibus Leucadis nave sua huc navigaverat propter frumenta, vir, quantum illa ferebant tempora, et eruditus, et multarum rerum notitia excellens. Hic Melesigeni persuasit, ut relicto ludo secum navigaret, accepturus et mercedem et omnia necessaria; et quod dum iuvenis esset, civitates regionesque spectare operae pretium illi fore duceret. Et per talia potissimum eum arbitror pellectum. Forsan enim quoque poësi iam animum admovere cogitabat. Proinde dissoluto ludo cum Mente navigavit: et quocunque locorum appellebat, studiose universa perrogabat, quae forent peculiaria, et inspiciens rescisciebat; apparet etiam commentarios eum de singulis scripsisse. (7.) Porro quum ex Etruria et Hispania delati in Ithacam deveherentur, contigit

κῆν· καὶ τῷ Μελησιγενεῖ συνέβη, νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλ-
 μούς, κάρτα δεινῶς ἔχειν, καὶ αὐτὸν θεραπείης εἶνκα,
 5 πλεῖν μέλλων εἰς τὴν Λευκάδα, καταλιπεῖν ὁ Μέντης.
 παρὰ ἀνδρὶ Φίλῳ ἐωῦτοῦ ἐς τὰ μάλιστα Μέντορι τῷ
 Ἀλκίμου Ἰθακῆσιῳ, πολλὰ δεηθεὶς ἐπιμελίην ἔχειν·
 ἐπαναπλώσας δὲ, ἀναλήψεσθαι αὐτόν. ὁ δὲ Μέντωρ
 ἐνοσήλευσεν αὐτὸν ἐκτενέως. καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκούν-
 10 τως εἶχε, καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην τε καὶ φιλοξε-
 νίην μακρῶ μάλιστα τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀνδρῶν. ἐνταῦθα
 συνέβη τῷ Μελησιγενεῖ περὶ Ὀδυσσεύως ἐξιστορῆσαι
 καὶ πυθέσθαι. οἱ μὲν δὴ Ἰθακῆσιοι λέγουσι, τότε μὲν
 παρ' ἐαυτοῖς τυφλωθῆναι· ὥς δὲ ἐγὼ φημι, τότε μὲν
 15 ὕγι' γενέσθαι, ὕστερον δὲ ἐν Κολοφῶνι τυφλωθῆναι.
 συνομολογοῦσι δέ μοι καὶ Κολοφῶνιοι τούτοις. Ὅ δὲ 8

Melesigenem oculis iam ante aegrum, extreme la-
 borare: ita ut Mentēs, in Leucadem traiecturus,
 eum medicinae caussa apud Mentorem Alcimi filium
 Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer
 amicum; multis precibus adigens eundem quo Me-
 lesigenis curam haberet tantisper dum e Leucade
 revertens ipsum reciperet. Mentor vero aegrotantem
 Melesigenem sedulo curavit, vir nimirum facultati-
 bus pollens: quique ob egregiam aequitatem hospi-
 talitatemque ex Ithacensibus maxime praedicaretur.
 Atque hic accidit, ut de Ulysse multa Melesigenes
 percontando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacen-
 ses, tum visum eum amisisse ibidem: atqui ego
 affirmare non dubitem, tum eundem convaluisse,
 at postea apud Colophonem prorsus caecum factum
 fuisse, id quod ipsi quoque Colophonii mecum fa-
Herod. T. IV. P. I. V

Μέντης, ἀναπλέων ἐκ τῆς Λευκάδος προσέσχευ εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ ἀπέλαβε τὸν Μελησιγενέα· χρόνον τε ἐπὶ συχρὸν συμπεριέπλει αὐτῷ. ἀπικομένῳ δὲ εἰς Κολοφῶνα συνέβη πάλιν νοσήσαντα τοὺς ὀφθαλμοὺς, μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὴν νόσον, ἀλλὰ τυφλωθῆναι ἐνταῦθα. ἐκ δὲ τῆς Κολοφῶνος τυφλὸς εὖν ἀπικνέεται εἰς τὴν Σμύρναν, καὶ οὕτως ἐπεχείρει τῇ ποιήσει.

- 9 Χρόνου δὲ προϊόντος ἐν τῇ Σμύρῃ ἄπορος εὖν τοῦ βίου, διενεθῆ ἀπικίσθαι εἰς Κύμην· παρεύμενος δὲ διὰ τοῦ Ἑρμοῦ πεδίου, ἀπικνέεται εἰς Νέον τεῖχος, ἀποικίην Κυμαίων. ὤκισθη δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ὕστερον Κύμης ἔτεσιν ὀκτώ. ἐνταῦθα λέγεται αὐτὸν ἐπιστάντα ἐπὶ σκυτιῶν τι, εἰπεῖν πρῶτα τὰ ἔπεια τὰδε·

tentur. (8.) At vero Mentis e Leucade Ithacam reversus, Melesigenem recepit, cum quo inde diu huc illuc circumnavigavit; donec Colophonem appellenti eveniret, ut vetere oculorum morbo tentatus, nequiverit cum effugere, sed visu privatus fuerit. E Colophone autem iam caecus Smyrnam remeans, ad poesis se convertit.

(9.) Tempore deinde interiecto, quum Smyrnae victu necessariisque destitueretur, constituit Cymen proficisci: commodumque transiens Hermi pratum, ad eum locum pervenit qui appellatur Novus murus, Cymaeorum coloniam: qui locus post Cymen conditus fuit annis octo. Hic memoratur Melesigeus apud coriarii officinam consistens, haec prima carmina pronunciavisse:

Αἰδοῖσθε ξενίαν κεχρημένον ἡδὲ δόμοιο,
αἱ πόλιν αἰπεινὴν Κύμην Ἐριαπίδα κούρην
ναίετε, Σαρδῆνης πόδα νίατον ὑψικόμοιο·
10 ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θεῖου ποταμοῦ
Ἑρμοῦ δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς.
Ἡ δὲ Σαρδῆνη, ὅρος ἐστὶν ὑπερκείμενον τοῦ τε Ἑρμοῦ
ποταμοῦ καὶ τοῦ Νέου τείχους. τῷ δὲ σκυτεῖ ὄνομα
ἦν Τύχιος· ἀκούσαντι δὲ τῶν ἐπέων ἔδοξεν αὐτῷ δέξασθαι
15 τὸν ἄνθρωπον. ἠλέησε γὰρ αἰτέοντα τυφλόν, καὶ
μετέξειν ἔφη τῶν παρόντων. ὃ δὲ ἐσῆλθε. κατήμενος
δὲ ἐν τῷ σκυτεῖ, παρόντων καὶ ἄλλων, τὴν τε ποιή-
σιν αὐτοῖς ἐπεδείκνυτο, Ἀμφιάρεώ τε τὴν ἐξαλασίαν τὴν
εἰς Θήβας, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς εἰς θεοὺς πεποιημένους
20 αὐτῷ· καὶ περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν παρόντων εἰς
τὸ μέσον γνώμας ἀποφανόμενος, θωύματος ἄξιος ἐφαί-

*Hospitium praebe te viro profugoque vagoque,
qui sublimem urbem Cymen, Eriopida prolem,
radicem incolitis Sardenes alticomantis,
divini potatis aquam qui fluminis Hermi,
vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.*

Sardena autem mons est imminens Hermo fluvio
Novoque muro. At coriario illi nomen erat Tychio,
cui continuo auditis versibus visum est hominem
recipiendum: miseratus enim est mendicantem et
oculis mulctatum, iussitque praesentibus secum frui.
Ille fuit ingressus, et considens in sutrina, prae-
sentibus etiam aliis, tum potesin suam ostendit, et
Amphiarai in Thebas expeditionem, et hymnos quos
in deos scripserat. Et quum de illis, quae edebantur
ab praesentibus in medium, iudicaret, ac sensus suos

- 10 οὐτο εἶναι τοῖς ἀκούουσι. Τέως μὲν οὖν κατεῖχεν ὁ Με-
λησιγενὴς περὶ τὸ Νέον τεῖχος, ἀπὸ τῆς ποιήσιός γε
τοῦ βίου τὴν μηχανὴν ἔχων. ἐδείκνυσεν δὲ οἱ Νεοτειχεῖς
μέχρις ἐπ' ἐμοῦ τὸν χώρον ἐν ᾧ κατίζων τῶν ἐπέων
τὴν ἐπίδειξιν ἐποιέετο. καὶ κάρτα ἐσέβοντο τὸν τόπον. 5
ἐν ᾧ καὶ αἰγειρος ἐπεφύκει, ἣν ἐκεῖνοι ἔφασαν, ἀφ'
11 οὗ ὁ Μελησιγενὴς ἦλθεν, αὐτοῖς πεφυκέναι. Χρόνου
δὲ προϊόντος, ἀπόρων κείμενος, καὶ μόλις τὴν τροφὴν
ἔχων, ἐπεισέθη εἰς τὴν Κύμην ἀπικέσθαι, εἴ τι βέλ-
τιον πρῆξι. μέλλων δὲ πορεύεσθαι, τάδε τὰ ἔπια 5
λέγει·

Ἄψα πόδες με φέροισιν εἰς αἰδοίων πόλιν ἀνδρῶν
τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.
Ἀπὸ δὲ τοῦ Νέου τεύχεος πορευόμενος, ἀπίκετο εἰς τὴν

proferret, in admiratione habitus est ab auscultan-
tibus. (10.) Atque hactenus apud Novum murum
agens e poësi victus subsidia habebat: ostenduntque
ad mea usque tempora Neoteichenses locum, ubi
sedens carmina sua exhibuerit, eumque in magna
habent veneratione, ubi etiam populus arbor crevit,
quam ab Melesigenis adventu in eo dixerunt natam
esse. (11.) Porro egestate postea adactus, quum
vix alimenta haberet, statuit Cymen ad feliciorum
successum reverti. Iturusque haec pronunciat car-
mina,

*Vos me hominum rapide plantae portetis in
urbem,*

*quorum animus promptus, pollent qui mente
sagaci.*

E Novo igitur muro proficiscens venit Cymam, per

750, 44.

Κύμην, διὰ Λαρίσσης τὴν πορείαν ποιησάμενος· ἦν γὰρ
 10 οὕτως αὐτῷ εὐπορώτατον, καὶ, ὡς Κυμαῖοι λέγουσι,
 τῷ Φρυγίης βασιλῆϊ Μίδῃ τῷ Γορδίου, δεηθέντων πεν-
 θεῶν αὐτοῦ, ποιῆ καὶ ἐπίγραμμα τόδε, τὸ ἔτι καὶ
 νῦν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ μνήματος τοῦ Γορδίου ἐπιγέ-
 γραπταί·

15 Χαλκῇ παρθένος εἰμὶ, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι·
 ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέη, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλη,
 ἥελιός τ' ἀνιὼν λάμπη, λαμπρά τε σελήνη,
 καὶ ποταμοὶ γὰρ ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα,
 αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου,
 20 ἀγγελέω παριούσι, Μίδης ὅτι τῇδε τέθαπται.

Κατίζων δὲ ἐν ταῖς λέσχαις τῶν γερόντων ἐν τῇ Κυ- 12
 μῃ ὁ Μελησιγενὴς τὰ ἔπεα τὰ πεποιημένα αὐτῷ ἐπε-

Larissam itinere facto, utpote facillimo: et, ut Cy-
 maei narrant, flagitantibus eius soceris, epigramma
 hoc scripsit Midae, Phrygiae regi, Gordii filio, id
 quod etiam nunc in cippo monumenti Gordii inscri-
 ptum extat:

*Aenea sum virgo, Midae quae incumbo sepulcro:
 dum fluit unda levis, sublimis nascitur arbor,
 dum sol exoriens et splendida luna relucet,
 dum fluvii labuntur, inundant litora fluctus,
 hic constanter ago, lacrymasque in marmore
 tincto*

*fixa, Midam moneo tumultatum hic, chare
 viator.*

(12.) Cymae igitur in senum conventiculis car-
 mina quae fecerat ostentabat, colloquique suavitate

δείκνυτο, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἔτερε τοὺς ἀκούοντας· καὶ αὐτοῦ θωπύμασται καθιστήκεισαν. γινούς δὲ ὅτι ἀποδέκονται αὐτοῦ τὴν ποίησιν οἱ Κυμαῖοι, καὶ εἰς 5 συστήειαν ἔλκων τοὺς ἀκούοντας, λόγους πρὸς αὐτοὺς τοιούτῳ προσήνεγκε, λέγων· ὥς, εἰ θέλοιεν αὐτὸν δημοσίῃ τρέφειν, ἐπικλειεστάτην αὐτῶν τὴν πόλιν ποιήσει. τοῖς δὲ ἀκούουσι, βουλομένοις τε ἦν ταῦτα, καὶ αὐτοὶ παρήνεον ἐλθόντα ἐπὶ τὴν βουλὴν δεηθῆναι τῶν 10 βουλευτέων· καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συμπρῆξιν. ὁ δὲ ἐπέθετο αὐτοῖς, καὶ βουλῆς συλλεγομένης ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βουλευϊόν, εἰδοῖτο τοῦ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καθιστώτος, ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βουλὴν. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε, καὶ, ἐπεὶ καιρὸς ἦν, ἀπήγαγε. καταστάς δὲ ὁ Μελη- 15 σγενης ἔλεξε περὶ τῆς τροφῆς τὸν λόγον ὃν καὶ ἐν ταῖς 13 λέσχαις ἔλεγεν. ὥς δὲ εἶπεν, ἐξελθὼν ἐκάθητο. Οἱ δὲ

auscultantes oblectans, etiam in sui admirationem pertrahabat. Intelligens igitur Cymaeos poësin suam grate recipere, et in consuetudinem audientes ducens, postremo huiusmodi conditionem proponit, dicens si publice cum alere vellent, se civitatem illorum celeberrimam redditurum. Qui praesentes haec audiebant, probabant; addentes se quoque adiuturos, si petitionem suam ad senatum referret, quod hortabantur cum facere. Melesigenes his verbis erectus, collecto senatu in curiam processit; rogatoque eo cuius id muneris erat, ut in senatum duceretur, ille nihil recusans, ubi opportunum erat, hominem deduxit. Hic consistens Melesigenes, eadem verba de alimentis habuit in senatu quae paulo ante in conventiculis proposuerat. Ubi dixisset, egressus

ἐβουλευόντο ὅ τι χραιὼν εἴη ἀποκρίνασθαι αὐτῷ. προθυ-
 μουμένου δὲ τοῦ ἀπάγοντος αὐτὸν, καὶ ἄλλων ὅσοι
 τῶν βουλευτέων ἐν ταῖς λέσχαῖς ἐπήκοοι ἐγένοντο, τῶν
 5 βουλευτέων ἓνα λέγεται ἐναντιωθῆναι τῇ χρήμῃ αὐτοῦ,
 ἄλλα τε πολλὰ λέγοντα, καὶ ὡς εἰ τοὺς ὁμήρους δό-
 ξι τρέφειν αὐτοῖς, ὅμιλον πολλόν τε καὶ ἀχρεῖον ἔξου-
 σιν. ἐπεὺθεν δὲ καὶ τὸννομα Ὅμηρος ἐπεκράτησε τῷ
 Μελησιγενεῖ ἀπὸ τῆς συμφορῆς· οἱ γὰρ Κυμαῖοι τοὺς
 10 τυφλοὺς ὁμήρους λέγουσιν· ὥστε, πρότερον ὀνομα-
 ζομένου αὐτοῦ Μελησιγένιος, τοῦτο γενέσθαι τὸννομα
 Ὅμηρος· καὶ οἱ ξῖνοι διήνεγκαν, ὅτι μνήμην αὐτοῦ
 ἐποιῶντο. Ἐτελευταῖα δ' οὖν ὁ λόγος τῷ ἀρχοντι. μὴ 14
 τρέφειν τὸν Ὅμηρον, ἔδοξε δὲ πῶς καὶ τῇ ἄλλῃ βου-
 λῇ. ἐπελθὼν δὲ ὁ ἐπιστάτης καὶ παρεζόμενος αὐτῷ

sedebat. (13.) Dum autem senatores agitarent quid-
 nam par esset homini respondere, visumque esset
 tum ei qui deduxerat, tum aliis senatoribus quot-
 quot in conventiculis eum audierant, petitionem ad-
 mittendam : unus tantum e senatoribus refertur Me-
 lesigenis postulatis calculo suo repugnasse, interque
 alia multa, haec quoque commemorasse : si semel
 ὁμήρους, hoc est, caecos, alendos susciperent, futurum
 esse, ut turbam et multam et inutilem haberent.
 Atque hinc primum *Homeri* nomen Melesigeni in-
 ditum est, ab isto casu : nam Cymaei caecos ὁμήρους
 appellant. Iamque inde, qui prius *Melesigenes*, no-
 men obtinuit *Homerus* : et extranei illud evulgarunt,
 quum mentionem eius facerent. (14.) Itaque ter-
 minata est deliberatio ab magistratu, non alere Ho-
 merum, placuitque id fere cactero senatui. Acce-

διηγῆσατο τοὺς ἐναντιωθέντας λόγους τῇ χερῇ αὐτοῦ,
καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, ἔσσυ- 5
Φόρηνι τε καὶ λέγει τὰ ἔπτα τάδε·

Οἷ μ' αἶσῃ δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύμα γενέσθαι,
νήπιον αἰδοίης· ἐπὶ γούνασι μητρὸς ἀτάλλων,
ἦν ποτ' ἐπύργωσαν βουλῇ Διὸς αἰγιόχοιο
λαοὶ Φρίκωνος, μάργων ἐπιβήτορες ἵππων, 10
ὀπλότεροι μαλεροῖο πυρὸς κρίνοντες Ἄρση,
Αἰολίδα Σμύρνην αἰλιγείτονα ποτνιαῖνακτον·
ἦν τε δι' ἀγλαὸν εἶσω ὕδωρ ἱεροῖο Μελήτος.
Ἐνθεν ἀπορνούμεναι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
ἠβελέτην κληῖσαι διὰν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν· 15
οἱ δ' ἀπανηνάσθην ἱερὴν ὅπα, Φημί αἰοῦν.
Ἀφραδίην τῶν μὲν τε παθὼν τις φράσσεται αὐθις,

dens autem praefectus et adsidens ipsi enarravit
contrarias petitioni eius sententias et consulta sena-
tus: utque audiit, his versibus calamitatem suam
deplorabat:

*Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus ini-
quum.*

*Infanti mihi lac venerandae ex ubere matris
praebuit, Aeolicae Smyrnae, quam Martia quon-
dam*

*gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
condidit ad pelagus, praeterlabente Melete.
Docta Iovis proles mecum hinc digressa volebat
carminibus celebrare urbem quam nomine dicunt
Cymam, quosque viros intra sua moenia claudit.
Illi audire sacrae spreverunt carmina vocis.
Sed quicumque mihi cladem exitiumque paravit,*

752, 9.

ἔς σφιν ὀνειδίησιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.

Κῆρα δ' ἐγὼ, τήν μοι θεὸς ὥπασε γεινομένῳ περ,

20 τλήσομαι ἀκράαντα φέρων τετληότε θυμῷ.

Οὐ δέ τι μοι φίλα γυῖα μένειν ἱεραῖς ἐν ἀγυαῖς

Κύμης ὀρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπιείγει

δῆμον ἐς ἀλλοδαπῶν ἵεναι, ὀλίγον περ ἔόντα.

Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φω- 15

καίην, Κυμαίους ἐπαρησάμενος μηδένα ποιητὴν δόκιμον

ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅς τις Κυμαίους ἐπαγλαῖτῃ.

Ἀπικόμενος δὲ ἐς Φωκαίην, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐβιότευσεν,

5 ἔπειτα ἐνδεικνύμενος ἐν ταῖς λέσχαις κατίζων. ἐν δὲ τῇ

Φωκαίῃ τοῦτον τὸν χρόνον Θεστορίδης τις ἦν γραμμα-

τα διδάσκων τοὺς παῖδας, ἀνὴρ οὐ κηρύγος κατανοή-

σας δὲ τοῦ Ὀμήρου τὴν ποίησιν, λόγους τοιούτους αὐ-

non impune feret laeva quod mente volutat.

*At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
aegro animo quamvis certum est perferre pa-
tique.*

*Sed iam per sacrae vestigia ponere Cymae
compita non suadet mihi mens, potiusque re-
mota*

inque peregrina sedem mihi quaerere terra.

(15.) Cyma deinde abiens Phocaeam contendit, imprecans interim Cymaeis, ne quis unquam insignis poëta in illa regione existeret qui Cymaeos celebraret. Phocaeae autem eodem modo victum paravit, in conventiculis passim carmina sua ostentans et considens. Erat autem eo tempore in illa Thestorides quidam, qui pueros litteras docebat, homo fidei parum probatae. Hic considerata Homeri poë-

τῷ προσήνεγκε, φὰς ἔτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέ-
 φειν αὐτὸν ἀναλαβὰν, εἰ ἐθέλοι ἄγε πεποιημένα εἶη 10
 αὐτῷ τῶν ἐπείων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν,
 16 πρὸς ἐωυτόν ἀναφέρειν αἰεὶ. Τῷ δὲ Ὀμήρῳ ἀκούσαν-
 τι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγ-
 καίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ,
 ποιεῖ Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω, ἧς ἡ ἀρχή·

Ἴλιον αἰίδω καὶ Δαρδανίην εὐπωλον,

5

ἧς περὶ πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρης·
 καὶ τὴν καλουμένην Φωκαίδα, ἣν φασιν οἱ Φωκαεῖς
 Ὀμηρον παρ' αὐτοῖσι ποιῆσαι. Ἐπεὶ δὲ τὴν τε Φωκαί-
 δα καὶ τᾶλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὀμήρου ὁ Θεστορίδης
 ἐγράφετο, διανοήθη ἐκ τῆς Φωκαεῖς ἀπαλλάσσεισθαι, 10

si, huiusmodi verbis eum compellavit, paratum se
 inquiens et ministrare ei, et victum suppeditare,
 si carmina quae meditatus esset, describere pateret-
 ur, et alia subinde faciens, ad se deferret. (16.)
 Homerus, iam ministerii alicuius atque adeo neces-
 sariorum indigens, recipiendam hanc conditionem
 putavit: commoratusque apud Thestoridem, mino-
 rem illam facit Iliadem, cuius initium est,

*Troiam et Dardaniam canto, quae mater equo-
 rum,*

quae Danaïs Mavorte satis mala plurima vexit.
 Phocaidem quoque quam vocant, Phocaeenses apud
 se conditam ab Homero aiunt. Iam vero Thestori-
 des, ubi Phocaidem atque alia omnia ab Homero
 communicata descripsisset, constituit e Phocaea dis-
 cedere, Homerique poësin pro sua venditare. Unde

75a, 36.

τὴν ποιήσιν θέλων τοῦ Ὀμήρου ἐξιδιώσασθαι· καὶ οὐκ ἔτι ὁμοίως ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε τὸν Ὀμηρον. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ ἔπεα τάδε·

Θεστορίδης, θνητοῖσιν ἀνώϊστον πολέων περ,

15 οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισιν.

Ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπηλλάγη ἐς τὴν Χίον, καὶ διδασκαλίην κατεσκευάσατο· καὶ τὰ ἔπεα ἐπιδεικνύμενος ὡς ἐαυτοῦ ἑόντα, ἔπαινόν τε πολλὸν εἶχε καὶ ὠφελεῖτο· ὁ δὲ Ὀμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον
20 διητᾶτο ἐν τῇ Φωκαίῃ, ἀπὸ τῆς ποιήσεως τὴν βιοτήν ἔχων. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χῖοι ἔμ- 17
ποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν ἑπέων τοῦ Ὀμήρου αὐτὸν πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδου, ἐξηγγέλλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ
5 τις ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπεα ταῦτα γραμμάτων διδά-

factum, ut quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thestoridem huiusmodi sit usus disticho:

Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quae sunt,

mens habet in primis caecos humana recessus.

Thestorides igitur ex Phocaea Chium concessit: ubi erecto ludo, carmina illa pro suis evulgans, egregiam simul laudem sibi paravit et fructum. Porro Homerus iterum pristino more vivere pergebat apud Phocacenses, e poeti victum habens. (17.) Tempore deinde non multo, viri aliquot e Chio mercatores Phocaeam veniunt; et audientes Homeri carmina quae antea saepius in Chio a Thestoride audierant, indicabant in Chio haec ipsa a quodam

σκαλος, κάρτα πολλὸν ἔπαινον ἔχει. ὁ δὲ Ὅμηρος κα-
 τενόησεν ὅτι Θεστορίδης αὖν εἶη, καὶ παντὶ θυμῷ ἐσπού-
 δαζεν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταβάς δὲ ἐπὶ τὸν
 λιμένα, ἐς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμβάνει οὐδὲν πλοῖον
 πλέον, ἐς δὲ τὴν Ἐρυθραίην τινὲς ἐπὶ ξύλου παρεσκευά- 10
 ζοντο πλεῖν. καλῶς δὲ εἶχε τῷ Ὀμήρῳ δι' Ἐρυθραίης
 τὸν πλοῦν ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἔχρηζε παρὰ τῶν
 ναυτῶν δέξασθαι αὐτὸν σύμπλουν, πολλὰ τε καὶ προσ-
 αγωγὰ λέγων οἷς σφέας ἔμελλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε
 δέξασθαι αὐτόν· καὶ ἐκέλευον ἐσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. 15
 ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἐσέβη· καὶ
 ἐπὶ ἔζετο, λέγει τὰ ἔπεα τάδε·

Κλυθὶ Ποσειδάων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
 εὐρυχόρου μηδέων ἠδὲ ξανθοῦ Ἑλικῶνος.

ludimagistro pro suis cum magno fructu ostentari.
 Homerus intelligens continuo Thestoridem esse, toto
 studio properabat in Chium transmittere. Et quum
 portum adiisset, neque offendisset navem quae illuc
 traiceret, essent autem qui ob ligna in Erythraeam
 solvere pararent, belle convenire videbatur, si per
 Erythraeam iter faceret. Accedens igitur nautas, ora-
 vit ut comitem se navigationis reciperent, multis
 blandisque usus verbis, quibus quod desideraret per-
 suaderet. Nautae admittentes hominis preces, iusse-
 runt navem eum conscendere. Quo impetrato Ho-
 merus considens in navi, his versibus nautis bene
 precatur,

*Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
 imperioque regis, spatiosaque culta Heliconis :*

- 20 Δὸς δ' οὖρον καλὸν, καὶ ἀπήμονα νόστον ιδέσθαι
 ναύταις, οἳ νηὸς πομποὶ ἢ δ' ἀρχοὶ ἴασι.
 δὸς δ' εἰς ὑπάρειαν ὑψικρήμοιο Μίμαντος
 αἰδέων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὅσιων γε κυρῆσαι.
 Φῶτά τε τισαίμην, ὃς ἐμὸν νόον ἠπεροπέυσας,
 25 ὠδύσατο Ζῆνα ξένιον ξωίην τε τραπέζην.
 Ἐπεὶ δὲ ἀπίκοντο εὐπλοήσαντες εἰς τὴν Ἐρυθραίην, τότε 18
 Ὅμηρος τὴν αὖλιν ἐπὶ τῷ πλοίῳ ἐποίησατο· τῇ δὲ
 ὑστεραίῃ ἔχρηξε τῶν ναυτῶν τινὰ ἡγήσασθαι αὐτῷ εἰς
 τὴν πόλιν. οἳ δὲ συνέπεμψαν ἓνα αὐτῶν. πορευόμενος
 5 δὲ Ὅμηρος ἐπεὶ ἔτυχε τῆς Ἐρυθραίης, τραχείης καὶ
 ὀρεινῆς εἰσέσης, φθέγγεται τάδε τὰ ἔπια·
 Πότνια γῆ, πάνδωρε, δότεира μελιφρόνος ὄλβου,
 εἰς ἄρα δὴ τοῖς μὲν Φωτῶν εὖοχος ἐτύχθης,

da precor his nautis reditum, ventosque secun-
dos,

qui mihi sunt comites placidi, navisque magistri:
at mihi da misero sacram contingere terram,
aërius qua parte Mimas ad sidera surgit,
inde hominis iusti me fac succedere tectis,
ulciscique virum qui me improbitate sefellit,
laesit et hospitii sacra iura Iovemque benignum.

(18.) Ubi autem secundo vento Erythraeam appulis-
 sent, Homerus in navi diversatus est: postero autem
 die rogavit, ut nautarum aliquis ad urbem eum du-
 ceret. Illi unum e suis simul miserunt. Quumque
 iam pergendo ad Erythraeam appropinquasset, quae
 est aspera atque montosa, in haec prorupit carmina:

O sacra multorum largitrix terra bonorum,
quam tu plana aliis et parte aequalis ab omni;

τοῖσι δὲ δύσβαλος καὶ τρηχεῖ οἷς ἐχολώθης.

Ἀπικόμενος δὲ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἐρυθραίων ἐπρωότησε 10
περὶ τοῦ εἰς τὴν Χίον πλοῦ· καὶ τινος προσελθόντος αὐ-
τῷ τῶν ἐωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ, καὶ ἀσπασαμένου,
ἔχρηξεν αὐτοῦ συνεξευρεῖν αὐτῷ πλοῖον, ὅπως ἂν εἰς
19 τὴν Χίον διαβαίῃ. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ λιμένος οὐδὲν ἦν
ἀπόστολον, ἄγει δὲ αὐτὸν ἐνθα τῶν αἰλιῶν τὰ πλοῖα
ὀρμίζεται. καὶ πως ἐντυγχάνει μέλλουσί τισι διαπλεῖν
εἰς τὴν Χίον, ὧν εἰδέτο προσελθὼν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀνα-
λαβεῖν τὸν Ὅμηρον. οἱ δὲ, οὐδὲνα λόγον παρησάμενοι, 5
ἀνήγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τάδε τὰ ἔπια·

Ναῦται ποτοπόροι, στυγερῇ ἐναλίγκιαι ἄτῃ,

πτωκάσιν αἰθυίῃσι βίον δύσζηλον ἔχοντες,

αἰδεῖσθε ξενίῳ Διὸς σίβας ὑψιμέδεντος.

aspera contra aliis, in quos converteris iram.

Ingressus deinde Erythraeorum urbem, percontatur de navigatione versus Chium. Et quum forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocaea viderat, ab hoc contendit ut secum dispiceret sicubi navis esset qua in Chium transmitteret. (19.) Et quum in portu nullum esset traiectionis navigium, ille Homerum ad eum locum ducit, ubi piscatoriae naviculac stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam in Chium traiecturos. Hos adiens ille qui ducebat eum, precatus est ut Homerum acciperent. Verum illi nulla ratione eius habita solverunt. Homerus autem haec cecinit carmina:

Infidi nautae, gens diris tristior ipsis,

saeva quibus veluti mergis dant aequora victum,

acriter a vobis Iovis hospitis ara colatur.

753, 97.

- 10 διὴ γὰρ μέτ' ὅπῃς ξένου Διὸς, ὃς κ' αἰλήται.
 Ἀναχθείσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενομέ-
 νου, παλινδρομήσαι, καὶ ἐς τὸ χωρίον ἀναδραμεῖν ὅθεν
 ἀπηγάγοντο, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν καθήμενον ἐπὶ
 τῆς κυματωγῆς. μαβῶν δὲ αὐτοὺς πεπαλινδρομηκότας
 15 ἔλεξε τάδε· „ Ὑμᾶς, ὦ ξένοι, ἔλαβεν ὁ ἄνεμος ἀντίος
 „ γερόμενος· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς
 „ ὑμῖν ἔσται.“ οἱ δ' αἰλιεῖς, ἐν μεταμελή γερόμενοι ὅτι
 οὐ πρότερον ἐδέξαντο, εἰπόντες ὅτι οὐ καταλιμπάνου-
 σιν ἢ ἐβέλοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ οὕτως
 20 ἀναλαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἰσχουσιν ἐπ' ἀκτῆς.
 Οἱ μὲν δὴ αἰλιεῖς πρὸς ἔργον ἐτράπησαν· ὁ δὲ Ὅμη- 20
 ρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε, τὴν δὲ ἡμέ-
 ραν πορευόμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπίκετο εἰς τὸ χω-

*Tristis enim vultus Iovis est, poenaeque paratae,
 his quibus hospitii non est pia tessera curae.*

At vero in altum iam provectis contigit, ut adverso vento rapti, eodem unde solverant recurrerent, ubi etiamdum Homerum in litoris crepidine considerentem offenderunt; qui cognito navis recursu, hunc in modum eos alloquitur: *Vos, o peregrini, ventus adversus excepit; sed me nunc quoque admittite, et secunda vobis navigatio erit.* Piscatores autem, poenitentia ducti quod prius hominem non receperant, testatique se non relicturos eum si velit simul navigare, iubent navem conscendere. Recepto Homero vela faciunt, et iter peragunt. (20.) Quibus ad sua opera digressis, Homerus in litore ea nocte mansit. Ubi diluxit, itineri se accingens oberransque, ad eum locum pervenit qui ap-

ρίον ὃ Πίτυς καλεῖται. κἀνταῦθα αὐτῷ ἀναπαυομένῳ
τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δὴ μετ᾽ 5
ἑτέροι στρόβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὃ δὲ Ὅμηρος
φθέγγεται τὰ ἔπια τὰδε·

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἴσῃ

Ἰδῆς ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἡνεμοέσσης,

ἔνθα σίδηρος Ἄρης ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν 10

ἔσσεται, εὖτ' ἂν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχωσι.

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον τὸν χρόνον κτίζειν οἱ Κυμαῖοι
παρεσκευάζοντο πρὸς τῇ Ἰδῇ, καὶ γίνεται αὐτέθι σί-
21 δῆρος. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ
Φωνήν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ
κύνες, ἀνέκραγεν. ὃ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς Φω-
νῆς, ἣν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἶγας, ἐπέ-
δραμειν ὀτραλέως, τὰς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπε- 5
σώβησεν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἐν θῶν-

pellatur Pinus: illicque quiescenti per noctem pini
fructus est illapsus, quem aliqui στρόβιλον, alii κῶνον
appellant. Homerus autem hos cecinit versus:

Funduntur fructus alia magis arbore dulces,

quam sovet umbrosis felix in collibus Ida:

hinc ferrum veniet Martis validaeque secures,

his ubi consistet campis Cebrenia pubes.

Eo enim tempore Cymaei Cebrenia ad Idam montem
aedificare parabant, unde ferrum effoditur. (21.)
Ceterum illinc abiens Homerus, vocem caprarum ibi-
dem pascentium sequutus, in canes incidit; qui quum
adlatrarent, vociferabatur. Quod audiens Glaucus,
id enim erat caprario nomen, accurrit festinanter,
revocatosque canes, ab Homero excussit. Atque ubi

754, 27.

ματι ἦν, ὅπως τυφλὸς ἂν, μόνος ἀπίκκοιτο ἐς τοιοῦτους
 χώρους, καὶ ὅ τι θέλων προσελθὼν τε μιν ἰστόρειν
 ὅστις τε ἦν, καὶ τίνι τρόπῳ ἀπίκκοιτο ἐς τόπους αἰκῆ-
 10 τους καὶ ἀστιβέα χωρία, καὶ τίνος κεχρημένος εἴη. Ὁ
 δὲ Ὅμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἐαυτοῦ πάθην καταλε-
 γόμενος, εἰς οἶκτον προηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς εἴκειν, οὐδ'
 ἀγνώμων ὁ Γλαῦκος. ἀναλαβὼν δὲ αὐτὸν ἀνήγαγεν
 ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ τε ἀνακαύσας, δεῖπνον παρα-
 15 σκευάζει, καὶ παραθεῖς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος.
 Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων, καὶ ὑλακταίντων δειπνοῦν- 22
 τα, καθάπερ εἰώθεσαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὅμη-
 ρος τὰ ἔπεα τάδε·

Γλαῦκε πέπων, ἐπιὼν τὸ ἔπος τὸ ἐνὶ φρεσὶ θήσω·
 5 πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείῃσι θύρῃσι

diu admiratus fuisset, quod nimirum caecus existens
 solus eo locorum pervenisset et quid vellet, tan-
 dem accedens rogabat quisnam esset quibusque mo-
 dis ad inhabitata illa et non calcata loca divertis-
 set, et cuius rei indigens. Homerus, omnem suam
 calamitatem commemorans, ad commiserationem
 Glaucum pertraxit: siquidem homo erat, ut appa-
 ret, cordatus. Excipiens igitur Homerum, ad suum
 deduxit tugurium, incensoque igne coenam iustru-
 xit: qua apposita iussit coenare hospitem. (22.)
 At vero quum canes a cibo abstinentes non cessa-
 rent suo more coenitantem adlatrare, Homerus
 Glaucum his versibus alloquitur:

*Glauce, precor, paucis me audi, pareque monenti:
 prae foribus stabuli canibus sua fercula primum.*
Herod. T. IV. P. I. X

δοῦναι· ὡς γὰρ ἄμεινον. ὁ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
ἀνδρὸς ἐπιρχομένου, καὶ ἐς ἔρκεα θηρὸς ἰόντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἤσθη τῇ παραινήσει, καὶ
ἐν θωύματι εἶχεν αὐτόν. δειπνήσαντες δέ, διὰ λόγων
εἰστιῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὀμήρου τὴν τε πλάην τὴν 10
ἐαυτοῦ καὶ τὰς πέλεις αἷς ἐσαπίκοιτο, ἐκπληκτος ἦν
ὁ Γλαῦκος ἀκούων. καὶ τότε μὲν, ἐπεὶ ὥρη καίτου ἦν,
23 ἀνεπαύετο. Τῇ δ' ὑστεραίῃ διανοήθη ὁ Γλαῦκος πρὸς
τὸν δεσπότην παρευθῆναι, σημανέων τὰ περὶ Ὀμήρου.
ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἴγας, τὸν Ὀμη-
ρον καταλείπει ἔνδον, εἰπὼν πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ τα-
χείων πορεύσομαι. καταβαὶς δὲ ἐς Βολισσόν, ἔστι δὲ 5
πλησίον τοῦ χωρίου τούτου, καὶ συγγενόμενος τῷ δε-
σπότη, ἀπηγέετο ὑπὲρ Ὀμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν,
περὶ τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξιός, ἐν θωύματι ποιούμενος·

*fac tradas: nam sic melius: custodibus illis,
nec fera nec fures venient ad septa dolosi.*

Haec audiens Glaucus, laetatus est admonitione illa,
habuitque hominem in admiratione. Coenati autem,
ultro citroque habitis sermonibus oblectabantur.
Nam quum Homerus errorem suum, civitatesque
quas adiisset, commemoraret, Glaucus haec audiens
stupebat: et tunc quidem, quia cubandi tempus erat,
quieti se dabat. (23.) Postero die Glaucus cogita-
vit ad herum suum proficisci, ad haec de Homero
indicanda. Proinde commissis conservo capris pa-
scendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens
se quam festinantissime iturum. Descendens autem
ad Bolissum, erat vicinum huic loco, herumque
suum adiens, narravit de Homero, quemadmodum

ἡρώτεε τε ὅ τι χρὴ ποιεῖν περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ ὀλίγα μὲν
 10 προσέτετο τῶν λόγων, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαῦκου ὡς
 ἄφρονος ἐόντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένου καὶ τρέ-
 Φοντος. ἐκέλευσε δὲ ὅμως τὸν ξεῖνον ἄγειν πρὸς ἑαυτὸν.
 Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὅμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦ- 24
 κος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· αὐτῷ γὰρ εὖ πρῆ-
 ξεν· ὁ δὲ Ὅμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν αὖν
 αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δισπότην. διὰ λό-
 5 γων δὲ ἰὼν τῷ Ὀμήρῳ ὁ Χῖος, εὐρίσκει ἐόντα δεξιὸν
 καὶ πολλῶν ἔμπειρον· ἔπειθέ τε αὐτὸν μένειν, καὶ τῶν
 παιδίων ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι· ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖ-
 δες ἐν ἡλικίᾳ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθῃσι παιδεύειν.
 ὁ δὲ ἔπρησσε ταῦτα· καὶ τοὺς Κέρκωπας, καὶ Βατρα-
 10 χομνομαχίαν, καὶ Ἐπικυχλίδας, καὶ τὰλλα πάντα

res se habebat; deque eius adventu, quem pro mi-
 raculo duceret: demum rogat quid facere in eo con-
 veniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, coepit
 cum Glaucō ut stupido expostulare, qui quoslibet
 mutilos reciperet aleretque; tamen praecepit ut
 hospitem ad se perduceret. (24.) Glaucus vero ad
 Homerum reversus narravit, iussitque sequi se in
 urbem: fore enim haec ei ad felicem fortunae suc-
 cessum. Quibus non gravatim assentiens Homerus,
 caprarium sequitur. Hic Chius colloquutus cum Ho-
 mero reperit hominem esse politum et multorum
 peritum, coepitque suadere ei ut apud se commo-
 raretur, liberorumque quos habebat adolescentes,
 formandorum curam susciperet. Ille accepta condi-
 tione, pueros sibi creditos erudit. Interim Cercop-
 pas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, et alia

ὅσα παίγνιά ἐστιν Ὀμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἤδη ἐγένετο ἐν τῇ πόλει. Καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπίθετο αὐτὸν παρτόντα, ὥχeto ἐκπλέον ἐκ τῆς Χίου.

15

- 25 Χρόνου δὲ προϊόντος, δεηθεὶς τοῦ Χίου πορεύσασθαι αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀπίκετο εἰς τὴν πόλιν καὶ διδασκαλείων κατασκευασάμενος, ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπη. καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκειεν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θωύμαστοι αὐτοῦ καθειστήκεισαν. συλλαζάμενος δὲ βίον ἱκανόν, γυναῖκα ἔγημεν ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρες δύο ἐγένοντο· καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἄγαμος ἐτελεύτησε, τὴν 5
- 26 δὲ συνώκισεν ἀνδρὶ Χίῳ. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ πόλει, εἰπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ὅτι μιν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλ-

omnia quaecunque iuvenilia ludicra Homeri extant, apud Chium illum condidit in Bolisso; ita ut ex poësi coeperit per urbem inclarescere. Iam vero Thestorides, ut primum intellexit Homerum adesse, navigans e Chio fugam capessebat.

(25.) Deinde progressu temporis impetrata ab Chio Chium visendi copia, urbem adiit, ludumque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quum magna dexteritate Chiis facere videretur, etiam multos sibi admiratores conciliavit. Hinc igitur victum parans copiosum, uxorem duxit, e qua duas suscepit filias, quarum una decessit innupta, alteram viro Chio elocavit. (26.) Enimvero hic poësin excolens, gratiam reddidit, quam habuit; et primum quidem Mentori Ithacensi, in Odyssea, ut qui labo-

μους ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσῆλευεν ἐκτενῶς, τοῦνομα αὐτοῦ ἑναρ-
6 μούσας ἐς τὴν ποίησιν, Ὀδυσσέως τε ἑταῖρον Φᾶς εἶναι
ποίησας, Ὀδυσσεύα, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπι-
τρέψαι τὸν οἶκον, ἐόντι Ἰθακησίων ἀρίστῳ καὶ δικαιο-
τάτῳ. πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς ποιήσεως τιμῶν αὐ-
τὸν, τὴν Ἀθηνᾶν, ὅποτε ἐς λόγον τινὶ καθίσταται, τῷ
10 Μέντορι εἰκυῖαν ποιεῖ. ἀπέδωκε δὲ καὶ Φημίῳ, τῷ
ἑαυτοῦ διδασκάλῳ, τροφεῖα καὶ διδασκαλεῖα ἐν τῇ
Ὀδυσσεύῃ, μάλιστα ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·

Κήρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε

Φημίῳ, ὃς δὴ πολλὸν ἐκαίνυτο πάντας αἰείδων.

15 καὶ πάλιν·

Αὐτὰρ ὃ Φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν αἰεῖδεν.

rantem ex oculis impense curavisset in Ithaca, eius nomine poësi suae inserto, quem Ulysses dicit esse socium: cuius fidei Ulysses, Troiam navigans, domum familiamque crediderit, tanquam Ithacensium praestantissimo atque acquissimo. Saepe etiam aliis poëmatis locis eundem laudibus vehit, siquidem Minervam quoties in sermonem cum aliquo venit, Mentori tradit assimilatam. Ad haec Phemio praeceptoris suo gratiam eruditionis simul et nutritionis in Odyssea retulit, praecipue in his versibus:

*Phemius at cunctis praestantior arte canendi
insignem citharam, dederat quam praeco, te-
nebat.*

Et rursum:

*Fundere et hanc pulsans modulamina dulcia
coepit.*

Μέμνηται δὲ καὶ τοῦ ναυκλήρου, μεθ' οὗ ἐκπεριέπλευ-
σε, καὶ εἶδε πόλιός τε πολλὰς καὶ χώρας, ὃ ὄνομα
ἦν Μέντης, ἐν τοῖς ἔπεισι τοῖσδε·

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος εὐχομαι εἶναι 20
υἱός, ἀτὰρ Ταφίοισι Φιληρέτμοισιν ἀνάσσω.

Ἀπέδωκε δὲ χάριν καὶ Τυχίῳ τῷ σκυτεῖ, ὃς εἰδέξατο
αὐτὸν ἐν τῷ Νέῳ τείχει, προσελθόντα πρὸς τὸ σκυτεῖον,
ἐν τοῖς ἔπεισι καταζεύξας ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῖσδε·

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, Φέρων σάκος ἥντε πύργον, 25
χάλκεον, ἑπταβόειον· ὃ οἱ Τύχιος κάμε τέυχων,
σκυτοτόμων ὅχ' ἄριστος, Ἵλῃ ἐνὶ οἰκίᾳ ναίων.

27 Ἀπὸ δὲ τῆς ποιήσεως ταύτης εὐδοκιμεῖ Ὅμηρος περὶ
τε τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἤδη περὶ αὐτοῦ λό-
γος ἀναφέρεται. καὶ οἰκέων δὲ ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εὐδοκι-
μίων περὶ τὴν ποίησιν, ἀπικειμένων πολλῶν, συνεβού-

Meminit et naucleri, in cuius comitatu circumna-
vigans, urbes locaque plurima perlustravit. Huic
nomen erat Mentae; cuius meminit his versibus:

*Anchialo Mentis forti genitore creatus,
imperito Taphiis, quibus est ars nautica cordi.*

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, qui venien-
tem ad sutrinam apud Novum murum hospitio ex-
cepisset. Hunc enim Iliadi infersit his versibus:

*Comminus accessit clypeo septemplex tutus
Ajax: huic clypeum turris fabricarat ad instar
urbe in Hyle Tychius: non sutor doctior alter.*

(27.) A poësi vero hac inclarescit Homerus circa
Ioniam; iam et ipsam usque Graeciam de eodem
sermo perferebatur. Et quum habitaret in Chio, mul-
tis visitatum venientibus, eruditionis existimatione

δ λευον οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπικέ-
σθαι· ὁ δὲ προσιδέξατο τὸν λόγον, καὶ κάρτα ἐπεθύ-
μει ἀποδημῆσαι. Κατανοήσας δὲ ὅτι ἐς μὲν Ἄργος 28
πολλαὶ καὶ μεγάλαι εἶεν εὐλογίαι πεποιημέναι, ἐς δὲ
τὰς Ἀθήνας οὐ, ἐμποκί ἐς τὴν ποίησιν, ἐς μὲν Ἰλιάδα
τὴν μεγάλην, Ἐρεχθέα μεγαλύνων ἐν Νεῶν καταλό-
5 γῳ, τὰ ἔπειτα τάδε·

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλότορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζεῖδαρος ἄρουρα.
καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μενεσθέα, ὡς πάντων εἴη
ἄριστος τάξαι πρὸν στρατὸν καὶ ἵπποτας, ἐν τοῖσδε
10 τοῖς ἔπεισιν εἶπε·

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετεῶο Μενεσθεύς·
τῷ δ' οὐπὼ τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ·
κοσμήσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

augescens, inciderunt qui suaderent ut in Graeciam
se transferret. Quod consilium admittens, impense
cupiebat illuc demigrare. (28.) Commodumque in-
telligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum,
Athenas non item, poësi suae inserit, in maiori
quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magni-
fice laudibus vchit, in navium catalogo:

*Ortum ab Erechtheo populum: nutriterat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem vasta creatat.*
Menestheum etiam, ducem Atheniensium, tradit in
exercitu tam pedestri quam equestri ordinando pe-
ritissimum, idque his carminibus:

*Hos tunc ducebat patria virtute Menestheus
maximus: huic nemo poterat certare regendis,
aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta lo-
candis*

agmina militibus.

Αἶαντα δὲ τὸν Τελαμῶνος καὶ Σαλαμινίους ἐν Νεῶν
καταλόγῳ ἔταξε πρὸς Ἀθηναίους, λέγων τάδε· 15

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγειν δυοκαίδεκα νῆας,
στῆσε δ' ἄγων ἴν' Ἀθηναίων ἴσταντο Φάλαγγες.

ἔς δὲ τὴν Ὀδυσσεῖν τάδε ἐποίησεν, ὥς Ἀθηναῖς ἐς λῶ-
γους ἐλθοῦσα τῷ Ὀδυσσεῖ ἐς τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἀπί-
κετο, τιμῶσα ταύτην τῶν ἄλλων πολλῷ μάλιστα· 20

Ἴκετο δ' ἐς Μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς Ἀθήνας,
δῦνε δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δέμον.

- 29 Ἐμποίησας δὲ ἐς τὴν ποιήσιν ταῦτα, καὶ παρασκευα-
σάμενος, ἐς Ἑλλάδα βουλόμενος ποιῆσθαι τὸν πλοῦν,
προσίσχει τῇ Σάμῳ. ἔτυχον δὲ οἱ ἐκεῖσε τὸν τότε και-
ρὸν ἄγοντες ἑορτὴν Ἀπατούρια. καὶ τις τῶν Σαμίων
ιδὼν τὸν Ὅμηρον ἀπυγμένον, πρότερον αὐτὸν ἐπιστάμε- 5

Aiacem vero Telamonium ipsosque Salaminios Athe-
niensibus in navium nomenclatore annumeravit, sic
scribens:

*Bis sex e Salamine rates Telamonius Ajax
egit, et adduxit statuens in litore iuxta
Cecropias naves.*

Postremo in Odyssea Minervam, postquam cum
Ulysse in colloquium venerit, ad Atheniensium ur-
bem, quam praecipue colebat, concessisse fingit:

*Ad Marathona dehinc et magnas venit Athenas,
tectaque Erechthei subiit.*

(29.) His ubi complevit suam poësin, et apta om-
nia composuit, animo in Graeciam traiciendi, Sa-
mum appulit: contigitque forte ut eodem tempore
Samii Apaturia festum agerent. Hic Samius quidam
agnito Homero, utpote quem iam ante in Chio vi-

757, 51.

κος ἐν Χίῳ, ἰλθὼν εἰς τοὺς Φράτορας διηγήσατο, ἐν
ἐπαίνῳ μεγάλῳ ποιούμενος αὐτόν. οἱ δὲ Φράτορες ἐκέ-
λευον ἄγειν αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν τῷ Ὀμήρῳ, ἔλεξεν·
,,ὦ ξένε, Ἀπατούρμια ἀγούσης τῆς πόλιος, καλοῦσί·
10 ,,σε οἱ Φράτορες οἱ ἡμέτεροι συναρτάσονται.“ ὁ δὲ Ὀμη-
ρος ἔφη ταῦτα ποιήσειν, καὶ ἦει μετὰ τοῦ καλέσαν-
τος. Πορευόμενος δὲ ἐγχρίμπτεται γυναίξιν Κουροτρό- 30
φῶ θύουσας ἐν τῇ τριόδῳ. ἡ δὲ ἱέρεια εἶπε πρὸς αὐτόν,
δυσχεράνασα τῇ ὄψει· ,,Ἄνερ, ἀπὸ τῶν ἱερῶν.“ ὁ δὲ
Ὀμηρος εἰς θυμόν τε ἔβαλε τὸ ῥηθὲν, καὶ ἤρετο τὸν
5 ἄγοντα τίς τε εἴη ὁ φθεγζάμενος, καὶ τίνι θεῶν ἱερὰ
θύεται. ὁ δὲ αὐτῷ διηγήσατο ὅτι γυνὴ εἴη Κουροτρό-
φῶ θύουσα. ὁ δὲ, ἀκούσας, λέγει ταῦδε τὰ ἔπει·

Κλυθί μοι εὐχομένῳ, Κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα

disset, tribules suos adiens, indicavit eius adven-
tum cum multa hominis celebratione. Tribules vero
iubebant adduci eum. Conveniens igitur Homerum
Samius, *Quandoquidem*, inquit, *hospes*, *Apatu-*
rriorum festum agit civitas, invitant te nostri
tribules ad idem festum concelebrandum. Home-
rus adfuturum se affirmans, comitatur invitantem.
(30.) Illuc pergens, in mulieres impegit quae Curo-
tropho sacra in trivio faciebant. Sacrifica occurrentis
aspectu indignata, exclamat, *Vir*, inquit, *faces-*
sas a sacris! Homerus dictum illud in animo volvens,
rogabat quisnam esset qui loqueretur, et cui deo
sacrificaretur. Dux eius indicavit mulierem esse,
quae Curotropho sacrificaret. Quod audiens Home-
rus, haec carmina protulit:

Dive, preces audito meas, mulierque face ista

τῆνδε νέων μὲν ἀνήνασθαι φιλότητα καὶ εὐνήν
 ἢ δ' ἐπιτερεπείσθαι πολιορκητάφροσι γέρονσιν,
 ὣν ὥρη μὲν ἀπάμβλυνται, θυμὸς δὲ μενοινᾷ.

10

31. Ἐπεὶ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Φρήτρην, καὶ τοῦ οἴκου ἔνθα δὴ
 ἑδαίνοντο ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἔστη, οἱ μὲν λέγουσι, καιομέ-
 νου πυρὸς ἐν τῷ οἴκῳ, οἱ δὲ Φασι τότε ἐκκαῦσαι
 σφᾶς, ἐπειδὴ Ὀμηροῦ τὰ ἔπεα εἶπεν·

Ἄνδρες μὲν στέφανος, παῖδες· πύργοι δὲ, πόλῃος· 5
 ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος· νῆες δὲ, θαλάσσης·
 χρήματα δ' οἶκον αἰεὶ· ἀτὰρ γεραροὶ βασιλῆες
 ἥμενοι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὀρεᾶσθαι.

Αἰδομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ιδέσθαι.
 εἰσελθὼν δὲ, καὶ κατακλίβεις ἑδαίνοντο μετὰ τῶν Φρα- 10
 τῶν καὶ αὐτὸν ἐτίμων, καὶ ἐν θαύματι εἶχον· καὶ

*aversata torum iuvenili aetate vigentum,
 canorum veterumque senum capiatur amore,
 est aetas effoeta quibus, sed prompta voluntas.*

(31.) Ubi vero ad tribulium collegium accessit Ho-
 merus, iamque in limine conclavis, in quo epula-
 bantur, constitit, aliqui narrant iam tum illic ar-
 dente igne poetam cecinisse, alii postea eos accen-
 disse, quam carmina ista cecinisset:

*Ut patris, nati, sic turres sunt decus urbis;
 sic et equi campum decorant, sic aequora naves;
 sic et opes ornant aedes; praesentia regum
 augusto in solio decorat fora lata sedentum:
 at lucente domus multo est augustior igne.*

Ingressus autem et accumbens, cum tribulibus epulo
 fruens, in magno honore admirationeque est habi-

τότε μὲν τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐπορήσατο Ὅμηρος. Τῇ δὲ 32
εἰσαύριον ἀποπορευόμενον ἰδόντες κεραμῆες τινὲς, κάμ-
νον ἐγκαίοντες κεράμου λεπτοῦ, προσεκάλεσαντο αὐτὸν,
πεπυσμένοι ὅτι σοφὸς εἴη· καὶ ἐκέλευόν σφιν αἰῶσαι,
5 Φάμενοι δώσειν αὐτῷ τοῦ κεράμου, καὶ ὅτι ἂν ἄλλο
ἔχωσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος αἰδοῦς αὐτοῖς τὰ ἔπια τάδε, ἃ
καλεῖται Κάμνος·

Εἰ μὲν δώσετε μισθὸν, αἰῶσω, ὦ κεραμῆες.
Δεῦρ' αὔγ' Ἀθηναίη, καὶ ὑπαίρεχε χεῖρα καμίναι.
10 εὐ δὲ μελανθῆϊεν κότυλοι, καὶ πάντα μαλ' ἱερά·
Φρυχθῆναι τε καλῶς καὶ τιμῆς ὦνον ἀρίσθαι,
πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλεύμενα, πολλὰ δ' ἀγυιαῖς,
πολλὰ δὲ περὶ ἡμῶν δὲ δὴ ὥς σφιν νοῆσαι.
Ἦν δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθέντες ψεύδε' ἄρρηστοι,

tus, ibidemque ea nocte cubile sibi paravit. (32.)
Crastino die conspicantes cum abeuntem figuli qui-
dam in furno tenuiorem tegulam coquentes, quum
intellexissent hominem esse eruditum, ad se vocan-
tes iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum
quidquid aliud haberent, se illi daturus. Homerus
haec illis cecinit carmina quae vocantur Caminus,
id est fornax.

*Si mihi mercedem dabitis figuli, ista canemus.
Huc ades o Pallas, dextraque foveto caminum,
pulchre ut durescant calices. et mollia cuncta
siccenturque probe, et figulis lucra magna re-
portent,
vendita perque forum multa, et per compita,
multa.*

*Sic illis quaestus crescat, prudentia nobis.
At, si deposito iuvat irridere pudore,*

συγκαλέω δ' ἤπειτα καμίνω δηλητῆρας, 15
 Σύντριβ' ὁμᾶς, Σμάραγόν τε, καὶ Ἄσβετον, ἥδ' γ'

Ἄβακτον,

Ὠμόδαμόν θ', ὃς τῇδε τέχῃ κακὰ πολλὰ πορίζοι.

Περθε πύρ' αἵθουσαν καὶ δώματα, σὺν δὲ κάμιнос

πᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κωκυσάντων. 20

Ὡς γνάθος ἱππεΐη βρύκει, βρύκοι δὲ κάμιнос,

πάντ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμῆϊα λεπτὰ ποιῶσα.

Δεῦρο καὶ Ἡελίου θύγατερ πολυφάρμακε Κίρκη,

ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐτοῦς τε καὶ

ἔργα. 25

Δεῦρο δὲ καὶ Χείρων αἰγέτω πολέας Κενταύρους·

οἳ δ' Ἡρακλείους χεῖρας φύγον, οἳ τ' ἀπόλοιντο·

*huc precor ut pestes veniant quaecunque per or-
 bem*

*grassantur, fundant et in hunc mala cuncta
 caminum.*

*Irruat huc Smaragus, gravis Asbetus, et quoque
 Abactus:*

*contere tu Pallas flammamque et vasa camini,
 ille licet rapido multum nunc ferveat aestu:*

insuper Omodamus feriatque et damna det arti.

Omnia misceto, fornacem, vasa, domumque,

ut fragor immensus fiat, figulique tremiscant:

non secus ac malae crepitu clauduntur equinae,

sic subita fornax crepitetque cadatque ruina,

inque lutum redeant calices et vasa minuta.

Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,

inque ipsos et opus tua noxia sparge venena.

Huc ducat longo Centauros agmine Chiron,

quique manu Herculea cecidere superque fuerunt:

τύπτοιεν τὰδε ἔργα κακῶς, τύπτοι δὲ κάμινον·
αὐτοὶ δ' οἰμῶζοντες ὀρώατο ἔργα πονηρά.
30 Γηθήσω δ' ὀρώων αὐτῶν κακοδαίμονα τέχνην·
ὅς δέ χ' ὑπεκύνψει, περὶ τούτου πᾶν τὸ πρόσωπον
Φλεχθείη· ὡς πάντες ἐπίσταντ' αἵσιμα ρέζειν.

Παραχειμάζων δὲ ἐν τῇ Σάμῳ, ταῖς νουμηνίαις 33
προσπορευόμενος πρὸς τὰς οἰκίας τὰς εὐδαιμονεστάτας,
ἐλαμβάνε τι, αἰδῶν τὰ ἔπεα τὰδε ἃ καλεῖται Εἰρε-
σιώνη, ὠδήγουν δὲ αὐτὸν καὶ συμπαρήσαν αἰὶ τῶν παί-
δων τινὲς τῶν ἐγχωρίων·

Δῶμα προσετραπόμεσθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,
ὅς μέγα μὲν δύναται, μέγα δὲ βρέμει, ὄλβιος αἰεὶ.
Αὐτὰρ ἀνακλίνεσθε θύραι· πλοῦτος γὰρ ἔσσισι
πολλές, σὺν πλούτῳ δὲ καὶ εὐφροσύνῃ τεβαλῦα,

*illi contendant opus omne, ipsumque caminum
in nihilum penitus redigant. Figuli ista videntes
plorent, et lacrymis spectent ingentia damna:
improbitalis ego spectabo haec praemia laetus.
Denique qui pronus fornacem respicit, illi
flamma vorax faciem circa penitusque perurat.
Sic scelus agnoscent omnes, atque inde cavebunt.*

(33.) At vero in Samo hybernans, calendis beati-
orum aedes adiens aliquid accipiebat, canens haec
carmina, quae Eiresione, hoc est, ramalia, vocantur:
ducente eum semper et comitante aliquot puerorum
indigenarum choro:

*Venimus ad magnas aedes civemque potentem;
cuius divitiis resonat domus atque redundat.
Vos aditum praebete fores: feliciter intrent
divitiae; et requies hilaris, Charitesque se-
quantur:*

εἰρήνη τ' ἀγαθή. ὅσα δ' ἄγγεα, μετὰ μὲν εἴη, 10
 κυρβαίη δ' αἰεὶ κατὰ καρδόπου ἐρποι μάζα.
 Τοῦ παιδὸς δὲ γυνὴ κατὰ διφράδα βήσεται ὕμνιν
 ἡμίονοι δ' ἄξουσιν κραταίποδες ἐς τόδε δῶμα·
 αὐτὴ δ' ἰσὺν ὑφαίνοι ἐπ' ἡλέκτρῳ βεβαυῖα.
 Νεῦμαί σοι, νεῦμαι, ἐνιαύσιος, ὥστε χελιδάν. 15
 Ἔστηκ' ἐν προθύροις —

καί,

Εἰ μὲν τι δώσεις, εἰ δὲ μὴ, οὐχ ἐσθήξομεν,
 οὐ γὰρ συνοικησόντες ἐνθάδ' ἤλθομεν.
 Ἰδὲτο δὲ τάδε ἐν τῇ Σάμῳ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν 20
 παίδων, ὅτι ἀγύριον ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος.
 34 Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπεχείρησε πλεῖν Ὀμηρος
 εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Σάμου. καὶ ἀναχθεὶς μετὰ τινῶν

*vasa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
 sintque laboratae Cereris repleta canistra.*

*Excelso curru nurus hic portetur, et ipsam
 veloci cursu revehant ad limina muli.*

*Haec premat electrum pedibus, telasque laboret.
 Ast ego vos repetam, repetam, mihi crede, quot-
 annis,*

*non secus atque redit sub tectum garrula Progne.
 Assumus in porta: seu munera ferre placebit,
 seu nihil, est tamen hinc abeundi certa voluntas.*

*Non etenim hic habitare diu nec adesse paramus.
 Atque haec carmina postea in Samo diu a pueris
 decantabantur, quoties in Apollinis festo stipem col-
 ligebant.*

(34.) Ineunte deinde vere moliebatur Homerus
 e Samo Athenas navigare: solvensque una cum non-

ἐγχωρίων, ἀπνέχθη εἰς τὴν Ἴον καὶ ὠρμίσθησαν οὐ
κατὰ πόλιν, ἀλλ' ἐπ' ἀκτῆς. συνέβη δὲ τῷ Ὀμήρῳ
5 κατὰ πολὺ τι ἄρξασθαι μαλακῶς ἔχειν· ἐκβὰς δὲ ἐκ
τοῦ πλοίου, ἐκοιμᾶτο ἐπὶ τῆς κυματωγῆς ἀδυνάτως
ἔχων. πλείους δὲ ἡμέρας ὀρμούντων αὐτῶν δι' ἀπλοίην,
καταβαίνοντες αἰεὶ τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιος, ἀπισχό-
λαζον παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, καὶ ἐν θανάτῳ εἶχον αὐτὸν,
ἀκούοντες αὐτοῦ. Τῶν δὲ ναυτέων, καὶ τῶν ἐκ τῆς 35
πόλιος τινῶν ἡμέων παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, κατέπλωσαν
παῖδες ἀλιῆες τὸν τόπον, καὶ ἐκβάντες ἐκ τοῦ ἀκα-
τίου, προσελθόντες αὐτοῖς τάδε εἶπον· „Ἄγετε, ὦ ξέ-
5 „νοι, ἐπακούσατε ἡμέων, ἃν ἄρα δύνησθε διαγινῶναι
„ἄσθ' ἃν ὑμῖν εἴπωμεν.“ καὶ τις τῶν παρόντων ἐκέ-
λευε λέγειν. οἱ δὲ εἶπαν· „Ἡμεῖς ἄσσα εἵλομεν, κα-
„τελίπομεν· ἃ δὲ μὴ εἵλομεν, φέρομεν.“ οἱ δὲ Φασί
μέτρῳ εἰπεῖν αὐτούς·

nullis incolarum, ad Ion appulit; ubi stationem non
in urbe, sed in litore habebant. Hic contigit Ho-
merum graviter aegrotare: egressus igitur e navi,
in crepidine litoris iacebat invalidus. Quumque diu-
tius illic oh navigandi difficultatem remorarentur,
subinde quidam descendentes ex urbe Homero vaca-
bant, eumque audientes, reverenter observabant.
(35.) Iam vero nautis et aliquot e civitate illic apud
Homerum considentibus, forte pueri piscatores eo
appulerunt: qui e navicula egressi, haec illis verba
fecerunt: *Agite hospites, audite nos, numquid ea*
quae vobis proponemus explicabitis? Ibi e praesen-
tibus quidam iubeat proloqui. Ilii, *Nos, inquit,*
quaecumque cepimus, reliquimus: quae vero non
cepimus, nobiscum portamus. Quidam aiunt metro:

Ἄσπ' ἔλομεν, λιπόμεσθα· ἀ δ' οὐχ' ἔλομεν, Φε- 10
ρόμεσθα.

οὐ δυναμένων δὲ τῶν παρόντων γινῶναι τὰ ρηθέντα, διη-
γήσαντο οἱ παῖδες, ὅτι αἰλιεύοντες οὐδὲν ἐδύναντο ἐλεῖν·
καθήμενοι δὲ ἐν γῇ, ἐφθειρίζοντο. καὶ ὅσους μὲν ἔλαβον
τῶν φθειρῶν, κατέλιπον· ὅσους δὲ μὴ ἐδύναντο, εἰς οἴκους 15
ἀπεφέροντο. ὁ δὲ Ὀμηρος, ἀκούσας ταῦτα, ἔλεξε τὰ
ἑπτα ταῦτα·

Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε,
οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νημόντων.

36 Ἐκ δὲ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνέβη τὸν Ὀμηρον τελευ-
τῆσαι ἐν Ἰῳ, οὐ παρὰ τὸ μὴ γινῶναι τὸ παρὰ τῶν παί-
δων ρηθὲν, ὡς οἴονταί τινες, ἀλλὰ τῇ μαλακίᾳ. Τελευ-
τήσας δὲ ἐν τῇ Ἰῳ, αὐτοῦ ἐπ' ἀκτῆς ἐτάφη ὑπὸ τε
τῶν συμπλεόντων καὶ τῶν πολυήτων ὅσοι ἐν διαλογῇ 5

*Non capta auferimus; quae capta, relinquimus
illa.*

Et quum nemo ex praesentibus interpretari dicta
posset, pueri explicabant: significantes nimirum, se,
quum piscium nihil capere possent, desidantes in
sicco, pediculos venari tentavisse; et horum quotquot
cepissent reliquisse; quos autem nequiverunt, do-
mos retulisse. Quae audiens Homerus, haec dixit
carmina:

*Hi vos, o pueri, tales genuere parentes,
nec latis fundis, gregibus neque mille potentes.*

(36.) Ex hac autem infirmitate extremum diem clau-
sit Homerus in Io, non, ut arbitrantur aliqui, ae-
nigmatis perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus
vero in Io Homerus, a comitibus suis atque civibus
qui in colloquio cum eo fuerant, in litore ibidem

ἐγγυένητο αὐτῷ. καὶ τὸ ἐλεγείον τόδε ἐπέγραψαν Ἰη-
ται ὕστερον χρόνῳ πολλῷ, ὡς ἤδη ἢ τε ποιήσις ἐξεπε-
πτώκει, καὶ ἐθαυμάζετο ὑπὸ πάντων· αὐδὲ Ὀμήρου
ἐστίν·

- 10 Ἐνθάδ' ἐπὶ τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖαν καλύψεν,
ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὀμηρον.
Ἵτι δὲ ἦν Αἰολεὺς Ὀμηρος, καὶ αὐτὲ Ἴων, οὐτε! Δω- 37
ρμῆς, τοῖς τε εἰρημένοις δεδήλωται μοι, καὶ δὴ καὶ
τοῖσδε τεκμαίρεσθαι παρέχει· ἄνδρα ποιητὴν τηλικού-
τον εἰκὸς ἐστὶ τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
5 ποιῶντα ἐς τὴν ποίησιν, ἥτοι τὰ κάλλιστα ἐξευράντα
ποιεῖν, ἢ τὰ ἐωϋτοῦ, πάτρια ἶόντα. ἤδη τούτων τὸ ἐν-
θέον αὐτοὶ τῶν ἐπέων ἀκούοντες κρινεῖτε. ἱεροποιήν γάρ

sepultus est. Cuius sepulcro multo post tempore Ie-
tae, ubi poësis eius iam publicata ab omnibus cele-
brabatur, huiusmodi inciderunt carmen elegiacum;
neque est Homeri:

*Condit humus caput hæc sacrum, qui versibus
arma*

fortia divinis heroum ornavit, Homerum.

(37.) Porro quod Aeolensis fuerit Homerus, et non
Ion, neque Doriensis, partim e iam dictis perspi-
cium esse poterit, partim etiam his coniecturis de-
prehenditur. Siquidem poëtam tantum, qui aliqua
ex hominum moribus in suam poësin transferre stu-
duerit, par est aut laudatissimos excogitasse, aut
suos, quos patrios habebat, commemorasse. Iam vero
ipsi carmina eius audientes, indidem pronuntiabit;
nam sacrificii ritum probatissimum retulit aut ipse
Herod. T. IV. P. I.

ἢ τὴν κρατίστην ἐξευρὼν ἐποίησεν, ἢ τὴν ἐαυτοῦ πατρίδι
προσέηκουσαν. λέγει γὰρ ὧδε:

Αὐτοὶ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδιωκαν, 10
μηρούς τ' ἐξέταμον, κατὰ τε κνίσσῃ ἐκάλυψαν,
δίπτυχα ποίησαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὤμοθέτησαν.

Ἐν ταύταις ὑπὲρ ὀσφύος οὐδὲν εἴρηται, ἢ ἐς τὰ ἱερά
χρῆνται· μονώτατον γὰρ τῶν Ἑλλήνων τὸ Αἰολικὸν
ἔθνος οὐ καίει ὀσφύν. δηλοῖ δὲ καὶ ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν 15
ὅτι Αἰολεὺς ὢν, τοῖς νόμοις τοῖς τούτων ἐχρῆτο.

Καίει δ' ἐπὶ σχίζης ὁ γέρον, ἐπὶ δ' αἶθοπα οἶνον
λεῖβε· νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσίν.
Αἰολεῖς γὰρ μόνοι τὰ σπλάγχνα ἐπὶ πέντε ὀβελῶν

eundem excogitavit, aut quod cum patriis institutis
conveniret. Sic enim inquit:

*Protractas iugulant pecudes, et tergora costis
deripiunt, femorumque toros et crura recidunt,
in partesque secant geminas: tum pingua nidor
viscera nube tegit densa.*

In his versibus de iliis nulla mentio, quibus in sa-
crificiis tamen utebantur ceteri, praeter unam Aeoli-
cam gentem, quae ilia non concremabat. Indicat
praeterea his quoque versibus, quod Aeolensis exi-
stens, suae gentis ritibus usus sit:

— *Tum segmina carniū*

*ipse focis multo crepitantibus admovet igni
cruda senex, et vina super nigrantia fundit:
quem verubus quinis iuvenes onerata tenentes
brachia circumstant.*

Aeolenses enim soli intestina quinque verubus fixa

20 ὁπτάῳσιν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ τριῶν. καὶ γὰρ
ἀνομάζουσιν οἱ Αἰολεῖς τὰ πέντε, πέμπε.

Τὰ μὲν οὖν ὑπὲρ τῆς γενέσιος καὶ τελευτῆς καὶ βίου 38
δεδήλωται μοι. Περὶ δὲ ἡλικίης τῆς Ὀμήρου, ἐκ τῶνδ'
ἂν τις ἐπισκεπτόμενος, ἀκριβῶς καὶ ὀρθῶς λογίζοιτο.
ἀπὸ γὰρ τῆς εἰς Ἴλιον στρατείας, ἣν Ἀγαμέμνων καὶ
5 Μενέλαος ἤγειραν, ἔτεσιν ὕστερον ἑκατὸν καὶ τριάκοντα
Λέσβος ὠκίσθη κατὰ πόλεις, πρότερον εὐῶσα ἄπολις.
μετὰ δὲ Λέσβον οἰκισθεῖσαν ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσι Κύ-
μη ἢ Αἰολιῶτις καὶ Φρικῶτις καλεομένη ὠκίσθη. μετὰ
δὲ Κύμην, ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον Σμύρνα ὑπὸ
10 Κυμαίων κατακίσθη· καὶ ἐν τούτῳ γίνεται Ὀμηρος.
ἀφ' οὗ δὲ Ὀμηρος ἐγένετο, ἔτι ἄ ἐστιν ἑξακόσια εἰκο-
σίδυο μέχρι τῆς Ξέρξεω διαβάσεως, ἣν στρατευσάμε-

torrebant, reliqui Graeci tribus; etenim πέντε dicunt
Aeolenses pro πέντε, id est, quinque.

(38.) Atque haec sane de genere, vita, interituque
Homeri a nobis relata sint. Ceterum aetatem Homer-
i quis diligenter recteque ratiocinetur, ex hisce fa-
cile deprehendet. Nempe ab expeditione, quam Aga-
memnon et Menelaus in Ilium habuerunt, annis cen-
tum post atque triginta Lesbos oppidatim habitari
coepit, quum antea nullam prorsus haberet civita-
tem. Post Lesbum habitatam annis viginti Cyme Ae-
olica et Phricotis appellata habitata fuit. Porro a Cyme
annis duodeviginti, in Smyrnam Cymaei coloniam
deduxerunt: quo tempore natus fuit Homerus. Ab
Homero autem nato anni sunt sexcenti vigintiduo
ad Xerxis usque in Graeciam traiectionem, qui videli-
cet iuncto pontibus Hellesponto cum exercitu ex

340 LIBELLUS DE VITA HOMERI.

ρος ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον,
διέβη ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην. ἀπὸ δὲ τούτου
ῥηϊδίως ἐστὶν ἀριθμῆσαι τὸν χρόνον τῷ ἐβέλοντι ζητεῖν ἐκ 15
τῶν ἀρχόντων Ἀθηνησι. τῶν δὲ Τρωϊκῶν ὕστερον γέγονεν.
Ὅμηρος ἔτεσιν ἑκατὸν ἐξηκονταοκτώ.

Τέλος τῆς περὶ Ὀμήρου ἐξηγήσεως.

Asia in Europam transivit. Ex his igitur tempus illud
calculo colligere facile fuerit ei qui praetorum Athe-
niensium rationem habuerit. Centum autem et sexa-
ginta octo post Troianum bellum annis extitit Ho-
merus.

Finis libelli de Vita Homeri.

E X
C T E S I A E P E R S I C I S
E C L O G A.

IOH. SCHWEIGHAEUSER LECTORI.

PRINCEPS Herodoti editio Aldina nil aliud nisi novem Musas exhibet. Henr. Stephanus, in priore a se procurata editione, et libellum de Vita Homeri et ex Ctesiae Cnidii Persicis et Indicis eclogas adiecit, quae in Photii Bibliotheca Cod. LXXII. exhibentur; quibus pauca item eiusdem Ctesiae fragmenta subiecit, apud Plutarchum, Athenaeum, et Demetrium reperta. In editione posteriore idem Stephanus et alia nonnulla Ctesiae fragmenta ex eisdem auctoribus collecta, et duas insuper alias adpendices adiecit; unam de Persarum Legibus et Institutis ex diversis Historicis, alteram de Aegyptiacis Legibus et Institutis e diversis Historicis et aliis Scriptoribus. Denique Gothofr. Iungermanus non modo Ctesiae fragmenta, e pluribus auctoribus conquisita, ingenti cumulo auxit et locupletavit, sed et novam item Adpendicem adiecit, de Incremento Nili et eius causis, e diversis auctoribus congestam. Ita exsistebat Musarum Herodoti auctarium, iustum per se volumen nostrae editionis completurum; quod tamen, verum si quaeris, nihilo magis ad Herodotum pertinebat, quam sexcentae item aliae disputationes, quae ex veterum scriptis, super eis rebus de quibus Herodotus disseruit, colligi possent. Et ex Iungermani editione omnes illae accessiones in Londinensem, in Gronovianam, atque etiam in Wesselingianam propagatae sunt: easdemque Borheckius duabus a se procuratis Herodoti editionibus adiecit.

Iam vero ingenue professus *WESSELINGIUS* erat, si sui res arbitrii fuisset, se additamenta ista omnia detruncaturum fuisse; excepto Anonymi fragmento de Nilo, et Ctesia. Nempe illud de Nilo Fragmentum ita emendatum edi vir doctissimus voluerat, quemadmodum e lectionibus codicis mssti Parisiensis, quarum ei a Ruhnkenio copia facta est, emendari potuisset, si lectiones istae in tempore ad eum pervenissent: quas quidem quum sero *Wesselingius* accepisset, nonnisi in Addendis et Emendandis, editioni suae in fine adiectis, adnotare eas commendareque potuit. Atqui equidem, quum me tunc praeteriissent illa *Wesselingii* ad Herodotum Addenda, idem Fragmentum ex eodem ipso codice Parisiensi, quem Ruhnkenius tractaverat, emendatum edidi in Athenaei nostri Tomo I. pag. 278 seqq. quo minus opus esse existimavi ut hoc loco repeteretur. Quod quibus rationibus adductus ad Athenaeum retulerim, exposui in Adnotatt. ad Athen. T. I. p. 479 seq. Neque vero istud iudicium nostrum pugnat cum *Wesselingii* sententia, qui Ephoro auctori deberi illud suspicatus erat, in Adnott. ad Diodor. Sic. lib. I. cap. 39. Potuit enim Athenaeus disputationem istam ex Ephori Historiis (quas in eis Deipnosophistarum suorum libris, qui integri supersunt, saepius citavit) descriptam exhibere; quemadmodum infinitum numerum non modo breviorum fragmentorum e vetustioribus auctoribus excerptorum, verum etiam longiores subinde disputationes, operi suo inseruit, veluti illam lib. V. cap. 47 et seqq. ex Posidonii Historiis. In nostra quidem editione Fragmenti de Nilo hactenus a me erratum video, quod pag. 283. l. 6. lectionem Henr. Stephani, παραπλησίως δὲ Οἰνοπίδης, scripturae codicis nostri παραπλ. δὲ Οἰνοπίδης praetuli, cui quidem (ut *Wesselingius* monuit) locus dandus fuerat: sed (quod ab eodem *Wess.* non est adnotatum) mox dein pro vulgato φησι, cum eodem nostro codice erat φησὶ scribendum: dicunt, scilicet Herodotus similiterque Oenopides. Postremum fragmenti vocabulum 'Οπουντινόν (sic enim, ut etiam *Wess.* adnotavit, non 'Οπουντινόν, legi in nostro codice monui

in Adnott. pag. 484.) latere Βουβαλκὸν visum Wesselingio erat, ubi equidem Ὀρεοφίτικόν scriptum oportuisse suspicatus sum.

Iam, ad Ctesiam quod spectat: si ad emendanda aut illustranda, sive ad augenda aut in commodiorem ordinem digerenda Excerpta illa et Fragmenta, quae ex Ctesiae scriptis collecta exhibent superiores Herodoti editiones, Wesselingius aliquid contulisset, auctor utique fuisset bibliopolis, quorum sumtibus haec nostra prodit editio, ut, quoniam in ea nihil, quod a Wesselingio profectum sit, volumus desiderari, ne Ctesiana quidem ista negligerentur. Nunc, quoniam ille in hac parte, quemadmodum etiam in aliis Adpendicibus, de quibus supra dixi, nihil egit, nisi quod eadem ipsa, quae Iungermanus dederat, quaeque ex illius editione in Londinensem, iterumque in Gronovianam translata sunt, verbum de verbo repeti passus sit; nullam equidem causam vidi, cur denuo repetitis rebus ad Herodotum nihil pertinentibus moles editionis nostrae augeretur. Idque eo minus consultum duxi, quod, quam operam istis Ctesiae Reliquiis Wesselingius non praestitit, eam huius Scriptori navaturum speramus doctissimum virum, Frider. Creuzerum nostrum; qui, uti iam ante complures quosdam annos Historicorum Graecorum antiquissimorum Fragmenta, collecta, emendata, explicata, cum commentatione de cuiusque Scriptoris aetate, ingenio, et fide, edere coepit, (Heidelbergae MDCCCVI.) sic hanc provinciam, adeo felicibus auspiciis a se occupatam ornarique coeptam, non deserturus videtur. Interim tamen, ne prorsus missum Ctesiam faceremus, ex illius Persicis primora capita Excerptorum Photii hoc loco adponere placuit; quae ad Herodotum hactenus spectant, quod non modo de eisdem rebus apud utrumque auctorem agebatur, sed quod etiam frequenter ex professo Cnidius scriptor ab Halicarnasseo dissentit. Ita, quum de utriusque Scriptoris fide a viris doctis multa in utramque partem disputata sint, lectoribus Herodoti nostri in promptu erit, ea quae de Ctesiae narratione supersunt cum Herodoteis con-

ferre. Photii Graecis passim notulas quasdam subiecti, inter legendum fere natas. In his aliquoties Codicis Bavarici feci mentionem: quo ex codice (eodem quem olim Hoeschelius etiam tractaverat) lectiones singulari cura enotatas debeo Franc. Xav. Werferi Monacensis diligentiae, eiusdem eruditi viri iuvenis, quem in Varietate Lectionis Herodoteae subinde laudavi.

ΕΚΛΟΓΗ ΕΚ ΤΩΝ
ΚΤΗΣΙΟΥ ΤΟΥ ΚΝΙΔΙΟΥ
ΠΕΡΣΙΚΩΝ.

1 **Κ**ΤΗΣΙΟΥ τοῦ Κνιδίου τὰ Περσικὰ ἐν βιβλίᾳς ἔστι κγ'. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἐξ τὰ τε Ἀσσύρια διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν Περσικῶν ἀπὸ μῦθοι τοῦ ζ' τὰ Περσικὰ διεξέρχεται. καὶ ἐν μὲν τῷ ζ' καὶ

Ε C L O G A
E X
CTESIAE CNIDII PERSICIS.

Apud PHOTIUM, Cod. LXXII.

CTESIAE Cnidii Persica libris viginti tribus continentur: sed in sex prioribus res Assyriorum et quaecunque res Persicas praecessere, tractat: a septimo autem libro de Persicis rebus agit: et in septi-

δ' ἡ καὶ ι' καὶ ια' καὶ ιβ' καὶ γ' διέξεισι τὰ περὶ Κύρου
καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου, Δαρίου τε καὶ τοῦ
Ξέρξου· σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικαίμενα Ἡροδότῳ ἱστο-
ρῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀποκαλῶν ἐν πολλοῖς,
καὶ λογοποιὸν ἀποκαλῶν. καὶ γὰρ νεώτερος μὲν ἐστὶν
10 αὐτοῦ. Φησὶ δὲ αὐτὸν τῶν πλείονων ἀ' ἱστοροῦ αὐτόπτην
γινόμενον, ἢ παρ' αὐτῶν Περσῶν (ἐνθα τὸ ὁρᾶν μὴ
ἐπιχόρει) αὐτήκοον καταστάντα, οὕτως τὴν ἱστορίαν
συγγράψαι. οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τὰναντία ἱστοροῦ,
ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίων δια-
15 φωνῆ. ἤμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δα-
ρίου καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρτοξέρξου (εἰς
ὃν ἡ Περσικὴ βασιλεία κατήλθεν) ἐτύχανεν.

Φησὶν οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγου, ὡς οὐδὲν 2

mo, octavo, (nono,) decimo, undecimo, duodecimo
et decimo tertio, quae ad Cyrum et Cambysem, et
Magum illum, Dariumque et Xerxem spectant, com-
memorat: fere in omnibus repugnantia *Herodoto*
narrans, illumque in multis mendacem et scripto-
rem fabularum [*sive*, sermonum fictorem] appel-
lans: illo enim posterior est. Se autem eorum quae
narrat, magna ex parte oculatum testem fuisse, aut
certe, quae videre non licuit, de iis a Persis qui
viderant, edoctum, ita demum ea memoriae prodi-
disse dicit. Nec vero tantummodo ab *Herodoti*,
sed etiam in aliquibus a *Xenophontis* Grylli filii
historia dissentit. Floruit temporibus Cyri, Dario et
Parysatide geniti; qui frater fuit Artoxerxis ad quem
regnum Persicum devenit.

(2.) Scribit itaque statim de *Astyage*, nulla *Cy-*

αὐτῷ Κύρος πρὸς γένος ἐχηματίζεν· οὗτος δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυϊγᾶν καλεῖ. Φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κυροῦ Ἀστυϊγᾶν ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κρί- 5
 κράνοις τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυψάντων αὐτὸν
 τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπι-
 ταμᾶ. ἐπιστάντα δὲ Κύρον, ἐπιτάξαι ἀνακρίνειν διὰ
 στρεβλώσεων Σπιταμᾶν τε καὶ Ἀμυτιν, ἀλλὰ καὶ
 τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρην,
 περὶ Ἀστυϊγᾶ. τὸν δὲ, ἑαυτὸν προσαγγεῖλαι, ὥα μὴ 10
 δι' αὐτὸν στρεβλωθείησαν οἱ παῖδες. ληφθέντα δὲ, πέ-
 δαις παχείαις ὑπὸ Οἰβαραῖ διβῆναι. λυθῆναι δὲ ὑπ'
 αὐτοῦ Κυροῦ μετ' οὐ πολὺ, καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι.
 καὶ τὴν θυγατέρα Ἀμυτιν πρῶτον μὲν μητρικῆς ἀπο-
 λαῦσαι τιμῆς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ 15
 Κύρῳ, Σπιταμᾶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνηλεγμένου, ὅτι

*rum ipsi generis propinquitate fuisse iunctum, il-
 lumque etiam Astyigan vocat. Fugisse autem Astyig-
 an a conspectu Cyri in Ecbatana, et in criscranis
 regiarum aedium ab Amyti filia sua et eius viro
 Spitama occultatum fuisse dicit. At supervenientem
 Cyrum, non solum Spitamam et Amytin, sed eorum
 etiam liberos Spitacem ac Megabernem de Astyiga
 per tormenta interrogari voluisse: Astyigan vero
 seipsum patefecisse, ne propter se pueri torqueren-
 tur, captumque et compedibus gravibus ab Oebara
 oneratum esse: nec multo post ab ipso Cyro libe-
 ratum, et non secus ac patrem honoratum observa-
 tumque fuisse; filiamque Amytin primum quidem
 tanquam matrem in honore habitam, postea vero
 Cyro nupsisse, quum Spitamas eius vir esset in-*

ἔψευσατο, ἀγνοῶν εἰπὼν ἐρευνῶμενον Ἀστυϊγᾶν. ταῦ-
 τα λέγει Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδο-
 τος. καὶ ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχώ-
 20. μαλος ἡ μάχη ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ Βάκτριαι Ἀστυϊγᾶν
 μὲν, πατέρα Κύρου γεγεννημένον, Ἀμυτιν δὲ μητέρα
 καὶ γυναῖκα, ἔμαθον, ἑαυτοὺς ἐκόντες Ἀμυτι καὶ Κύ-
 ρω παρέδωκαν. Καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κύ- 3
 ρος, καὶ συνέλαβεν Ἀμόργην τῶν Σακῶν μὲν βασι-
 λέα, ἄνδρα δὲ Σπαρέθης· ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν
 τοῦ ἀνδρός, στρατὸν συλλέξασα, ἐπολέμησε Κύρῳ,
 5 ἀνδρῶν μὲν στρατεύμα, τριάκοντα μυριάδας, ἐπαγο-
 μένη, γυναικῶν δὲ, εἴκοσι. καὶ νικᾷ Κύρον, καὶ συλ-
 λαμβάνει ζωγρίαν, μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων· Παρ-
 μίσην τε τὸν Ἀμύτιος ἀδελφόν, καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖ-

terfectus, propterea quod dum quaereretur Astyigas
 ignorare se illum mentitus esset de quo interrogaba-
 tur. Hæc dicit Ctesias de *Cyro*, iis quæ ab Herodo-
 to referuntur dissimilia. Itemque illum adversus Ba-
 ctrios pugnavisse, et eam pugnam æquo Marte ge-
 stam fuisse: sed Bactrianos, postquam Astyigan Cyri
 patrem factum esse, Amytin autem matrem et uxo-
 rem, intellexerunt, sponte se ipsos Amyti et Cyro
 dedisse. (3.) Tradit etiam, *Cyrum* cum Sacis bel-
 lum gessisse, et Amorgem Sacarum regem Sparethrae
 maritum cepisse: eam autem, capto marito, exerci-
 tum coëgisse, bellumque Cyro intulisse, et virorum
 quidem trecenta millia, mulierum vero ducenta in
 aciem eduxisse: et Cyrum superavisse, vivumque
 cum cum multis aliis cepisse, itemque Parmisem
 Amytis fratrem et tres eius filios: propter quos post-

δας. δι' οὓς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἀφείθη, ἐπεὶ καὶ
 4. κείνοι ἀφείθησαν. Καὶ ἔτι στρατεύει Κύρος ἐπὶ Κροῖ-
 σον καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. ὅπως
 τε τῇ βουλῇ Οἰβαρᾶ Περσῶν εἰδῶλα ξύλινα ἀνὰ τὸ
 τεῖχος φανέντα, εἰς θεός μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦν-
 τας, ἦλω δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. ὅπως τε 5
 πρὸ τῆς αἰλώσεως δίδεται ὁ παῖς Κροίσου ἐν ὁμήρου λό-
 γῳ, δαιμονίου φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροῖσον·
 ὅπως τε δολορραφούντος Κροίσου, ὁ παῖς κατ' ὀφθαλ-
 μούς ἀναιρεῖται· καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα,
 10. ἐαυτὴν τοῦ τείχους ἀποκρημνίζει, καὶ οὐ θνήσκει. ὅπως
 τε, αἰλούσης τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερὸν
 τοῦ Ἀπόλλωνος καταφεύγει, καὶ θνήσκει. καὶ ὡς τρεῖς
 ἐν τῷ ἱερῷ πεθῆναις ὑπὸ Κύρου, λύεται τρίτον ἀοράτως·

ea Amorgem liberatum fuisse, quod et ipsi liberati
 fuissent. (4.) Tradit etiam, *Cyrum* Amorgis ope
 adiutum, *Croeso* et *Sardibus* bellum intulisse. Nar-
 rat etiam quomodo *Oebarae* consilio lignea Persa-
 rum simulacra in muro conspecta timorem incolis
 iniecerint, et propter hanc causam ipsa urbs capta
 fuerit: et quo pacto ante captam urbem, *Croesi* filius
 pro obside datus fuerit, quum *Croesus* divino quo-
 dam spectro deceptus fuisset. Narrat etiam quomodo
 dolos nectente *Croeso*, filius in eius conspectu fuerit
 interfectus, et mater hanc calamitatem intuita seip-
 sam ex muro praecipitarit, nec tamen mortua sit:
 [*immo*, et mortua sit:] et quomodo, capta urbe,
 [*Croesus*] ad *Apollinis* aedem, quae erat in urbe,
 confugerit, ac mortua sit: [*immo*, nec occisus fue-
 rit:] et quomodo tertium in templo vinctus a *Cyro*

καίτοι σφραγίδων τῷ ἱερῷ ἐπικειμένων, καὶ τούτων τὴν
 15 φυλακὴν Οἰβαραῖ ἐμπεπιστευμένον. ὅπως τε οἱ συν-
 δούμενοι Κροίσῳ, τὰς κεφαλὰς ἀπετέμνοντο, ὡς κα-
 ταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖσον. καὶ ὅτε ἀναληφθεὶς ἐν
 ταῖς βασιλείαις, καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον, βροντῶν καὶ
 σκηπτῶν ἐπενεχθέντων, λύεται πάλιν· καὶ τότε μόλις
 20 ὑπὸ Κύρου ἀφίεται. ἐξ οὗ καὶ περιείπετο, καὶ ἔδωκε
 Κύρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην, ἐγγυὲς Ἐκβα-
 τάνων· ἐν ᾗ ἦσαν ἵππεῖς μὲν πεπτακισχίλιοι, πελτα-
 σταὶ δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ τοξόται, μύριοι. Ἔτι δὲ δια- 5
 λαμβάνει ὡς ἀποστέλλει Κύρος ἐν Περσίδι Πετισάκαν
 τὸν ἡμιάρρενα, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον, ἐνέγκαι ἀπὸ
 Βαρκανίων Ἀστυγᾶν· ἐπὶ τοῦ γὰρ αὐτοῦ τε καὶ ἡ θυ-

Croesus, tertium arte oculos fallente solutus sit, quamvis templo sigilla circumposita essent, eorumque custodia Oebarae commissa esset: quomodo item illis qui una cum Croeso vincti fuerant, amputata fuerint capita, ut quorum proditiōne solutus Croesus esse putaretur. Narrat etiam, Croesum in regias aedes adductum vinctumque firmitus fuisse: sed quum tonitrua fulminaue irruissent, rursum fuisse solutum: tumque Cyrum vix tandem eum missum fecisse. A quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum prosequutus sit, tum vero urbem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donaverit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorumque et sagittariorum decem millia. (5.) Commemorat item quomodo Cyrus Petisacan eunuchum, qui apud ipsum plurimum autoritate valebat, in Persas miserit ut Astygan a Barcaniis adduceret:

γάτηρ Ἀμυτις τὸν πατέρα ἰδεῖν. καὶ ὡς Οἰβαράς βου- 5
 λυνεὶ Πετισάκα ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καταλιπόντα Ἀστυ-
 γᾶν, λιμῷ καὶ δίψῃ ἀπολέσαι· καὶ γέγονε. δι' ἐνυ-
 πνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυέντος, Πετισάκας, πολ-
 λάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύ-
 ρου ἐκδίδεται. ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα, καὶ τὰ 10
 δέρμα περιδείρασα, ἀνσταύρωσιν. Οἰβαράς δὲ δειδώς
 μὴ τὰ ὅμοια πίστεται, καίτοι Κύρου μηδὲν τοιοῦτον
 ἰσχυροζομένου παραχωρήσαι, αὐτὸς ὅμως ἀποκατε-
 ρήσας δι' ἡμερῶν δέκα, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν. Ἀστυγᾶς
 δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη· καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ ἄβρωτος 15
 αὐτοῦ διέμεινεν ὁ νεκρός. λέντες γὰρ αὐτοῦ (Φασὶ)
 μεχρὶ Πετισάκα πάλιν ἐλθεῖν καὶ ἀναλαβεῖν, ἐφύ-
 6 λαττον τὸν νεκρόν. Κύρος δὲ στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας,
 Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν· καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δέρ-

nam et ipse et Amytis filia patrem videre cupiebat.
 Quomodo item Oebaras consilium dederit Petisacae
 ut in deserto loco Astyigan relinqueret, et fame
 sitique conficeret; id quod factum est. At in somnis
 scelere patefacto, Petisacas puniendus traditur Amy-
 ti, identidem illud exposcenti. Illa vero oculos eius
 effodit, pellemque detraxit, et cruci deinde affixit.
 Oebaras autem, timens ne eadem quae ille pateretur
 quamvis Cyrus nihil tale se permissurum affirmaret,
 nihilominus decem dierum inedia ipse sibi mortem
 conscivit. Astyigas vero magnifice splendideque se-
 pultus est, quippe in deserto loco cadaver eius in-
 tactum permansit, neque fuit a feris commesum;
 leones enim cadaver eius, donec Petisacas reversus
 acciperet, servabant. (6.) Cyrus autem adversus

βικες ἰσθῶσιν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἵππεις Κύρου τρέ-
 πουσι, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κύρος ἐκ τοῦ ἵππου· καὶ
 5 Ἰνδὸς ἀνὴρ (συνεμάχοντο γὰρ καὶ Ἴνδοι τοῖς Δερβί-
 κεισι, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἔφερον) οὗτος οὖν ὁ
 Ἰνδὸς πεπτωκότα Κύρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον,
 εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. τότε δὲ ζῶντα ἀνελό-
 μενοι αὐτὸν οἱ οἰκῆσαι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤισαν. ἀπέ-
 10 θανόν δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοὶ καὶ Δερβί-
 κων ἴσοι. μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. Ἀμόργης δὲ περὶ 7
 Κύρου ἀκούσας, σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων Σακῶν
 δις μυρίους ἵππιας. καὶ πολέμου συρραγέντος Περσῶν
 καὶ Δερβίκων, νικᾷ κατακράτος ὁ Περσικὸς καὶ Σα-
 5 κῶν στρατός. ἀναιρεῖται δὲ καὶ ὁ τῶν Δερβίκων βασι-

Derbices expeditionem suscipit, quorum rex erat
 Amoraeus: at Derbices ex insidiis producunt ele-
 phantes, ac Cyri equites fugant: ubi ipse Cyrus ex
 equo cecidit, et quidam Indus, (nam Indi Derbici-
 bus in bello opem ferebant: a quibus etiam accep-
 tos elephantes in bellum ducebant.) hic igitur In-
 dus, quum Cyrus iam cecidisset, eum iaculo vulne-
 ravit sub coxa in femore: ex quo vulnere postea
 mortuus est. Tum vero ipsum adhuc vivum, quum
 familiaris sui crexissent, ad castra profecti sunt.
 Occubuerunt autem in pugna illa multi Persae, et
 aequales numero Derbices; nam illorum quoque x.
 millia cecidere. (7.) Amorges vero quum audivisset
 quod Cyro contigerat, festinanter venit, Sacarum
 equitum viginti millia ducens: et quum Persae ac
 Derbices inter se conflixissent, tam strenue Persae ac
 Sacae pugnarunt, ut penes eos victoria fuerit: in-

λεὺς Ἀμοραῖος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ·
 ἀπέθανον δὲ Δερβίκων μὲν τρισμύριοι, Περσῶν δὲ ἐν-
 8 νεακισχίλιοι. καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κύρῳ. Κύρος
 δὲ μέλλων τελευτᾶν, Καμβύσῃ μὲν τὸν πρῶτον υἱόν,
 βασιλεία καθίστη· Τανυξάρκῃ δὲ τὸν νεώτερον, ἐπέ-
 στησε δεσπότην Βακτρίων καὶ τῆς χώρας, καὶ Χορα-
 μνίων, καὶ Παρθίων, καὶ Καρμανίων, ἀτελεῖς ἔχων 5
 τὰς χώρας διοισάμενος. τῶν δὲ Σπιταμᾶ παίδων,
 Σπιτάδῃ μὲν, Δερβίκων ἀπέδωκε σατραπῆν, Μεγα-
 βέρῃ δὲ, Βαρκανίων· τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι
 προσέταττε. καὶ Ἀμόργῃ Φίλον τούτοις, τῶν δεξιῶν
 ἐμβαλλομένων, ἐποικίτο, καὶ ἀλλήλοις· καὶ τοῖς μὲν 10
 ἐμμένουσι ταῖς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαις ἀγαθὰ ᾔψχε-
 το, ἐπηρᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρξουσιν ἀδίκων. ταῦτα εἰ-

terfecto Derbicum rege Amoraeco, cum duobus eius
 filiis. Occubuerunt autem Derbicum triginta millia,
 Persarum novem millia: et regio in ditionem Cyri
 concessit. (8.) Cyrus vero sub mortis tempus *Camby-*
sem primum filium regem creavit: iuniorum vero no-
 mine Tanyoxarcem, dominum Bactriorum (et ipsius
 regionis,) necnon Choramniorum, Parthiorumque
 et Carmaniorum: et ut suas regiones a tributo sol-
 vendo liberas haberet, statuit. Ex Spitamae autem
 liberis, Spitadem quidem Derbicibus praefecit, Me-
 gabernem autem Barcaniis: eosque matri in omni-
 bus obtemperare iussit. Quinetiam illos et mutuo et
 cum Amorge dexteris in amicitiae testimonium iun-
 gere voluit: et illis quidem qui in mutua benevo-
 lentia permanerent, omnia fausta precabatur: at illos
 qui priores iniuriam illaturi essent, devovebat. His

πάν, ἐτελεύτησε τρίτῃ ὕστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέ-
 ρα, βασιλεύσας ἔτη λ'. ἐν αἷς ὁ ἰά Κτησίῳ λόγος τοῦ
 15 Κνιδίου.

Ἀρχεται δὲ ὁ ιβ' ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. 9
 αὗτος βασιλεύσας ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς διὰ Βα-
 γαπάτου τοῦ ἡμιάρρενος εἰς Πέρσας ταΦῆναι νεκρόν
 καὶ τάλλα ὡς ὁ πατὴρ ὠρίσατο, διωκῆσατο. μέγ-
 5 στον δὲ παρ' αὐτῷ ἡδύνατο Ἀρτασύρας Τρκανίος· τῶν
 δὲ ἡμιάρρενων Ἰξαβάτης τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βα-
 γαπάτης, ὃς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος. καὶ μετὰ
 τὸν Πετισάκα θάνατον, οὗτος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον,
 καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμυρταῖον, ΚομβαΦέως
 10 τοῦ ἡμιάρρενος, ὃς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ Αἰγυ-
 πτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τὰς τε γεΦύρας καὶ
 τάλλα τῶν Αἰγυπτίων πράγματα, ἐφ' ᾧ γενέσθαι

dictis *Cyrus* diem suum obiit, tertio a vulnere ac-
 cepto die, quum annos triginta regnavisset. Atque
 hic finem habet undecimus Ctesiae Cnidii liber.

(9.) Duodecimus vero a regno *Cambysis* inci-
 pit. Hic regnum adeptus patris mox corpus per Ba-
 gapatem eunuchum in Persiam sepeliendum misit,
 et alia quemadmodum a patre constituta erant, ad-
 ministravit. Plurimum vero apud ipsum autoritate
 valebat Artasyras Hyrcanius: ex eunuchis autem Ixa-
 bates et Aspadatae et Bagapates, qui etiam apud pa-
 trem maximus fuerat. Post Petisacae enim mortem,
 hic adversus Aegyptum et Amyrtaeum Aegyptiorum
 regem exercitum ducit, quum Combapheus eunu-
 chus, qui plurimum apud Aegyptiorum regem po-
 terat, pontes et alias Aegyptiorum res prodidisset,

ὑπάρχους Αἰγύπτου. καὶ γέγονε. ταῦτα γὰρ αὐτῷ
 Καμβύσης διὰ Ἰξαβάτου τοῦ Κομβαφείως ἀντιφίῳ
 συνέθετο, καὶ αὐτὸς οἰκειοφώνως ὕστερον. ζωγρίαν δὲ 15
 λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον, οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο ἢ
 ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχιλίαις Αἰγυ-
 πτίοις, οὓς αὐτὸς ἡρετίσατο, ἐποίησατο. καὶ τὴν Αἴ-
 γυπτον δὲ πᾶσαν ὑπέταξεν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ,
 10 Αἰγυπτίων μὲν μυριάδες πέντε, Περσῶν δὲ δύο. Μά- 20
 γος δὲ τις Σφενδαδάτης ὄνομα, ἀμαρτήσας καὶ
 μαστιγώδεις ὑπὸ Τανυοξάρκου, ἀφικνέται πρὸς Καμ-
 βύσην, ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Τανυοξάρκην ὡς ἐπι-
 βουλευόντα αὐτῷ· καὶ σημεῖον ἐδίδου τῆς ἀποστάσεως, 5
 ὡς εἰ κληθεὶς ἔλθειν, οὐκ ἂν ἔλθοι. δηλοῖ τοίνυν ὁ Καμ-
 βύσης ἔλθειν τὸν ἀδελφόν· ὁ δὲ, χαίρας ἄλλης ἀπαι-

ut ipse Aegypti praefecturam consequeretur: id quod
 factum est. Ita enim cum eo Cambyzes pactus fue-
 rat, primum per Ixabatem Combaphei patruelem,
 et suis ipse verbis postea. Quum autem Amyrtaeum
 vivum cepisset, nullo alio ipsum detrimento affecit,
 nisi quod illum in Susa cum sex millibus Aegyptio-
 rum quos ipse delegit, relegavit. Sed et universam
 Aegyptum subegit: obieruntque in ea pugna Aegy-
 ptiorum quinquaginta millia, et Persarum viginti.
 (10.) Quidam autem *magus* cui nomen erat *Sphen-*
dadates, quum fuisset ob delictum verberibus a Ta-
 nyoxarce caesus, accedit ad Cambysem, et apud
 eum fratrem Tanyoxarcem accusat, eum ipsi insi-
 dias moliri dicens; argumentum etiam rebellionis
 addens, quod, si vocaretur, non veniret. Cambyzes
 igitur fratrem ad se venire iubet: ille vero aliquo

τούσης μένειν, ἀνιβάλετο. παρήσιαζεται ταῖς διαβο-
 λαῖς πλέον ὁ μάγος. Ἄμυτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου
 10 ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουθέτει Καμβύσην τὸν υἱὸν μὴ πεί-
 θεσθαι. ὁ δὲ ὑπεκρίντο μὴ πείθεσθαι, ἐπείβετο δὲ μά-
 λιστα. διαπεμψαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν
 ἀδελφόν, παραγίνεται. καὶ ἀσπάζεται μὲν αὐτὸν ὁ
 ἀδελφός, οὐδὲν δὲ ἤττον ἀνελεῖν ἐμελέτα. κρύφα δὲ
 15 Ἄμυτιος εἰς πράξιν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην ἔσπευδε. καὶ
 λαμβάνει πέρας ἡ πράξις. ὁ γὰρ τοι μάγος βουλῆς
 τῷ βασιλεῖ κοινωνῶν, βουλευεῖ τοιοῦτον ὅμοιος ἦν αὐ-
 τός ὁ μάγος κάρτα τῷ Τανυοξάρκῃ. βουλευεῖ τοιγαρ-
 οῦν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ Φανερῷ, ὡς δῆθεν ἀδελφοῦ βασι-
 20 λέως κατεπύοντα τὴν κεφαλὴν προστάξαι ἀποτμηθῆ-
 ναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Τανυοξάρκην, καὶ
 τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον ὥστε καὶ

negocio detentus, profectionem distulit. Tunc vero
 magus eum audacius criminari. At mater Amytis id
 quod erat de mago suspicata, Cambysem filium ne
 fidem haberet mago, admonebat; at rex se non cre-
 dere fingebat: quum tamen maximopere crederet.
 Quum autem tertium a Cambyse frater esset accer-
 situs, venit: ipsumque frater amplexatus est, quum
 nihilominus de illo interficiendo cogitaret. Sed hanc
 cogitationem ad exitum inscia Amytide perducere
 conabatur: id quod perfectum est. Nam magus con-
 silium cum rege communicans, hunc dolum machi-
 natur. Quum ipse Tanyoxarci esset simillimus, con-
 silium regi dat ut ipsi tanquam falso fratris regis
 accusatori, caput abscindi coram omnibus iubeat:
 clam autem Tanyoxarcem interfici imperet; quinetiam

τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. καὶ γίνεται ταῦτα. αἷματι γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοξάρκης. ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος, καὶ νομίζεται Τανυοξάρκης. καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πλὴν Ἀρτασύρα καὶ Βαγαπάτου καὶ Ἰξαβάτου. τούτοις γὰρ
 11 μόνοις Καμβύσης ἐθάρρησε τὴν πράξιν. Λάβυζον δὲ ἡμιάρρηνων τὸν πρῶτον οἱ ἦσαν Τανυοξάρκειω, προσκαλεσάμενος ὁ Καμβύσης, καὶ τοὺς ἄλλους ὑποδείξας τὸν μάγον ὡς ἐσχημάτιστο καθαζόμενον· „Τοῦτον (ἔφη) νομίζετε Τανυοξάρκην;“ ὁ δὲ Λάβυζος θαυμάσας· 5
 „Καὶ τίνα ἄλλον, ἔφη, νομιοῦμεν;“ τοσοῦτον ἐλάνθανε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βακτρίους, καὶ πράττει πάντα ὡς Τανυοξάρκης. πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ Ἀμυτις τὸ δρᾶμα

illius vestem sibi indui magus postulat, ut ex ipso vestitu Tanyoxarces esse iudicetur: atque haec fiunt. Nam hausto sanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veste induitur, et Tanyoxarces existimatur: diuque latet omnes praeter Artosyran, Bagapatem et Ixabatem; his enim solis rem Cambyses aperire ausus est. (11.) Cambyses autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, et aliis ad se vocatis, magum illa veste indutum, ostendit sedentem, dixitque, *Hunc esse Tanyoxarcem existimatis?* Labyzus vero miratus, *Quem alium*, dixit, *esse putemus?* Adeo propter similitudinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, et omnia non secus ac si Tanyoxarces esset, administrat. Post annos vero quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus ver-

10 διὰ Τιβεθῆως τοῦ ἡμιάρρενος, ὃν ὁ μάγος τυπτήσας ἐτύγ-
 χαται. καὶ αἰτεῖ τὸν Σφενδαδάτην παρὰ Καμβύσου. ὁ
 δὲ οὐ δίδωσιν. ἡ δὲ ἐπαράται, καὶ πιῶσα φάρμακον,
 τελευτᾷ. Οὕτῃ ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερῶν σφαζο- 12
 μένων αἷμα οὐκ ἀπορρεῖ καὶ αἵθυμῃ. καὶ τίκτει αὐτῷ
 ἡ Ῥωξάνη παιδίον ἀκέφαλον καὶ πλέον αἵθυμῃ. καὶ
 οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν τεράτων δήλωσιν, ὅτι
 5 οὐ καταλείψει τῆς ἀρχῆς διάδοχον καὶ ἐφίσταται αὐ-
 τῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ, ἀπειλοῦσα τῆς μαιφονίας καὶ
 πλέον αἵθυμῃ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ἔξων
 ξυλάριον μαχαίρα, διατριβῆς χάριν, παίει τὸν μηρὸν
 εἰς τὸν μῦν, καὶ ἐνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας
 10 δυοῖν δέοντα εἴκοσι.

Βαγαπάτης δὲ καὶ Ἀρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσης 13

beraverat, petitque Sphendadatem a Cambyse: qui dare noluit: quamobrem illa ei diras imprecatur et hausto veneno moritur. (12.) Sed contigit ut sacrificante Cambyse, quum victimae iugularentur, sanguis non flueret: qua ipse ex re deiecto animo erat: eoque magis, quum Roxane puerum capite carentem peperisset: magisque ipsi dicerent, hanc prodigiorum significationem esse, nullum regni successorem ab eo relictum iri. Mater etiam noctu illi in somnis apparens, ob caedem perpetrata minabatur: ideoque magis etiam angebatur. Quum autem Babylonem accessisset, et ibi parvum lignum cultro poliens, tempus ut falleret, femoris musculum percussisset: undecimo die mortem obiit, quum duodeviginti annis regnavisset.

(13.) Bagapates autem et Artasyras, antequam

τελευτῆσαι, ἐβουλεύσαντο βασιλεῦσαι τὸν Μάγον.
καὶ ἐβασίλευσεν, ἐκείνου τελευτήσαντος. λαβὼν δὲ τὸ
Καμβύσου σῶμα Ἰξαβάτης ἤγεν εἰς Πέρσας. τοῦ
μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ταννοξάρ- 5
κου, ἦκεν Ἰξαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατεπὼν τῇ
στρατιᾷ πᾶσιν, καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον, κατέ-
φυγεν εἰς τὸ ἱερόν· ἐκεῖθεν τε συλληφθεὶς ἀπετμήθη.
14 Ἐντεῦθεν ἐπτά τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλή-
λοις κατὰ τοῦ μάγου, Ὀνόφας, Ἰδέρνης, Νορονδα-
βάτης, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Ἀρταφέρνης καὶ Δα-
ρεῖος Ὑστάσπεω. τούτων ἀλλήλοις πίστει δόντων,
προσλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀρτασύρας, εἴτα καὶ ὁ Βαγα- 5
πάτης, ὃς τὰς κλεῖς πᾶσας τῶν βασιλείων εἶχε. καὶ
εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἐπτά εἰς τὰ βα-

Cambyses moreretur, consilium inierant regni *Magos* tradendi, et post eius mortem regnum detulere. At Ixabates sumptum Cambysis corpus in Persidem portavit: unde veniens dum Magus sub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud universum exercitum indicium professus est, eumque infamavit. Quod quum fecisset, in templum confugit: indeque comprehensus est, et ei caput abscissum. (14.) Unde septem inter Persas illustres viri una adversus *Magum* conspiravere, Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Barisses, Artaphernes et Darius Hystaspis filius. Hi, quum inter se fidem dedissent, assumitur etiam Artasyras, praetereaque Bagapates, qui claves omnes regiarum aedium habebat. Illi igitur septem viri Bagapatis opera in regias aedes ingressi, Magum inveniunt cum pellice Babylonica

σίλεια, εὐρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνία
 συγκαθεύδοντα. ὡς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε· καὶ μηδὲν εὐ-
 10 ρὰν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων, (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπά-
 της λάβρα ὑπέξήγαγε) δίφρον χρύσειον συντρίψας, καὶ
 λαβὼν τὸν πόδα, ἐμάχετο. καὶ τέλος, κατακεντηθεὶς
 ὑπὸ τῶν ἑπτὰ, ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτὰ.

Βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, 15
 καθὲρ συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου, μηχανῇ τινὶ καὶ
 τέχνῃ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χρεμέ-
 τίσαντος. ἄγεται τοῖς Πέρσαις ἑορτὴ τῆς μαγοφωνίας,
 5 καθ' ἣν Σφινδαδάτης ὁ μάγος ἀνήσκηται. Δαρεῖος προσ-
 τάσσει τάφον ἐαυτῷ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ δισσω
 ὄρει· καὶ κατασκευάζεται. ἐπιθυμήσας δὲ ἰδεῖν αὐτὸν,
 ὑπὸ τε τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν γονέων κωλύεται. οἱ

dormientem. Qui quum illos vidisset, prosilit, et
 nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia
 Bagapates ciam subtraxerat) sedile aureum confregit,
 eiusque pede arrepto, quum pugnaret, tandem a
 septem illis viris vulneratus, mortem obiit, quum
 septem menses regnavisset.

(15.) Regnat vero ex septem illis viris *Darius*,
 quum eius equua (iuxta id quod inter eos convene-
 rat) arte quadam adhibita primus post solis ortum
 hinnisset. Ceterum quo die Sphendadates magus in-
 terfectus est, festum, *magophonia* dictum, apud
 Persas celebratur. Hic Darius sepulcrum sibi extrui
 in bicipiti monte iubet, atque id extruitur: sed quum
 id videre cuperet, a Chaldaeis et a parentibus pro-
 hibetur. Quum autem parentes eius ascendere vo-
 luissent, ceciderunt atque interierunt: quum sacer-

δὲ γονεῖς, ἀνελθεῖν βουλευθέντες, ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς εἶδον
 [ὅφεις] οἱ ἀνέλκοντες αὐτοὺς, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ 10
 φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπισον καὶ ἐτελεύτη-
 σαν. καὶ ἐλυπήθη Δαρεῖος λίαν· καὶ ἀπετμήθησαν αἱ
 16 κεφαλαί, τεσσαράκοντα ὄντων τῶν ἀνελκόντων. Ὅτι
 ἐπιτάσσει Δαρεῖος Ἀριαράμνῃ τῇ σατραπῇ Καππα-
 δοκίας, ἐπὶ Σκύθας διαβῆναι, καὶ ἀνδρας καὶ γυ-
 ναῖκας αἰχμαλωτίσαι. ὁ δὲ, διαβάς πεντηκοντόρους λ,
 ἡχμαλώτισε. συνέλαβε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασι- 5
 λέως τῶν Σκυθῶν Μαρσαγέτην, ἐπὶ κακῶσι εἰρῶν
 17 παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. Σκυθάρκης δὲ ὁ
 Σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον·
 καὶ ἀντεγράφη αὐτῷ ὁμοίως. στρατεύμα δὲ ἡγεῖρας
 Δαρεῖος, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ ζεύξας τὸν Βόσπο-
 ρον καὶ τὸν Ἰστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας, ὁδὸν ἐλάσας 5

dotes qui illos sursum trahebant, illud conspicati
 [*alii*: serpentes conspicati] et inde timore correpti,
 funes laxassent. Quae res ingentem Dario maerorem
 attulit: et illis qui eos trahebant, numero quadra-
 ginta, amputata capita fuerunt. (16.) Darius prae-
 terea Ariaramnem Cappadociae satrapam adversus
 Scythas proficisci, et viros feminasque captivos ab-
 ducere iubet. Ille autem cum triginta navibus quin-
 quagenum remorum traiciens, id exequutus est.
 Comprehendit autem et fratrem regis Scytharum
 Marsagetem, quum eum a suo fratre ob mala illata
 in vincula coniectum invenisset. (17.) At Scythar-
 ces Scytharum rex, iratus, litteras Dario scripsit con-
 tumeliosas: et similiter ipsi responsum est. Darius
 tandem octingentorum millium exercitu coacto, et

ἡμερῶν ἰε. καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα· ἐπικρατέ-
 στερα δ' ἦν τὰ τῶν Σκυθῶν. διὸ καὶ Φεύγων Δαρεῖος
 διέβη τὰς γεφυρώσεις· καὶ ἔλυσε σπεύδων πρὶν ἢ τὸ
 ὅλον διαβῆναι στρατεύμα· καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρ-
 10 κου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ, μυριάδες ὀκτώ.
 Δαρεῖος δὲ τὴν γέφυραν διαβάς, Καλχηδονίων οἰκίας
 καὶ ἱερὰ ἐνέπρησεν, ἐπεὶ τὰς πρὸς αὐτοῖς γεφύρας ἐμ-
 λέτησαν λῦσαι· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν, ὃν περὶ Δαρεῖος
 κατέθετο ἐπ' ὀνόματι διαβατηρίου Διὸς, ἠφάνισαν.
 Δάτις δ' ἐπανιὼν ἐκ Πόντου, καὶ τοῦ Μηδικοῦ στόλου 18
 ἡγούμενος, ἐπὶ ἡσούς καὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐν Μαρα-
 θῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικᾷ τοὺς βαρβάρους,
 καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δάτις. καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα

Bosporo Istroque ponte iunctis, adversus Scythas profectus est, quindecim dierum itinere progressus: sibi quoque mutuo arcus miserunt. Sed quum Scythici validiores essent, Darius fugiens pontes transivit, atque festinanter dissolvit antequam totus transiret exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominum millia in Europa relictis, interfecit. Darius vero, quum pontem pertransisset, domus templaque Calchedonensium combussit: quoniam pontes qui apud ipsos erant, dissolvere tentaverant, et aram, quam Darius transiens, in honorem Iovis diabaterii statuerat, everterant. (18.) Datis autem ex Ponto rediens et Medicum exercitum ducens, insulas Graeciamque populabatur: cui apud Marathonem Miltiades occurrit, vicitque barbaros: et ipse quoque Datis occubuit, eiusque cadaver petentibus Persis denegatum est. (19.) Darius autem ad Persas reversus est, ubi

- 19 Πέρσαις αἰτησαμένοις ἐδόθη. Δαρεῖος δὲ ἐπανελθὼν
εἰς Πέρσας, καὶ θύσας, καὶ ἡμέρας νοσήσας λ', τε-
λευταῖ· ζήσας μὲν ἔτη ιβ' πρὸ τῆς βασιλείας, βασι-
λεύσας δὲ ἔτη λα. ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας. καὶ
ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη 5
ζ', ἐτελεύτησε.
- 20 Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀρτάπανος ὁ
Ἀρτασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῶ, ὡς ὁ πα-
τὴρ παρὰ τῷ πατρὶ, καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός. ἡμιαρ-
ρένων δὲ μέγιστον ἠδύνατο Νατάκας. γαμῆ δὲ Ξέρξης 5
Ὀνόφα θυγατέρα Ἀμιστριν, καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς
Δαρεῖαῖος· καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη, Ὑστάσπης, καὶ
ἔτι Ἀρταξέρξης· καὶ θυγατέρες δύο, ὧν ἡ μὲν, Ἀμυ-
τις, κατὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς μάμμης· ἡ δὲ, Ῥοδο-
21 γούνη. Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας,

celebratis sacrificiis, quum triginta dies morbo labo-
rasset, mortuus est: quum annos xii. ante regnum
vixisset, et annos unum et triginta regnavisset. Obiit
etiam diem suum Artasyras. Bagabates autem, quum
septem annos sepulcro Darii assedisset, mortuus est.

(20.) Regnat *Xerxes* filius eius, apud quem *Artapanus* *Artasyrae* filius maximam obtinet auctoritatem, quemadmodum eius pater apud patrem regis obtinuerat, itemque *Mardonius* antiquus. Ex eunuchis autem plurimum apud eum poterat *Natacas*. *Xerxes* uxorem ducit *Onophae* filiam *Amistrin*, ex qua filium suscipit *Dariaeum*: et post biennium, alterum, *Hystaspem* nomine: et praeterea *Artoxerxem*: duasque filias, quarum una *Amytis*, nomine aviae, vocatur: altera, *Rhodogune*. (21.) *Xerxes* adversus

ὅτι τε Καλχηδόνιοι λῦσαι τὴν γέφυραν (ὡς ἤδη εἴρηται)
 ἐπειράθησαν· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν ὃν ἔστησε Δαρεῖος,
 καθεῖλον· καὶ ὅτι Δάτιν Ἀθηναῖοι ἀνείλον, καὶ οὐδὲ τὸν
 5 νεκρὸν ἔδωσαν. πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, καὶ
 ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιτανᾶ τάφον, καὶ εἶδε διὰ
 Μαρδονίου· καὶ τὴν πύelon ἐλαίου οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ
 καὶ ἐγγράπτο, πληρῶσαι. Ἐξελαύνει Ξέρξης εἰς Ἑκ- 22
 βάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλω-
 νίων, καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σφῶν
 ἀναιρέσις. οὕτως καὶ περὶ τούτων Φησὶ Κτησίας, καὶ
 5 οὐχ ὡς Ἡρόδοτος· ἀ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκεῖνος λέγει,
 πλὴν ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν, [ἐπεὶ] τὰ γε ἄλλα
 Μεγαβύζον οὗτος λέγει διαπραΐσθαι, ὃς ἦν γαμ-
 βρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμυτι, τοῦ Ξέρξου. οὕτως μὲν
 ἤλω διὰ τοῦ Μεγαβύζου Βαβυλῶν. δίδωσι δὲ αὐτῷ

Graecos expeditionem suscepit, quod Calchedonen-
 ses pontem solvere conati essent, (quemadmodum
 iam dictum est) et aram a Dario erectam diruissent:
 quodque Datin Athenienses interfecissent, neque
 cadaver eius dare voluissent. Primum igitur Baby-
 lonem profectus est: et Belitanae videre sepulcrum
 exoptavit: viditque opera Mardonii adiutus: et ur-
 nam olei non potuit, quemadmodum scriptum erat,
 implere. (22.) Inde Ecbatana profecto, defecisse
 Babylonios, et Zopyrum suum ducem interfecisse,
 nunciatur. In hunc modum de his loquitur *Ctesias*,
 non quemadmodum *Herodotus*: nam quaecunque
 hic de Zopyro, (nisi quod mula ipsi peperit) ille a
 Megabyzo facta scribit, qui Xerxis gener erat, quum
 filiam eius Amytin uxorem duxisset. Ita Babylon

Ξέρξης ἄλλα τε πολλὰ, καὶ μύλην χρυσήν, ἐξ ἑλ- 10
 κουσαν τάλαντα· ὁ τιμιώτατον τῶν βασιλικῶν δώρων
 23 παρὰ Πέρσαις ἐστί. Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιὰν
 Περσικὴν, ἄνευ τῶν ἀρμάτων, ὀγδοήκοντα μυριάδας,
 καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζευγὺς
 τὴν Ἀβυδὸν. Δημάρατος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρεγέ-
 νετο ἤδη πρῶτον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ 5
 ἀπέιργε τῆς εἰς Λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσ-
 βάλλει ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδα τῷ στρατηγῷ τῶν
 Λακεδαιμονίων, δι' Ἀρταπάνου, ἔχοντος μυρίους. καὶ
 κατεκόπη τὸ Περσικὸν πλῆθος, τῶν Λακεδαιμονίων
 δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. εἴτα προσβαλεῖν κελεύει με- 10
 τὰ δισμυρίων· καὶ ἥττα γίνεται κακείνων. εἴτα μαστι-
 γοῦνται ἐπὶ τῷ πολεμῇ· καὶ μαστιγούμενοι, ἔτι ἥτ-

capta est per Megabyzum: cui Xerxes, praeter alia multa, molam auream sex talentorum pondo donavit, quod apud Persas omnium regionum munerum est pretiosissimum. (23.) Xerxes autem, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, praeter currus, instructis etiam mille triremibus, in Graeciam copias duxit, quum Abydum ponte iunxisset. Ad eum Demaratus Lacedaemonius tum primum accessit, et cum illo traiecit, eumque ab invadenda Lacedaemone prohibuit. Xerxes porro per Artapanum decem millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedaemoniorum duce proelium iniit, in quo magna Persarum caesa est multitudo, ex Lacedaemoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi iubet: qui et ipsi superantur. Quum autem verberari-

τῶντο. τῇ δὲ ὑστεραία κελεύει μάχεσθαι, μετὰ πεντα-
 κισμυρίων· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἦνυνεν, ἔλυσε τότε τὸν πόλε-
 μον. Θώραξ δὲ ὁ Θεσσαλός, καὶ Τραχινίων οἱ δυ- 24
 νατοὶ, Καλλιάδης καὶ Τιμαφέρνης, παρῆσαν στρα-
 τῶν ἔχοντες. καλέσας δὲ Ξέρξης τούτους τε καὶ τὸν
 Δημάρατον καὶ τὸν Ἡγίαν τὸν Ἐφέσιον, ἔμαθεν ὡς
 οὐκ ἂν ἡττηθεῖεν Λακεδαιμόνιοι εἰ μὴ κυκλωθείησαν.
 ἡγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων, διὰ δυσβάτου στρα-
 τὸς Περσικὸς διελήλυθε, μυριάδες τέσσαρες· καὶ κατὰ
 ῥώτου γίνονται τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ κυκλωθέντες
 ἀπέθανον μαχόμενοι ἀνδρείως ἅπαντες. Ξέρξης δὲ πᾶ- 25
 λιν στρατεύμα πέμπει κατὰ Πλαταιέων, μυριάδας
 ἑβ', ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας. Θηβαῖοι
 δ' ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινεῶντες. ἀν-

bus etiam caesi ut acriores ad pugnam redderentur,
 nihilominus victi fuissent, quinquaginta millia po-
 stridie iubet educi: et quum nihil proficeret, bellan-
 di finem fecit. (24.) Sed Thorax Thessalus et Tra-
 chiniensium principes Calliades et Timaphernes cum
 exercitu aderant: quos Xerxes quum vocasset, una-
 que Demaratum et Hegian Ephesium, Lacedaemo-
 nios nulla ratione vinci posse, nisi circumdarentur,
 intellexit. Persarum itaque quadraginta millia, duo-
 bus illis Trachiniensium ducibus per invia trans-
 gressis, Lacedaemonios a tergo adoriuntur: qui cir-
 cumdati, omnes ad unum fortiter pugnantes occu-
 buerunt. (25.) Rursus Xerxes adversus Plataeenses
 exercitum centum et viginti millium mittit, et Mar-
 donium eius ducem constituit. Qui autem Xerxem
 in Plataeenses concitabant, erant Thebani. Mardo-

τιστρατεύει δὲ Πausanias ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακο- 5
 σίους μὲν ἔχων Σπαρτιήτας, χιλίους δὲ τῶν περιόικων,
 ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ἑξ. καὶ νικᾷται
 κατακράτος ἡ Περσικὴ στρατιὰ, καὶ Φεύγει τραυμα-
 τισθεὶς καὶ Μαρδόνιος. οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται
 συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερόν παρὰ Ξέρξου· καὶ 10
 καὶ, Φησὶ, θνήσκει, χαλάζης ἐπιπεσοῦσθς παχέας·
 26 ἐπ' ᾧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτὰς Ἀθή-
 νας ἐλαύνει. καὶ Ἀθηναῖοι, πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα
 τρήρεις, Φεύγουσιν εἰς Σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πό-
 λιν κενὴν αἰρεῖ, καὶ ἐμπύμπρησι, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως.
 ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος 5
 καίκείνων νυκτὶ φυγόντων, καίκείνην συνέφλεξαν. ὁ δὲ
 Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενότατον τῆς Ἀττικῆς, ὃ
 Ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ Σαλαμῖνα,

nio occurrit Pausanias Lacedaemonius, trecentos
 Spartanos et mille accolas, ex aliisque urbibus sex
 millia secum ducens. Ibi superato exercitu Persarum,
 Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum
 a Xerxe ad diripiendam Apollinis aedem missus es-
 set, ingruente ingenti grandine oppressus moritur:
 quae res Xerxi maximum moerorem attulit. (26.)
 Xerxes cum suis copiis Athenas proficiscitur: sed
 quum Athenienses armatis centum et decem triremi-
 bus ad Salaminem fugissent, urbem vacuam capit,
 quam incendit, praeter arcem. In ea enim etiam ali-
 qui relictis pugnabant: tandemque quum et illi nocte
 fugissent, illam etiam exusserunt. Xerxes autem
 quum inde ad angustissimum Atticae locum, Hera-
 cleum appellatum, venisset, aggerem Salaminem ver-

περὶ ἐπ' αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. βουλῇ δὲ Θεμισ-
 10 στοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ
 Κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται. εἴτα ναυμα-
 χία Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται· Περσῶν μὲν ναῦς
 ἔχόντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγοῦντος αὐτοῖς Ὀνό-
 φα· Ἑλλήνων δὲ, ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν Ἕλληνες,
 15 καὶ διαφθείρονται Περσικαὶ πεντακόσιαι νῆες, καὶ Φεύ-
 γει Ξέρξης, βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ
 Θεμιστοκλέους. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἀπάσαις μάχαις
 ἀπέθανον Περσῶν ιβ' μυριάδες. Ξέρξης δὲ περάσας 27
 εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀπελαύνων εἰς Σάρδεϊς, ἐπεμπε
 Μεγάβυζον τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι. ἐπεὶ δὲ
 5 ἐκεῖνος παρητῆτο, ἀποστέλλεται Ματακᾶς ὁ εὐνούχος,
 ὕβρεις τε φέρων τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ πάντα συλῆσων.
 καὶ δὴ οὕτως ποιήσας, πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεφε. Ξέρ- 28

sus ducere coepit, pedestri itinere ad eam transire
 cogitans. Sed consilio Themistoclis Atheniensis et
 Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt.
 Deinde bellum navale Persarum et Graecorum geri-
 tur. Persae naves habebant plusquam mille, ducem-
 que Onophan: Graeci vero septingentas. Graeci ta-
 men victores evadunt: et quingentae naves Persarum
 profigantur: et fugit Xerxes consilio rursus et arte
 Aristidis atque Themistoclis. In reliquis vero omni-
 bus proeliis ceciderunt Persarum centum et viginti
 millia. (27.) At Xerxes, quum in Asiam traiecisset,
 et Sardis proficisceretur, misit Megabyzum ut
 templum Delphicum diriperet: illoque id suscipere
 recusante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illa-
 turus omniaque direpturus mittitur. Is confectis ita

ξης δὲ ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Πέρσας παραγίνεται, καὶ
 Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Ἀμύτις, (ἡ
 θυγάτηρ, ὡς προείρηται, Ξέρξου ἐτύχανεν) ὡς μεμο-
 χευμένης, λόγους ἐκίνει. καὶ ἐπιτιμᾶται Ἀμυτίς λό- 5
 29 γοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπισχνέται σωφρονεῖν. Ἀρ-
 τάπανος δὲ, μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος, μετὰ Σπα-
 μίτρου τοῦ ἡμιάρρενος, καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, βου-
 λεύονται ἀνελεῖν Ξέρξην· καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσιν
 Ἀρτοξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαριαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς 5
 ἀνέϊλε. καὶ παραγίνεται Δωριαῖος, ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρ-
 ταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρτοξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ
 ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἶη Φονεὺς τοῦ πατρὸς· καὶ ἀπο-
 θνήσκει.

rebus ad Xerxem reversus est. (28.) Xerxes ex Ba-
 bylone ad Persas proficiscitur. At Megabyzus suam
 uxorem Amytin (quae filia Xerxis erat, quemad-
 modum iam dictum est) adulterii insinuat: quam
 ob rem Amytis a patre acriter reprehenditur; at illa
 spondet se castam esse. (29.) Verum Artapanus,
 qui plurimum apud Xerxem auctoritate valebat, cum
 Spamitre eunucho (qui et ipse plurimum apud eum
 poterat) de Xerxe interficiendo consilium agitat:
 idque perpetrant, et Artoxerxi filio persuadent ab
 altero filio Dariaeo patrem suum necatum esse: ad-
 duciturque Dariaeus ab Artapano domum Artoxerxis,
 cum ingenti clamore se parricidam esse negans: is
 tamen capite plectitur.